TÜRKİYE'DE KADIN SIĞINMAEVLERİ

Erkek Şiddetinden Uzak Yaşama Açılan Kapılar mı?

SONGÜL SALLAN GÜL

ARAŞTIRMA DİZİSİ
BAĞLAM

2. BASIM

Songül SALLAN GÜL 1966 yılında Ankara'da doğan Songül Sallan Gül, ilk, orta ve lise eğitimini Ankara'da tamamladı. 1987 yılında Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Sosyoloji Bölümü'nü bitirdi ve aynı bölümde 1989 yılında araştırma görevlisi olarak çalışmaya başladı. Yüksek lisansını 1991 yılında Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü'nden aldı. Doktorasını ise Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Kamu Yönetimi ve Siyaset Bilimi Dalında 1999 yılında tamamladı. 1999 ve 2000 yıllarında bir yıl süre ile Amerika Birleşik Devletleri'nde Teksas Üniversitesi'nde (Arlington) Prof. D. Delbert Taebel ile post doktora çalışması yaptı. 2003 yılına kadar Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Sosyoloji Bölümü'nde görev yapan Sallan Gül, halen Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü'nde öğretim üyesi olarak çalışmaktadır. Kentsel yoksulluk, kadın girişimciliği ve kadına yönelik şiddet, çokkültürlülük, uluslararası mültecilik ve göç ile ilgili ulusal ve uluslararası değişik araştırma projelerinde proje sorumlusu ya da yardımcısı olarak yer almıştır. Toplumsal cinsiyet, siyaset sosyolojisi, kentsel yoksulluk, sosyal devlette dönüşüm, eğitim gibi alanlarda ulusal ve uluslararası çalışmaları bulunmaktadır. İlk baskısı Etik Yayınları'ndan 2004 yılında çıkan ve daha sonra da yeni basımları E-babil Yayınları'ndan çıkan *"Sosyal Devlet Bitti, Yaşasın Piyasa!" Yeni Liberalizm ve Muhafazakârlık Kıskacında Refah Devleti"* başlıklı bir kitap çalışması bulunmaktadır. Ayrıca; SDÜ yayınlarından çıkan ve Prof. Dr. Hüseyin GÜL ile birlikte editörlüğünü yaptığı *Eğitimde Reform ve Finans Sorunu Sempozyumu Bildiriler Kitabı* ile TÜBİTAK projesi çerçevesinde hazırladığı *Toplumsal Cinsiyet Eğitim Rehberi* başlıklı çalışması da bulunmaktadır. Yazarın 2013 yılında *"Gönen Köy Enstitüsü Işığı"* (İzmir, Yeni Kuşak Köy Enstitüleri Derneği Yayınları) kitabı yayınlanmıştır.

TÜRKİYE'DE KADIN SIĞINMAEVLERİ

Erkek Şiddetinden Uzak Yaşama Açılan Kapılar mı?

SONGÜL SALLAN GÜL

BAĞLAM

Bağlam Yayınları 355
İnceleme/Araştırma 246
978-605-5809-48-5

Songül Sallan Gül
Türkiye'de Kadın Sığınmaevleri
Erkek Şiddetinden Uzak Yaşama Açılan Kapılar mı?

© Bağlam Yayıncılık
© Songül Sallan Gül

Birinci Basım: Aralık 2011
İkinci Basım: Kasım 2013
Kitap Tasarımı: Canan Suner
Baskı: Huzur Ofset
Davutpaşa Cad. Güven Sanayi Sitesi B Blok 336/1 Topkapı/İstanbul

Yayınevi Sertifika Numarası: 11081
Matbaa Sertifika Numarası: 25116

BAĞLAM YAYINCILIK Ankara Cad. 9/1 34410 Cağaloğlu/İstanbul
Tel: (0212) 513 59 68 / 244 41 60 Tel-Faks: (0212) 243 17 27
Web: www.baglam.com e-mail: baglam@baglam.com

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ 11

Bölüm I

KADINA YÖNELİK ŞİDDET YAZININDA ŞİDDETİ AÇIKLAYAN KURAM VE YAKLAŞIMLAR 17

Şiddet, Kadına Yönelik Şiddet ve Aiieiçi Şiddet Kavramlarının Ayırt Edici Özellikleri 17
Fiziksel Şiddetin Türleri ve Sonuçları 19
Psikolojik-Duygusal Şiddetin Türleri ve Sonuçları 20
Ekonomik Şiddetin Türleri ve Sonuçları 19
Cinsel Şiddet Neyi İçerir? 21
Aiieiçi Şiddeti Açıklayan Yaklaşım ve Kuramlar 22
Sosyal Öğrenme Kuramı 25
Güç ve/veya Kaynak Kuramı 27
Feminist Kuram 29
Ekolojik Kuram 31

Bölüm II

DÜNYADA KADINA YÖNELİK ŞİDDETİN BOYUTLARI, ŞİDDETLE MÜCADELEDE KAZANIMLAR VE BAŞARILI ÜLKE DENEYİMLERİ 33

Dünyada Kadına Yönelik Şiddet, Boyutları ve Mücadelede Kazanımlar 33
Şiddetle Mücadelede Kurum ve Programlarının Gelişimi 38
Müdahale Merkezleri 39
Acil Yardım Hatları 40
Kadın Sığınmaevleri 41
Şiddetle Mücadelede Uluslararası Sözleşme ve Düzenlemelerin Rolü 42
Ülke Deneyimlerinde Şiddetle Mücadele ve Sığınmaevleri 47
Dünyada Şiddetle Mücadelede Sığınmaevlerinin Yeri 48
Aiieiçi Şiddetle Mücadelede Model Ülke Avusturya 54

Bölüm III
TÜRKİYE'DE KADINA YÖNELİK AİLEİÇİ ŞİDDETLE MÜCADELE: SÜREÇ VE DİNAMİKLER 58

Kadına Yönelik Aileiçi Şiddetle Mücadelenin Gelişim Seyri 58
Şiddetin Düşündüren Rakamları 62
Kadına Yönelik Şiddetle Mücadelede Kadın Hareketinin Önderliği 68
Şiddetle Mücadelede Kampanyaların Önemi 71
Kadına Karşı Şiddetle Mücadelede Hukuksal Kazanımlar 72
Aileiçi Şiddetle Mücadelede Yasal Olanak ve Dayanaklar 74
5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu (TCK) 75
Ailenin Korunmasına Dair 4320 Sayılı Yasa ve Aile Mahkemelerinin Kurulması 78
5395 Sayılı Çocuk Koruma Yasası 81
2006/17 Sayılı Başbakanlık Genelgesi 82
5393 Sayılı Yerel Yönetimler Yasası 82

Bölüm IV
TÜRKİYE'DE SIĞINMAEVLERİNİN DURUMU VE YÖNETSEL YETERLİLİKLERİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME 83

Araştırma Planı, Süreç ve Yöntem 84
Türkiye'de Sığınmaevlerinin Tarihsel Gelişimi ve Mevcut Durumları 88
Sığınmaevlerinin Mekânsal Özellikleri ve Fiziki Yeterlilikleri 93
Sığınmaevinde Yönetsel Kurallar: Güvenlik, Gizlilik ve Düzenin Korunması 97
Sığınmaevlerinin Yöneticilerinin Özellikleri ve Mesleki Yeterlilikleri 101
Sığınmaevlerinin Hizmet Sunum Modelleri ve Çelişkiler 105
Sığınmaevlerinin Yönetsel Destekleri: Mesleki Çalışmalar ve Güçlendirme 108
Bir Sığınmaevi Yönetim Desteği Olarak Aile Birleşimi/ Eve Dönüş/Arabuluculuk 114
Sığınmaevlerinin Unutulan Yüzü Çocuklar 117
Sığınmaevi Sonrası Destek Hizmetleri 118

Bölüm V
SIĞINMAEVİ KADINLARI: BİR ALAN ARAŞTIRMASININ DÜŞÜNDÜRDÜKLERİ 120

Araştırma Örnekleminin Değişen Sayısal Denklemi 120
Sığınmaevlerine Başvuru Süreci ve Kalmaya Hak Kazanan 'Uygun Kadınlar' 122
Sığınmaevlerinde Kadınların Kalma Olanakları ve Olasılıkları 129
Sığınmaevinde Kalan Kadınların Profilleri 133
Kadınların Sosyo-Demografik Özellikleri 133
Kadınların Eğitim Durumları 135
Kadınların Medeni Durumları ve Evlilik İlişkileri 135
Kadınların Ekonomik Yoksunlukları ve Çalışma Statüleri 139
Kadınların Yaşadıkları Şiddetin Boyutları 139
Şiddetli Sessiz Dramlar: Dile Getirile(bile)n Yaşanmış Şiddet Öyküleri 143

Bölüm VI
KADINLARIN SIĞINMAEVİ DENEYİMLERİ 154

Şiddetten Kaçış ve Sığınmaevine Geliş Sürecinde Yaşananlar ve Dirençler 154
Sığınmaevi Sürecinde Güvenlik Kuvvetlerinin Kadınlara Dirençleri 157
Sığınmaevleri İçin İlk Başvuru Kurumları 159
Kadınların Sığınmaevine Gelme Bilinçlilikleri 161
Kadınların Sığınmaevlerinden Aldıkları Destekler 162
Kadınların Sığınmaevi Kazanımları 165
Sığınmaevi Kadınlarının Memnuniyet Düzeyleri ve Anlatıları 167
Sığınmaevlerinde Kadınların Yaşadıkları Sorunlar 174
Sığınmaevi Sonrası Yaşam Planları 178

Bölüm VII
TÜRKİYE'DE AİLEİÇİ ŞİDDETLE MÜCADELEDE KORUYUCU-ÖNLEYİCİ KURUMLARIN VE PAYDAŞLARIN ROLÜ 187

Koruyucu ve Önleyici Kamu Kurumları 188
Kadına Yönelik Şiddetle Mücadelede Koordinatör Kurum (KSGM) 188
Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü (AAK) Sürecin Neresinde? 192
Güvenlik Kuvvetlerinin Şiddetle Mücadele Çalışmaları 196
Hukuksal Mücadelede Baroların Adli Yardım Desteği 199

Tabip Odalarının Bilinç Artırıcı Çalışmaları 203
Aileiçi Şiddetin Bilgisini Araştıran Kuruluşlar Olarak Kadın Araştırma Merkezleri 205
Belediyelerin Kadın Danışma ve/veya Dayanışma Merkezleri 206
STK'ların ve Bağımsız Kadın Kanaat Önderlerinin Şiddetle Mücadelede Belirleyici Rolleri 206
Öne Çıkan Örnek STK'lar Kadının İnsan Hakları-Yeni Çözümler Derneği ve KİHEP Çalışmaları 209
Ankara Kadın Dayanışma Vakfı 212
Türk Kadınlar Birliği Derneği 214

Bölüm VIII

SIĞINMAEVLERİNİ SORULAR IŞIĞINDA YENİDEN DÜŞÜNMEK 216

Sığınmaevlerinde Türdeşlik Ne Derece Başarı Getirmektedir? 216
Ülkemizdeki Sığınmaevlerinin Coğrafi Dağılımı Nedir? 217
Sığınmaevlerine Başvuru Sürecinde Yaşananlar ve Sorunlar Nelerdir? 218
Sığınmaevlerine Başvuruları Uygun Görülen Kadınlar ya da Sığınmaevlerinin "Uygun Kadın" Kategorileri Kimlerdir? 220
Şiddeti Yaşamış Sığınmaevi Kadınlarının Profilleri Nasıl Okunmalıdır? 221
Sığınmaevlerinde Kurallar, Düzen ve Kadınların Sorumlulukları Ne Olmalıdır? 223
Hizmet Sunumunda Aile ya da Kadın Odaklılık Ne Olmalıdır? 228
Sığınmaevleri Sadece Barınma Sağlayan Yerler Olmanın Ötesinde midir? 230
Sığınmaevleri Kadınları Özgürleştirip, Güçlendiriyor mu? 232
Sığınmaevlerinde Gündelik Hayatın Sürdürülmesinde Sorunlar Nasıl Çözülebilir? 234
ŞÖNİM'lerle Kadına Yönelik Aileiçi Şiddet Önlenebilir mi? 238

Bölüm IX

SONUÇ VE ÖNERİLER 242

KAYNAKÇA 251

DİZİN 275

TABLOLAR

Tablo 1.1. Kadına Yönelik Eviçi Şiddet –Kuramsal Modeller 23
Tablo 4.1. Açılış Yıllarına Göre Sığınmaevi Sayıları 86
Tablo 4.2. Sığınmaevi Yöneticisinin Mesleği 102
Tablo 4.3. Sığınmaevi Yönetimi Tarafından Kadınlara Verilen En Önemli Destek Türü 111
Tablo 4.4. Sığınmaevinin Statüsüne Göre Sığınmaevi Yönetiminin İşbirliği Yaptığı Kurumlar 113
Tablo 5.1. Sığınmaevinde Kadınların Kalma Süreleri 129
Tablo 5.2. Sığınmaevi Statüsüne Göre Kadınların Kalma Süreleri.. 130
Tablo 5.3. Sığınmaevinin Bağlı Olduğu Kuruluşla Görüşülenin Yaşı Arasındaki İlişki 133
Tablo 5.4. Kadınların Doğum Yerlerine Göre Dağılımı 134
Tablo 5.5. Kadınların Evlilik Süreleri 136
Tablo 5.6. İlk Evliliğin Yapıldığı Yaş 137
Tablo 5.7. Sığınmaevi Statüsüne Göre Kadınların İlk Evlilik Yaşı ... 137
Tablo 5.8. Kadınların Sığınmaevine Geliş Nedenleri 140
Tablo 5.9. Kadının Yaşadığı Şiddetin Türü 140
Tablo 5.10. Aileiçi Şiddetin Kimlere Uygulandığı 141
Tablo 5.11. Kadının Şiddet Gördüğü Kişiler 142
Tablo 5.12. Kadınların Şiddet Kaynaklı Sağlık Sorunları 142
Tablo 6.1. Kadınların Sığınmaevine Yönelişi 156
Tablo 6.2. Evden Ayrılınca İlk Başvurulan Yer 157
Tablo 6.3. Sığınmaevinin Statüsüne Göre Kadınların Karşılaştığı Sorunlar 158
Tablo 6.4. Sığınmaevinden Kadınların Aldıkları Destek Türleri 163
Tablo 6.5. Kadınların Katıldığı Kurslar 164
Tablo 6.6. Kadınların Sığınmaevi Kazanımları 165
Tablo 6.7. Sığınmaevinin Kadınlar İçin Anlamı 167
Tablo 6.8. Sığınmaevi Nasıl Olmalı? 172
Tablo 6.9. Sığınmaevinin Bağlı Olduğu Kuruluş ile Kadınlara Sunulan Hizmet Türleri 177

ŞEKİLLER

Şekil 1.1. Şiddetin İçinde Oluştuğu Makro Sistem 31

Şekil 4.1. Araştırma Örnekleminde Yer Alan Kadın Sığınmaevlerinin Coğrafi Dağılımı 87

ÖNSÖZ

Son yıllarda, hatta son günlerde kadın cinayetlerinde ve kadın intiharlarındaki gözle görülen artış, kadına yönelik aileiçi şiddetin ülkemizde geldiği düzeyi anlamak, alınan ya da alınması gereken önlemlere karşı samimiyetimizi devlet ve toplum düzeyinde sorgulamak bakımından oldukça düşündürücü! Kadına yönelik aileiçi şiddeti sona erdirmek için çıkarılmış olan 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun'un 13 yıllık geçmişine karşın, eksikliklerinin giderilmesi için yasada yapılması gereken değişiklikler ve koruma tedbirlerinin aksayan yönlerine ilişkin yeni düzenlemelerin yapılması ise, 2011 yılında halen tartışılmakta!

Hemen her gün medyada ya kadına yönelik bir şiddet haberi işitmekteyiz ya da gözler önünde yaşanan şiddet vahşetini izlemekteyiz. Özünde toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin bir sonucu olarak yaşanan aileiçi şiddet, her gün aile meclislerinin ve kocaların ya da eski kocaların kararlarıyla kadınları ve genç kızları şiddetin bir nesnesi haline getirmekte, yürekleri ve bedenleri acıya terk etmektedir. Kadına yönelik şiddet; cinsiyete dayalı, kadını inciten ve zarar veren, fiziksel, cinsel ve ruhsal hasarla sonuçlanma olasılığı bulunan, toplum içerisinde ya da özel yaşamında kadına baskı uygulanması ve özgürlüklerinin keyfi olarak kısıtlanmasıyla yaşanmaktadır. Kadına yönelik şiddet, bir insan hakları ihlali ve bir kamu sağlığı sorunu olarak, tüm biçimleriyle yaş, ırk, din, millet fark etmeden kadınların bedenlerini, kendine olan inançlarını ve güvenlerini sarsarak zarar vermeye devam etmektedir. Oysa günümüzde konunun tüm yönleriyle daha fazla tartışılmasına, yasalardaki eksikliklerin, çözüm önerilerinin ve belki de samimiyetin sorgulanmasına her zamankinden daha fazla ihtiyaç vardır. Aileiçi şiddetin önlenmesinde kadınları, aile birleşimi ve töre adına yeniden erkek şiddetine terk etmek, sorunu ötelemekten ve şiddeti artırmaktan, daha çok şiddetlendirmekten başka sonuç üretmemektedir. Bu nedenle sorunun çözümünde yer alan tüm kurumsal yapıların, iktidarların ve izlenen politikaların eril niteliklerinin sorgulanması gereği ve cinsiyetçi zihinsel haritaların dönüştürülmesi zamanı artık gelmiştir.

Şiddet olgusunun aileye olan etkileri, konu kadın olunca çok uzun yıllar gündeme gelememiş ve dolayısıyla da mücadele ve kurumsallaşma süreci görece yeni başlamıştır. Şiddetle mücadele kapsamında Batı Avrupa ve Amerika'da 1960'lı yılların sonlarında açılmaya başlayan sığınmaevleri, Türkiye'de 1990'lı yıllarda ilk örneklerini vermiştir. Şiddet görmüş kadınların kamusal alanda ilk olarak sesini duyuran ve aileiçi şiddetin bir özel alan sorunu olmadığını dile getiren kadın hareketi, 1980'lerde sokak gösterileriyle konuyu toplumun ve devletin gündemine taşımıştır. Şiddete karşı koruyucu ve önleyici hizmetlerin önemine dikkat çekilmiş ve destek mekanizmalarının oluşturulmasında kadın örgütleri yerel yönetimlerle işbirliği içinde öncü görev üstlenmiştir. CEDAW başta olmak üzere, Türkiye'nin imza attığı uluslararası anlaşmaların gereği olan yasal ve kurumsal düzenlemelerin gerçekleştirilmesi için kadın örgütleri gerekli kamuoyu baskısı yaratmışlardır. Böylece özel alan sorunu olarak görülen ve mahremiyet adı altında aile içinde kadına yapılan eziyete ve şiddete göz yumulmasının suç olduğu ve uygulayanın cezalandırılması gerektiği ilk kez dile getirilmiştir.

Türkiye'de kadına yönelik şiddetle mücadele, daha çok aileiçi şiddete karşı gelişmiş ve kurumsallaşma çabalarında 1990'larda açılan danışma merkezleri önemli rol oynamıştır. Bu doğrultuda feminist kadın örgütlerinin hizmet sunduğu ilk kadın danışma merkezlerini merkezi yönetim, yerel yönetimler ve bağımsız kadın kuruluşlarının açtığı kadın sığınmaevleri izlemiştir. Belediyeler bünyesinde ilk kadın sığınmaevleri 1990'lı yıllarda açılmışsa da uzun yıllar sürdürülebilirliklerindeki başarı düzeyi düşük olmuştur. Sosyal belediyecilik anlayışının zayıf olduğu Türkiye'de, yerel yönetim hizmetlerini daha çok alt yapı hizmeti vermek olarak gören çoğu belediye için sığınmaevleri riskli bir siyasi yatırım aracı olarak görülmüştür. Bu nedenle birkaç belediye bünyesinde sığınmaevleri açılmışsa da, ömürleri uzun olmamış, yaşanan siyasal baskılar ve maddi desteksizlik yüzünden sığınmaevleri kapanmaya terk edilmişlerdir.

Avrupa Birliği uyum sürecinde ulusal kadın kuruluşlarının yanında uluslararası örgütlerin desteği ve baskılarıyla 2005 yılında çıkarılan 5393 sayılı belediye yasası ile Batı'da olduğu gibi belediyelerin sosyal sorumluluklarının artırılması ve sığınmaevleri sürecindeki rollerinin güçlendirilmesi hedeflenmiştir. Ancak yasada sığınmaevlerinin açılmasına ilişkin düzenleme zorunluluk içermediğinden çoğu belediye,

çeşitli bahanelerle sığınmaevi açma girişiminde bulunmamıştır. Bazıları da sığınmaevlerinin binalarını yaptırıp, SHÇEK'e devretmiştir. Bugün kadın sığınmaevi olan 27 belediyenin ancak 21'i sığınmaevi şiddet gören kadınlarla çocuklarına hizmet vermektedir. Çoğu sığınmaevinin sayıları ve standartları ise, istenen düzeye ulaşmaktan oldukça uzaktır.

Türkiye'de AB yasal zorunluluk ölçütünde 1.400 sığınmaevi yerinin ve yine AB tavsiye kararları doğrultusunda da her 10 bin kişi için bir aile odası koşulu çerçevesinde 7.400 aile odasının olması gereklidir. Ayrıca 5393 sayılı belediye yasasında 6 Aralık 2012 yılında yapılan bir değişiklikle nüfusu 50 binin üzerinde olan belediyelerinin sığınmaevi açma ölçütü değişmiş, Büyükşehir belediyeleri ile nüfusu 100.000'in üzerindeki belediyeler için sayı 100 bine çıkarılarak zorunlu hale getirilmiştir. Yine 6284 sayılı kanunun 14. Maddesiyle tüm kurumlar için sığınmaevi açma izni Aile ve sosyal Politikalar Bakanlığına bağlı olarak, Şiddeti Önleme İzleme Merkezine-ŞÖNİM'lere bağlanmıştır. 2011 yılında 69 olan kadın sığınmaevi sayısı 2013 yılında neredeyse ikiye katlanarak 123'e ulaşmıştır. Ancak bu gelişme belediyelere ve bağımsız kadın kuruluşlarının teşvik edilmesinden çok, AB uyum yasalarının gereklilikleri doğrultusunda kamuda, Bakanlık büyesinde sığınmaevi sayısının artmasının bir sonucu olmuştur.

2012 yılında ülkemizdeki sığınmaevi sayısı 82'ye ve 2013 yılı sonunda da Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'na bağlı 75 ilde 90 kadın sığınmaevinin yanında, 28'i yerel yönetimlere ve 5'i de STK'lara ait olan kadın sığınmaevi olmuştur. Ancak bu sayı yerel yönetimlerdeki yasal hedef bile değildir ve ülkemizde yaşanan aileçi şiddetin yoğunluğu göz önüne alındığında belediyelerdeki kadın sığınmaevi açmadaki nüfus ölçütünün 100 bin'e çıkarılması değil, çok daha altına indirilmeli gereklidir. Çünkü Türkiye'de aileiçi şiddetin kolluk küvetleri aracılığıyla başvuru sayısı nüfus bakımından daha az nüfuslu yerlerde daha fazla görülmektedir. Kolluk kuvvetlerine yapılan başvurulara göre, en çok aile ici şiddetin yaşandığı il ülkemizde 2011 yılında Bilecik olmuştur. Bilecik'i Elazığ, Isparta, Karaman, Kayseri, Denizli, Bartın gibi daha küçük ölçekli iller izlemiştir. Meclis Kadın Erkek Eşitliği Komisyonunun raporunda da belirtildiği gibi Türkiye'de 3 milyon 624 bin nüfuslu olan İstanbul'da aile içi şiddette 2011 yılında başvuru sayısı 10 bin 207 rakamıyla 65. Sırada yer almıştır. 46, 5 bin 907 olaylı

İzmir ise,17. sıradadır (TBMM; 2012; 29). Bu nedenlerle TBMM İçişleri Komisyonunun Kadın Erkek Eşitliği Komisyonunun sığınmaevi açmadaki ölçüt teklifi 25 bindir, dolayısıyla nüfus sınırını 100 bine yükseltmek yerine 50'in altına çekilmesi gereklidir. Sığınmaevi sayısının artırmak için nüfus ölçütü düşürülmeli, sığınmaevlerinde yaşam koşulları iyileştirilerek, sığınmaevlerinde kalan kadınların güçlendirilmesine yönelik çalışmalar artırılmalıdır.

Ayrıca ulusal ve uluslararası kuruluşların işbirliğiyle başlatılan ve çalışmaları bitmiş olan 8 yeni sığınmaevinin ancak biri açılmış ve diğerlerinin açılması beklenmektedir. Her durumda sığınmaevlerinin sayısı, ihtiyaç karşısında oldukça yetersizdir. Bu nedenle sığınmaevlerinin yaygınlaştırılması için araştırmaların ve farkındalığın artırılmasına olan ihtiyaç büyüktür.

Türkiye'de kadına yönelik ve aileiçi şiddet konusunda son yıllarda birçok araştırma, tez ve yaygın bir literatür ortaya çıkmış olsa da, sığınmaevleriyle ilgili geniş ölçekli çalışmalara olan ihtiyaç büyüktür. Var olan çalışmalar ise, daha çok kesitsel niteliktedir. Bu nedenle elinizdeki çalışma TÜBİTAK tarafından finansal olarak desteklenmiş olup, üç yıllık bir emeğin ürünü olarak esere dönüştürülmüştür. Çalışmanın saha araştırmaları 2009 ve 2010 yıllarında 10 ilde (Ankara, İzmir, İstanbul, Bursa, Sakarya, Kocaeli, Muğla, Mersin, Eskişehir ve Van) yürütülmüştür. Çalışma, araştırmanın yapıldığı dönemde hizmet veren sığınmaevlerinin yaklaşık olarak yarısını kapsamıştır. Toplamda 24 sığınmaevinde kadınlarla ve yöneticilerle yapılan derinlemesine görüşmelerin bilgileri ve paylaşımları ışığında; Türkiye'deki sığınmaevlerinin mekânsal, yönetsel yapıları ve yeterlilikleri belirlenmeye çalışılmış, ayrıca destek, güvenlik ve paydaş ilişkileri sorgulanmıştır. Sığınmaevlerinde kalan kadınların gerçekleri ve sığınmaevlerinin şiddete çözüm arayışında bir çare olma, kapı aralama süreçleri ile güçlenme deneyimlerine olan katkıları incelenmiştir. Çalışmada destek ve paydaş ilişkileri bağlamında kadına yönelik şiddetle mücadele eden ve sığınmaevlerine destek veren toplamda 60'ın üzerinde kuruluş ve kanaat önderi ile görüşülmüştür. Son olarak aileiçi şiddeti yaşamış kadınların şiddet anlatıları, şiddetten uzaklaşmak için sığındıkları sığınmaevi deneyimleri ve güçlenme süreçleri de değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Çalışmanın gerçekleşmesinde proje ekibi arkadaşlarıma; Prof. Dr. Hüseyin Gül, Prof. Dr. Serpil Demirci, Doç. Dr. Firdevs Gümüşoğlu, Yrd. Doç. Dr. Cevdet Yılmaz'a emek ve katkılarından ve proje danış-

manları S. Nazik Işık ve Aysun Sayın'a bağımsız kadın kuruluşları ve STK'larla iletişimde verdikleri desteklerinden dolayı teşekkür ederim. Ayrıca taslak metni okuyan, eleştiri ve katkılarını samimiyetle paylaşan Araş. Gör. Ayşe Alican'a, Yard. Doç. Dr. Bülent Şen'e, Yrd. Doç. Dr. Hakan Kiriş'e, Dr. Cem Ergun'a ve Araş. Gör. Fatih Kahraman'a da emeği ve zamanı için minnettarlığımı belirtmek isterim. Bilimsel ve maddi desteğinden dolayı TÜBİTAK'a, SOBAG ekibine, sürecin izlenmesinde destek olan Süleyman Demirel Üniversitesi Rektörlüğü ve BAP personeline, araştırmanın yürütüldüğü SHÇEK il müdürlüklerine, Aile Danışma ve Toplum Merkezlerine, sığınmaevi yönetimlerine, araştırmaya destek veren tüm belediyelere, Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfına, VAKAD'a, sevgili Canan Arın'a, görüş ve önerileriyle çalışmaya destek veren diğer STK temsilcileriyle kadın kanaat önderlerine teşekkürlerimi sunarım. Araştırmanın yürütüldüğü illerde bilgilerini araştırma ekibiyle paylaşan tüm paydaş kuruluş yetkililerine teşekkür ederim. Ayrıca araştırmanın yapıldığı 24 sığınmaevinde kalan, öykü, deneyim ve bilgilerini araştırmacılarla paylaşan aileiçi şiddeti yaşamış, yeni ve şiddetsiz bir hayata tutunmaya çalışan kadınlara minnettarlığını sunmak isterim.

Son teşekkür kızım Berfin Ece ile oğlum Bulut Ege'ye sabırlarından dolayı...

Bölüm I

KADINA YÖNELİK ŞİDDET YAZININDA ŞİDDETİ AÇIKLAYAN KURAM VE YAKLAŞIMLAR

Kadına yönelik şiddetle mücadeleye ilişkin araştırmalar tüm dünyada ve ülkemizde giderek artmaktadır. Uluslararası ve ulusal dergilerdeki yazı ve özel sayı artışları da dikkat çekici niteliktedir. *Violence and Victims, Aggression and Violent Behaviour, Violence Against Women, Gender and Society, Doğu-Batı, Kadın Çalışmaları Dergisi, Feminist Politika, Amargi, Kazete, Pazartesi, Toplum ve Demokrasi* gibi süreli yayınlar yıllardır dikkat çekici ölçüde konuya ağırlık vermektedirler. Yine ulusal ve uluslararası kuruluşların rapor ve çalışmalarında da konuya ilgi artmaktadır (AAK, 1995, 1998; WAVE, 2008, 2009; WHO, 2002, 2004, 2005, 2008; CEDAW 2003; CEDAW Gölge Raporları; UN, 1993, 2003, 2005a ve 2005b; KSGM, 1999-2009; HWR, 2011). Bu çalışmalarda konu ele alınırken önce şiddet tanımlanmakta, şiddetin kaynaklarının kavramsal ve kuramsal temelleri tartışılmaktadır. Daha sonra kadına yönelik şiddetle aileiçi şiddetin farklılığı anlatılarak, şiddetin yaşanma düzeyi ve türleri hakkında bilgi verilerek, sığınmaevlerine olan ihtiyaç dile getirilmektedir.

Şiddet, Kadına Yönelik Şiddet ve Aileiçi Şiddet Kavramlarının Ayırt Edici Özellikleri

Şiddet, insanın bedensel ve ruhsal açıdan zarar görmesine neden olan, güç ve baskı uygulayıcı bireysel ve toplu hareketlerdir. Kadına yönelik şiddet ise, özel hayatta, ailede ya da toplum içinde kadınların fiziksel, cinsel veya psikolojik zarar görmesiyle sonuçlanan ya da sonuçlanabilecek her türlü cinsiyete dayalı eylemi içerir. Tehdit, zorlama veya özgürlüğün keyfi kısıtlanması da buna dâhildir. Ayrıca toplumun genelinde meydana gelen şu eylemler de şiddet olarak kabul edilmektedir:

- Tecavüz; cinsel istismar; cinsel taciz, sömürü ve cinsellikle ilgili tüm taciz şekilleri,
- Sarkıntılık; pornografik sözlerle laf atma, ısrarlı teklifler ve komplimanlar, elle dokunma, sürtünme, bakışlarla rahatsız etme,
- İşyerinde, eğitim kurumlarında ve diğer alanlarda sindirme, gözdağı verme ve mobbing (psikolojik şiddet ya da yıldırma),
- Kadın ticareti ve fuhuşa zorlama (cinsel istismar amacıyla kadın ticareti ve diğer tüm istismar şekilleri dâhil),
- Kadını öldürme ya da intihara zorlama,
- Savaş sırasında ve savaş sonrası ortamlarda kadınlara ve kız çocuklarına yönelik tecavüz, kölelik, cinsel taciz ve istismarlar,
- Devlet tarafından işlenmiş ya da göz yumulmuş olsun ya da olmasın kadınlara ve kız çocuklarına yönelik tüm şiddet eylemleri.

Aileiçi şiddet ise; en genel anlamda özel yaşamda, ailede ve/veya aynı evde birlikte yaşayan kişiler arasında, cinsel ilişki ya da kan bağı ile bağlı bireyler arasında gerçekleşen bir şiddet türüdür. Ev içinde şiddet, kişinin eşine, çocuklarına, anasına, babasına, kardeşlerine veya yakın akrabalarına yönelik her tür saldırgan davranıştır. Bir başka deyişle, aile üyeleri arasında her türlü fiziksel, psikolojik, cinsel ya da ekonomik-parasal şiddet türüne aileiçi şiddet denmektedir. Zorlayıcı ve kontrol altına alma davranışlarıyla ortaya çıkabilen aileiçi şiddet, ailenin tüm üyelerinin karşılaşabileceği bir sorundur. Ancak, en çok kadınlar, çocuklar, engelliler ve yaşlılar yaşamaktadır. Çoğunlukla da erkekler, yani koca ve baba şiddet uygulayandır. Aileiçi şiddet, evli olanlar ve aynı evde yaşayanlar arasında olabileceği gibi, eski eşe, eski nişanlıya ya da arkadaşa yönelik de olabilir. Aileiçi şiddet her türlü otorite, baskı ve kontrol ilişkisiyle ortaya çıkabilir. Saldırgan davranışlar çoğu kez fiziksel saldırılarla ortaya çıkarken, duygusal-psikolojik, ekonomik ve cinsel saldırı ve tacizler de şiddetin bilinen türleri* olup, genelde birlikte uygulanırlar.

---

* Şiddet türlerinin detaylı tanımları için bakınız: WHO, 2002; Sallan Gül ve Alican, 2011.

Fiziksel Şiddetin Türleri ve Sonuçları

Fiziksel şiddet, fiziksel olarak ya da zor kullanarak başka bir kişiye zarar vermeyi ya da istemediği bir eylemde bulunmaya zorlamayı içermektedir. Fiziksel şiddetin belli başlı türleri şöyle sıralanabilir:

- Eski eşlerce uygulanan şiddet
- İtip-kakma, tekme-tokat atma ve dayak
- Delici-kesici aletlerle, ateşli silahlarla ya da kimyasallarla yaralama
- Fetüsün cinsiyetine göre doğum öncesinde uygulanan ve kız bebeklerin sistematik olarak ihmali ya da ölümüne yol açan davranışlar ve tutumlar
- Zorla evlendirme
- Erken evlilik ya da çocuk yaşta evlilik
- Bir organını kesme ya da kemiğini kırma
- Hamilelikte dövme
- Cinsel ilişkiye zorlama ve tecavüz
- Cinsel organlara zarar verme
- Bekâret kontrolleri
- Başlık parası kaynaklı şiddet
- Töre ve namus cinayetleri
- Tutku cinayetleri
- İntihara zorlama ve teşvik
- Ensest de dâhil olmak üzere kız çocuklarının evde uğradığı cinsel istismar

Aileiçi şiddet, acı çekme, yaralanma, kalıcı sakatlıklar, ölüm, anne-bebek ölümleri, çoğul somatik (organsal) belirtiler, süreğen baş ve bel ağrıları, mide-bağırsak sistemi rahatsızlıkları, cinsel yolla bulaşan hastalıklar, jinekolojik rahatsızlıklar (kadın hastalıkları), merkezi sinir sistemi ve sindirim sorunları, kalp rahatsızlıkları gibi sonuçlar ve sorunlar ortaya çıkarabilmektedir. Ayrıca, şiddet mağdurlarında uyku ve yeme bozuklukları ve sosyal uyumsuzluk gibi bir dizi sorunlara yol açabilmektedir.

Psikolojik-Duygusal Şiddetin Türleri ve Sonuçları

Psikolojik-duygusal şiddet, psikolojik baskı yaparak, davranışlarına kısıt koyarak kişinin aşağılanmış, hor görülmüş, özgüvensiz ve kötü hissetmesine neden olacak davranış ve tutumları içerir. Örnekleri şöyle sıralanabilir:

- Psikolojik etki yaratarak kadına kendini kötü ve değersiz hissettirmek
- Küçük görmek, isim takmak ya da alay etmek
- Hakaret etmek, bağırmak, aşağılamak ya da küfür etmek
- Çekici olmadığını, şişman ya da zayıf ve çirkin olduğunu söylemek
- İhmal etmek, duygusal ve fiziksel ilgi göstermemek
- Duygularına ve düşüncelerine saygı göstermemek ve kendi görüşleri olmasını engellemek
- Kendine olan güvenini ve beğenisini yok etmek
- Yetersizlik ve suçluluk duygusu uyandırmak,
- Görüşlerini, her türlü davranışını izlemek, kontrol etmek ve izne bağlamak
- Ailesiyle ilişkilerine sınır koymak ya da engellemek
- Arkadaş ve dost çevresinden uzaklaştırmak ya da onlara zarar vermekle korkutmak
- Gözdağı vermek, tehdit etmek ve sindirmek
- Çocukları ihmal etmek
- Kadını kötü anne olmakla suçlamak
- Çocuklarını elinden almakla, göstermemekle ya da kaçırmakla tehdit etmek

Aileiçi psikolojik ya da duygusal şiddetin kadınlar üzerindeki ruhsal etkileri arasında sürekli kaygı, sık sık ağlama, travma sonrası stres, depresyon, sinirlilik, fobi, panik, takıntılar (temizlik, aşırı düzenlilik vb.), cinsel bozukluklar ya da riskli cinsel ilişkiler (erken cinsellik, çok eşlilik, fuhuş, cinsel sapmalar vb.), değersizlik duygusu, düşük benlik algısı, kendini beğenmeme, kendini suçlama ve çeşitli bağımlılıklar (alkol, sigara vb.) öne çıkanlar arasındadır. Ayrıca aile içinde yaşanan duygusal şiddet kadının, şiddeti normalleştirmesine yol açarken, başta kendisine daha sonra aileye, evliliğe, topluma ve insanlara olan güvenin azalmasına neden olur.

Duygusal ya da psikolojik şiddetin süreklileşmesi toplumda toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin yaygınlaşmasına ve sağlıklı iletişim süreçlerinin zayıflamasına yol açarken, gelecek kuşakların şiddet yaşama riskini de artırır. Ayrıca kadının kararsızlaşması, özgüvensizlik yaşaması siyasal katılma ve demokratik süreçleri de olumsuz etkiler. Dolayısıyla daha sağlıksız bir toplum yapısına yol açarken; demokratik ve katılımcı geleneklerin ve kültürün gelişimini engeller.

Ekonomik Şiddetin Türleri ve Sonuçları

Şiddetin bir başka türü de ekonomik şiddettir. Bu şiddet türü, aileiçinde diğer bireylerin ekonomik faaliyetlerine, davranışlarına ve özgürlüklerine ciddi kısıtlamalar getiren tutum ve eylemleri içerir. Ekonomik şiddet karşısında kişi kendini çaresiz ve bağımlı hisseder. Başlıca ekonomik şiddet türleri şunlardır:

- Kazancı ya da aile geliri hakkında bilgi vermemek
- Kadının malını ziynet eşyalarını ya da parasını elinden almak
- Çalışmasına izin vermemek
- Çalışarak elde ettiği ya da kira gibi gelirlerine el koymak
- Banka kartını almak ve sadece cep harçlığı vermek
- Çok az para verip, yetirmemekle suçlamak
- Evin parasını içki-kumar-uyuşturucu ve/veya başka kadınlara harcamak
- Kadını parasız bırakmak, harcamalarını sürekli kontrol etmek ya da harcama yetkisini elinden almak

Ekonomik şiddet, kadının ekonomiden uzaklaşmasına, üretimden çekilmesine, iş saati ve ücret kaybına neden olurken, sağlık harcamalarının artmasına, şiddeti önleyici sistemler kurulmasına, şiddetle mücadeleye yönelik eğitim programlarının artmasına yol açar. Ayrıca, gerektireceği sosyal, yargısal, tıbbi hizmetler ve diğer kamu hizmetleri nedeniyle ekonomiye faturası da büyür.

Cinsel Şiddet Neyi İçerir?

Cinsel şiddet genellikle şu tür eylem, tutum ve davranışları içerir:

- Zorla evlendirmek

- Kadını istemediği cinsel davranışa zorlamak
- Fahişeliğe zorlamak ya da satmak
- İstemediği yer ve zamanda cinsel ilişkiye zorlamak (tecavüz)
- Kaçırmak ve tecavüz korkusu yaşatmak
- Kadının doğurganlığını kontrol altına almak (hamilelikten korunma ya da korunmamaya /doğurmaya ya da doğurmamaya zorlamak gibi)
- Cinsel organına zarar vermek
- Ensest, yani rıza beyan edecek gücü olmayan çocuk ve engellilerin yanı sıra akraba ve yakınların cinsel taciz ve istismarı

Cinsel şiddet, kadının vücudunda fiziksel zarar, ruhsal-duygusal olumsuzluklar, cinsel bozukluklar ve sapmalar, çok eşlilik, fuhuş, riskli cinsel ilişkilerin erken yaşanması gibi durumların ortaya çıkmasına yol açar. Ayrıca, kadın intiharları ve intihar girişimlerinin yanında, ensest ve çocuk istismarlarının yaşanma riskini de artırır.

Aileiçi Şiddeti Açıklayan Yaklaşım ve Kuramlar

Genel olarak kadına yönelik şiddetin ele alınışında konuya yaklaşım bakımından iki eğilim sözkonusudur. İlkinde kadına yönelik aileiçi şiddet, bir insan hakları ihlali ve suç olarak ele alınır. Şiddet davranışlarının hukuksal tanımı yapılır ve cezai müeyyidelerine yer verilir. Örneğin ABD'de bütün eyaletlerde suç olarak kabul edilecek davranışlar ortak bir veri havuzunda toplanmakta ve tanımlanmaktadır. Buna 'suç yasaları yaklaşımı' adı da verilmektedir. İkinci eğilimde ise kadına yönelik şiddete bir kamu sağlığı sorunu olarak yaklaşılmakta ve 'tıbbi model' olarak ele alınmaktadır. Dünya Sağlık Örgütü'nün (WHO) şiddet tanımlamasını temel alan bu yaklaşımda şiddet; "yaralanma, ölüm, psikolojik zarar ya da yoksunluğa neden olan ya da neden olma olasılığı yüksek olan, kişinin kendine, bir başkasına, bir gruba ya da topluluğa yönelik gerçekleştirdiği veya tehdit ettiği kasti güç kullanımı" olarak tanımlanmaktadır (WHO, 1993, 2002).

Kadına yönelik eviçi şiddetin açıklanmasında temel alınan kuramlarda ise çeşitlilik sözkonusudur. ABD'de ilk kuramlar 1960'larda oluşturulmuş ve şiddet bir hastalık olarak ele alınmıştır. İlerleyen yıllardaki çalışmalarda şiddetin öğrenilebilir özelliğine ve psiko-

patolojik öğelerine dikkat çekilmeye başlanmıştır. Bazı araştırmacılar şiddetin bir güç ve kaynak olduğunu ve erkek şiddetinin de buna dayandığını öne sürmüşler ve güç kuramını geliştirmişlerdir. Feminist çalışmalar ise, toplumsal yapının ataerkil süreç ve dinamiklerine odaklanmıştır. Şiddetin kaynağına ilişkin üzerinde uzlaşma sağlanmış bir kuramsal birikimden söz etme güçlüğü söz konusu olmakla birlikte; psikolojik ve sosyo-kültürel kuramlar doğrultusunda mikro-küçük, mezo-orta ve makro-büyük ölçekli yaklaşımlarla aileiçi şiddeti açıklamaya çalışan bir dizi kuramsal modelin de geliştirildiği görülmektedir. Swanger ve Petcosky'nin (2003) çalışması tüm bu kuram ve modelleri özetlemesi bakımından oldukça açıklayıcıdır:

Tablo 1.1. Kadına Yönelik Eviçi Şiddet -Kuramsal Modeller

	Mikro Yaklaşımlar	
Psikiyatrik / Psikopatolojik Kuramlar	*Bu kuramlar "tıbbi model" adıyla da anılmaktadır. Mikro yaklaşımlar genel olarak şiddetin aile üyelerinden birinin psikopatolojisi sonucu ortaya çıktığını savunmaktadır. Örneğin, ruhsal hastalıklar, kişilik bozuklukları ve alkolizm aileiçi şiddeti ortaya çıkaran psikopatolojik nedenler olarak görülmektedir.*	
	Psiko-biyolojik Model	Biyolojik tabanlı; doğal kişilik özellikleri açısından aileiçi şiddet ya da artan hormon düzeyleri sonucu, beyin anormallikleri, ruhsal hastalık ve benzer nedenler sonucu şiddetin oluştuğunu savunur.
	Psikodinamik Bakış Açısı	Freud'un kuramına dayanır. Aileiçi şiddet içsel çatışmalar, ölüm içgüdüsü ve normal olmayan saldırgan eğilimlere bağlanır.
	Mağdur Kuramı	Aileiçi şiddeti mağdurun kişilik özellikleri açısından saldırganın suçlanması çerçevesinde ele alır.
	Mezo Yaklaşımlar	
Sosyo Psikolojik Model	*Aileiçi şiddeti; aile bireyleri arasındaki ilişki ve etkileşim örüntüleri bağlamında açıklar.*	
	Travmatik Bağlanma Kuramı	Aileiçi şiddeti mağdurun saldırgana empati duyarak, onu haklı bulması ve bağlanmasıdır (Stokholm Sendromu).
	Stres Kuramı	Şiddeti aile içerisinde artan stres düzeyi ile açıklar. Sosyal yalıtım gibi aileyi şiddet temelli iletişime iten karakteristik özellikler üzerinde durur.
	Güç Kuramı	Aileiçi şiddeti cinsiyet ve yaş temelinde ailenin yapısında oluşan güç dağılımına bağlar.
	Kaynak Kuramı	Kaynak kuramı güç kuramından temellenmiştir. Şiddeti aile içindeki toplumsal, ekonomik ve bireysel kaynaklara sahip olma durumu ile açıklar.
	Etkileşimsel Kuram	Aile içindeki etkileşim süreçleri ve aile üyelerinin etkileşimleri açısından aileiçi şiddeti açıklar.

	Alışveriş/ Sosyal Kontrol Kuramı	George C. Homans tarafından ortaya atılan kuram, doğal güç farkları açısından aileiçi şiddete yaklaşılabileceğini savunur. Aile içerisindeki maliyetler ve ödüller açısından aileiçi şiddete ekonomik açıklamalar getirir.
	Sosyo-biyolojik Kuramı	Çocuk istismarı ve çocuk katilleri üzerinden "gelecek kuşaklar için kötü" genler verilmesi olasılığı üzerinden şiddete yaklaşır.
	Sosyal Öğrenme Kuramı	Albert Bandura tarafından ortaya atılmıştır. Kuşaklararası kuram olarak da bilinir. Aileiçi şiddeti bilişsel süreçler bağlamında açıklar ve şiddetin modelleme ve taklit yoluyla nasıl öğrenildiğini göstermeyi amaçlar.
	Sosyal Çatışma Kuramı	Aileiçi şiddeti sosyal yalıtımın aileye olan etkisi bağlamında açıklar.
	Makro Yaklaşımlar	
Sosyo Kültürel Model	*Aileiçi şiddeti toplumsal olarak kurulan değişkenler ile açıklar.*	
	Şiddet Kültürü Kuramı	Aileiçi şiddeti daha geniş bir bağlamda kültürel normlar ve değerler ekseninde açıklar.
	Kültürel Onay Kuramı	Aileiçi şiddeti toplum tarafından kabul gören şiddet düzeyi bağlamında açıklar.
	Şiddet Alt Kültürü Kuramı	Aileiçi şiddeti toplum tarafından kabul görülecek düzeyde daha fazla kullanan alt kültürlere bağlar.
	Feminist Kuram	Feminist düşünceye dayanır. Aileiçi şiddeti cinsiyet ve erkek egemenlik düzenine dayanan toplumsal yapıya bağlar.
	Çevresel Stres ve Gerilim Kuramı	Aileiçi şiddeti toplumdaki yoksulluk ve ırk gibi yapısal eşitsizliklere bağlar.
	Politik Ekonomi Kuramı	Aileiçi şiddeti açıklarken geriontolojik (yaşlılık bilimi) yaklaşımı temel alır. Yaşlanmanın toplumsal yönü ve yaşlıları şiddete nasıl ittiği bağlamında aileiçi şiddeti ele alır.
	Çok Boyutlu Modeller	
	Aileiçi şiddeti farklı birçok değişkene bağlı olarak açıklar.	
	Genel Sistemler Kuramı	Aileiçi şiddeti aile sistemi ve onun toplumla olan ilişkisi bağlamında ele alır. Psikolojik, sosyo-psikolojik ve sosyo kültürel değişkenleri analize dâhil eder.
	Ekolojik Kuramı	Genelde aileiçi şiddeti, özelde çocuk istismarını açıklamak için geliştirilmiştir. Üç analiz düzeyine dayanır: Organizma ve çevre arasındaki ilişki, etkileşim sistemi ve çevrenin niteliği.

Yukarıda verilen yaklaşım ve kuramsal modellerden en çok öne çıkan ve kadına yönelik eviçi şiddeti açıklamada sıklıkla ele alınan kuramlar ve uygulamaya yönelik modeller aşağıda kısaca ele alınmaktadır.

Sosyal Öğrenme Kuramı

Kadına yönelik şiddeti ele alan psikolojik kökenli kuramlardan olan sosyal öğrenme kuramında şiddet olgusu, şiddet uygulayan ve uygulamayan erkekler ya da şiddete maruz kalan ve kalmayan kadınlar arasındaki bireysel farklılıklar üzerinden analiz edilir. Albert Bandura (1973) tarafından geliştirilen kuram, bilişsel süreçler açısından aileiçi şiddeti açıklar. Bandura, şiddetin çocukluktan yetişkinliğe geçiş sürecinde aile içerisinde ya da önemli rol modellerinin gözlenmesi yoluyla dolaylı ya da doğrudan öğrenilen bir şey olduğunu belirtir. Aile, şiddetin öğrenilmesinde önemlidir. Aile içerisindeki fiziksel cezalandırma biçimlerine ilişkin uygulamalar şiddetin öğrenilmesinin bir aracıdır. Şiddetin öğrenilmesinde ailenin kökeni ve diğer sosyal sistemler önemli kaynaklardır. Sosyal öğrenme kuramına göre öğrenme, tepki sonuçları ve model alma yoluyla gerçekleşir. Kişi, başkalarının bilgi ve tecrübelerinden faydalanır ve onları taklit eder. Bir başka ifadeyle, örnek kişi ve davranışlar taklit edilir. Sadece davranışlar değil, şiddetin duygusal tetikleyicileri ve sonuçları da gözlemlenir (Foshee ve diğerleri, 1999: 331).

Sosyal öğrenme kuramında insan davranışları sürekli olarak çevre koşullarıyla etkileşim içindedir. Davranışlar çevreyi etkileyip değiştirdiği gibi, çevre de davranışları etkisi altına alıp, değiştirir. Bandura'ya (1973) göre insanın saldırganlık kökeni ne şiddete yönelik bilişsel bir istek, ne de engellemeye bağlı olarak doğan saldırganlık dürtüsüdür. İnsanların birbirlerine karşı saldırgan tutumlarında kazandıkları deneyimlerin etkileri belirleyicidir. Ona göre, insanların saldırgan nitelikteki tepkileri nedeniyle çevrelerinin takdiriyle karşılaşmaları ve ödüllendirilmeleri, hatta çevreleri tarafından şiddete teşvik edilmeleri, sonraki yaşam dönemlerinin temel özelliklerini inşa etmektedir.

Çocukluk çağında aileiçi şiddete maruz kalmak ve şiddete tanıklık etmek, erkeklerin de yetişkinliklerin de eşlerine şiddet uygulamalarını, kadınların eşlerinin şiddetini normalleştirmelerine ve kendi çocuklarına da şiddet uygulamalarına neden olmaktadır. Sosyal öğrenme kuramı saldırganlığın nedenlerini içgüdü ya da dürtülerde aramak yerine, çevrede saldırgan tepkilere yol açan uyarıcılar üzerinde yoğunlaşır. Çatışmayı yönetmenin uygun yollarını ve normal mekanizmaları öğrenemeyen kişi için şiddet, normal bir davranış örüntüsü olarak yaşamın bir parçası haline gelir.

Sosyal öğrenme kuramının bir alt kategorisi cinsiyet rol kuramıdır. Erken dönem cinsiyet rolü toplumsallaşmasında erkek çocuklar baskın eş, evi geçindiren ve gelir getiren kişi ve aile reisi rollerini öğrenirken, kız çocuklar ise erkek baskın ilişkiyi kabullenmeyi ve diğer kişilerin ihtiyaçlarını karşılamayı esas rolleri olarak öğrenirler (Dougles ve Walsh, 2010). Bu nedenle aileiçi şiddete tanık olan çocuklarda şiddet eğiliminin etkisi erkek çocuklarda daha güçlü olur (Wooford ve Elliott, 1997: 21). Çocukluk döneminde yaşanan kötü muameleler, özellikle de baba figürünün fiziksel cezalandırmasına maruz kalmak erkeklerin eşlerine karşı şiddet kullanımı ile ilişkilidir. Şiddet kuşaktan kuşağa geçerek bir sarmal halinde işlev görür.

Şiddet güçlü bir baskı mekanizması olarak ailede işlev görür ve öğrenmeyle içselleştirilir. Sosyal öğrenme kuramına göre şiddet uygulayan ailenin çocukları da şiddet uygular. Çünkü işlevsel olarak bu çocuklar şiddetin negatif sonuçlarından çok, pozitif sonuçlarını gözlemlerler ve bu davranışı uygulayarak olumlu sonuç beklentilerini arttırırlar. Sonuç beklentileri, anlık şiddetin kabulü, saldırgan cevap tipi ve çatışma çözüm yöntemi anlık şiddet uygulamaları ile ilişkilidir.

Tüm bunlar ailenin şiddet göstermesi ile gençlerin şiddet uygulaması arasında bir aracıdır (Foshee, Bauman ve Linder, 1999). Şiddetin erilliğin önceliklerinden olduğunu ileri süren Dutton, eril ve dişil kimliklerin toplumsal normlarla kurulduğunu ve şiddet düşüncesinin de kültürel normlar ile desteklendiğini dile getirir. Ancak Dutton'un yaklaşımı bununla sınırlı kalmaz ve erkeklerin şiddet davranışını açıklayan bir travma modeli geliştirir (1994, 2008). Bu modele göre, çocukluk döneminde ebeveynlerin istismarına maruz kalmak ya da ebeveynler arasındaki şiddete tanıklık etmek, ebeveynler tarafından reddedilmek ve bağlanma figürleri ile güvensiz bağlanmalar geliştirmek önemli birer travma kaynağı olmaktadır. Bu deneyimler tek başına ya da bir arada yaşandığında, erkeklerin yetişkinlik döneminde karşılaştıkları sosyal problemleri çözmek için saldırganca davranmalarına yol açmaktadır. Ona göre erkeklerden farklı olarak kadınlar şiddeti sadece savunma amaçlı uygulamaktadır (Dekeseredy, 2007; Dutton, 2008, 1994, 1988).

Güç ve/veya Kaynak Kuramı

Güç kuramında aile içindeki şiddet, yaş ve cinsiyet farklılıkları nedeniyle oluşan güç dağılımı temel alınarak açıklanır. Geleneksel olarak aile içinde toplumsal statü ve fiziksel özellikleri nedeniyle erkekler diğerleri üzerinde güç sahibi olurlar. Flynn (1990) en güçlünün en zayıfı istismar etme eğiliminden söz eder. Bu nedenle aile içinde istismar edilme riski en fazla olanlar çocuklar ve kadınlardır. Ayrıca, genç kadınların, yaşlı ve otoriter konumdaki erkekler tarafından istismarı da yaygındır. Ailede kadınla erkek arasındaki güç farkı arttıkça, kadının istismar edilme olasılığı da artmaktadır.

Kaynak kuramı, güç kuramının devamı ya da genişletilmiş bir hali olarak görülebilir. Goode, 1971 yılında yazdığı "Aile İçerisinde Güç ve Şiddet" isimli eserinde ilk kez kaynak kuramını tanımlar ve daha sonra birçok çalışmada bu yaklaşım temel alınır (Anderson, 1997; Melzer, 2002). Kurama göre, aile içerisinde daha çok sosyal, kişisel ve ekonomik güce ya da hepsine birden sahip olan aile bireyi, diğer aile bireyleri üzerinde daha çok güç sahibi olmaktadır. Bunun sonucunda, güç sahibi aile üyesi, karar mekanizmalarında ve olası kaynaklara ulaşmada diğer aile üyelerine göre daha avantajlı konumda bulunur. Bu konum da, aile içerisindeki ilişkilerde istismar edici taktikleri ya da saldırıları ortaya çıkarır. Aile içerisinde daha çok sosyal, kişisel ve ekonomik güce ya da hepsine birden sahip olan aile bireyi, diğer aile bireyleri üzerinde daha çok güç sahibi olmaktadır. Bunun sonucunda, güç sahibi aile üyesi, karar mekanizmalarında ve olası kaynaklara ulaşmada diğer aile üyelerine göre daha avantajlı konumda bulunur. Bu konum da, aile içerisindeki ilişkilerde, istismar edici taktikleri ya da saldırıları ortaya çıkarır.

Şiddet, bireylerin sosyal kontrolü ellerinde tutmasının bir yolu ve kaynağıdır. Kadınlar ve erkekler, eril baskının olduğu kültürel içerikteki farklı noktalarda sosyal kontrolü sağlama mücadelesine girer (Bess, 2002; Mardorossian, 2002). Geleneksel cinsiyet rollerinin egemen olduğu ailelerde ve toplumlarda erkek statüsü, erkeğin kaynaklara daha çok sahip olmasına olanak sağlar ve erkek gücünü diğer aile üyeleri üzerinde kullanır. Anderson, erkeğin toplumsal baskınlığının kültürel baskınlıkla desteklendiğini, yani erkeğin kadından daha fazla kaynakları olduğunu ve toplumsal süreçlerden

etkilendiğini belirtir. Erkekler sosyal dışlanmışlıklarının yanı sıra, gelir ve eğitim gibi gücün belirli alanlarında eksiklik duydukları noktada şiddete başvurur (Anderson, 1997: 657-58).

Aileiçi şiddet aynı zamanda bir sosyal sistem sorunudur ve şiddet ailedeki ilişkilerin başarısızlığına işarettir. Erkek, beklentilerinin karşılığını görmediğinde veya ailesindeki statüsünün tehdit edildiğini hissettiğinde, karı-koca ilişkisinde başatlık sağlamak için şiddete başvurur. Şiddetin ortaya çıkmasında maddi kaynaklara ulaşma bakımından dezavantajlı bir konumda bulunmanın etkisi vardır. Özellikle düşük gelire sahip ailelerde, alternatif yöntemlerin geliştirilememesi nedeniyle, bir kontrol aracı ve çatışma çözüm yöntemi olarak şiddete daha fazla başvurulmaktadır. Aileiçi kadına yönelik şiddetin eğitim durumu, gelir, etnik köken gibi sosyo-ekonomik değişkenlerden bağımsız biçimde varlığını sürdürdüğünü ortaya koyan geniş bir yazın bulunmakla birlikte, sosyal bağlamın bazı kadınları şiddete maruz kalma ve şiddetin sonuçlarına karşı koyma açısından diğerlerinden daha dezavantajlı kıldığı kabul edilmektedir. Buna karşın, yüksek sosyo-ekonomik statüye sahip olmak, kadınların cinsel şiddete maruz kalmaları açısından güçlü koruyucu bir faktör değildir. Ekonomik güçlüklere yol açan işsizlik, düşük gelir ve benzeri faktörler aileiçi kadına yönelik şiddeti tetikler. Ekonomik sorunların yol açtığı stres ve engellenme duyguları eşler arasındaki çatışmaları arttır ve saldırganca davranışlar biçiminde kendini dışavurur.

Kişinin sahip olduğu kaynaklar, ailede şiddet gören ve şiddet uygulayıcısının cinsiyetine bağlıdır. Erilliğin orta sınıf nosyonunda, erkek, iş yerinde baskınlığını ortaya koyamadıkça bu egemenliği evde kurmaya çalışmakta ve bu da evde erkeğin sert, öfkeli ve eril modelini ortaya çıkarmaktadır (Anderson, 1997; Schrock ve Pedavic, 2007). Melzer ise, maskülen kimliklerin koruma ve savunma dolayımlı olarak anti-sosyal davranışlar gösterdiğini ve onaylanmayan şiddeti uygulamaya soktuğunu vurgulamaktadır (2002: 820-822). Alt sosyo-ekonomik grupta yer alan erkekler, ekonomik istikrarsızlık içinde bulunmayı erkek kimliğine yönelik bir tehdit olarak algılarlar ve toplumsal açıdan sarsılmış otoritelerini yeniden kurmak için yakın ilişki içinde oldukları kadınları baskı altına almanın bir yolu olarak şiddet uygular. Goode'ye (1971) göre sınırlı kaynaklara sahip erkeklerin üstünlük kurma aracı olarak güç ve şiddete yönelik davranış

seçimleri yapma olasılığı artmaktadır. Nazroo'da evlilikte kadın ve erkeğin güç kaynaklarının birbirinden farklı olduğunu, erkek eşin sahip olduğu güçlerin avantajıyla şiddet uygulayabildiğini belirtmiştir. Özellikle fiziksel güç erkek için temel bir kaynaktır. Yine şiddetten sonra erkeğin sadece cüzdanını ve anahtarlarını alıp evden ayrılması da temel kaynaklardan biridir. Oysa pek çok kadın aynı durumda, çocuklarını düşünür ve evde kalır (Nazroo, 1995: 477, 489).

Feminist Kuram

Son yıllarda Fransız feminizmi odaklı tartışmalarda şiddet, toplumsal cinsiyet bağlamında ele alınmaktadır. Erkeklik ve şiddet bu çalışmaların temel hareket noktasıdır. Olgularda Fransız toplumunda şiddet içeren eylemlerin çoğunluğunun erkek cinsiyeti tarafından yaşama geçirilmiş olması, bu bakışın temel hareket noktasını oluşturmaktadır. Bu nedenle Fransız feminizmi odaklı tartışmalarda şiddet, erkek eylemi üzerinden okunmakta ve toplumsal yapının eril nitelikleri sorgulanmaktadır (Kristin, 1997; Giil, 1998; Gottshalk, 2009).

Feministler, şiddeti gerçekleştiği sosyo-kültürel bağlamda güç ilişkileri içinde ele alırlar. Toplumsal cinsiyet bakış açısından şiddet, maskülenliğin oluşturulmasında önemli bir kaynak olarak görülür ve feminist kuramın açıklamalarında temel alınır (Hearn, 1998; Carderelli, 1997). Kadınların ezilmesini destekleyen bir ideolojik söylem olarak ortaya çıkan aileye ilişkin monolitik söylemlerden yola çıkan feminist yaklaşım, şiddeti erkekle kadın arasındaki güç dengesizliğinden kaynaklanan kontrol etme davranışı olarak tanımlar. Cinsiyet ayrımcı politika ve değer sisteminin sorgulamasını yapar.

Feministler kız ve erkek çocuklarının geçirdiği sosyalleşme evrelerini karşılaştırıp, bu evreler sonucunda elde edilen farklı kimlik rolleri üzerine odaklanır. Şiddet, eril ve dişil kimliklerin toplumsal normlarıyla kurulur ve şiddet düşüncesi kültürel normlarla desteklenir. Şiddet, gücün bir dışavurumudur ve patriarkal toplumlarda erkeğe baskın olmayı öğretir. Kadını eşit görmez, eşitliğe izin vermez ve kadını baskı altında tutar. Erkekler her zaman kadının hayatını kontrol etme hakkına ve önceliğine sahip olmala-

rı gereğine inanır. Kadınlar da insan ilişkilerinde yanlış giden ne olursa olsun kendilerinin hep bundan sorumlu olduklarını düşünürler. Ertürk'e göre de, ailede çocuğa yönelik şiddet, çocukların küçük yaşlarda bağımlı/muhtaç konumlarından kaynaklanırken, kadına yönelik şiddet kadının kurumsal olarak ikincilleştirilmesinden ve evrensel ataerkil kültürden kaynaklanır (2007: 87, 89).

Toplumsal yapının tarihsel olarak uzun bir erkek egemen bakışın etkisi altında şekillendiğini dile getiren feministler, erkeklerin tarihsel olarak kaynaklara, mülkiyete, istihdam olanaklarına, eğitime ve statüye ulaşmada avantajlı durumda olduklarından kadınlar üzerinde güce sahip olduklarını ileri sürer. Erkeğin toplumsal gücü yasal sistemle de desteklenince erkekler statükoyu korumak için kadının istismarına odaklanır. Feministler için aileiçi kadına yönelik şiddete, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinden kaynaklanan fiziksel ve psikolojik açıdan istismar edici tutum ve davranışlar ortaya çıkarmaktadır. Aynı zamanda bu davranışlar tarafından beslenir.

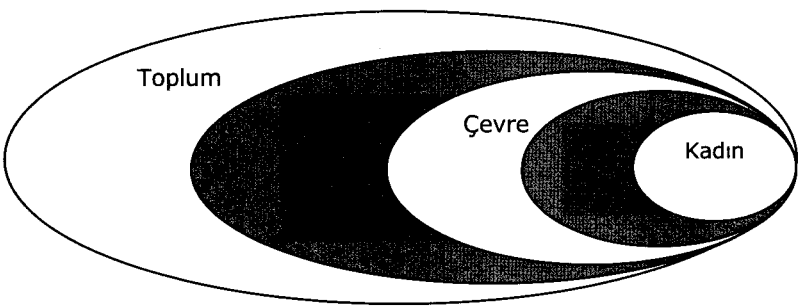
Güç kuramı, feminist araştırmacılar arasında da destek bulur. Ev içindeki ataerkil şiddet, daha güçlü olan bireyin, diğerlerini zorlayıcı gücün çeşitli biçimleriyle kontrol etmenin kabul edilebilir bir şey olduğuna duyulan inançtan kaynaklanır. Bu inançta bireylerin daha çok küçük yaşta ebeveynleri arasındaki şiddete tanıklık etmesi büyük rol oynamaktadır. Bu sayede erkek egemenliği genellikle kas gücüyle uygulanan şiddet aracılığıyla devam eder (Yıldırım, 1998: 12). Benzer biçimde ataerkilliğin farklı sosyal kontrol ve baskı biçimleri de kadına yönelik şiddette önem taşır. Bu nedenle feministler evlilikte erkek otoritesinin kadının üzerinde şiddet uygulamasının temel nedeni olduğuna ilişkin soruları gündeme getirir ve özel hayattaki aşağılama ve kontrol ilişkilerini sorgularlar. Feminist kuram, aile içinde kadının istismarına da odaklanır. Erkeğin üretilmiş toplumsal kaynaklara erişim avantajı, elde ettiği gücü kadın üzerinde kullanma ayrıcalığı yaratmıştır. Erkeğin egemen toplumsal güç kaynaklarını hukuk sistemi tamamlamakta, bu sayede erkek elde ettiği statükoyu korumakta ve sonuç olarak aile içindeki çatışmaları gidermek amacıyla kötü niyetli şiddet içeren taktikleri kullanmaktadır (Berry, 1995; Browne ve Herbert, 1997; Carderelli, 1997; Gottschalk, 2009).

Feminist yaklaşımda kadına yönelik şiddetin ortadan kaldırılması için ataerkil toplumsal yapının değişmesi ve kadınların top-

lumsal kaynaklara erişimde eşit fırsatlara sahip olmalarının sağlanması ve güçlendirilmeleri gereği dile getirilir. Bu konuda en önemli mücadele aracı olan sığınmaevlerinin de feminist ilkelerce hizmet sunması gereğine dikkat çekilir. Kadınlar arası dayanışma, 'kadın kadına yardım' ilkesi gereğince çalışanlar kadınlardan oluşmalı, hiyerarşi kurulmamalı ve feminist bilince, kadın bakış açısına sahip olmalıdır.

Ekolojik Kuram

Garbarino ve Belsky tarafından genelde aileiçi şiddeti, özelde de çocuk istismarını açıklamak için geliştirilmiş olan ekonomik kuram, bugün birçok ülkede bir hizmet sunum modeli olarak işlev görmektedir. Üç analiz düzeyine dayanan bu kuramda; organizma ve çevre arasındaki ilişki, etkileşim sistemi ve çevrenin niteliği temel alınarak, aileiçi şiddet açıklanmaya ve şiddetin nedenleri ortaya konulmaya çalışılır. Ekonomik yaklaşımda aile mikro sistemi ifade ederken, bunu çevreleyen dışsal çizgiler kurumları ve onları oluşturan değer ve değişkenlerin oluşturduğu alt kültürleri, bunları çevreleyen makro sistem de toplumu ifade eder.

Şekil 1.1. Şiddetin İçinde Oluştuğu Makro Sistem

Bu yaklaşım şekilde de görüldüğü gibi şiddeti açıklarken, şiddeti içinde bulunduğu toplumsal çevre bağlamı içinde değerlendirir ve çok yönlü olarak ele alır. İlk olarak şiddete maruz kalan veya uygulayan bireyin eğitim seviyesi, daha önce istismara maruz kalıp kalmadığı

gibi kişisel tarihi belirlenmektedir. İkinci seviyede kişinin yakın ilişki yapısının şiddet olayına etkisi ele alınmaktadır. Örneğin; mağdur ile fail arasında bir maddi bağımlılık ilişkisi olup olmadığı ve aynı evde yaşayıp yaşamadıkları gibi durumlar üzerinde durulur. Üçüncü düzeyde, bireylerin içinde bulundukları topluluklar (okul, iş, akraba çevresi, komşu vb.) incelenmekte ve bu ilişkilerle şiddet mağduru/faili olma arasındaki ilişkiye bakılmaktadır. Örneğin işsizliğin yüksek olduğu, komşuluk ilişkilerinin zayıf olduğu çevrelerin şiddetin devam etmesi üzerindeki etkileri artırdığı belirtilmektedir. Dördüncü düzeyde, şiddeti etkileyen veya şiddeti normal gören bir kültür gibi toplumsal faktörler incelenmektedir. Bu model, aileiçi şiddetin önlenmesine dair planların geliştirilmesinde de temel alınmakta, önleyici planlar geliştirilirken şiddetle mücadele eden kurumsal yapılar da ayrı bir düzey olarak ele alınmaktadır (Dutton, 1988). Bu model, hem yoksulluk, işsizlik, yaş, medeni durum gibi risk faktörlerinin belirlenmesine ve hem de müdahalenin hangi noktalarda yapılması gerektiğinin belirlenmesine olanak vermektedir.

Ekolojik kuram çerçevesinde 5 strateji izlenir. Birinci strateji kadınların güvenliğinin artırılmasıdır. İkincisi, şiddet içermeyen yakın ilişkilerin geliştirilmesi için çalışmaların yürütülmesidir. Üçüncüsü, kadının içinde bulunduğu toplulukların şiddeti önleme kapasitelerinin artırılması ve dördüncüsü de kadına yönelik şiddet alanında çalışan kurumların kapasitelerinin geliştirilmesi için gerekli önlemlerin alınmasıdır. Son olarak da toplumda şiddete neden olan, destekleyen veya görmezden gelinmesine neden olan toplumsal faktörlerin belirlenmesi ve değiştirilmesi gereklidir (Yamaner ve Özberk, 2007). Bu yaklaşım daha çok uygulamaya yönelik olarak WHO'nun çalışmaları doğrultusunda geliştirilen bir model olarak da bilinir. Son derece karmaşık faktörlere bağlı olan kadına yönelik aileiçi şiddetin anlaşılması ve ortadan kaldırılması konusunda yürütülen çalışmalarda son dönemlerde bu modelden yararlanıldığı görülmektedir.

Bölüm II

DÜNYADA KADINA YÖNELİK ŞİDDETİN BOYUTLARI, ŞİDDETLE MÜCADELEDE KAZANIMLAR VE BAŞARILI ÜLKE DENEYİMLERİ

Dünyada Kadına Yönelik Şiddet, Boyutları ve Mücadelede Kazanımlar

Birleşmiş Milletler Kadınlara Yönelik Şiddetin Önlenmesi Bildirgesi (UN, 1993), *kadına yönelik şiddeti*; "ister kamusal isterse özel yaşamda meydana gelsin, kadınlara fiziksel, cinsel veya psikolojik acı veya ıstırap veren veya verebilecek olan cinsiyete dayanan bir eylem veya bu tür eylemlerle tehdit etme, zorlama veya keyfi olarak özgürlükten yoksun bırakma" olarak tanımlamaktadır. Bildirgede ev içi şiddet, "özel yaşamda, genellikle cinsel ilişki ya da kan bağı ile bağlı bireyler arasında vuku bulan bir şiddet türü" olarak ele alınmaktadır. Kadınlara yönelik şiddet; kadının dövülmesi, dayak, tecavüz, hamilelikte şiddet, namus cinayetleri, cinsel organlara zarar verme, cinsel ve psikolojik baskı, ekonomik baskı ve kadın ticaretine kadar uzanan farklı biçim ve türlerde ortaya çıkabilen, bütün kadınlar için benliklerine yapılan bir saldırı ve terördür (Ertürk, 2007: 93). Yine, kadının erkek tarafından ezilmesine ve ayrımcılığa yol açan, kadın ile erkek arasındaki eşit olmayan tarihsel güç ilişkilerinin bir göstergesidir. Kadını erkeklerinkiyle karşılaştırıldığında daha alt bir statüye indirgeyen, sosyal mekanizmaların en önemlilerinden biridir (WHO, 2005).

Kadına yönelik şiddet Kilpatrick'in de (2009) belirttiği gibi, yaygın olarak 3 türde yaşanmaktadır; kişiler arası şiddet, kişinin kendisine yönelik şiddet ya da intihar davranışı ve büyük gruplar ya da devlet tarafından uygulanan kolektif şiddet. Özellikle militer kültürün paylaşılan değerleri olan 'erkeklik, cinsiyet, şiddet', cinsiyet hiyerarşisi ve eşitsizliklerini beraberinde getirmekte, erkeğin kadına şiddet uygulama olasılığını artırmaktadır. Bu nedenle cinsel taciz, tecavüz ve aileiçi şiddet, özellikle militer toplumlarda

gözlemlenen oldukça yaygın bir özellik olmaktadır. Nitekim savaş ya da silahlı çatışmalar şiddeti daha da körüklemektedir (Wood, 2002; Adelman, 2003; Erez ve Shayna, 2003). Savaş veya silahlı çatışmalar sırasında ya da bunların sonucu olarak, büyük gruplar ya da devlet tarafından uygulanan kolektif şiddette kadınlar, artan şiddetten daha fazla zarar görmektedir. Yine cinsel şiddet, işyerindeki cinsel taciz ya da birlikte yaşanan kişilerden gelen tecavüz gibi, ne tür bir şiddete maruz kalındığının bir önemi olmaksızın çocuklar da her zaman kadına yönelik şiddetten zarar görmektedir (İlkkaracan ve diğerleri, 1996). Bu durumda çocuklarını şiddetten korumak ve yardım bulmak da kadınlar için büyük önem taşımaktadır. Annelerine yönelik şiddete tanık olmak çocuklar için kendilerine yönelen bir şiddet olmakta, aynı şekilde, çocuğa yönelik şiddet de bir çeşit kadına yönelik psikolojik şiddeti içermekte ve kadına yönelik şiddetin derecesi arttıkça çocuğa yönelen şiddet de artmaktadır. Genelde anne, şiddet gösteren eşinden ayrılsa dahi şiddet devam edebilmektedir (Gross, 1987; Alpert, 1995; Carderelli, 1997; Brownridge, 2006; Yahia- Haj ve diğerleri, 2009).

Aile içinde şiddet kız çocuğa yönelik olduğunda; aile içinde sahip olunacak çocuğun cinsiyetinin kız çocuklar aleyhine belirlenmesi, kız bebeklerin öldürülmesi, kız çocuklarının cinsel istismarı, flörtte şiddet, zorla evlendirilme, çeyiz, başlık parası ve benzeri olabilmektedir. Kadınlara yönelik olduğunda ise, kadının dövülmesi, dayak, tecavüz, hamilelikte şiddet, namus cinayetleri, ekonomik baskı, cinsel organlara zarar verme, cinsel ve psikolojik baskı ve kadın ticaretine kadar uzanan farklı biçim ve türlerde ortaya çıkabilmektedir. Özellikle uluslararası göçün yoğun yaşandığı ülkelerde, şiddet gösteren eşine ya da birlikte yaşadığı kişiye finansal ya da oturum hakkı gibi sebepler yüzünden bağımlı olduğu düşünülen bir kadın, kendi ve çocuğunun durumunu tehlikeye atabileceğini düşünerek her zaman korku içinde yaşamayı sürdürmekte ve böylece şiddeti önlemeye yönelik hizmetlerden de yararlanamamaktadır (Menjivar ve Olivia, 2002; Erez ve Shayna, 2003; Fawley ve Daly, 2005).

Şiddet, kadınları temel özgürlüklerden mahrum bırakmakta ve kadın erkek eşitliğinin sağlanmasında önemli bir engel oluşturmaktadır. Kadına yönelik şiddet, tüm dünyada ve ülkemizde şiddetin tüm türleriyle bir insan hakları ihlali olarak her yerde ve

farklı düzeylerde yaşanmaktadır. Araştırmalar yetişkinlik dönemleri boyunca kadınların yaklaşık %20-25'inin fiziksel şiddete, %10'dan fazlasının da cinsel şiddete maruz kaldığını göstermektedir. Kadına yönelik şiddetin bütün biçimleri göz önüne alındığında bu oran %45'lere çıkmaktadır. Logar'a (2008) göre bu, toplamda yaklaşık 500 milyonluk nüfusu ile Avrupa Birliği'nin 27 üye ülkesinde yaklaşık 100 milyon kadının tahminen hayatlarının bir döneminde erkek şiddetine maruz kaldığı ve her gün 1-2 milyon kadının şiddetle karşılaşması demektir.

Avrupa Kadın Lobisi'nin 90 ayrı ülkede yaptığı bir araştırmanın sonuçlarına göre, AB'de her beş kadından biri hayatlarının bir evresinde erkekten şiddet görmektedir ve kadınların %85'i kocalarının şiddetine maruz kalmaktadır (European Women's Lobby, 2008). Kadınlar için yaşam boyu eşlerinin ya da birlikte oldukları kişilerin şiddetine maruz kalma oranı da %25-54 arasında değişmektedir (Mccauley ve diğerleri, 1995). Benzer biçimde Dünya Sağlık Örgütü'nün 48 ülke verileri temelinde bakıldığında, kadınların eş ya da birlikte yaşadıkları kişiler tarafından şiddete uğrama oranları %10-69 arasında değişkenlik göstermektedir. Avustralya, Kanada, İsrail, Güney Afrika ve ABD'de yapılan çalışmalar kadın cinayet mağdurlarının %40-70'inin erkek arkadaşı ya da kocası tarafından, zaten şiddet içeren bir ilişki çerçevesindeyken öldürüldüğünü ortaya koymaktadır (WHO, 2002; Krug vd., 2002).

Kadına yönelik şiddetin en yoğun yaşandığı ya da kayıt altına alındığı ülkelerden olan ABD'de kadınların kocaları ya da eski eşlerince yaralanma, tecavüz edilme ya da öldürülme olasılıklarının, diğer kişilerden kaynaklanan saldırı olasılıklarının toplamından daha fazla olduğu kaydedilmektedir. Eşlere yönelik saldırıların %80'inden fazlası fiziksel travmayla sonuçlanırken, bu oran yabancılardan kaynaklanan şiddet eylemlerinde %54'tür. En yüksek beden içi travma ve bilinç kaybı oranlarına evlilik içi şiddet mağdurlarında rastlanmaktadır. ABD'de 1976 ile 1987 arasında 15 yaşın üzerindeki yaklaşık 38.648 kişinin ölümü, bir eşin ötekini öldürmesi şeklinde olmuştur. Bu ölümlerden %61'inin mağduru kadın, %39'ununki ise erkektir. Ancak 1976'dan 1984'e kadar eşlerini öldüren kadınların toplam sayısında %25'ten fazla bir azalma olmuştur (Markowittz, 2002). Bu süreçte kadın örgütlerinin yoğun çabaları sonucunda gerçekleşen eviçi şiddete yönelik yasal düzenlemelerle, şiddete maruz kalan kadınlar için hizmetle-

rin varlığı ve yaygınlaştırılması önemli bir yer tutmaktadır. Yine ABD'de yılda yaklaşık bir milyon kadın ve çocuğun şiddete maruz kaldığı, her yıl 1.100 çocuğun taciz, istismar veya ihmal sonucu öldüğü tahmin edilmektedir (Child Maltreatment, 2001). Benzer biçimde, kısmi ölçeklerde yapılan çeşitli araştırmalarda da kadınların ağırlıklı olarak farklı türlerdeki şiddete maruz kaldıkları görülmektedir. Örneğin Barbados'ta yapılan bir araştırmada, kadınların %30'unun saldırıya uğradığı ve benzer biçimde %50'sinin annelerinin de saldırıya uğradıkları ortaya çıkmıştır. Meksika'da yapılan bir başka araştırmaya göre kadınların %50'si fiziksel ve cinsel şiddete maruz kalırken, Kanada'da kadınların %17'sinin fiziksel şiddet yaşamış olduğu tespit edilmiştir. Kolombiyalı kadınların %20'sinin fiziksel şiddete, %33'ünün psikolojik şiddete ve %10'unun da tecavüze maruz kaldıkları ortaya çıkmıştır. Belçika'daki 956 kadın üzerinde yapılan bir araştırmada, kadınlardan %3'ünün çok yoğun bir şekilde şiddete uğradığı, %38'inin de değişen oranlarda şiddete uğradıkları saptanmıştır (WHO, 2002: 24-25). Ayrıca araştırmalar fiziksel veya cinsel tacize maruz kalan ve aileiçi şiddete tanıklık eden çocukların erişkinliklerinde fiziksel şiddet yaşama risklerinin dört ila altı kat arasında arttığını belirtmektedir (Gross, 1987; Bensley ve diğerleri 2003; Kothari ve diğerleri, 2009; Douglas, 2010).

Aileiçi şiddet, yaygın olduğu ölçüde gizli kalan toplumsal bir olgudur. Bireyi fiziksel ve ruhsal yönden örseleyen, yıpratan bu yaşantılar gizli kaldığı ölçüde etkileri ve sonuçları hakkında bilgi sahibi olunması güç olan bu kavramın mağdurları da genellikle kadınlar olmaktadır. Tüm toplumlarda şiddetin fiziksel sonuçları hafif yaralanmadan ağır yaralanmaya, kalıcı özürlülük ve ölüme kadar değişmektedir (Coker ve diğerleri, 2002; Brownridge, 2006; Leserman ve Drossman, 2007; Dişsiz ve Hotun Şahin, 2008; Capaldi, 2009). Çoğunlukla aileiçi şiddet, ancak ciddi fiziksel yaralanmalarla ya da ölümle sonuçlandığında saptanabilmekte, sürekli istismar durumunda genellikle bilinmemektedir. Şiddete uğrayan kadınlardaki sağlık sorunları şiddete uğramamışlardan daha fazla olmaktadır. Yine şiddete maruz kalma süresi ne kadar uzunsa sağlık problemleri de o kadar artmakta, bazı durumlarda sekiz kata kadar çıkabilmektedir (Alhabib ve diğerleri, 2010). Ayrıca, özürlü kadınların özürlü olmayanlara göre şiddete maruz

kalma riskleri de daha yüksek olmaktadır (Nosek ve diğerleri, 2006; Barrett ve diğerleri, 2009).

Aynı zamanda bir halk sağlığı sorunu olan kadına yönelik şiddetin fiziksel belirtileri yaralanma, çoğul somatik (organsal) belirtiler, süreğen ağrı, iç hastalık (gastrointestinal) belirtiler, cinsel yolla bulaşan hastalıklar, jinekolojik belirtiler, merkezi sinir sistemi sorunları, kalp rahatsızlıkları ortaya çıkmaktadır (Campbell, 2002; Alpert, 1995; Holtzworth-Munroe, 1997; Yoshihama, 2009). McCauley ve arkadaşlarının (1997) dahiliye kliniklerinde yaptığı bir araştırmada, fiziksel veya cinsel kötüye kullanım yaşantısı olan kadınlarda fiziksel belirtiler, depresyon, anksiyete, somatizasyon, düşük benlik saygısı, psikiyatriye başvurma, intihar girişimi, alkol ya da madde kullanım oranı daha yüksek bulunmuştur. Geniş ölçekli nüfusa dayalı araştırmalarda da erkek eşler ya da birlikte olunan kişiler tarafından uygulanan şiddetin yaşam boyu devamının %25 ile %30 arasında değiştiği saptanmıştır. Ayrıca fiziksel ve psikolojik istismar ciddi sağlık sorunlarına neden olabildiği gibi, eş veya birlikte olunan kişilerin uyguladığı şiddet faktörünün varlığının astım, epilepsi, diyabet ve hipertansiyon gibi kronik hastalıkların tedavisini de olumsuz etkileyebildiği görülmüştür (Kramer ve diğerleri, 2004). Yaşları 21 ile 55 arasında değişen 2.535 kadının değerlendirildiği bir çalışmada, şiddete uğramış kadınlarda kadın hastalıkları, merkezi sinir sistemi ve stresle ilişkili sorunların şiddete uğramamış kadınlara göre %50 ile %70 oranında artış gösterdiği saptanmıştır (Campbell ve diğerleri, 2002; Coker ve diğerleri, 2002).

Şiddete maruz kalmanın akıl ve ruh sağlığı üzerindeki etkileri fiziksel etkilerinden çok daha yoğun olabilmektedir (Hobson ve Aziz, 2004). Ayrıca, uyku bozuklukları, yeme bozuklukları ve sosyal uyumsuzluk gibi bir dizi belirti ve bulgu gelişebilmektedir (Coker ve diğerleri, 2002; Falsetti, 2007; Zolotor ve diğerleri, 2009). Bonomi ve diğerleri (2006) şiddete maruz kalan kadınların şiddete maruz kalmayanlarla karşılaştırıldığında dört kat daha fazla oranda ağır depresif belirtiler geliştirme riski taşıdığını belirtmişlerdir. Bu nedenle kadına yönelik şiddet temelde bir insan hakları ihlali ve bir suç olarak ele alınmalıdır. Çok farklı boyutlarıyla kadının beden bütünlüğüne ve ruh sağlığına yönelik bir şiddeti beraberinde getirdiği için hem olay halinde, yani kriz anında, hem de sonrasında sağlık önlemleri başta olmak üzere acil önlemlerin alınması gerekli-

dir. Yasal sürecin başlatılması, şiddete uğrayan kadını koruyucu ve tedavi edici hizmetlerin sağlanması ve önleyici hizmetlerin geliştirilmesi şiddeti önlemede önemlidir. Kuşkusuz kadın ve çocuklar için en acil önlemlerin başında, sığınmaevlerinin açılması ve diğer önleyici hizmetlerin geliştirilmesi gelmektedir.

Şiddetle Mücadelede Kurum ve Programlarının Gelişimi

Aile içinde şiddet gören kadınlara yönelik hizmetler iki alanda gelişmiştir. İlki koruyucu ve tedavi edici hizmetleri kapsayan müdahale hizmetleridir. Diğeri de sorunun meydana gelmesine yol açan nedenlerin saptanmasını ve çözüm yollarının üretilmesini içeren önleyici hizmetlerdir. Kadınların aile içinde ve toplumda güçlendirilmesine, toplumsal statülerinin yükseltilmesine yönelik çalışmalar ile aileiçi şiddeti doğuran ve pekiştiren olumsuz tutum ve davranışların ortadan kaldırılmasını sağlamak üzere yürütülen faaliyetler, önleyici hizmetler kapsamında değerlendirilmektedir. Bu iki temel hizmet alanı doğrultusunda da birçok ülkede kurumsal yapılar oluşturulmuş ve politikalar geliştirilmiştir.

Aileiçi şiddetle mücadeleye yönelik programlar, başlangıçta sadece müdahale hizmetlerinin geliştirilmesine yönelik olarak 1970'lerde başlamıştır. Müdahale hizmetleri acil durumlarda, yani şiddetin oluştuğu kriz anında ve sonrasındaki müdahaleleri ve kurumsal süreçleri içermektedir. Krize müdahale hizmetleri, kadının şiddeti yaşamasının hemen sonrasında verilen hizmetlerdir. Bu hizmetler kadının sağlığı ve güvenliği konusunda o anda acilen alınması gerekli önlemleri kapsamaktadır. Şiddet mağdurları için acil durumlarda kısa süreli kalma olanağı veren sığınmaevleri, şiddet konusunda ihbarların alındığı telefon yardım hatları, acil servislerde sunulan hizmetler, kriz durumlarında sunulan müdahale hizmetleri alanına girmektedir. Kriz durumu ortadan kalktıktan sonra sunulan hizmetler ise, şiddetten hali hazırda etkilenmiş olan bireylere ve ailelere yönelik olarak bu zararın artmaması ve giderilmesi, şiddete maruz kalan kişilerin yeniden mağdur olmalarının önüne geçilmesi konularındaki hizmetleri içermektedir. Bu hizmetler arasında istihdam konusunda danışmanlık, meslek edindirmeye yönelik eğitimlere yönlendirmek, mağdurun ev bulmasına yardımcı olmak, kadının kendisi ve çocukları için güvenlik

planı geliştirmesine yardım etmek, uzun süreli bireysel ve grup terapi hizmetleri gibi hizmetler sayılabilir.

Bu doğrultuda en somut adımların başında Avrupa'da 1999 yılında başlatılan "Aileiçi Şiddete Karşı Avrupa Kampanyası" gelmektedir. 2000 yılında AB nezdinde DAPHNE olarak adlandırılan ve çocuklara, gençlere ve kadınlara yönelik şiddetle mücadeleden oluşan üç açılı Avrupa Eylem Programı benimsenmiş ve 2003 yılına kadar da desteklenmiştir (WAVE, 2008, 2009). Ancak zaman içinde, şiddetin son derece karmaşık bir durum olduğu ve sadece müdahale ile bu sorunun çözülemeyeceği, önleyici hizmetlerin geliştirilmesinin de gerekli olduğu ortaya çıkmıştır. Ancak aileiçi şiddeti önlemeye yönelik hizmetlerin verilmesinde bazı güçlükler söz konusudur. Bu hizmetlerin sürekliliği, bütçe yetersizlikleri ve sonuçlarının uzun vadede ortaya çıkması önleyici hizmetlerin uygulanabilirliğinin önündeki bazı temel zorluklardır (Yamaner ve Özberk, 2007).

Şiddetin gerçekleşmesi, yani kriz anına müdahale ve sürece yönelik hizmetlerle ilgili olarak en yaygın uygulamalar ise, müdahale merkezleri, yardım hatları ve sığınmaevleridir. Bunlar kısaca şöyle özetlenebilir:

Müdahale Merkezleri

Aileiçi şiddetle mücadele konusunda müdahale merkezleri etkin kuruluşların başında yer almaktadır. Müdahale merkezlerinin amacı inisiyatifi ele alan bir yaklaşım içinde, şiddete maruz kalanlarla aktif iletişime geçerek onlara yardım sunmaktır. Bu merkezlerin temel görevi, aileiçi şiddet görenlerin ve çocuklarının korunmalarını ve haklarının güvence altına alınmasıyla ilgili her türlü konuda destek hizmeti sağlamaktır. Müdahale merkezleri bütün yasal ve sosyal önlemleri almak suretiyle, daha fazla şiddetin ortaya çıkmasının önüne geçmeye çalışmaktadırlar.

Kadına yönelik şiddetin toplumsal cinsiyete dayalı olması, her yaş ve sosyo-ekonomik statüden kadının karşılaşması, çocukları da etkilemesi gibi kendine has özellikleri, şiddeti önlemeye yönelik tüm yönetmeliklerde göz önünde bulundurulmasını gerekli kılmaktadır. Aileiçi şiddetten çocukların da etkilenmesi nedeniyle, bu şiddete karşı müdahale merkezleri tarafından anneye danışma

hizmeti verilirken, çocuklara da yardımda bulunulmaktadır. Aileiçi şiddet konusunun çoğu zaman kısa vadede çözülen bir konu olmaması sebebiyle, şiddete maruz kalan kişilere yapılan yardımların ve önleyici tedbirlerin hemen sona erdirilmemesi gerekir. Bu nedenle müdahale merkezlerinin genel bir uygulaması da, olay sonrasında şiddet mağdurlarıyla belli dönemlerde bir araya gelerek destek hizmetlerine devam etmeleridir.

Müdahale merkezleri şiddet mağduru kadınlara dava açmalarında yardımcı olma ve mahkemelerdeki duruşmalarda onlara eşlik etme konularında da gerekli hizmetleri yerine getirmektedir. Müdahale merkezlerinin bir diğer faaliyet alanı ise, müdahalelerde gerekli eşgüdümün ve ilgili bütün kurumların işbirliğinin sağlanması konusunda çalışmalar yapmaktır. Ayrıca, şiddeti önlemek için gerekli seminer ve çalışmaları organize etmek de bu merkezlerin görevleridir.

Günümüzde birçok ülkede müdahale merkezleri, şiddet mağduru olup da geliri olmayan kadınlara malî yardımda bulunma ve barınmalarına yardım etmek başta olmak üzere kadınların güçlenmeleri ve erkek şiddetinden uzakta bir yaşam kurabilmeleri için ihtiyaç duydukları her tür desteği vermeye çalışmaktadırlar.

Acil Yardım Hatları

Erkek şiddeti ya da aileiçi şiddetten etkilenmiş tüm kadınlar ve çocukları için merkezi iletişim noktalarından biri de ulusal ve/veya bölgesel kadın yardım hatlarıdır. Bu hat/hatlar, aileiçi şiddet ve kadına yönelik şiddet ile ilgili tüm sorulara profesyonelce ve yeterli derecede cevap verebilmeye yetkili müdahale hizmeti sunmayı hedeflemektedir. Kolay iletişim amacıyla kurulan acil yardım hatlarının amacı, arayan kişinin arkadaşlarına, yakınlarına ya da kurumlara gitmesine gerek kalmadan, sadece telefona ihtiyaç duyması ve bu yolla yardıma ulaşabilmesidir. WAVE'e göre (2008), bu hatlar 24 saat, ücretsiz, erişilebilir ve yurt çapında ulaşılabilir nitelikte olmalıdır. Kadınlar için, ulusal yardım hattı arayıcılara ücretsiz olması büyük önem taşımaktadır. Ulusal yardım hatları ortak bir danışma ve acil yardım sağlamalıdır. Telefon yardım hattının bir başka avantajı ve arzu edilen işlevi, en azın-

dan haftanın bazı saatlerinde ve eğer mümkünse acil durumlarda ülkedeki tüm ana dillerde hizmet vermeleridir.

Telefon danışma hattının en temel amacı, psiko-sosyal ve yasal danışma hattı gibi oryantasyon, güven, güçlendirme, empati ve yoğun bilgi sağlamaktır. Telefon danışmada, arayan, bürokrasi olmadan ve yeterli derecede doğru adreslere ve organizasyonlara yönlendirilmelidir. Krizlerin acil ve ciddi hallerinde, sadece kadınların etkilendiği durumlarda polis ya da gençlik yardımlaşma gibi diğer kurumlar olaya müdahale etmek veya yardımcı olmak için aranabilecektir. Ulusal kadın yardım hattı, tümüyle devlet tarafından finanse edilmelidir.

Aynı zamanda çalışanların ya da danışmanların belirli yeterliliklere sahip olması gerekmektedir. Bu hatlarda çalışacakların ya da gönüllülerin kadın odaklı sosyal hizmet alanında veya kadına yönelik şiddetle mücadele alanında yeterli özellikleri taşıması ya da uzun dönem çalışma deneyimleri olması tercih edilmelidir. WAVE'e göre de bu hatlar, kadınlar arası dayanışmanın "kadın kadına yardım" ilkesi gereğince çalışan kadınlardan oluşmalı ve feminist bilince sahip olmalıdır. Danışmanlar, kadına ve çocuğa yönelik şiddetle mücadele alanında sosyal hizmet ve yasal boyut ve ulusal çapta yardım organizasyonları konusunda iyi bilgilendirilmiş olmalıdırlar.

Kadın Sığınmaevleri

Kadına yönelik aileiçi şiddetle mücadelede kadın sığınmaevleri, şiddetten uzak, güvenlikli ve mağdurların yeniden şiddete dönmek zorunda kalmayacakları çözümler üretilene kadar geçici olarak barındıkları yerlerdir. Kadınların güçlerini yeniden kazanmaları, fiziksel, zihinsel, psikolojik ve sosyal sağlıklarını iyileştirmeleri için baskıyı sona erdiren ve güçlenmeyi hızlandıran sağlık ve sosyal yardım hizmetleri de sığınmaevlerinde sunulur. Bu doğrultuda, sığınmaevlerinde kadınların kendi tercihlerini sürdürebilme hakkını sağlamak ve onların tüm potansiyellerini harekete geçirilmesini desteklemek üzerine çalışmalar yürütülür. Bir başka ifadeyle, sığınmaevlerinde kadınların barınma sorunlarını geçici çözmek, iç güçlenmelerini sağlamak için sosyal, hukuksal ve psikolojik destek verilir.

Aileiçi şiddete maruz kalan kadınlar genellikle güçlerini, kontrollerini ve kendilerine olan saygılarını yitirme duygusu yaşamaktadırlar. Bu nedenle birçok ülkede sığınmaevi çalışanları, kadınlara ve çocuklarına alternatif iletişim kanallarının öğretilmesi ve çatışma yönetimi konularında eğitim vererek güçlendirmektedir. Kadın ve çocuklara yönelik istismarla mücadele ve aileiçi iletişim eğitimlerinin yanı sıra sığınmaevlerinde barınanlara eşitlik konusunda eğitim vererek de güçlendirme çalışmaları yürütmektedir

Sığınmaevlerinin kadına karşı şiddetle mücadeledeki yerinin anlaşılması oldukça önemlidir. Sığınmaevlerinin tarihsel gelişimi, özellikleri ve ülke örneklerindeki durumu, bu bölümde "Şiddetle Mücadelede Sığınmaevlerinin Yeri" adlı alt başlıkta detaylı olarak verilmektedir.

Şiddetle Mücadelede Uluslararası Sözleşme ve Düzenlemelerin Rolü

Kadına yönelik şiddet, İnsan Hakları Bildirgesi dâhil 1979'a (CEDAW) kadar hiçbir uluslararası bildirgede ya da sözleşmede yer almamıştır. Dünyanın çeşitli ülkelerinde gelişen kadın hareketleriyle birlikte sorunun görünür, tartışılır olması ve dikkat çekmesiyle paralel giden bir süreçte uluslararası gelişmeler kapsamında, aileiçi şiddet olgusu işlenir olmaya başlanmıştır. Sorun ilk kez 1975 yılında Meksika'da toplanan Uluslararası Kadın Yılı Dünya Konferansı'nda gündeme getirilmiştir. Aynı yıl 'Suçun Önlenmesi ve Suçlara Karşı 5. BM Kongresi'nde, kadınlara yönelik bir cinsel şiddet biçimi olan tecavüzün büyük ölçüde gizli bir suç olarak kalmasına karşın, dünyanın birçok yerinde giderek arttığı kaydedilmiştir. Daha sonra 1980'de Kopenhag'da toplanan BM Kadın On Yılı Dünya Konferansında, 'Dayak ve Aile İçi Şiddet' başlıklı karar kabul edilmiştir. 16-26 Temmuz 1985'de Nairobi'de yapılan Dünya Kadınlar Konferansı İleriye Dönük Stratejileri'nin Barış bölümünde, kadınlara yönelik şiddet ele alınmış, kadına yöneltilmiş şiddet ve silahlı çatışmalarda kadınların korunmaları ilke olarak kabul edilmiştir.

Uluslararası Nüfus ve Kalkınma Konferansı Aksiyon Program'ında ve Kadınlara Yönelik Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Antlaşma-CEDAW'da tüm ülkelerin kadınları

her türlü ekonomik ayrım ve cinsel tacizden koruması ve buna ilişkin koşulları yerine getirmeleri zorunluluğuna yer verilmiştir. CEDAW'ın 19 numaralı Genel Tavsiyesinde, genel uluslararası hukuk ve özel insan hakları anlaşmaları gereği, hak ihlalini önlemede gerekli çabayı gösteremedikleri ve şiddetle ilgili gerekli araştırma ve cezalandırmayı gerçekleştiremedikleri takdirde, devletler telafi olarak özel kanunlar ayarlamadan sorumlu hale getirilmişlerdir. CEDAW komitesinin, toplumsal cinsiyete dayalı kadına yönelik şiddete ilişkin etkin koruma sağlanması adına taraf devletlerin geliştirmesini şart koştukları yasal düzenlemeler şunlardır:

- Cezalandırıcı önlemler de dâhil olmak üzere etkin yasal düzenlemeler
- Kadınları aileiçi şiddet ve istismar, cinsel saldırı ve işyerinde cinsel taciz gibi her tür şiddetten koruyacak medeni hukuk çareleri ve telafi edici araçlar
- Sığınmaevi danışmanlık ve destek hizmetleri içeren, şiddet mağduru ya da risk altında olan kadınları korumaya yönelik yasal düzenlemeler ve kurumsal yapılar.

Ayrıca Kadınlara Karşı Şiddetin Ortadan Kaldırılması Viyana Bildirgesi ve 1993 Dünya İnsan Hakları Konferansı'nda benimsenen Eylem Programı üye ülke hükümetlerini daha aktif çalışmalar yapmaya çağırmıştır. Benzer olarak, Pekin 1995 Dördüncü Dünya Kadın Konferansı Eylem Planı'nda ele alınan başlıca konular arasında kadına yönelik özel ve kamusal alanda görülen şiddet özel bir yer tutmuştur. Birleşmiş Milletler'in kadına yönelik şiddet raporunda (UN, 2003), erkekler tarafından kadına karşı yapılan ayrımcılığın ve baskının temelinde, kadınlar ve erkekler arasında eşit güçte bir ilişkinin kurulamamasının bulunduğu belirtilmektedir. Raporda en büyük engelin erkeğin kadına yönelik uyguladığı şiddetin oluşturduğu belirtilmiş ve tüm engel ve kısıtlılıkları ortadan kaldıracak eylem ve uygulamaların başlatılması ülke hükümetlerine taahhüt ettirilmiştir. Uluslararası sözleşmelerle ve politikalarla birlikte, devletler kadınlara ve çocuklara yönelik şiddeti önlemek için etkin tedbirler almaya başlamışlardır.

30 Nisan 2002'de kabul edilen Avrupa Bakanlar Komitesi'nin üye devletlere kadınların şiddete karşı korunmasına ilişkin Tavsiye Kararı'nda (2002) ve İzahat Belgesi'nde, temel insan haklarından biri sayılan kadın erkek eşitliği konusunun Kadın-Erkek Eşitli-

ğini İzleme Komitesi'nin sorumluluğunda olduğu belirtilmektedir. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi de, "Kadınların Şiddete Karşı Korunmasına İlişkin" 2002 yılı Tavsiye Kararında da üye devletlere, "bu tür eşgüdümlü eylemleri olanaklı kılacak şekilde polis, sağlık ve sosyal hizmet kurumları ve hukuki sistem arasında işbirliğinin geliştirilmesini, sivil toplum örgütleri arasında işbirliği ağı kurulmasının teşvik edilmesini ve desteklenmesini" tavsiye etmektedir (EU, European Commission, 2010).

Avrupa Parlamentosu, kadına yönelik şiddetin mağdurlarına ve şiddet riski altında olanlara daha iyi bir koruma ve desteğin garanti edilmesi için üye devletleri ilgili yönetmelikleri çıkarmaya çağırılmaktadır. Yeterli finansal kaynaklarla güvenli sığınmaevleri sağlamanın, şiddet mağduru kadınların çocukları için gerekli hizmetler ve merkezlerin planlamasını yapmanın gereğine işaret edilmektedir. Dolayısıyla, kadına ve çocuklarına yönelik şiddeti engellemek için gerekli yasal zemin ve zorunluluk açıkça mevcuttur. Uluslararası kuruluşların kadınların şiddetten korunması ve kadına yönelik şiddetin duyurulması adına standartlar koyma ve yasal bağlayıcılık oluşturmada büyük aşamalar kaydedildiği dikkat çekmektedir. Devletler toplumsal cinsiyete dayalı şiddetle mücadeleye daha etkin katkıda bulunmaya çağırmaktadır. Birçok uluslararası belge, sorunun toplumsal yönüne vurgu yapmakta ve aileiçi şiddetin önlenmesinde devletlerin sorumluluğunun altını çizmektedir. Devletlerin birçok uluslararası belgede, erteleme olmaksızın ve gerekli tüm uygun araçlar kullanılarak özel şahıslar ya da devlet tarafından uygulanan kadına yönelik şiddeti bitirmek için politikalar oluşturmaları istenmektedir.

21. yüzyılla birlikte aileiçi şiddet farkındalığında çok büyük gelişme yaşanmış, bazı ülkelerde yasalar, programlar ve başta kadın örgütleri olmak üzere aileiçi şiddetle savaşan sivil toplum örgütlerinin sayısında ciddi artışlar sağlanmıştır. Ancak esas mücadele gerektiren konu, var olan yasaların ve standartların etkinleştirilmesi ve bu yasalara/standartlara uyulmasını sağlamaktır. Bu doğrultuda kadına yönelik şiddete ilişkin verilerin ve istatistiklerin geliştirilmesi, yasaların ve gerekliliklerinin uygulamaya konması için eşit garanti sağlayan özel yönetmeliklerin benimsenmesi üzerine çalışılmalıdır. Şiddetin önlenmesinde yasal korunma çok önemli olsa da yeterli değildir. Kadınlara, şiddete maruz kalmadan yaşamaları adına gerçek bir şansları olabilmesi için temel

sosyal ve ekonomik haklar açısından güvence verilmelidir. Bu güvencede en azından kendi gelirleri olmayan kadınlar için nafaka hakkı ve devletin verdiği finansal yardım sayesinde şiddet uygulayan eski eşe ekonomik olarak bağlı olmama hakkı yer almalıdır.

Yine birçok Avrupa ülkesinde göçmen kadınlar için ücretsiz dil kurslarını da içeren eğitim hakkı; ücretsiz çocuk bakım olanakları hakkı ve karşılanabilir nitelikte kalacak yer edinme hakkı da tanınmıştır. Ancak tüm göçmen kadınlar için kocaları ve diğer aile bireylerine bağlı olmaksızın oturma izni hakkı, evlilik, kadın ticaretiyle başka bir ülkeye getirilen kadınların ayrıldıktan sonra ülkede kalma izni ve insancıl bir vize uygulamasına tabi tutulma güvencesinin sağlanması acil olarak alınması gerekli önlemler arasındadır (Logar, 2008; WAVE, 2008, 2009; EU, European Commission, 2010).

Benzer biçimde, şiddete maruz kalan kadınlara yönelik sunulan hizmetler aile içinde şiddet gören kadınlara yönelik koruyucu ve tedavi edici hizmetleri kapsayan müdahale hizmetleri ile sorunun meydana gelmesine yol açan nedenlerin saptanmasını ve çözüm yollarının üretilmesini içeren önleyici hizmetler olarak ele alınmaktadır. Kadınların aile içinde ve toplumda güçlendirilmesine, toplumsal statülerinin yükseltilmesine yönelik çalışmalar ile aileiçi şiddeti doğuran ve pekiştiren olumsuz tutum ve davranışların ortadan kaldırılmasını sağlamak üzere yürütülen faaliyetler, önleyici hizmetler kapsamındadır. Bu doğrultuda yapılan çalışmalar sonucunda 1990'lardan itibaren çok sayıda ülke, aileiçi şiddeti kadının itibarına tecavüz olarak görmeye başlamıştır. Örneğin İsveç'te, 1999 yılında yürürlüğe giren yeni yasa, şiddeti "kadının itibarı"na ya da eğer ailenin diğer üyelerine yönelik olursa "kişinin itibarı"na bir tehdit olarak görmektedir. Bir zamanlar cinsel şiddeti etiğe aykırı bir suç olarak değerlendiren İtalya, bunu artık kişinin itibarına karşı bir suç olarak görmektedir. Şiddetin diğer türleri, fiziksel kanıt olmayıp, psikolojik şiddet olanlar dâhil, belirlenmekte ve cezalandırılmaktadır.

Ayrıca şiddet mağduru her kadın (ve çocukları) profesyonel yardım alma hakkına sahip olmalıdır. Ücretsiz acil yardım hatları, ilk danışmanlık iletişimi ve mağdurlara hakları konusunda bilgi sağlaması açısından önemlidir. Şiddetten korunmaları için mağdurlara kadın sığınmaevlerinde güvenli konaklama ve yeterli des-

tek hakkı verilmelidir. Yine kadınların kendi evlerinde güvenli yaşama ve failden korunma hakkı da olmalıdır. Ancak kadınlar polis ya da mahkemeye başvurma veya sığınmaevinde daha sonraki adımlarını planlamak üzere destek alma haklarından istediğini seçmekte özgür olmalıdır. Avrupa'da Avusturya Şiddet Önleme Hareketi deneyimi göstermiştir ki, her iki yönetmelik de gereklidir ve birbirini tamamlayıcı niteliktedir. Polise ya da mahkemeye başvuran tüm şiddet mağdurlarına, mağdur çıkarına hareket eden profesyonellerce ileriye dönük danışmanlık ve destek hizmetleri sağlanmalıdır. Şiddet mağduru her kadının koruma ve destek hakkını gerçeğe dönüştürmek için devletlerin aşağıda belirtilen hizmetleri asgaride sağlamaları gerekmektedir:

- Şiddet mağdurlarına yardım amaçlı, her zaman ücretsiz ulaşılabilen en az bir ulusal telefon hattı,
- Kadın sığınmaevlerinde güvenli konaklama ve nitelikli danışmanlık, minimum standart: Her 10.000 nüfus başına bir aile yeri,
- Her 50.000 kadına kriz sürecinde ve uzun vadede hizmet verecek bir avukatlık ve danışmanlık merkezi,
- Her tür şiddet mağduru kişilere ya da özel gruplara (örneğin göçmen şiddet mağdurları, işyerinde cinsel taciz mağdurları veya kadın ticareti mağdurları için özel hizmetler vb.) iyileştirme müdahaleleri, sosyal yardım ve uzun vadeli destek,
- Her 200.000 kadın için bir tecavüz kriz merkezi,
- Her semt/vilayet için, polise ya da diğer mercilere başvurmuş şiddet mağduru kadınlara uzun vadeli, hukuki süreçlerde destek ve avukatlık hizmeti sağlayacak iyileştirme merkezi hizmetleri sağlanmalıdır.

Belirtilen hizmetlerin kadınların ihtiyaçları temelinde ve ücretsiz olması da beklenen bir gerekliliktir. Ayrıca sığınmaevleri kökeni, rengi, dili, dini, yaşı, statüsü, yerleşim türü ve cinsel tercihi ne olursa olsun şiddetten etkilenen her kadına açık olmalıdır. Kadın sığınmaevleri kriz anları desteğinin yanında danışma ve şiddet deneyimi ile bağlantılı hukuki konular, barınma, meslek, terapi gibi tüm durumlara yönelik destek hizmeti sunmalıdır (Appelt ve diğerleri, 2000). Yine kadın sığınmaevleri kadınları şiddetten korumak için özel güvenlik önlemleri sunmalıdır. Taci-

ze uğramış kadınlarla çalışmanın yol gösterici ilkesi olarak sığınmaevleri, kadınların haklarını savunmak, kadınların özgür ve değerli yaşamlarını güçlendirmek için sorumluluk almalıdır. Ayrıca, bu hizmetlerin kadınların çocukları için de yeterli desteği sağlayacak biçimde düzenlenmesi zorunludur.

Ülke Deneyimlerinde Şiddetle Mücadele ve Sığınmaevleri

Avrupa'da ve Amerika'da kadın örgütleri, geçtiğimiz son 30 yıl boyunca karşılaştıkları sayısız engele rağmen, şiddet mağdurları için koruyucu ve önleyici hizmetleri geliştirmişlerdir. Kadın sığınmaevleri, danışmanlık ve avukatlık hizmetleri, sosyal yardım hizmetleri, tecavüz kriz merkezleri, telefon yardım hatları ve iyileştirme programları gibi çeşitli hizmetlere erişim çok daha kolay hale gelmiştir. Birçok ülkede kadınların ve çocukların olağandışı savunmasızlığı aileiçi şiddetin doğrudan bir sonucu olarak görülmüş ve refah yasaları ile konut ve evsizlik hükümleri önceliği şiddet gören kadınlara öncelik verilmiştir. Norveç ve Avustralya başta olmak üzere Almanya, Finlandiya gibi birçok ülkede aile kanunlarında suçluyu aile evinden belirli bir süre uzaklaştırmak için polise yetki tanınmış ve gerekli yasal düzenlemeler gerçekleştirilmiştir. Örneğin 1999 yılından itibaren İspanya, yasal düzlemde psikolojik şiddeti ağır bir şiddet türü olarak kabul etmiştir. Benzer biçimde Norveç'te evlilik içi tecavüz 1981 yılından beri suç sayılmıştır. Ayrıca birçok ülkede, eski eşleri de içerecek biçimde, özel kanunlarla koruma ve güvenlik önlemleri güçlendirilmiştir. Böylece suçlunun koruma önlemlerini ihlali durumunda mahkemeye tutuklama yetkisi tanınmıştır. Bazı ülkelerde psikolojik şiddet ve aileiçi tecavüz suç kapsamına alınmıştır. İrlanda, İsveç, Portekiz ve İspanya gibi birçok ülkede üçüncü şahıslara aileiçi şikayet ve dava açma hakkı tanınmıştır. Yine üçüncü şahısların polis veya savcıya müdahale etme ve mağdurun da polis ve savcıdan şikâyette bulunma hakkı kabul edilmiştir. Burada önemli olan, mağdura danışılma veya ondan izin alma zorunluluğu olmadan, onu sadece bilgilendirerek üçüncü şahısların şikâyet etme hakkının olması ve aileiçi şiddeti kayıt altına aldırabilmesidir.

Kadına yönelik şiddetin en yaygın olduğu ülkelerden biri olan ABD'de şiddetle mücadele mekanizmalarının gelişimi Batı Avru-

pa'dan daha farklı bir süreç izlemiştir. 1970'lerden itibaren şiddet mağdurlarına yönelik olarak tecavüz kriz merkezleri, dayak yiyen kadınlara yönelik sığınmaevleri, suç ve adalet kuruluşları, sağlık merkezleri ve ruhsal bakım merkezleri gibi çok farklı hizmet mekanizmaları devreye girmiştir (Kilpatrick, 2009; US-NSW, 2003).

Ancak aileiçi şiddette kazanımlar kadar, bazı konularda yaşanan sıkıntıların giderilmesi için çalışmaların sürdürülmesi gereklidir. Özellikle şiddetin kayıt altına alınması uygulamasında bazı durumlarda arşivlenmeme ve kayıtsız bırakılabilme durumları söz konusudur. Benzer biçimde bugün birçok ülkede zorunlu polis kaydı uygulaması olmasına karşın, rapor kanıtları resmi istatistiklere yansıtılmamaktadır (EWL, 1999, 2002; UN 2005, 2010; WAVE, 2008). Yasalarla ilgili temel sorunlardan bir başkası, hukuk sisteminin aileiçi şiddet olaylarının ciddiyetini ve yasalarda izin verilen seçenekleri dikkate almaktan oldukça uzak olmasıdır. Kadınlar ithamlarını geri aldıkları zaman, hâkimler davaların büyük çoğunluğunu kapatmaktadır. Böylece yasa uygulamada zayıflamakta ya da daha kötüsü, bazı davalarda hâkimler yasada davayı kapatmayı mümkün kılan hukuka uygunluk kuralını işleme koymaktadırlar. Günümüzde Avrupa'da şiddet mağduru kadınların hepsi yeterli koruma ve destek alamamaktadır. Birçok ülkede ve Türkiye'de kadınların şiddet uygulayan kocalarından, birlikte yaşadıkları kişilerden ya da babalarından uzaklaşma ve ayrılma şansları yoktur. Bu nedenle kadına karşı şiddetle mücadele gayretinin geliştirilebilmesi için acilen kadına karşı şiddeti ortadan kaldırmaya yönelik bir AB yönetmeliğinin çıkarılması gerekmektedir.

Sonuç olarak kadına yönelik şiddet konusundaki duyarlılığın ve mücadelenin daha fazla artması ve hizmetlerin yaygınlaştırılarak, ücretsiz erişimin sağlanması gereklidir.

Dünyada Şiddetle Mücadelede Sığınmaevlerinin Yeri

Kadına yönelik eviçi şiddetin önlenmesinde en önemli kurumsal mekanizmalardan olan sığınmaevleri sundukları geçici barınma hizmeti ve güçlendirme destekleriyle, önemli rol oynamaktadırlar. Dünyada sığınmaevlerinin açılmasında öncülük Norveç tarafından gelmiş ve 1968 yılında ilk sığınmaevi açılmıştır. Bunu 1972 yılında İngiltere'de Londra'da Women's Aid'in açılışı izlemiş-

tir. Amerika'da ise, dayak yiyen kadınlar için ilk sığınmaevi 1974 yılında açılmıştır. Bunu evsizler, mülteciler ve şiddete uğramış diğer kadın grupları için açılan sığınaklar izlemiştir. Ayrıca şiddete uğramış kadınlara yönelik olarak yasal danışmanlık ve 24 saat tecavüz kriz merkezlerinin yanında uyuşturucu ve alkol bağımlılığına yönelik olarak rehabilitasyon ve diğer destek mekanizmaları da süreçte etkin olmuşlardır (Markowitz ve diğerleri, 2002; US-NWS, 2003; WAVE, 2009). Yine birçok ülkede danışma merkezleri de çoğu kez aynı yapı içinde yer almış ve sığınmaevinin yanı sıra kadınları güçlendirme ve destek mekanizmalarını daha kolay harekete geçirebilmişlerdir.

Şiddet mağdurları için kurulan sığınmaevleri, çoğunlukla kadın hakları alanında çalışan sivil toplum kuruluşlarınca ya da şiddet mağduru kadınlarca işletilmiş, finansmanları da ya tamamen devletler tarafından karşılanmış ya da kamudan ciddi destekler sağlanmıştır. Bu kurumlarda genellikle aileiçi şiddete müdahale konusundaki çalışmalar klinik modellerden çok, destekleyici bir yaklaşımla yürütülmüştür (Nazroo, 1995; Weldon, 2006). 1980-1990'lı yıllarda ise, sığınmaevlerini kimin işleteceği konusu ve çeşitlenmesi sorunları tartışılmıştır. 2000'li yıllarla birlikte kadın kuruluşları bir yandan bu konudaki öncülüklerini sürdürmüşlerdir. Diğer yandan da uluslararası örgütleri devreye sokarak, yeni sığınmaevlerinin açılmasını ve kamunun da sürece dâhil olmasını sağlamak için önemli mücadeleler vermişlerdir.

Bugün artık kadına yönelik şiddet alanında yaşanan şiddet türüne bağlı olarak farklı sığınmaevleri vardır. Bazı sığınmaevleri lezbiyen, travesti, seks işçisi kadınları kabul ederken, bazıları etmemektedir. Bazıları alkol ve uyuşturucu gibi bağımlılıkları olan kadınlara tedaviyi kabul etmeleri şartıyla hizmet vermektedir. Fransa'da sadece küçük bebekleri olan annelere yönelik anne sığınmaevleri bile mevcuttur. İsveç'te ise sadece namus cinayetleriyle ilgili çalışan sığınmaevleri, fiziksel engellilere göre fiziksel koşulların yapılandırıldığı evler ve psikolojik sorunların yoğun olduğu kadınlar için ayrı evler bulunmaktadır.

Yine şiddete müdahalenin türüne göre sığınmaevleri biçimi de farklılaşmaktadır. İstasyon sığınmaevleri, geçiş evleri, uzun süreli sığınmaevleri, bağımsız evler gibi modellerle sığınmaevleri hizmet vermektedir. Bazen birkaç model birlikte olabilmektedir. Yine her

ülkenin kültürüyle yakından bağlantılı olarak farklı model uygulamaları söz konusu olabilmektedir. Ancak son yıllarda benimsenen genel eğilim, bağımsız evler ya da tek kişilik aile odası modelidir. Böylece kadınlar çocuklarıyla birlikte kalabilmektedir.

Sığınmaevleri sürecinde gelinen noktada birçok ülkede artık sığınmaevleri vardır ve destek aldıkları mekanizmaları oluşmuştur. Örneğin 44 Avrupa ülkesinin (Belarus ve Monako hariç) tamamında artık kadın sığınmaevi şiddet gören kadınlara hizmet sağlamaktadır. Benzer biçimde eviçi şiddete maruz kalan erkekler için sığınmaevi olan ülkeler ise Bosna-Hersek, Danimarka, Lüksemburg, Romanya ve Türkiye (Konya)'dir. Yine 44 Avrupa ülkesinin 34'ünde en az bir tane kadınlara yönelik yardım hattı vardır. Ancak 34 ülkenin 11'inde standartlara uygun ulusal kadın yardım hattı söz konusudur.

Sığınmaevleri çok farklı kuruluşlarca işletilmektedir. Hollanda'da olduğu gibi birçok ülkede sığınmaevlerinin finansmanı ya tamamen devlet tarafından ya da yerel yönetimlerce karşılanmaktadır. İngiltere gibi bazı ülkelerde kadınlara veya kuruluşlara yapılan maddi desteklerle ya da kadınların kendileri cüzi miktarda para ödeyerek farklı sığınmaevi hizmetlerinden yararlanabilmektedir. Yine İspanya'da olduğu gibi kadın STK'lar, kiliseler ve özel işletmeler sığınmaevleri açarak şiddet mağduru kadınlara hizmet verebilmektedirler.

Sığınmaevlerinin standartlarının belirlenmesi ve verilen hizmetlerin geliştirilmesi alanında dünyada önemli adımlar atılmaktadır. Kadın örgütlerinin de baskılarıyla Avrupa Parlamentosunun ve Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin Tavsiye Kararları doğrultusunda üye ülkeler; sığınmaevi yeri belirlenmesi, standartlarının iyileştirilmesi ve sürecin aktif hale getirilmesi için çaba harcamaktadır. Bazı ülkelerde de önemli kazanımlar sağlanmış ve model uygulamalar gelişmiştir. Örneğin 1986 Avrupa Parlamentosu tavsiye kararlarına Lichtenstein, Lüksemburg, Malta, Hollanda ve Norveç tam uymaktadır.

Malta, kadına yönelik şiddetle mücadele konusunda kamu ve sivil toplum işbirliğiyle birlikte önemli adımların kat edildiği örnek ülkelerden biridir. Aile İçi Şiddet üzerine uzmanlaşmış bir birimiyle Devlet Sosyal Çalışma Kurumu bulunmaktadır. Ayrıca, Mart 2008'den itibaren Aileiçi Şiddet Komisyonu üyelerinin Sosyal Poli-

tika Bakanlığı'na bağlı olarak çalışmaları kabul edilmiştir. Malta, her ne kadar "taciz" kanunu içinde olsa da, 2005 yılında Ceza Yasasında (madde 251) özel anti-stalking (tacizle mücadele) hükümleri belirtmiştir. Malta'da aileiçi şiddetten kurtulanlar, çocuk taciz kurbanları ve zihinsel sağlık hastaları için 24 saat hizmet veren bir ulusal yardım ağı da mevcuttur. Danışmanlık hizmeti telefon ücreti alınmadan Malta dilinde ve İngilizce olarak verilmektedir. Yardım ağı işletme masrafları tamamen devlet sermayesi ile karşılanmaktadır. Malta'da Malta dilinde ve İngilizce, hatta bazılarında Arapça ve Fransızca, hizmet veren 4 kadın sığınmaevi kurulmuştur. Bir adet kadınlarla çocuklarının kalması için 15 yatak kapasiteli devlet acil durum barınağı vardır. Yine kadınlar ve çocukları için 13 kişisel odalı bir acil durum barınağının yanı sıra Gazo'da bir adet kadınlar ve çocukları için 6 odalı kilisenin yürüttüğü STK acil durum barınağı ve bir adet de kadınlar ve çocukları için 9 kişisel dairesi olan ikinci derece sığınmaevi hizmet vermektedir. Her üç acil durum barınağı günde 24 saat açıktır. Devlet acil durum barınağı tamamen devlet tarafından finanse edilirken, geri kalan 3 sığınmaevi ve STK barınağı ise kısmen devlet sermayesi ile ve kısmen kilise ve diğer bağışlarla finanse edilmektedir. Ayrıca günde 24 saat açık olan ve kısmen devletin finanse ettiği, kadınlar ve çocukları barındırmak için 17 yatak kapasiteli evsiz kadınlar için bir adet STK yurdu vardır. Toplamda farklı düzeylerde işletilen 43 sığınmaevi ile Malta, Avrupa Parlamentosu'nun öngördüğü rakamlara ulaşmıştır (WAVE, 2008).

Hollanda da, kadına yönelik mücadelede ve sığınmaevi deneyiminde Avrupa Komisyonu kararların hayata geçirmede önemli başarılara imza atmış bir ülkedir. Aileiçi şiddetle mücadele hizmetlerinde farklı etnik köken ve milletlerden gelen göçmen kadınlara hizmet sunumunda ve STK'larla birlikte süreci paylaşmada, başarı kazanmış örnek ülkelerden biridir. Hollanda'nın Ceza Kanunu'nda evlilik içi tecavüz yasaklanmış olup, cinsel taciz ile ilgili diğer yasal düzenlemeler; medeni kanun, iş yasası ve eşit muamele yasası gibi farklı yasal düzenlemeler içinde yer almıştır. 2000 yılında tacizle mücadele (anti-stalking) yasası çıkarılmıştır.

Hollanda'da aileiçi şiddet mağdurları yaklaşık 500 bin kişi olup, bunların yaklaşık yüzde %85'ini kadınlar oluşturmaktadır. Bu nedenle hizmet ağı oldukça yaygın ve gelişmiştir. Bununla birlikte Hollanda, sakinler başına düşen 'aile barınağı' (her kadına ve

çocuğuna bir oda) sayısına göre, Avrupa Parlamentosu'nun öngördüğü sayıyı tamamlayabilen nadir ülkelerden biridir. Hedef gruplardaki farklı belirlemeler ve yönelimlerden dolayı Hollanda'daki kadın yardım ağlarının net sayısını vermek zor ise de, resmi sayı bölgesel düzeyde 38'dir. Bunların dışında hem aileiçi şiddet mağdurlarına ve tanıklarına, hem de farklı türdeki şiddet mağdurlarına yardım sağlayan yardım ağları da söz konusudur. Çok dilli danışmanlık sadece bazı organizasyonlar tarafından Arapça, Türkçe ve İngilizce olarak verilmektedir.

Telefonla danışmanlığın yanı sıra, birçok yardım ağına e-mail veya yardım sohbet odaları (helpchats) ile de ulaşılabilmektedir. Hollanda yardım ağlarının tamamı devlet sermayelidir. Bunun %60'ı ulusal seviyede ve %40'ı da belediyelere bağlı olarak destek sağlamaktadır. Yine de şiddet görenler bu hizmetlere ulaşırken standart telefon ücreti ile ücretlendirilmektedirler. Hollanda'da farklı yerlerde birçok sığınmaevi işleten yaklaşık 32 organizasyon vardır ve sığınmaevi sayısı da 100'dür. Şiddet mağduru kadınlar ve onların çocukları için yaklaşık 2.430 sığınma yeri mevcuttur. Çok dilli hizmet çevirmenlerle işbirliği içinde günde 24 saat verilebilmektedir. Bütün kadın sığınmaevlerinin finansmanı ya Sağlık ve Sosyal Refah Bakanlığı tarafından ya da belediyelerden sağlanmaktadır.

Hollanda'da 38 adet Aile İçi Şiddet Tasfiye ve Destek Merkezi vardır. Bu merkezler aileiçi şiddet gören kadınların, aynı zamanda profesyoneller, tanıklar ve bazen diğer hedef gruplarının da kadınlara karşı şiddet hakkında yardım veya bilgi almaları için ilk iletişim noktalarıdır. Bunlarla birlikte şiddetten etkilenen kadınlara yardım sağlayan bütün hizmetleri birleştiren bir organizasyon ağı oluşturmaktadırlar. Hükümet tarafından kadınlara karşı şiddet alanında çalışan diğer organizasyonların ve STK'ların raporlarını içeren 2008-2011 yılları için yeni bir Aile İçi Şiddetle Mücadele Hareket Planı oluşturulmuştur. Yine bu konuda yetki sahibi polislerin yürütebileceği koruma kanununun yeni bir parçası olarak, 1 Ocak 2009 tarihli aileiçi şiddet failleri için bir engelleme kanunu yürürlüğe girmiştir.

Benzer biçimde Lüksemburg da, Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Komisyonunun öngördüğü sığınmaevi sayısına ulaşan ülkeler arasındadır. Lüksemburg'da 9 kadın sığınmaevi mevcuttur ve hepsi günde 24 saat ulaşılabilecek niteliktedir. Sığınmaevlerinde Lüksemburg dili, Fransızca, Almanca, İngilizce, Portekizce ve

İspanyolca gibi çok dilli hizmet sağlamaktadır. Sığınmaevleri tamamen devlet sermayelidir. Lüksemburg'da aileiçi şiddete uğrayan kadınlar, ücretsiz mahkeme refakati ve mahkeme süreci boyunca ücretsiz yasal destek hakkına sahiptir. Lüksemburg'da ilk kadın yardım ağı ise, 1998 yılında kurulmuştur. Kadınlar ve şiddetten kurtulanlar için bir ulusal yardım ağı ve bölgesel düzeyde de 9 yardım hattı bulunmaktadır. Yardım ağı yüzde yüz devlet sermayesindedir. Çok dilli telefon danışma yardım ağı tüm hafta içi günlerde 4 saat mevcuttur. Geri kalan zamanda, yardım isteyen kadınlar Lüksemburg kadın sığınmaevleri ile iletişim kurabilmektedirler. Aile İçi Şiddet Kanunu da 1 Kasım 2003 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Sadece savcıların yetkisiyle polisler tarafından uygulanabilinen bir koruma kanunu yapılmıştır. 2000 yılında "İşyerlerinde Cinsel Bezginliğe Karşı Koruma Kanunu" oluşturulmuştur. Şiddet kurbanı kadınlara hizmet veren 7 danışma merkezinin yanı sıra, Lüksemburg'da aileiçi şiddetten kurtulan kadınlara yardım sağlayan farklı olanakları organize eden 1 müdahale merkezi de bulunmaktadır. Cinsiyet eşitliği üzerine olan en son Ulusal Eylem Planı 2007 yılında STK'larla işbirliği içinde geliştirilmiştir.

Tüm bu gelişmelere karşın bugün birçok ülkede sığınmaevleriyle diğer destek ve ağ mekanizmaları sağlama amacı taşıyan kuruluşlarda bazı sorunlar yaşanmaktadır. Avrupa'daki çok sayıdaki ülke mağdurlar için hizmet ağları sağlamakta ise de, bu hizmetlerin eksikliği AB üyesi ülkeler de dâhil olmak üzere tüm Avrupa'da hâlâ bir problemdir. Avrupa'daki 32 devletten sadece 8 tanesi niceliksel olarak her 10.000 nüfus için bir kadın sığınmaevi minimum standardını karşılamaktadır (Appelt ve diğerleri, 2000; Logar, 2008; WAVE, 2008). Birçok ülkede sığınmaevlerinin büyük çoğunluğu mağdur kadınlar ve çocukları için ücretsiz hizmet verebilse de, kaynak eksikliklerinin yanında özellikle kadın kuruluşları güvenlik araçları, personel yetersizlikleri gibi nedenlerden dolayı 24 saat yardım hizmeti sağlayamamaktadır. Birçok AB ülkesinde uluslararası hukukun getirdiği zorunluluklar yerine getirilememekte ve CEDAW'ın önerileri uygulanamamaktadır. Özellikle aileiçi şiddet, tecavüz, cinsel saldırı ve diğer toplumsal cinsiyete dayalı şiddet mağdurlarını desteklemek için sığınmaevleri, özel eğitimli sağlık çalışanları, rehabilitasyon ve danışmanlık gibi servisler yaratmadaki sıkıntılar devam etmektedir (CEDAW, 2004, 2005; UN, 2003, 2005, 2010; WAVE, 2006, 2008).

Benzer biçimde birçok ülkede sığınmaevlerinin sürdürülebilirlik sorunu gündemdedir. En fazla sığınmaevi olan ülkelerde birçok sığınmaevi artık hizmet verememektedir. Örneğin Almanya'da böyle bir durum yaşanmaktadır. Avrupa Konseyi'nin 2006 yılında yayınladığı "Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele" çalışmasına göre, Avrupa'da en fazla sığınmaevi sayısı 400'le Almanya'da görünmektedir. Almanya, 1976 yılında Batı-Berlin'de ve Kologne'de ilk sığınmaevini kurmuş ve bu konuda önemli gelişmelere imza atmıştır. Ancak son yıllarda sığınmaevlerinin yaşadıkları finans sorunları nedeniyle kadın sığınmaevlerinin sayılarında ciddi düzeyde bir azalmanın yaşandığı gözlemlenmektedir. 2002 yılında Almanya'da 440 sığınmaevinde kadınlara ve çocuklara hizmet sunulurken, yaklaşık 8.789 sığınak yeri vardı. 2008 yılında ise sığınmaevi yeri sayısı 6.968'e ve kadın sığınmaevi sayısı da 358'e düşmüştür (WAVE, 2008; Logar, 2008). Yine sığınmaevleri bakımından sadece 18 Avrupa ülkesinde yeterli bir coğrafi dağılımda kadın sığınmaevi yeri vardır. Ayrıca acil yardım hatlarının feminist güçlendirme ilkesine göre kadınlar tarafından, 24 saat, ulusal çapta ve ücretsiz yürütülmesi gerekmekteyse de, 25 ülkede 24 saat hizmet veren sığınmaevi bulunmakta ve 18 ülkede de anadilde danışmanlık hizmeti verilebilmektedir. Bu nedenle, sığınmaevlerinin varlıklarını sürdürebilmeleri ve erkek şiddetinden kadınların korunabilmesi için Avrupa Parlamento'sundan sığınmaevlerine yönelik mali destekler artırılmalıdır. Ek olarak, Tavsiye Kararlarının uygulanmasında üye devletlere daha fazla yaptırım uygulanmalı ve konuya ilişkin AB yönetmeliği çıkarılmalıdır.

Aileiçi Şiddetle Mücadelede Model Ülke Avusturya

Aileiçi şiddetle mücadelede gerek yasal düzenlemeler ve gerekse koruyucu hizmetlerin yanı sıra, önleyici hizmetler arasında yer alan ve şiddetle mücadelede ilgili meslek gruplarının özel eğitimine verdiği önemle Avusturya, öncü ve model ülkelerden biri olmuştur. Avusturya'da ilk sığınmaevi 1978 yılında Viyana'da açılmıştır. 2002'de 23'ü sığınmacılara ait olmak üzere 423 sığınmaevi yeri vardır. 4'ü Viyana'da olmak üzere toplamda da 30 sığınmaevi kadınlara hizmet vermektedir. Bunlardan 10'u Avusturya sığınmaevleri ağı tarafından yürütülmektedir. Ayrıca her bölgede bir adet olmak üzere müdahale merkezi vardır. İlki 1998

yılında Viyana'da kurulan bu merkezler, yasal-hukuksal danışma merkezleri olup, devletin finansında sözleşmeyle beş yıllığına yenilenebilen nitelikte hizmet vermektedir. Şiddetten etkilenen kadınlara proaktif yardım eden bu merkezler, polisin yasaları uygulamasına yönelik her tür yasal tedbirleri almaktadır. Kadınlara güvenlik planı hazırlamakta, ücretsiz danışmanlık yapmakta ve mahkeme sürecini izlemektedir. 2000 yılından itibaren de Viyana'da erkeklere şiddete karşı eğitim hizmeti verilmektedir (WAVE, 2008: 23-24).

Avusturya'da göç etmiş kadınların oturma izinleri-statüleri kocalarına bağlı olduğu için, şiddet gören kadınların sorunları temel sorun alanlarını oluşturmaktadır. Yine Aşağı Avusturya bölgesinde olduğu gibi, bazı bölgelerde kadına karşı şiddet eğitimleri sağlık çalışanları tarafından yürütülmektedir. Bu eğitimler, aileiçi şiddet eksenli eviçi şiddet konusunda STK uzmanlarınca yürütülmekte ve finansmanı devlet tarafından karşılanmaktadır. Şiddet gören kadınların sağlık hizmetleri ve ameliyatları da Avusturya Federal Sağlık Bakanlığı tarafından karşılanmaktadır.

1998 yılında ulusal yardım arama hattı ve 1999 yılından itibaren de Avusturya sığınmaevleri ağı oluşturulmuştur. İngilizce, Türkçe, Arapça, Slovakça ve Macarca dillerinde telefon danışma hatları olup, çalışanlar da kadına karşı şiddet konusunda eğitim almışlardır (WAVE, 2008). 5.100'ü devlet tarafından finanse edilen yardım hatları ücretsiz olup, yılın her günü 24 saat hizmet vermektedir. Bölgesel düzeyde ve farklı dillerde hizmet verebilen ve danışma merkezleri tarafından yürütülen cinsel şiddet yardım hatları da vardır. Bunların finansmanı devlet tarafından ya da yerelde sağlanan, örneğin Viyana'da belediyesince karşılanan, yardım hatlarıdır. Bu bakımdan Viyana iyi uygulamalarıyla örnektir.

Avusturya'da "Şiddete Karşı Korunma Kanunu" birbiriyle bağlantılı ve uyum gösteren üç temel unsurdan oluşmaktadır: Polis aracılığı ile on veya yirmi gün süreyle faile evden uzaklaştırma ve ayak basmama yasağı, mahkeme tarafından geçici önlem aracılığıyla uzun süreli koruma sağlama ve mağdurlara destek, şiddeti engelleme önlemleri ve şiddete karşı müdahale merkezlerinin oluşturularak aralarındaki eşgüdümünün sağlanması. Bu doğrultuda 1989 yılından beri polis memurları temel eğitimleri sırasında kadına karşı şiddet konusunda özel eğitim almaktadırlar. Yerel polis mer-

kezlerinde bu konuda eğitim almış bir polis memuru bulunmaktadır. Sadece polis memurları, hakimler, savcılar, sağlık personeli, kadın kurumlarında çalışanlar, gençlik refah ofisi çalışanları ve öğretmenler için devletin finanse ettiği özel eğitimler de verilmektedir. WAVE ülke raporlarında (2008) da vurgulandığı gibi Avusturya, polisinin aileiçi şiddet olaylarına yaklaşım ve soruşturma teknikleri konusunda uyguladığı modelle örnek gösterilen bir ülkedir.

Viyana'daki polis kayıtlarının aileiçi şiddet vakalarıyla ilgili istatistiklerine bakıldığında, şiddet mağdurlarının %90'ından fazlasının kadın, şiddet uygulayanların da %90'ından fazlasının erkek olduğu görülmektedir. Bu erkekler de ağırlıklı olarak kadınların kocaları ya da birlikte yaşadıkları kişiler, partnerleridir. Bu da aileiçi şiddete karşı kadınların korunmasını ve anında müdahaleyi gerekli kılmaktadır. Bu doğrultuda polise tanınan "Evden Uzaklaştırma Yetkisi" sürecin önemli bir parçası olmuştur. Aileiçi şiddet söz konusu olduğunda, polisin diğer olaylara göre daha uzun bir süreci gerektiren bir döneme dâhil olması gerekir. Burada olaya müdahale zincirinde ilk olarak polise on günlük uzaklaştırma yetkisi tanınmaktadır. Bu süre içinde mağdurda, mahkemeye başvuru düşüncesinin yoğunlaşması gerekir. Eğer bir başvuru olursa bunun aile mahkemesine yapılması gerekmektedir. Polisin aldığı on günlük uzaklaştırma süresi içinde, mağdur tarafından mahkemeye talep yapılırsa, ikinci bir on günlük uzaklaştırma süresi verilmektedir. Toplam yirmi günlük sürede mahkemelerce genellikle karar verilmektedir. Mahkeme kararıyla bu sürenin üç aya çıkması mümkündür. Polisin bu süreç içerisinde de sürekli kontrol yetkisi bulunmaktadır. Hatta polisin mağdurun yaşadığı eve giden yolları kullanmasını yasaklaması da mümkündür. Mülkiyet hakkı burada çok önem taşımamaktadır. Avusturya uygulamasında bu korumadan evde yaşayan tüm aile bireyleri faydalanabileceği gibi, bu kişiler arasında akrabalık ilişkisinin olması da şart değildir. Yani, kanun sadece kadın ve çocukları değil, o yerdeki şiddet tehdidi altındaki tüm bireyleri kapsamına almaktadır. 01/01/2004 tarihli kanun değişikliği ile mağdurla fail arasındaki fiili birliktelikler de koruma altına alınmıştır. Bu kararlar mağdur veya failin isteğine bağlı olmadan uygulanmaktadır. Polis tarafından failin o bölgeye giremeyeceği konusunda bilgilendirilmesi gerekir. Failin bu önlemleri değiştirme hakkı bulunmamaktadır. Yine, fiziki şid-

det olmasa bile, psikolojik şiddet hâlinde de, evden uzaklaştırma söz konusu olabilmektedir.

Evden uzaklaştırma kararının verilmesinden itibaren kırk sekiz saat içinde polis merkezlerindeki hukukçular tarafından bunun kanuna uygunluğunun kontrol edilmesi gerekmektedir. Uzman hukukçu tarafından kararın doğruluğuna veya yanlışlığına karar verilmektedir. Uygulamada çoğunlukla bu kararların uygun bulunduğu görülmektedir. Evden uzaklaştırma kararının verilmesinden sonra ilk üç gün içinde polisin olay yerine gidip, failin eve gelip gelmediğini kontrol etmesi gerekir. Olayın önemine göre, daha sık kontrol yapılması da mümkündür. Karara uyulmaması durumunda faile para cezası verilmektedir (360 Euro'ya kadar). Failin daha sonraki günlerde kişisel eşyalarını polis nezaretinde evden alması mümkündür.

Boşanma, ev ve mal paylaşım davasının bulunması hâlinde, alınan koruma kararları dava sonuna kadar sürdürülmektedir. Mahkeme tarafından verilen bu geçici önlemler çeşitli alanlarda koruma sağlamaktadır. Buna göre, şiddet uygulayan eş evi ve eve yakın olan saptanmış bölgeyi terk etmek zorundadır (Gottschalk, 2009). Bu kişi eve ve eve yakın olan saptanmış bölgeye bir daha ayak basamaz, hatta kararda belirlenmiş yerlere (çocuğun kreşi, okulu veya mağdurun işyeri gibi) gelemez. Şiddet uygulayan kişinin mağdurla herhangi bir yerde buluşma ya da görüşme talebi, telefon açması, e-mail yollaması da yasaklanmıştır.

Bölüm III

TÜRKİYE'DE KADINA YÖNELİK AİLEİÇİ ŞİDDETLE MÜCADELE: SÜREÇ VE DİNAMİKLER

Kadına Yönelik Aileiçi Şiddetle Mücadelenin Gelişim Seyri

Kadına yönelik şiddetle mücadelede asıl belirleyici olan siyasi irade ve hükümetlerin icraatlarıdır. Devletin sorumlulukları bağlamında şiddet gören ve risk altında olan kadınların korunması, suçluların cezalandırılması ve kadınların zararlarının tazmini, güçlenmelerinin sağlanması için destek mekanizmalarının geliştirilmesi oldukça önemlidir. Şiddete müdahale hizmetleri kapsamında önemli adımlardan biri ise sığınmaevlerinin açılması, erişimlerinin kolaylaştırılması ve destek hizmetlerinin geliştirilmesidir. Özünde sığınmaevlerinin amacı; kadınları şiddetten korumak, güçlenmelerini sağlamak ve yeniden hayata tutunmalarını ve hayatın içinde yer almalarına olanak sağlamaktır. Bu açıdan son otuz yılda Türkiye'de aileiçi şiddet sorunun tanınması ve resmi kabulü bağlamında önemli adımlar atılmıştır. Çünkü uzun yıllar ülkemizde oldukça yaygın olmasına karşın konu dillendirilmemiş, adeta yok sayılmıştır. Özellikle aile/eviçi şiddet, uzun yıllar tabu olgulardan biri olmuş, 1980'lere kadar toplumun ve kamu politikalarının gündemine taşınmamıştır. Oysa kadına yönelik şiddet, çok farklı şiddet türleriyle birlikte yaşanmakta olup, aileiçi şiddetle iç içe geçerek süreğenleşmiş bir olgu olarak, görünürlüğü artmıştır.

Kadına yönelik şiddet; kadın intiharları, töre-namus cinayetleri, çok eşli evlilik, erken ve zorla evlendirilme, çok çocuk doğurmaya zorlanma, kız çocuk doğurma veya çocuksuzluğun sorumluluğunu tek başına üstlenmek zorunda kalmayla ortaya çıkabilmektedir. Bu olumsuz örnekler kadının oluru alınmadan tüplerinin bağlanabilmesi, yani zorla kısırlaştırma, taciz ve tecavüze uğrama, işyerinde cinsel taciz ve/veya ensesti kimseye anlatmaması için ölümle tehdit edilmeye kadar varabilmektedir. Benzer biçimde ailesi tarafından bir yere kapatılma, yemeksiz ve/veya bağlı

tutulma, dövülme, organ kesme (burun, kulak gibi) ile cezalandırılma, kayınbaba ve evdeki diğer erkeklerle konuşamama gibi özgürlüklerin ve hakların kısıtlanmasıyla da sonuçlanabilmektedir. Ayrıca kadın ticareti, pornografi; kız çocukların okutulmaması; işsizlik; dini inanç ve geleneklere uymaya zorlama; maaşa, banka kartına ve takılara el koyma; gözaltında çıplak bırakılma gibi farklı biçimlerle de ortaya çıkabilmektedir.

Kadına yönelik şiddet, etnik köken, cinsel tercih, dini inanç vb. nedenli diğer ayrımcılık uygulamalarıyla üst üste binerek, silahlı çatışma ve yoksulluk gibi diğer sosyal sorunlardan da etkilenerek daha da ağırlaşabilmektedir. Arın'ın da (1998) vurguladığı gibi ülkemizde kaynağını eşitsiz güç ilişkilerinden alan şiddet, Türkiye ve Orta Doğu'da namus cinayetleri ve bekâret kontrolleriyle belirginleşen formlarla birlikte ortaya çıkmaktadır. Özellikle şiddet aile içinde kız çocuğa yönelik olduğunda; aile içinde sahip olunacak çocuğun cinsiyetinin kız çocuklar aleyhine belirlenmesi, kız bebeklerin öldürülmesi, kız çocuklarının cinsel istismarı, flörtte şiddet, zorla evlendirilme, çeyiz, başlık parası ve benzeri biçimlerde ortaya çıkmaktadır (İlkkaracan ve diğerleri, 1996; Arın, 1996a, 1998; Subaşı ve Akın, 2009). Sonuç olarak kadına yönelik şiddet, özünde bütün kadınlar için benliklerine yapılan bir saldırı ve terör olarak varlığını devam ettirmekte (Ertürk, 2007; Mor Çatı, 1996), şiddete uğrayan kadınların çözümsüzlük noktasında, erkek şiddetinden kaçarak sığındıkları uğrakları ise kadın sığınmaevleri olmaktadır.

Türkiye'de kadına yönelik şiddetle mücadele ise, çoğunlukla eviçi şiddete karşı sürdürülmektedir. 20 yılı aşkın süren bu mücadele üç dönemde ele alınabilir. 1980'ler kadına yönelik şiddetin görünür olma dönemidir. Bu dönemde şiddetle mücadelenin taraflarının ve rollerinin ortaya çıktığı yıllardır. 1990'lar ise kurumsallaşma dönemidir. Bu konuda tanım ve yaklaşımların birikimi ve işbirliğiyle dayanışma merkezleri ve sığınmaevleri açılmaya başlamıştır. Üçüncü dönemde, yani 2000'lerde, kadına karşı şiddetle mücadelede yasalar başta olmak üzere çok taraflı bir eylem alanı oluşmuştur (Işık, 2002, 2008). Özellikle 2000'li yıllarda kadına yönelik şiddetle ilgili yirmi yıllık bilinçlenme sürecinin sonuçları alınmaya başlanmış, kadınların duyarlılığı ve konuya yaklaşımı açısından önemli değişiklikler yaşanmıştır. Hükümetler genel olarak kadına karşı şiddet alanında, özelde de şiddete uğrayan

kişiye yönelik hizmetlerin sunumunda, cinsiyet eşitliği ve fırsat eşitliği ekseninde çalışmalarını yoğunlaştırmıştır.

Bu alandaki çalışmalara Türkiye'nin AB'ye aday ülke konumunda olması dolayısıyla almış olduğu fonlar da önemli bir ivme kazandırmıştır. Bu süreçte Türkiye'de kadına yönelik şiddetle ilgili çalışmalar ancak 1980'lerin ikinci yarısında kadın hareketinin başlattığı araştırma ve kampanyalarla gündeme gelmiştir. 1990'lardan itibaren ülkemizde toplumsal cinsiyet araştırmaları artmış, kadına yönelik şiddet araştırmalarına ilgi başlamış, 2000'li yıllardan itibaren de sığınmaevleri konusunda dolayımlı çalışmalara başlanmıştır. Ancak Türkiye'nin kadına yönelik şiddetle mücadelede birçok ülkeye oranla avantajlı yönü, sivil hareketin ve kadın aktivist grupların çaba ve kampanyalarıyla başlatılan ve AB uyum politika gereklilikleriyle artan duyarlılık, yasal düzenleme ve kurumsallaşma sürecinin görece daha hızlı gelişmesi olmuştur.

Bugün artık Türkiye'de kadına yönelik ve aileiçi şiddet konusunda birçok araştırma, lisansüstü tezler ve yaygın bir literatür olmakla birlikte, sığınmaevleri üzerine doğrudan yazılmış çalışmalar oldukça sınırlıdır. Sığınmaevlerinin bürokratik yapısı, işleyişi ve yerleşke özelliklerini inceleyen kaynaklarla sığınmaevlerinde kalan kadınlar üzerine yapılan az sayıda çalışma söz konusudur (Mor Çatı 1996, 1997, 2007; KSGM, 2008, 2009; Yıldırım, 1996; Aslan, 1998; HRW, 2011). Sığınmaevleri üzerine en kapsamlı çalışmalardan bazıları 1990 yılında kurulan ve 1993 yılında sığınağını da açan Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfına aittir. *Evdeki Terör: Kadına Yönelik Şiddet* (1996), *Geleceğim Elimde* (1997) ve *Şiddetten Uzakta Bir Sığınak Nasıl Kurulur?* (2007) adlı kitaplarda kadına yönelik şiddet tüm boyutlarıyla tartışılmıştır. Özellikle *Evdeki Terör: Kadına Yönelik Şiddet* (1996) ve *Geleceğim Elimde* (1997) adlı çalışmalarda Mor Çatı, 1990–1995 yılları arasında şiddet görmüş ve çözüm için kendilerine başvuru yapmış olan 1.259 kadınla görüşerek, ülkemizde yaşanan aileiçi şiddetin düzeyini gözler önüne sermiştir. Başvuran kadınların eviçinde yaşadıkları şiddetin türlerini ve yöntemlerini detaylı bir biçimde kadınların deneyim ve anlatılarıyla sunan çalışmada, sığınmaevlerine olan ihtiyacın acilliğine dikkat çekilmiştir.

Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü tarafından 'Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadele Projesi' kapsamında "Kadın Sığınmaevi

Kılavuzu" 2008 yılında hazırlanarak sığınmaevlerinin hizmetine sunulmuştur. Bu konuda ayrıca 1998 yılından itibaren düzenli olarak yapılan kadın sığınmaevleri kurultay sonuç bildirgeleri (1998-2008) de önemli kaynaklar arasındadır. Sonuç bildirgelerinde sığınmaevlerinin ve danışma merkezlerinin sorunları, yerel yönetimlerle ilişkilerin düzenlenmesi, bağımsız sığınmaevleri deneyimlerinin paylaşılması ve yeni açılacaklara verilecek desteğin niteliği gibi konular dile getirilmiştir. Namus adına işlenen cinayetlerle ilgili olarak yapılan kampanyalarla şiddetle mücadelede yasal ve kurumsal çalışmaların önemi tartışılmıştır.

Altınay ve Arat'ın (2007) çalışmasında ise odak, kadına yönelik şiddetin türleri olup, şiddetle mücadele kapsamında sığınmaevleri konusuna yer verilmiştir. Son çalışmalardan bir diğeri ise, İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün (HRW) 2011 yılı raporudur. '"Kocandır, Döver de, Sever de, "Türkiye'de Aile İçi Şiddet ve Korumaya Erişim"' başlıklı rapor, temelde 4320 sayılı Aileyi Koruma Kanununun kadınları koruyuculuğunu ve sığınmaevlerindeki kadınların yaşadıkları sorunlarla hak ihlallerini sorgulamaktadır. Rapora göre, kanun kolluk görevlileri, hakimler ve savcıların görevlerini ihmal etmeleri nedeniyle yetersiz kalmaktadır. Başta koruma kararını alabilecek kişilerin kapsamı olmak üzere yasanın farklı yorumlanması da etkisini zayıflatmakta ve aileiçi şiddetin en savunmasız mağdurlarını dışarıda bırakmaktadır. Evli olmayan, boşanmış ve dini nikahlı kadınlar için korumaya erişimin özünde piyango gibi olduğuna ve yasanın eksik yönlerine dikkat çekilmektedir. Yine aile mahkemesi sürecinde, tüm bu engeller aşılsa bile mahkeme hakimlerinin isteksizliği ve karar alma sürecinin yavaşlığı ve usule aykırı talepler nedeniyle kadınların mağdur edildiği ifade edilmektedir. Aileiçi şiddetle mücadelede sığınmaevlerini de ele alan çalışmada, sığınmaevlerinin sayısal durumlarının azlığına vurgu yapılıp, kalmalarına izin verilmeyen kadınlara yapılan haksızlıklara değinilmektedir. Aslında 2007'de değişiklik yapılan yasayla aynı hanede yaşayan, aile bireylerinden şiddet gören kadın veya erkek, kişinin doğrudan ya da savcı aracılığıyla aile mahkemesinden koruma kararı çıkarmasına olanak tanıyan bir koruma kararı sistemi oluşturulmuştur. Ancak uygulamada yer alan polisler, savcılar ve aile mahkemesi hâkimleri kadınları kocalarıyla barıştırmaya, yani aile birliğini korumaya yönelik tutumları nedeniyle, dayak yiyen kadınları şiddet uygulayan kişilerle

barışmaya zorladıkları için kadınlar şiddet görmeye devam etmektedir. İnsan Hakları İzleme örgütüne göre sorunların çoğu üç yapısal sorundan kaynaklanmaktadır. İlki, büyük şehirlerde ve başlıca bölgesel merkezlerde bile polis karakollarında uzmanlaşmış personel ve özel birimlerin eksikliği; ikincisi, aileiçi şiddet vakalarıyla ilgilenen kolluk kuvvetlerine, savcılara ve hakimlere yönelik yeterli, sürekli ve kapsamlı bir eğitimin olmaması ve son olarak aileiçi şiddetin bildirildiği durumlarda polis karakollarında ya da aile mahkemelerinde gizliliğin sağlanmamasıdır. Ayrıca raporda aileiçi şiddet olaylarında aile bireylerinin ya da eşlerin genellikle kadınları kontrol altında tutmalarının kadını fiziksel, psikolojik ve ekonomik olarak yardım arayamaz hale getirdiği de ifade edilmektedir. Yine sığınmaevlerinin artan talebe karşın sınırlılıklarına, kalınan sürede kadınların yaşadıkları hareket ve iletişim kısıtlamalarına yer verilmiştir. Ek olarak sığınmaevlerinde yaşanan güvenlik ihlallerine yer verilen raporda, yeterince donanımlı olmayan sığınmaevi gerçekleri sığınmaevlerinde bir süre kalmış ve ayrılmış kadınların örnek yaşanmışlıklarıyla anlatılmaktadır. Benzer biçimde şiddet mağdurlarının birçoğunun sığınmaevlerinden ayrılırken uzun dönem oturabilecekleri bir ev bulabilmede ve ailelerini desteklemek için geçiş dönemi yardımlarına olan ihtiyaçlarına dikkat çekilmektedir (HRW, 2011: 5)

Şiddetin Düşündüren Rakamları

Ülkemizde var olan araştırma ve çalışmalar genellikle kadına yönelik şiddetin düzeyini saptayan kesitsel araştırmalardan oluşmaktadır. Büyük ölçekli ve kapsayıcı çalışmaların sayısı ise daha sınırlıdır. Bu konuda en kapsamlı çalışmalar Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu-AAK'nın 1994 ve 1998 tarihli araştırmalarıdır. Benzer biçimde Altınay ve Arat'ın 2007 yılında yaptıkları araştırma ve 2008 yılında KSGM'nin UNFPA ortaklığıyla yaptırdığı 2009 yılı araştırması da geniş kapsamlı çalışmalar arasında sayılabilir.

AAK'nın 1994 yılında yaptığı ilk büyük ölçekli araştırmaya 4287 kadın katılmıştır. Kadınların %84'ü sözel şiddet, %78'i ise fiziksel şiddete uğradıklarını %17'si ise ekonomik şiddete maruz kaldıklarını belirtmişlerdir (AAK, 1995). Maruz kalınan şiddetin şekline ilişkin olarak kadınların %42'si arada sırada, %17'si de sık

sık şiddet gördüklerini ifade etmişlerdir. Araştırmaya katılanların yaklaşık %58'i uğradığı şiddetin ilk evlilik günlerinde başladığını, %18'lik bir kısım şiddetin ilk çocukluktan sonra başladığını ve %61'i de çok uzun süreden beridir şiddet gördüklerini açıklamışlardır. 1998 yılında yapılan ve 2000 yılında yayınlanan AAK çalışmasında da benzer olarak kadınların farklı düzeylerde şiddeti yaşadıkları görülmüştür. Altınay ve Arat'ın (2007) çalışmalarında ise, araştırmaya katılan her üç kadından birinin fiziksel şiddet yaşadığı, öğrenim düzeyinin artmasıyla şiddet oranın düştüğü ve devlet bağlamında şiddet gören kadınların korunması, yani sığınmaevlerinin sayısının artırılması gerektiği saptanmıştır.

KSGM'nin Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet (2009) araştırmasında 4 bin 48 hane ile yapılan görüşmeler temelinde kadınların en çok duygusal istismar, fiziksel ve cinsel şiddete maruz kaldıkları saptanmıştır. Kadınların %85'i yakın ilişki içinde oldukları kişilerden şiddet görmektedirler. %44'ü duygusal istismar, %39'u fiziksel şiddet ve %42'si de hem fiziksel hem de cinsel şiddete yaşamlarının herhangi bir döneminde maruz kaldıklarını belirtmişlerdir. Eğitim düzeyi arttıkça şiddetin düzeyi azalmaktadır. Fiziksel şiddetin en yoğun olduğu yer gelenek ve törelerin yoğun yaşandığı, eğitime erişimin ve kadın istihdamının en sınırlı ve sorunlu olduğu bölgelerden biri olan Kuzey Doğu Anadolu olup, oranın %53'e kadar yükseldiği görülmüştür. Ekonomik şiddetin en yoğun yaşandığı bölge %29 ile Marmara, il ise İstanbul'dur.

Kadın kuruluşlarının ve araştırmacıların yaptığı araştırmalarda sözel şiddet dâhil olmak üzere, evli kadınların hayatları boyunca en az bir kez şiddete uğramışlık oranının %97'ye kadar yükseldiği görülmektedir (Mor Çatı, 1996-2010; Işık, 2008). Aileiçi şiddette devamlılık eğilimi son derece yüksek olmakta, başlayan şiddet farklı türlerde devam edebilmekte, hatta hamilelikte bile yaşanmaktadır. Ülkemizde her on kadından biri gebeliği sırasında fiziksel şiddet görmektedir (Ayrancı ve diğerleri, 2002; Öztürk ve Sevil, 2005; Giray ve diğerleri, 2009; KSGM, 2009c).

Basına yansıyan namus cinayetinden ölen ya da intihara sürüklenen kadın sayısı, son yıllarda artmış ve 2000-2004 döneminde toplam 54'e ulaşmıştır (CEDAW, 2003, 2004; KSGM, 2007a). Kilpatrick (2009), kadına yönelik şiddet sorununun önemli bir kısmının kendine yönelik şiddet ya da intihar davranışı

olduğunu belirtir. Benzer biçimde ülkemizde de kadın intiharları kadına yönelik şiddetin önemli bir parçasıdır. Türkiye'de namus, kadın, kadın bedeni, cinsellik ve kadın üzerindeki denetim olarak tanımlanmaktadır (European Women's Lobby, 1999; 2008: 28). *Tüm toplumun ve erkeğin namusu kadının bedeninde somutlanmaktadır.* Bu nedenle erkek egemen yapının namusa ilişkin algısı kadın üzerinden tanımlanmakta ve bu da kadına yönelik şiddeti olağanlaştırmaktadır. Erkek, kadına uyguladığı şiddet ile kendi namusunu koruduğunu düşünmektedir. Bu erkek egemen mantık, yasalar tarafından da desteklenmekte, "namus" ile ilgili suçlarda erkekler, yasal indirimlerden yararlanabilmektedir. Çoğu kez kadınlar, intihara zorlanmakta ya da erkek egemen sisteme kendi bedenini ortadan kaldırarak karşı koymaktadır. Keane'ın da belirttiği gibi kadınlar, erkek egemen iktidarın nesneleştirerek hiçleştirdiği bedenlerini varoluşlarını kanıtlamak için yok etmektedirler (Keane, 1998: 74). Ülkemizde Doğu Anadolu bölgesinde genç kadınlar, toplumsal anlamda yaşadıkları baskının yoğunluğu, özellikle toplum ve aile baskısı, bunun yanında okulda, sokakta, evde özgür olamamanın getirdiği sıkıntılarla intihara yönelmektedirler. Diyarbakır Kadın Platformu'nun araştırmasına göre, sadece 2000 yılı Kasım ayında bölgede 303 kadın intihar girişiminde bulunmuştur. Bunların 16'sı yaşamını yitirmiştir. 2000 yılında Diyarbakır'da 119, Muş'ta 60, Van'da 38, Adıyaman'da 25 intihar vakası olmuştur. 2000 ve 2005 yılları arasında Van merkezinde 12-35 yaş arasında 93 intihar ve intihar girişimi vakası yaşanmıştır (European Women's Lobby, 2008: 53). Yine Türkiye Kadın Dernekleri Federasyonundan gazeteci Gül San'ın yaptığı araştırmaya göre 2008-2009 yılında Şanlıurfa'da 110 olan kadın intiharı sayısı, 2010 yılında 124 olmuştur. 2011'in ilk altı ayında da 149 kadın intihar etmiştir.

Eviçi şiddet ağırlıklı olarak eviçi güç dengeleri bağlamında güçlüden güçsüze, erkekten kadına, yaşlıdan gence ve çocuğa doğru yönelmektedir. Kadınlar evde babalarından, kocalarından ve kaynana ya da diğer aile büyüklerinden şiddet görmektedirler (Arıkan, 1993; Kocacık, 2004; VAKAD, 2005; Vahip ve Doğanavşargil, 2006). Kocacık'ın araştırmasında vurgulandığı gibi, şiddet gören kadınlardan iki yıl ve daha fazla süredir şiddet görenlerin oranı %75'lere çıkabilmektedir. Çocukken ailede şiddet gören çocukların oranı %50,3'ü iken, kendi ailesinde şiddet gören ka-

dınların oranı da %56,4'tür (2004, 107-110). VAKAD'ın 2005 yılında 776 kadınla yaptığı bir araştırmada kadınların %87'si aile içinde şiddete maruz kaldıklarını ifade etmişlerdir.

Ülkemizde şiddetin gözlendiği durumlarda kadın ile erkek arasındaki ilişki, verili bir durum olarak tek taraflı kural ve taleplerle, erkekler tarafından oluşmakta, bir tür ast-üst ilişkisine, itaat ve kontrol etmeye dayanmakta ve sıklıkla bu yapı her iki tarafça da norm olarak benimsenmektedir. Eviçi şiddet büyük çoğunlukla erkek eşten kadına yönelik olmakta, genellikle ekonomik bağımlılık yolu ile dayatılmaktadır. Erkeğin eve ekmek getirme sorumluluğu ve kadının erkeğe ekonomik bağımlılığı, aileiçi geleneksel işbölümünü güçlendirmekte ve bunu eşine karşı bir istismar unsuru olarak kullanabilmektedir. Bir başka ifadeyle kadının ekonomik bağımsızlığının olmaması, ekonomik şiddet türlerini farklı düzlemlerde yaşamasına yol açmaktadır.

Nitekim Anderson (1997) kadının evlilik içinde erkeğe maddi-manevi koşulsuz bağımlılığının kontrol ve şiddete davetiye çıkardığını belirtmektedir. Şiddet uygulayıcısı erkek sıklıkla şiddeti evlilik ilişkisinin doğal bir uzantısı olarak algılamaktadır. Erkekler çoğunlukla fiziksel şiddet uygulamayı, yani dövme nedenlerini geleneksel yapı içinde rasyonalize edebilmekte, dayağı her hangi bir sebep olmasa da kendilerinin sahip oldukları bir hak olarak görmektedirler. Fiziksel şiddeti sözlü- duygusal şiddet de izlemektedir. Kadınlara göre ise maddi güçlükler, kocanın akrabalarının kışkırtmaları, erkeğin sinirli olması, erkeğin sözünü dinlememesi ya da erkeğe itaat etmemesi kadına yönelik eviçi şiddetin temel nedenleridir. Özellikle erkeğin işini kaybettiği ve/veya gelir düzeyinde azalma olduğu durumlarda eşe ve çocuklara saldırganlık ve şiddet düzeyinde belirgin bir artış olmaktadır (AAK, 1995; İçli, 1995; Arıkan 1996; İlkkaracan ve diğerleri, 1996; Kocacık, 2004; KSGM, 2008, 2009c).

Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması'nın (TNSA, 2004) bulgularına göre kadının kocasına karşılık vermesi (%29), lüzumsuz para harcaması (%23), çocukları ihmal etmesi (%23) ve cinsel ilişkiyi reddetmesi (%16) şiddet görmesinin (dayak yemesinin) öne çıkan nedenleridir. Bir başka araştırmada ev içinde kadının görevi olarak görülen ev işlerini yapmaması (%32,2) ve erkeğin başta ekonomik ve psikolojik olmak üzere karşılaştığı sorunlar (%21,6),

kadının şiddet görmesinde etkin rol oynayan faktörler olarak belirtilmektedir (Kocacık, 2004). VAKAD'ın kendi sığınmaevinde kalan kadınlar üzerine yaptıkları araştırma sonuçlarına (2005) göre de, kadının şiddet görme nedenleri arasında; kocasına itaat etmeme, izinsiz dışarı çıkma, eve geç gelme, ev içinde çocukların bakımını ve diğer sorumluluklarını yerine getirmeme, cinsel birlikteliği reddetme, ailesi ve arkadaşları ile görüşme ve/veya aile dışında erkeklerle görüşme gibi kadının geleneksel rol ve beklentilerine ilişkin nedenler öne çıkmaktadır. Ayrıca eşin alkol kullanması ve ailedeki ekonomik sorunların yaşanması da erkek şiddetinin diğer nedenleri arasında yer almaktadır.

Şiddet aynı zamanda bir sağlık sorunudur. Türkiye'de yapılan çalışmaların çoğunda şiddetin aile üyeleri, özellikle eş, tarafından uygulandığı, şiddete uğrayanların çoğunun genç ve orta yaş kuşak kadınlar olduğu ve önemli bir kısmının şiddet sonrası hayati tehlikeye maruz kaldıkları saptanmıştır (Tokdemir ve diğerleri, 2003; Hıdıroğlu ve diğerleri, 2006; Vahip ve Doğanavşargil, 2006). Şiddete maruz kalan kadınlardaki fiziksel yaralanmalar her ne kadar saklansa da görülebilir izleri ve sonuçları nedeniyle psikolojik veya ruhsal yaralanmalardan çok daha kolay bir şekilde saptanabilir. Oysa şiddete maruz kalma sonucu gelişen çaresizlik, yalnızlık, tükenmişlik, öz-değer yitimi gibi duyguların uzun vadede ruhu örseleyen etkilerinin sonuçlarını saptamak çok daha güç olabilir. Şiddet, bedende ve ruhta ciddi hasarlar bırakabilmektedir. Çok sayıda araştırma kadınlarda yüzde ve bedenin birçok yerinde morartı ve şişme gibi enfeksiyonların ortaya çıktığını, yanıklar, kırıklar ve kalıcı yaralanma vakalarının yanında psikolojik travmaların ve intihar girişimlerinin arttığını belirtmektedir (Çatık ve Çam, 2006; Karaçam ve diğerleri, 2006).

Aile içinde oluşan şiddet çoğu kez gizli kalmakta, özel hayat olarak kabul edilmektedir. Örneğin "Evlilik bir gül bahçesi değildir. Kötüleri iyi yapacak sensin" "Ne olursa olsun her zaman kocanın yanında yer alacaksın, eşin baskı altında olabilir", "Sen kadınsın alttan al", "Kan kussan da kızılcık şerbeti içtim diyeceksin" benzeri değer yargıları, kadınların evin mahremiyeti için şiddet karşısında pasif kalmalarına ve şiddeti içselleştirmelerine neden olmakta (Mavili Aktaş, 1997), şiddetin varlığına inanmama ya da inkâr etme şeklindeki görüşler, hâkim değerler ve erkeğin egemenliğine ilişkin kabullerle öğrenilmiş çaresizliğe dönüşmektedir.

Bir başka ifadeyle şiddet gören kadın, sosyal açıdan yalnızdır, kendisinin yaşadığı şiddetin istisna bir durum değil, bütün evliliklerde görülen bir durum olduğuna inanmakta ya da inandırılmaktadır. Sonuçta kadınlar yaşadıkları şiddet konusunda yalnız kalmakta, haklarını savunmak için gerekli bilgi, donanım ve farkındalığa sahip olmamaktadır. Toplumumuzda yapılan çalışmalar şiddete uğrayan kadınların bu sorunlarını kimseyle paylaşmadığı/paylaşamadığını ve eş/birlikte olunan kişiler tarafından uygulanan şiddetin saklanan bir sorun olduğunu göstermektedir. Nitekim toplumumuzda kadınlara yönelik şiddet sık görülmesine rağmen bu olguların acil servislere başvuruları ve resmi kayıtlara geçme oranları oldukça düşüktür.

Serinken ve diğerleri (2007), Ocak 2004 - Aralık 2006 tarihleri arasında acil servise başvuran ve şiddete uğradığı saptanan 15 yaş ve üstündeki 182 kadının özelliklerini geriye dönük olarak değerlendirmişlerdir. Olguların üçte birinde şiddeti uygulayan hastaların eşleridir, %60'ında şiddet ev içinde uygulanmıştır. Bu çalışmada en sık saptanan şiddet sonrası yaralanmadır (%70). Bu yaralanmaların %10'unda travma sonrası kırık (%68 kol ve bacakta, %10'da kaburgalarda) oluşmuştur. Yine olguların %26'sında kesici-delici alet yaralanması, %2'sinde ise ateşli silah yaralanması saptanmıştır. Yine bu çalışmada kadına yönelik şiddetin daha dikkatli bir şekilde değerlendirilmesi gerektiğine işaret edilmektedir. Çünkü hasta tarafından gizlenen ve acil servis hekiminin şüphelenmediği olguların atlanmış olması olasıdır.

Kadınlar şiddeti ifade etmekte zorlanmakta, genellikle kimseyle paylaşmamaktadırlar. KSGM'nin Türkiye'de Kadına Yönelik Şiddet (2009c) araştırmasında yaşanan şiddetin diğer kişilerle paylaşım oranı %49'dur. Şiddetin resmi kurumlara bildirimi sadece %8'dir, bu da ağır fiziksel şiddet söz konusu olduğunda olmaktadır. Yaşanan tüm duygusal çöküntülere ve fiziksel şiddete karşın yine de %57 gibi bir çoğunluk evi terk etmeyi ya da boşanmayı düşünmemektedir. Bununla birlikte ancak çok küçük bir oran evi terk edebilmektedir. KSGM'de (2009c) oran %13, Kocacık'ın (2004) araştırmasında da %14'tür.

Kadına Yönelik Şiddetle Mücadelede Kadın Hareketinin Önderliği

Türkiye'de 1980 askeri darbesinden sonra ortaya çıkan baskı ve sessizlik ortamında, özellikle sol örgütler içinde yer alan kadınlar, solun eleştirisi temelinde kadın sorunlarını tartışmaya başlamışlardır. Bu hareket, kadınların kadın oldukları için karşılaştıkları sorunları gündeme getiren bir kadın hareketi oluşmuş ve birey olarak saygınlıklarının önemi vurgulanan kadınları dayanışmaya ve yatay örgütlenmeye yöneltmiştir (Tekeli, 1989). Toplumsal cinsiyete dayalı şiddete direnmek ve onu dönüştürmek için oluşan bu yeni kadın hareketi şiddetle mücadelede yöntemler de geliştirmişlerdir. Kadınlar çıkardıkları dergilerde ataerkil toplumsal ilişkilerin kökten yeniden biçimlenmesine yönelik yazılar yazmışlar ve yasa taslaklarını, kürtaj yasasını, sansürü, işkenceyi eleştirmişlerdir. Bu dönemde oluşturulan "bilinç yükseltme grupları", ataerkil sisteme yönelik sistematik bir sorgulama ve düşünce üretme sürecini başlatmışlardır.

Türkiye'de 1980'li yıllarla birlikte kadın hareketi demokratik bir toplumun yaratılmasına katkı sağlayan bir sivil güç haline gelmiştir. Bu yıllarda ekonomi ve siyasetin belirleme noktalarının cinsiyet yanlı olduğu ve bunun kadınların aleyhine işlediği olgusuna dikkat çekilmiştir. Bir başka ifadeyle 1980'lerde kadın hareketi ve kadına yönelik şiddete başkaldırı küçük gruplar halinde yapılan bilinç yükseltme toplantıları, sokak gösterileri, kısa ömürlü dergi ve yayınlarla kendini göstermeye başlamıştır (Tekeli, 1989; Ertürk, 1995; Kılıç, 1998; Işık 2002, 2008; Sallan Gül, 2003; Kum ve diğerleri, 2005; Kara, 2006; Altınay ve Arat, 2007; Özcurumez ve Cengiz, 2010). "Dayağa Karşı Dayanışma Yürüyüşü" 17 Mayıs 1987'de çok sayıda kadının katıldığı, kadınların özel alanda yaşadıkları şiddeti kamusal alanda sorunsallaştırdıkları ilk sokak yürüyüşü olmuştur (Paker ve diğerleri, 1988; Tekeli, 1995; Işık, 2002).

Kadına yönelik şiddetle mücadelede kamuoyuna yönelik ilk faaliyetlerden biri "dayağa hayır" kampanyasıdır. Kadınlar ilk kez, tek başlarına, kendi sorunları için, kendi örgütledikleri bir eylemle sokağa çıkmışlardır (Savran, 2005). Yine ilk kez kendi talepleri için 2.500 kişilik bir katılımla sokağa dökülmüşlerdir. "Haklı dayak yoktur" diyerek, toplumsal bellekte yer alan ve dayağı meşru gören düşünceye karşı güç birliği oluşturmuşlardır. Yürüyüşün

ardından kadın grupları, aileiçi şiddet konusunda derinlikli çalışmalar yapma ve aile içinde "kol kırılır yen içinde kalır" anlayışına karşı mücadeleyi yükseltme kararı almışlardır. Sokak eylemlerini düzenleyen kadınlar bir yandan da değişik gruplar kurarak kurumsallaşma yolunda adımlar atmışlardır. İstanbul'da 1984'de Kadın Çevresi, 1987'de Ayrımcılığa Karşı Kadın Derneği kurulmuş, Ankara'da Perşembe Grubu 1987'de bir araya gelmeye başlamıştır. Dayağa Karşı Kampanya'ya katılan kadınlar, 1988 yılında Şişhane'de yaptıkları kahve toplantılarıyla kampanya sürecini somut ve kalıcı kazanımlara dönüştürecek projeleri oluşturmuşlardır. Bu süreçte yayımlanan *'Bağır Herkes Duysun!'*, dayak yiyen kadınların tanıklıklarının ve feministlerin kadına yönelik şiddet analizlerinin yer aldığı ilk yayın olmuştur (Çakır ve Gülbahar, 2000: 247). Dayağa karşı somut önlem olarak kadın sığınağı kurulması fikri savunulmuştur.

1980'li yıllarda kadına yönelik şiddetin farklı biçimleri sokaklarda protesto edilmeye devam edilmiştir. Örneğin Ankara'da 1989 yılında başlayıp, İstanbul'a gelen 'Bedenimiz Bizimdir - Cinsel Tacize Hayır' kampanyasını İstanbul'da 1989'da "Mor iğne" ile anılan bir kampanya izlemiş ve çok ses getirmiştir. Dikiş iğnesi kadınların evlerinde kendilerini veya evlerini güzelleştirmek, çocukların söküğünü dikmek veya aile bütçesine katkıda bulunmak için dışarıya dikerken kullandıkları olmazsa olmaz bir araç olmuştur. Kamuya açık alanlarda, mesela, Kadıköy-Karaköy vapurlarında, feminist kadınlar iğnenin bu geleneksel işlevini değiştirip, mor kurdelelerle bezeyerek cinsel tacizcilere karşı kullanmak üzere satışa sunmuşlardır. Kadını özel alanda geleneksel rolleri çerçevesinde görece güç sahibi kılan iğne, geleneğe meydan okuyan feministler tarafından, kamusal alanda gelenekselleşmiş cinsel tacize karşı dur demek için araçsallaştırılmış, bir sembol olmuştur.

Kadın hareketi, dünyadan ve özellikle Avrupa Kadın hareketinden etkilenmiştir. Hareketin öncülüğünde Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW) 1985 yılında Türkiye tarafından bazı çekincelerle de olsa imzalanmış ve kadın haklarının insan hakları olduğu açıkça kabul edilmiştir. Uluslararası hukukun kadınlar açısından yeniden yorumlanması, kamusal ya da özel alanda kadınlara yöneltilen şiddetin, kadınların fiziksel ve ahlaki bütünlüğüne ve insanlık onuruna saldırı olarak kabul edilmesini sağlamıştır (Berktay, 1998, 2003: 46). Kadın

hareketi bu sözleşmenin yaşama geçirilmesine yönelik olarak imza kampanyası başlatmış ve devletin yasal ve kurumsal adımlar atması için zorlayıcı güç olmuştur. Bu doğrultuda kadın-erkek eşitliğinin devlet çatısı altında kurumsallaşma süreci de 1987 yılında Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) bünyesinde kurulan Kadına Yönelik Politikalar Danışma Kurulu ile başlamıştır. Bu kurulun işlevi kadın konusunu bir sektör haline getirmek ve beş yıllık kalkınma planlarına kadın konusunda politika tedbirleri ortaya koymaktır. Bu kurul, kadınlardan gelen taleplerden çok uluslararası yükümlülüklerin yerine getirilmesi amacıyla oluşturulmuştur (Acuner, 2007). Bir başka ifadeyle kadın haklarının kazanımı açısından CEDAW dışında 1980'lerdeki önemli gelişmeler arasında kadın konusuna odaklanmış ilk resmi kurum olan Devlet Planlama Teşkilatı Kadına Yönelik Politikalar Danışma Kurulu'nun kurulması ve İçişleri Bakanlığı'nın 14 Ocak 1989 tarihli genelgesi ile kadınların kaymakamlık sınavlarına alınmaya başlaması görülebilir.

1990'larda kadına yönelik şiddetle mücadele temelinde ilk kurumsallaşma çabaları ortaya çıkmıştır. Feminist kadınlar, kadına yönelik şiddetle mücadeleyi sürekli olarak dillendirmiş, bu mücadeleyi bireysel ve toplu gündemlerinde tuttukları gibi, ülkenin gündeminde de tutmayı başarmışlardır. Bu konudaki "süreklilik", kurumsallaşmayı sağlayan temel faktör olmuştur. Diğer önemli faktör, kadınların bu mücadeleyi sürdürebilmek için kendi kurumlarını yaratma istekleri ve bu bağlamda kadın danışma merkezleri ve sığınmaevlerini kurma talepleridir. Kadınlar bu amaca ulaşmak için ikili bir kurumsallaşmaya gitmek zorunda kalmışlardır. Bu kurumsallaşma; bağımsız danışma merkezleri ve sığınmaevleri oluşturmak ve bunların kadın hareketinin elinde kalması için, esnek yapılardan bu kurumların sahibi olan tüzel kişilikli yapılara dönüşmeyi içermektedir. Buradaki hedef, kadınlar tarafından kurulmuş, kadınlar tarafından ve kadın bakış açısıyla yürütülmekte olan kadın danışma merkezleri ve sığınmaevleri oluşturmaktır (Işık, 2002: 47- 49). Kadına yönelik şiddetle mücadelenin ilk ürünü 1990'da kurulan Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı olmuştur. Vakfın amacı, aile içinde ya da aile dışında şiddete maruz kalan kadınların sığınabilecekleri evler açmak, işletmek, onlara meslek kazanmalarında ya da mesleklerini yapmalarında yardımcı olmak, hukuki ve psikolojik danışmanlık hizmetleri vermektir (Mor Çatı, 1996, 2009).

1990'lı yıllarda hem kadınlar, hem devlet şiddetle mücadele konusunda yurt dışından fon bulmaya başlamış ve çeşitli araştırmalar ve projeler yürütmüşlerdir. Aynı zamanda 1980'lerde kadın örgütleri protesto ettikleri devlet kurumlarıyla işbirliği içine girmişlerdir. Kadın hareketi kendi bünyesinde bağımsız kadın kuruluşlarını oluştururken, devlet bünyesinde farklı kurumlaşmalar meydana gelmiştir. Barolar kadın komisyonları oluşturdular. Yeni yasalar çıkmış, kadına karşı şiddeti önlemek için yeni kurumlar oluşmuş, devlet kendi bünyesindeki Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu gibi eski kurumlara yeni işlevler yüklenmiş, yerel yönetimler kadına yönelik şiddeti önlemek için kadın danışma merkezleri ve sığınmaevleri gibi yeni birimler oluşturmaya başlamışlardır.

Şiddetle Mücadelede Kampanyaların Önemi

1999 yılında Mor Çatı'nın "Şiddete Sıfır Tolerans", "Ekonomik Şiddete Hayır" ve "4320 Sayılı Yasa ile Erkek Şiddeti Kapı Dışarı" Kampanyaları süreçte etkili olan çalışmalar olmuş ve birçok kampanyanın başlamasına öncülük etmiştir (Mor Çatı, 2009). Bu kampanyalara Hürriyet ve CNN Türk gibi basın kuruluşları aileiçi şiddetin bir insan hakları ihlali olduğu düşüncesi temelinde katılmıştır. En çok ses getiren kampanyalardan biri 2004 yılında başlatılan ve 2006 yılında Avrupa Parlamentosu tarafından da ödüllendirilen *Hürriyet* gazetesinin sosyal sorumluluk projelerinden biri olan, 'Aileiçi Şiddete Son: Kadına Acıyıp Utandırma, Erkeği Kına' olmuştur. Benzer biçimde 5 Mart 2004 tarihinde Uluslararası Af Örgütü ve STK'ların işbirliği ile başlatılan ve 2010'a kadar devam eden kampanyanın başlığı "Kadınlara Yönelik Şiddete Son"dur. Sloganları ise; 'İnsan Haklarını Evimize Getirmek Elimizde ve Şiddete Dur Demek Elimizde' olmuştur. 1990'lara gelene dek kadınlar, "Dayağa Karşı Kampanya" aracılığıyla çok sayıda etkinlik gerçekleştirmiş ve aileiçi şiddete karşı mücadele yürütmüşlerdir. Aileiçi şiddete karşı ilk kez politika üreten Mor Çatı, bağımsız olarak sığınmaevi açma olanağına 1993 yılında kavuşmuş, 1995 yılında da ikinci sığınağını açmıştır. Sadece 1995-2005 yılları arasında 600 kadın ve çocuk sığınmaevinde yeni bir yaşama başlama olanağına kavuşmuştur. Bu destek; başta psikolojik ve hukuki rehberlik olmak üzere, kadınların iş bulmasını sağlayan kurumsal girişimlere dek geniş bir yelpazeyi içermiştir.

Kadın hareketinin güçlenme sürecinde, aileiçi şiddete yönelik yapılan tartışmalar sonucu yurt dışında sığınmaevlerinin incelenmesi, ardından Türkiye'de açılması gereken sığınmaevlerinin temel özelliklerinin belirlenmesi bir politik sürecin sonucudur. Kadın sığınmaevleri, kadınların güçlenmesine katkıda bulundukları oranda, aileiçi şiddete karşı toplumsal duyarlılığın artmasını sağlayacaktır. Kadın konukevlerinde de bu anlayışın egemen kılınması, uzun vadede kalıcı çözümlerin ortaya çıkmasını beraberinde getirecektir. Bir kadın sığınmaevinde olması gereken temel ölçütler şöyle belirlenmiştir: Kadınların ve çocukların kendilerini şiddetten korumak, kadından kadına yardım etmek, kadınlar tarafından yatay hiyerarşi kurarak ekip çalışması yapmak, kendi kaderini tayin etme hakkına sahip olmak, gizlilik-güvenliği sağlamak, 24 saat hizmet ve sınırsız ikamet sunmak, kadınların farklılıklarına saygı göstermek, sığınmaevlerinde saydamlaştırmak, kaliteli ve ücretsiz hizmet sunmak.

1990'lı yıllardan itibaren kadınlar daha güçlü örgütler kurmuşlar ve kamu politikalarına toplumsal cinsiyet boyutunu katma konusunda önemli adımlar atmışlardır. Özellikle 1990'lar Türkiye'de kadın hareketinin, sivil toplum örgütlerinin güçlenmesine paralel olarak giderek daha bağımsız, muhalif ve eleştirel bir hareket olarak hız kazandığı bir dönem olmuştur (Acuner ve Sallan, 1993; Acuner, 2007). 2000'ler ise, yasal kazanımların arttığı, işbirliğinin geliştirilmesi ve mücadelenin güçlendirilmesinde çok taraflılığın gerekliliğinin kavrandığı yıllar olmuştur.

Kadına Karşı Şiddetle Mücadelede Hukuksal Kazanımlar

Kadının güçlendirilmesi ve eşitlikçi politikalar açısından Medeni Kanun kapsamında başlatılan çalışmalar, ancak 75 yıl sonra sonuç verebilmiştir. Erkeklerin evlilik kurumu içindeki üstünlüklerine son veren 4721 sayılı yeni Medeni Kanun, Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından 22 Kasım 2001'de kabul edilmiştir.

1926'da yürürlüğe giren Türk Medeni Kanunu'nun "Aile Hukuku" ile ilgili bölümünün hızla değişen toplumsal ihtiyaçları karşılayamaz duruma gelmesi bazı maddelerin değiştirilmesi gereğini ortaya çıkarmıştır. Bunun üzerine kadının çalışmasını kocasının iznine bağlayan 159. madde Anayasa Mahkemesince iptal edil-

miştir. Bunun yanı sıra mağdurun hayat kadını olması halinde tecavüz suçunda ceza indirimi öngören Türk Ceza Kanunu maddesi de yürürlükten kaldırılmıştır. Böylece Aileyi Koruma Yasası, Medeni Kanun ve Türk Ceza Kanunu kadın hareketinin talepleri doğrultusunda yenilenmiştir. Yasalar çerçevesinde yapılan mücadelede çok farklı ideolojik konumlara sahip kadın örgütleri ortak hedef için işbirliğine girmişlerdir.

1990'ların kadın hareketi sivil toplumun farklı cepheleri arasındaki işbirliğini güçlendirirken, devlet ve sivil toplum arasındaki ilişkileri de olumlu yönde etkilemiştir. 1990'larla birlikte, kadın hareketi çok geniş bir kamu kesimine ulaşmış, yerel yönetimler ve çeşitli meslek örgütlerinin bu konudaki çalışmaları hız kazanmıştır. Barolar bünyesinde Kadın Hakları/Hukuku Komisyonları arasında uyumu sağlamak amacıyla Türkiye Barolar Birliği Kadın Hakları Komisyonları Ağı kurulmuştur. Türkiye'de kadın hareketi çeşitli platformlar adı altında bir araya gelerek gerek Anayasanın, gerekse Medeni Kanun ve Türk Ceza Kanunu'nun şekillenmesinde etkili olmuşlardır. Uzun ve zorlu mücadeleler sonucu 2004 yılında Anayasaya "Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür" maddesinin eklenmesini sağlamışlardır. Özellikle 86 kadın örgütünün bir araya gelmesiyle oluşan "Anayasa Kadın Platformu" bu konudaki çalışmalarıyla etkin rol oynamıştır. Böylece Yeni Medeni Kanun'da aile kadın ile erkek arasında eşitlik temeline dayalı bir ortaklık olarak tanımlanmıştır. Aile içinde eşler arasında eşitlik Anayasa'nın 41. maddesine eklenen "Aile eşler arasında eşitliğe dayanır" cümlesiyle anayasal güvence altına alınmıştır. Bu anlayış yasanın diline de yansımış, "karı" ve "koca" kavramları yerini "eşler" kavramına bırakmıştır. Yasanın dili de önemli ölçüde sadeleştirilerek herkesin anlayabileceği hale getirilmiştir. Ancak kadınların kızlık soyadlarını evlilik sonrasında kullanamaması, boşanma durumunda ailenin mal varlığının kadın ve erkek arasında eşit paylaştırılmaması ise en çok eleştirilen yönler olmuştur (Arın, 1998; Berktay, 1998; Anıl ve diğerleri, 2001; Çaha, 2010).

Kadına yönelik aileiçi şiddetle mücadelede bir başka önemli kazanım Türk Ceza Kanunu'nda yapılan değişikliklerdir. Yeni TCK, kamu anlayışında büyük zihniyet dönüşümüne yol açmıştır. TCK'da tecavüze uğrayan kadın, fahişe ise cezasının indirimini öngören 438. maddesi 1990 yılında kaldırılmıştır. Ancak, kadına

karşı ayrımcılıkları içeren birçok madde halen yer almaktaydı. 2000-2004 arasında, Türkiye'de kadının insan hakları açısından çok önemli kazanımlarla sonuçlanan Kadın Bakış Açısından Türk Ceza Kanun Reformu için Kadının İnsan Hakları-Yeni Çözümler Vakfı bu sürece ön ayak olmuştur.

Benzer olarak 2001 yılında Kadın Bakış Açısından Türk Ceza Kanunu Reformu Çalışma Grubu, Türkiye'nin her bölgesinden sivil toplum kuruluşu temsilcileri, barolardan hukukçular ve akademisyenlerden oluşmuştur. Çalışma grubu 1 yıl boyunca yürürlükte olan TCK'yı ve hazırlanan yeni tasarıyı incelemiş ve somut talepler geliştirmiştir. İncelemenin sonunda 30'dan fazla eleştiri ve öneri bir rapor olarak yayınlanmış ve tüm milletvekillerine, STK'lara ve basın kuruluşlarına gönderilmiştir. Bunun ardından 2003 yılı başında TCK reformunda kadın erkek eşitliğinin sağlanması amacıyla geniş çaplı bir ulusal kampanya başlatılmıştır. Türkiye'nin her yerinden 30 örgütün katılımı ile oluşan TCK Kadın Platformu, 2 yıl boyunca ulusal ve yerel düzeyde savunuculuk, lobicilik faaliyetleri sürdürmüş ve kampanyalar başlatmıştır (İlkkaracan ve diğerleri, 1996; Demirler, 2004).

Aileiçi Şiddetle Mücadelede Yasal Olanak ve Dayanaklar

Ülkemizde kadına yönelik aileiçi şiddetle mücadelede en temel yasal dayanak Anayasa'dır. Türkiye Cumhuriyeti Anayasa'sında kanun önünde eşitlik ilkesi esastır. Anayasa'nın 10. maddesinde, "Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir. Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet, bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür" hükmü yer almakta ve kadına karşı şiddetle mücadele anayasal bir yükümlülük haline gelmektedir. Benzer biçimde Anayasa'nın 17. Maddesinde, "kişinin dokunulmazlığı, maddi ve manevi varlığı insan hayatıyla bağdaşmayan bir cezaya veya bir muameleye tabi tutulamayacağı" taahhüt edilmektedir. Toplumsal cinsiyete dayalı şiddet anayasal hakkın ihlali olarak görülmektedir.

Anayasanın "Ailenin Korunması" ile ilgili olarak 41. Madde: "Aile, Türk toplumunun temelidir ve eşler arasında eşitliğe dayanır. Devlet, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve

çocukların korunması ve aile planlamasının öğretimi ile uygulanmasını sağlamak için gerekli tedbirleri alır, teşkilatı kurar" şeklinde bir düzenleme yer almaktadır. Böylece devlet, sadece kadın ve çocukların şiddetten korunmasını değil, aynı zamanda şiddeti önleyici ve maruz kalmaları durumunda da zararlarını giderici hizmetlerin geliştirilmesinde sorumlu tutulmaktadır.

Ancak tüm yasal düzenlemelere karşın hâlâ Anayasada, Türk Ceza Kanunu ve Medeni Kanun gibi temel yasalarda eksiklikler söz konudur. Bu nedenle yeni yapılacak Anayasa'da 'Eşitlik Çerçeve Yasası' mutlaka yer almalıdır. Ayrıca son yirmi yılda kadına yönelik aileiçi şiddetin önlenmesinde dayanak oluşturan diğer yasaların eksiklikleri giderilmelidir. Bu doğrultuda yasalardaki dayanaklar ve eksiklikler aşağıda ele alınmaktadır.

5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu (TCK)

Yeni Türk Ceza Kanunu 26 Eylül 2004 tarihinde TBMM tarafından kabul edilmiştir. 1 Haziran 2005'te yürürlüğe giren bu yasada reform niteliğinde düzenlemelere yer verilmiştir. Bu düzenlemelerden en önemlisi yasada kadın ve kız ayrımının kaldırılmış olmasıdır. Eski Ceza Kanunu'nda, kadının mağdur olduğu birçok suç topluma karşı işlenen suçlar olarak düzenlenmişken, yeni Türk Ceza Kanunu ile bu anlayış terk edilmiş ve bu suçlar bireye karşı işlenen suçlar kapsamına alınmıştır. Türk Ceza Kanunu'nun ilk maddesinde amaç, "kişilerin hak ve özgürlüklerini korumak" olarak tanımlanmış, cinsel suçlarla ilgili tanımlar genişletilmiş ve cezalar ağırlaştırılmıştır. Evlilik içi tecavüz suç olarak düzenlenmiştir. Yeni kanun ayrıca namus cinayetlerinde ceza indirimi uygulamalarını engelleyen tedbirler içermiş, edep, töre, ırz, namus, ahlak, ayıp, edebe aykırı davranış gibi ataerkil ve ayırımcı ifadeler ortadan kaldırılmıştır. "Evli-bekâr" ve "bâkire-bâkire olmayan" kadınlar arasında ayırımcılık yapılmamış, tecavüz ve kadın kaçırma vakalarında öngörülen ceza indirimleri kaldırılmış, iş yerinde cinsel taciz suç olarak tanımlanmıştır (Demirler ve Gümüş, 2004).

Yeni Türk Ceza Kanunu, kadına karşı işlenen suçları aile ve toplumun düzenine karşı işlenmiş suçlar olarak kabul etmektedir. Türk Ceza Yasası'nda toplumsal yaşamın her alanında kadınların *maruz kaldığı fiziksel, psikolojik, cinsel şiddete yönelik düzenle-*

meler bulunmaktadır. Türk Ceza Kanunu'nda kadına karşı şiddet ve aileiçi şiddet suçlarına yönelik düzenlemeler üç ana kısımda bulunmaktadır. Bu kısımlar; "Kişiye Karşı Suçlar", Topluma Karşı Suçlar" ve "Millete ve Devlete Karşı Suçlar"dır.

Türk Ceza Kanunu'nun "Kişiye Karşı Suçlar" kısmında, kadına karşı şiddet ve aileiçi şiddetle ilgili hükümler şu şekildedir:

- "Hayata Karşı Suçlar" başlığı altında yer alan 81. maddede "kasten öldürme" suçu ve bu suçun nitelikli hallerini düzenleyen 82. Madde,
- "Vücut Dokunulmazlığına Karşı Suçlar" başlığı altında 86. maddede yer alan "kasten yaralama", 87. maddede açıklanan "Neticesi sebebiyle ağırlaşmış yaralama" ve 89. maddede düzenlenen "taksirle yaralama" suçları,
- "İşkence ve Eziyet" başlığı altında 96. maddede yer alan "eziyet" suçu,
- "Cinsel Dokunulmazlığa Karşı Suçlar" başlığı altında 102. maddede düzenlenen "cinsel saldırı", 103. maddede yer alan "çocuğun cinsel istismarı", 104. maddede açıklanan "reşit olmayanla cinsel ilişki" ve 105. maddede yer alan "cinsel taciz" suçları,
- "Hürriyete Karşı Suçlar" başlığı altında, madde 108'de "cebir", madde 109'da "kişiyi hürriyetinden yoksun bırakma", madde 117'de "iş ve çalışma hürriyetinin ihlali", madde 124'de "haberleşmenin engellenmesi" suçları kapsamında ele alınmıştır.

Topluma Karşı Suçlar kısmında yer alan ilgili hükümler şu şekildedir:

- "Genel Ahlâka Karşı Suçlar" başlığı altında, madde 225'de "hayasızlık", madde 226'da "müstehcenlik", madde 227'de "fuhuş" suçları,
- "Aile Düzenine Karşı Suçlar" başlığı altında madde 230'da "birden çok evlilik, hileli evlenme, dinsel tören", madde 232'de "kötü muamele", madde 233'de "aile hukukundan kaynaklanan yükümlülüklerin ihlali", madde 234'de "çocuğu kaçırma ve alıkoyma" suçları ifade edilmiştir.
- "Millete ve Devlete Karşı Suçlar" kısmında "Adliyeye Karşı Suçlar" başlığı altında madde 287'de yer alan "genital muayene" ile ilgili hüküm yer almıştır.

Yeni Türk Ceza Kanunu'nda ne yazık ki kadınlar tarafından istenen ve AB adaylık sürecinin de gerektirdiği değişikliklerden bir kısmı Yeni Türk Ceza Kanunu'nda düzenlenmemiştir. Bunlar kısaca şöyle özetlenebilir:

- Cinsel yönelime dayalı ayrımcılık bir suç olarak sayılmamıştır.
- Töre cinayetleri için getirilen düzenleme tüm namus cinayetlerini kapsar hale getirilmemiştir.
- Üçüncü kişilerin şikâyeti üzerine 15-18 yaş arasındaki gençlerin cinsel ilişkilerinin cezalandırılmasının yolu halen açıktır (*madde 104*).
- Genital Muayene maddesi, bekâret testlerini yetkili hâkim veya savcının kararına bağlarken bekâret kontrolü için mağdurun onayını gerekli görmemekte ve bekâret testini uygulayan sağlık personeline hiçbir yaptırım getirmemektedir (*madde 287*).
- Bazı maddeler ve kavramlar ise yoruma açık bırakılmıştır (örneğin müstehcenlik kavramı [*madde 226*])*.

Ancak, kadın bakış açısından Türk Ceza Kanunu Kampanyası genel anlamda başarıya ulaşsa da, kampanyada dile getirilen bazı talepler kabul görmemiştir. Yeni ceza kanununda şu düzenlemelerin de yapılması gerekliliğine birçok çalışmada dikkat çekilmektedir (Işık, 2002; CEDAW, 2003, 2004; Demirler, 2004; Ertürk, 2007; Arın, 2010; HWL, 2011):

- Sadece "töre cinayetleri" değil, namus adına işlenen tüm cinayetler insan öldürme suçunda ağırlaştırıcı neden olarak düzenlenmelidir.
- Ensestin açıkça bir suç olarak tanımı yapılmamıştır.
- 15-18 yaş arasındaki çocukların istekleriyle dahi olsa birlikte olmaları halinde bile hapisle cezalandırılmaları öngörülmemiştir. Oysa bu suç kapsamına alınmalıdır.
- "Ayrımcılık yasağı" tanımında "cinsel yönelim" ibaresine yer verilmemiştir. Ancak, cinsel yönelime dayalı ayırımcılık kanunda açıkça yasaklanmalı ve suç olarak tanımlanmalıdır.

---

* Yeni TCK'nın kadınlar açısından getirdiği değişiklikler ve halen eksik kalan noktalar için Kadının İnsan Hakları-Yeni Çözümler Vakfı'nın web sayfasına bakılabilir: www.kadininsanhaklari.org.

- Hangi koşul altında olursa olsun, bekaret kontrolü açık bir biçimde yasaklanmalı ve suç olarak tanımlanmalıdır.
- "Müstehcenlik" maddesi, "müstehcen" davranışları ifade özgürlüğüne tehdit oluşturmayacak, özel hayata müdahaleyi ve cinsel yönelime dayalı ayırımcılığı meşrulaştırmayacak biçimde düzenlenmelidir.
- Yasal kürtaj süresi 12 haftaya uzatılmalıdır.

Ailenin Korunmasına Dair 4320 Sayılı Yasa ve Aile Mahkemelerinin Kurulması

Anayasanın 41. maddesi hükmü de göz önüne alınarak hazırlanan ve aileiçi şiddetten mağdur olan kadını koruyucu yasal önlemlerin alınması için 4320 sayılı "Ailenin Korunmasına Dair Kanun" 1998 yılında çıkarılmıştır. Kanun; aileiçi şiddeti önleme /koruma sağlama amacına yönelik olarak hazırlanmıştır. 9 yıllık bir uygulama sonrası eleştiriler de dikkate alınarak yasada bazı değişiklikler yapılmış ve bu doğrultuda 5636 sayılı kanun 26/4/2007 tarihinde kabul edilerek 04.05.2007 tarihli Resmi Gazetede yayınlanmıştır. 01.03.2008 tarihinde de kanunun uygulanması hakkında yönetmelik yayınlanmıştır (RG, 26803). Bu kanun şiddete uğrayan kadınları şiddet ortamından uzaklaştırmak ve güvenceye almak için hazırlanmış bir yasal düzenlemedir. Bu kanun, kadın hareketinin yaşamın her alanında, toplumun her düzeyinde 20 yıla yakın süredir yaptığı yoğun çalışma sonucunda elde edilmiş bir kazanımdır. Özellikle Mor Çatı Vakfı ve Altındağ Kadın Dayanışma Vakfı bağımsız kadın sığınmaevlerinin önderliğinde yürütülen aileiçi şiddete karşı kampanya faaliyetleri, konuyu sürekli olarak kamuoyunun gündeminde tutmuştur. Kadın İnsan Hakları Yeni Çözümler Vakfı da sorunun yasal alandaki karşılığının bulunmasına yönelik çalışmalar yapmıştır. 5636 sayılı Kanunla yapılan değişiklikle bu yasa; sadece eş ile sınırlı olmaktan çıkarılmış, aynı çatı altında yaşayan diğer aile bireyleri ile aynı çatı altında yaşamayan boşanma veya ayrılık nedeniyle ayrı konutlarda bulunan bireyler ve evli olmalarına rağmen fiilen ayrı yaşayan aile bireylerini ve çocukları da kapsayacak hale getirilmiştir.

Yeni Türk Medeni Kanunu'nun yürürlüğe girmesi ile birlikte aile mahkemelerinin kurulması konusu gündeme gelmiş ve hazırlanan

"Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanun" 09.01.2003 tarihinde kabul edilerek yürürlüğe girmiştir. Bu mahkemeler aile hukukunu ilgilendiren davaların yanı sıra, Ailenin Korunmasına Dair Kanunun uygulanmasından doğan davalara da bakmaktadırlar (KSGM, 2009b: 4). Söz konusu Kanuna göre, eşlerden biri veya çocuklar veya aynı çatı altında yaşayan diğer aile bireylerinden biri Türk Medenî Kanunu'nda öngörülen tedbirler için başvurabilir. Başvuranın aileiçi şiddete maruz kaldığını Cumhuriyet Başsavcılığına bildirmesi üzerine aile mahkemesi süreci başlar. Aile mahkemelerinde hâkim, meselenin mahiyetini göz önünde tutarak Kanunda belirtilen tedbirlerden bir ya da birkaçına birlikte veya uygun göreceği benzeri başka tedbirlere de hükmedebilir. Ailenin Korunması Kanunu'ndaki tedbirler konusunda kararı aile mahkemesi hâkimi vermektedir. Aile mahkemesinin görev alanına giren konular şunlardır: Yetişkinler hakkında evlilik birliğinden doğan yükümlülükleri konusunda eşleri uyarmak, gerektiğinde uzlaştırmaya, ailenin ekonomik varlığının korunması veya evlilik birliğinden doğan malî yükümlülüklerin yerine getirilmesine ilişkin gerekli önlemleri almak, resmî veya özel sağlık veya sosyal hizmet kurumlarına, huzur evlerine veya benzeri yerlere yerleştirmektir. Yine mahkeme hâkimi, şiddet mağduru kadını bir meslek edinme kursuna veya uygun görülecek bir eğitim kurumuna göndermeye karar verebilir.

Adalet Bakanlığı, 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanunun daha etkin biçimde uygulanmasını sağlamak amacıyla, tüm hâkim ve savcılara yönelik 01.01.2006 tarih ve 35 sayılı Genelgeyi yayınlamıştır. Bu Genelgede, Cumhuriyet savcıları tarafından aileiçi şiddete maruz kalındığının öğrenilmesi hâlinde, bu konuda herhangi bir şikâyet gerekmeden derhal soruşturmaya geçilmesi, ayrıca koruma kararı alınması için ivedilikle aile mahkemesi hâkimine bildirimde bulunulması gerektiği belirtilmektedir. Ayrıca, mahkeme tarafından tedbirleri içeren koruma kararının verilmesi durumunda, kararın kanunun amacına uygun olarak infazının sağlanabilmesi için kolluk birimleriyle sıkı işbirliği kurulması ve mahkemece verilen koruma kararına uymayanlar hakkında kanunî işlemlerin yerine getirilmesi gerektiği ifade edilmektedir. Bu yasayla;

- Aile içinde şiddet yaşanması halinde, saldırgana karşı "koruma emri" istemi ile doğrudan savcılığa başvurulabilme hakkı tanınmıştır.

- Bu başvuruyu şiddet gören kişinin kendisinin yapması şart değildir; ailenin bir başka üyesi, bir arkadaşı ya da komşusu da bu başvuruyu yapabilmektedir.
- Başvuru için polise, karakola gitmek gerekli değildir; başvuru doğrudan savcılığa yapılabilmektedir. Bu başvuruda saldırganın cezalandırılmasını talep etmek söz konusu değildir; sadece şikâyette bulunup korunma talep edilmektedir.
- Yargıç, başvuru üzerine hemen "koruma emri" çıkartarak saldırganı kadının civarından (evden, işyerinden, vb.) 6 ay süreyle uzaklaştırabilmektedir.

4320 sayılı kanunla birlikte şiddet uygulayan aile bireyinin evden uzaklaştırma kararı verilebilinmektedir. Artık, bir doktor raporu ile belgelenen en küçük bir darp izi bile evden uzaklaştırma nedeni sayılabilmektedir. Aile mahkemeleri, şiddet mağdurunun vücudunda darp izleri bulunduğuna ilişkin herhangi bir doktordan rapor alınması durumunda, bu rapora dayalı olarak, şiddet uygulayan kişi için evden 6 aya kadar uzaklaştırma kararı verebilmektedirler. Söz konusu kanun gereği aile mahkemesi hâkimi şiddet uygulayan aile bireyi için aşağıdaki tedbir kararlarına da hükmedebilmektedir:

- Aile bireylerine karşı şiddete veya korkuya yönelik söz ve davranışlarda bulunmaması,
- Müşterek evden uzaklaştırılarak bu evin diğer aile bireylerine tahsisi ile bu bireylerin birlikte ya da ayrı oturmakta olduğu eve veya işyerlerine yaklaşmaması,
- Aile bireylerinin eşyalarına zarar vermemesi,
- Aile bireylerini iletişim araçları ile rahatsız etmemesi,
- Varsa silah veya benzeri araçlarını genel kolluk kuvvetlerine teslim etmesi,
- Alkollü veya uyuşturucu herhangi bir madde kullanılmış olarak şiddet mağdurunun yaşamakta olduğu konuta veya işyerine gelmemesi veya bu yerlerde bu maddeleri kullanmaması,
- Bir sağlık kuruluşuna muayene veya tedavi için başvurması.

4320 sayılı Kanuna göre, eğer şiddeti uygulayan eş veya diğer aile bireyi aynı zamanda ailenin geçimini sağlayan yahut katkıda bulunan kişi ise, hâkim bu konuda mağdurların yaşam düzeylerini göz önünde bulundurarak, daha önce Türk Medenî Kanunu hü-

kümlerine göre nafakaya hükmedilmemiş olması kaydıyla, talep edilmese dahi tedbir nafakasına hükmedebilmektedir. Aile mahkemesinin aldığı tedbir kararının bir örneği şikâyette bulunan kadına verilmekte, diğer bir nüshası da cumhuriyet savcılığı kanalıyla ilgili karakola gönderilmektedir. Uygulamada hâkim tedbir kararının sonuna "Kararın bir örneğinin tedbir isteyene verilmesine, bir örneğinin de gereği için Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı'na gönderilmesine" hükmünü eklemektedir.

Ancak, 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Yasa, 13 yıldır yürürlükte olmasına rağmen, çok da etkin olarak uygulanmamaktadır. Koruma tedbirlerinin infazında yaşanan sorunların engellenmesi için çaba harcanmamaktadır. İlgili kamu personelinin tamamı hâlâ eğitimden geçmiş değildir. İlk başvuruda harç aranmamasına rağmen, uygulama aşamalarında harç muafiyetleri devam ettirilmemiş, bürokratik işlemler azaltılmamıştır. Şiddete uğrayan kadınları koruyucu devlet politikaları ve eylem planı üretilmeyerek, sığınmaevleri vb. destekler komik düzeyde bırakılarak, yasanın caydırıcı etkisi de azaltılmaktadır. Aile mahkemeleri ihtiyaca cevap verecek donanıma kavuşturulmadan, gerekli hizmet-içi eğitimler verilmeden aceleyle oluşturulmuş, adil yargılama gerekleri açısından sorunlu durumdadırlar. İlgili Kanunda duruşmaların gizli yapılmasına ilişkin düzenlemeye yer verilmemiş olması da kadınlar açısından sıkıntı yaratmaya devam etmektedir.

5395 Sayılı Çocuk Koruma Yasası

Tüm aileiçi şiddetle mücadele programları, çocukların korunmasına yönelik çalışmalara da yer vermelidir. Ülkemizde bu konuda yapılan yasal düzenlemelere göre, aileiçi şiddete maruz kalan çocukların özel bir yasa ile korunmasına karar verilmiştir. Söz konusu Kanunun I. maddesinde, kanunun amacı, "korunma ihtiyacı olan veya suça sürüklenen çocukların korunmasına, haklarının ve esenliklerinin güvence altına alınmasına ilişkin usul ve esasları düzenlemek" olarak belirlenmiştir. Bu Kanunun, "koruyucu ve destekleyici tedbirler" bölümünde yer alan 6. maddesinde ise, adli ve idari mercilerin, kolluk görevlilerinin, sağlık ve eğitim kuruluşlarının, sivil toplum kuruluşlarının, korunma ihtiyacı olan

çocuğu Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'na bildirmekle yükümlü olduğu ifade edilmektedir.

2006/17 Sayılı Başbakanlık Genelgesi

Ülkemizde özellikle son yıllarda aile içinde şiddete maruz kalmış olan ya da bu risk ile karşı karşıya olan kadınlara ve çocuklarına yönelik hizmetlerin geliştirilmesi için önemli girişimlerde bulunulmaktadır. Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde 11.10.2005 tarihinde "Töre ve Namus Cinayetleri ile Kadınlara ve Çocuklara Yönelik Şiddetin Sebeplerinin Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi" amacıyla kurulan komisyon tarafından, şiddet mağduru kadınlara sunulan hizmetlerdeki sorunlar tespit edilmiş ve hazırlanan raporda, hem önleyici hem de müdahale hizmetlerinin geliştirilmesi yönünde öneriler sunulmuştur. Söz konusu Komisyon raporunu takiben, kadına yönelik şiddetin ortadan kaldırılması için alınması gereken önlemler ve sorumlu olacak kuruluşların belirlendiği 2006/17 sayılı Başbakanlık Genelgesi yayınlanmıştır. Bu genelge kadına yönelik şiddetle mücadeleyi bir devlet politikası haline getirmiştir. Altınay ve Arat'ın (2007: 31) vurguladıkları gibi, bu genelgede yer alan tedbirler, kadın kurultayları sonuç bildirgelerinde belirlenen politikaları ve birçok kadın kuruluşunun 20 yıldır kadına yönelik şiddetle mücadele tarihi içinde yaptığı önerileri yansıtması bakımından da büyük önem taşımaktadır.

5393 Sayılı Yerel Yönetimler Yasası

Bu yasa ile yerel yönetimler, sosyal belediyecilik anlayışı içinde kadın ve çocukların şiddetten korunmasından sorumlu tutulmaktadır. 2004 yılında yasalaşan 5272 sayılı kanun, daha sonra değiştirilerek 2005 yılında 5393 sayılı yeni Belediye Kanunu olarak yürürlüğe girmiştir. Belediyenin görev ve sorumluluklarını düzenleyen ve zorunlu görevlerinin yer aldığı (a) bendinde "Büyükşehir belediyeleri ile nüfusu 50.000'i geçen belediyeler, kadınlar ve çocuklar için koruma evleri açar" hükmü yer almaktadır. Ancak yasada "açmak zorundadır" ibaresi yer almadığı için birçok belediye yasanın gereği konusunda duyarsız davranmaktadır.

Bölüm IV

TÜRKİYE'DE SIĞINMAEVLERİNİN DURUMU VE YÖNETSEL YETERLİLİKLERİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Aileiçi şiddetin önlenmesinde müdahale hizmetleri içinde acil durumlarda kadınlara barınma olanağı sağlayan sığınmaevleri, kriz sonrasında da kadınlara ve çocuklarına verdiği desteklerle şiddetsiz bir hayatın kurulmasında büyük önem taşıyan yerlerdir. Dünyada 1960'ların sonlarında açılmaya başlayan sığınmaevleri, 1970'lerde çeşitlenerek artmış, danışma merkezleri ve diğer destek hizmetleriyle her geçen gün şiddetle mücadelede daha etkin rol oynamıştır. Ülkemizde ise ilkleri 1990 yılında açılan kadın sığınmaevlerinin 2011 yılına gelindiğinde sayısı 69'la sınırlı kalmıştır. Aynı zamanda mali ve idari sorunlarla da karşı karşıyadırlar.

Bugün sığınmaevlerinin sayılarının artmasının, süreklilik kazanmalarının ve niteliklerinin geliştirilmesinin yanında kadınlar ve çocuklar için daha güvenli ve erkek şiddetinden uzak bir yaşamın olabileceğinin görüldüğü yerler olması bakımından da oldukça önemlidir. Sığınmaevlerinde kaldıkları süre içinde kadınların güçlenmelerinin ve hayata tutunmalarının sağlanmasının yanında, toplumun ve çalışanların farkındalıklarının artırılması sığınmaevlerinin geleceği açısından hayati derecede rol oynamaktadır. Bu süreçte sığınmaevlerinin mali ve idari açıdan desteklenmeleri hizmet kalitesinin yükselmesi bakımından önem taşımaktadır. Ancak aynı zamanda sığınmaevlerinin yönetsel yapılarının ve çalışanlarının yeterliliklerinin sorgulanması ve erk ilişkilerinin gözden geçirilmesi gereklidir. Ancak bu konuda ülkemizde karşılaştırmalı ve konuyu tüm yönleriyle inceleyen kapsamlı çalışmalar oldukça sınırlı ve kısmi ölçeklidir.

Elinizdeki bu çalışma; Türkiye'de kadına yönelik şiddetle mücadelede oldukça önemli olan kadın sığınmaevlerini tüm yönleriyle incelemek, destek, güvenlik ve yaşam stratejilerini araştırarak,

konuyla ilgili politika oluşturma ve toplumsal diyalog sürecine katkıda bulunmak amacıyla hazırlanmış ve alan araştırma bulgularıyla desteklenmiştir. Araştırma süreci 2008 yılında planlanmış, Türkiye'de kadına yönelik aileiçi şiddetle mücadelede sığınmaevi olan kuruluşlar belirlenip, diyaloga geçilmiş ve çalışmanın yürütülmesinde destekleri alınmıştır. Çalışmanın saha süreci 2009-2010 yılında sığınmaevleri, kadınlar ve paydaşların katılımda gönüllülükleri esasında gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın sonuçları 2011 yılında hem araştırmanın yapıldığı kuruluşlarla sürdürülen diyaloglarla paylaşılmış, hem bilimsel çalışmalarla ulusal ve uluslararası yayın ve faaliyetlerle duyurulmuştur. Ayrıca kadın kuruluşlarının düzenlediği toplantılarda kamuoyunun ve kadınların bilgisine sunulmuştur. Ayrıca çalışmanın verileri ve sonuçları doğrultusunda farkındalık yaratmak ve bilgilendirmek için bir de sığınmaevi toplumsal cinsiyet eğitim rehberi (Sallan Gül ve Alican, 2011) hazırlanmıştır.

Araştırma Planı, Süreç ve Yöntem

Sığınmaevleri üzerine yapılan çalışmalar, ilgili kuruluşların faaliyet raporları ve bir kaç lisansüstü tezinin dışında daha çok sığınmaevi sürecinde yer alan kadın kuruluşlarının ve feminist araştırmacıların emik (sürecin içinde yer alanlar) eserlerinden oluşmaktadır. Sürece hem dışarıdan bakacak ve hem de kadın bakış açısıyla değerlendirecek çalışmalar ise oldukça sınırlıdır. Bu nedenle bu çalışmanın saha süreci toplumsal cinsiyet eğitimi almış, eğitici eğitimleri de olan iki kadın akademisyen ve dört kadın araştırma asistanı ve beş kadın lisans öğrencisinden oluşmuştur. Araştırma farklı statüdeki sığınmaevlerinin yönetsel yapılarını, hizmet sunum modellerini, kalan kadınların sığınmaevi öncesi, süreci ve sonrası deneyimlerini sığınmaevlerinin statüleri çerçevesinde karşılaştırmalı olarak değerlendirmeyi amaçladığından, 2008 yılında çalışmanın ön araştırması yapılmış, araştırma illeri ve sığınmaevleri belirlenmiştir.

2008 yılı Temmuz ayı sonunda 34 ilde kadın sığınmaevinin olduğu ve sayılarının da 56'ya ulaştığı saptanmıştır. Bu bilgi sığınmaevlerinin kurumsal onaylarının ve denetimlerinin yapıldığı kurum olan SHÇEK Genel Müdürlüğü ile paylaşılmıştır. Yine belediyeler, hem internet üzerinden ve hem de telefonla aranarak sığınmaevi

olanlar belirlenmiş ve çalışma hakkında bilgilendirilmiştir. Yine sığınmaevi olan STK'lar, proje danışmanlarıyla birlikte belirlenerek çalışma için destekleri istenmiştir. Böylece sığınmaevleri olan kuruluşlar belirlenerek araştırma evreni ve çalışmanın amacı doğrultusunda da örneklem illeri ve sayısı saptanmıştır. Mali ve yönetsel statüleri bakımından sığınmaevlerinin dört farklı statüde işletildiği bilgisi doğrultusunda araştırma izinlerini alma süreci başlatılmıştır. Sığınmaevlerinin Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'na (SHÇEK), yerel mülki idari amirliklerine (valilik ve kaymakamlıklara), STK'lara (bağımsız kadın kuruluşları ile diğer gönüllü kuruluşlara) ve yerel yönetimlere ait olmak üzere dörtlü bir idari ve mali yapıda hizmet verdikleri belirlenmiştir. Sığınmaevlerinin mekânsal, yönetsel ve hizmet sunum modellerini karşılaştırmayı hedefleyen bu çalışmada farklı statüde sığınmaevlerine sahip 10 il seçilmiştir. Sığınmaevlerinin karşılaştırılmasında şu ölçütler temel alınmıştır:

- Farklı statüdeki sığınmaevlerinin yapılanması,
- Yönetim ilkeleri,
- Destek, güvenlik ve paydaş ilişkileri,
- Hizmet sunum modelleri,
- Şiddet gören kadınların profilleri ve şiddet deneyimleri.

Araştırmanın saha sürecinde yerel mülki idari amirliklerine bağlı olarak açılan sığınmaevlerinin, özellikle personel eksiklikleri ve çalışanların deneyimsizlikleri gibi nedenlerle sığınmaevinin işletilmesini ve sorumluluklarını SHÇEK'e devrettikleri, ancak yönetsel statüleriyle ilgili hukuksal bir işlem yapmadıkları ve karma bir yönetsel yapıyla sorumlulukların paylaşıldığı görülmüştür. Benzer biçimde bazı illerde belediyelere ait olduğu belirlenen, örneğin Kocaeli Gölcük ve Mersin Yenişehir belediyeleri gibi, sığınmaevlerinin adları aynı kalarak SHÇEK'e devredildiği ve kısmi hizmet desteği verdikleri bulgulanmıştır. Yine STK'lara ait olanlarda ise bağımsız kadın kuruluşları dışında kalanların aileiçi şiddet mağduru kadınlar yerine mülteci kadınlara yönelik olarak hizmet sundukları belirlenmiştir. Bu nedenle aileiçi şiddet gören kadınlara hizmet sunan bağımsız kadın kuruluşlarına ait sığınmaevlerinden 2'sinde çalışmanın yürütülmesinin uygun olduğuna karar verilmiştir.

Araştırma tasarımında 10 ilde ve 28 sığınmaevinde çalışmanın yürütülmesi planlanmışsa da, 24 kadın sığınmaevinde görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Araştırma kapsamındaki sığınmaevlerinin

büyük çoğunluğu 2005 yılı sonrasında hizmet vermeye başlamış, görece yeni sığınmaevleridir. Sadece 3'ü 1990 yılında açılmış ilk sığınmaevleri arasındadır. 3 sığınmaevi 1992-1995 yılları arasında şiddet görmüş kadınlarla çocuklarına hizmet vermeye başlamıştır. Bunların 2'si SHÇEK'e ve 1'i de bağımsız kadın kuruluşuna aittir. Sığınmaevlerinin 2'si 1996-2000 yılları arasında açılmış SHÇEK'e ve belediyeye ait sığınmaevleridir. Geriye kalan 17 sığınmaevi, yani yaklaşık dörtte üçü, 2005 yılı sonrasında 5393 sayılı belediye yasasıyla açılmış sığınmaevleridir.

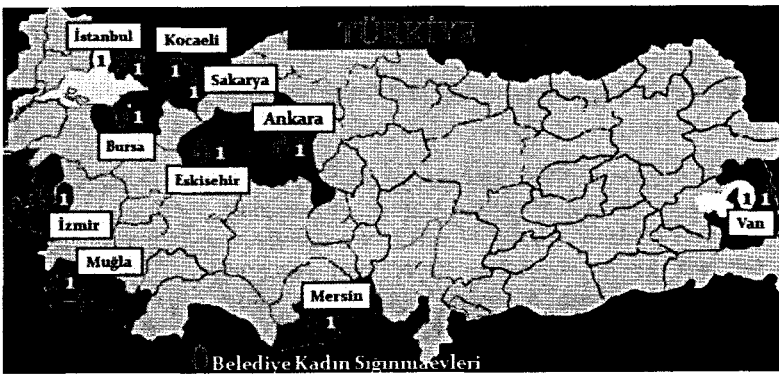
Tablo 4.1. Açılış Yıllarına Göre Sığınmaevi Sayıları

Yıl	Sayı	Yüzde
1990-1995	5	20.7
1996-2000	1	4.3
2001-2005	1	4.3
2006-2010	17	71.7

Araştırma; İstanbul'da 7, Ankara ve İzmir'de 3'er, Bursa, Eskişehir, Van ve Mersin'de 2'şer ve Kocaeli'nde* de 1 sığınmaevinde, toplamda da 24 sığınmaevinde, ön bilgilendirme ve kurumsal izinler alınarak yürütülmüştür (Bkz. Şekil 4.1.).

* Kocaeli ilinde 2 sığınmaevi belirlenmişse de, Büyükşehir Belediyesine ait olan Sağlık ve Sosyal Hizmetler Daire Başkanlığı, Barınma ve Sosyal Yardım Merkezi Barınağı temelde bir kadın sığınmaevi değil, herkesin kalabileceği bir barınaktır. Bu nedenle barınma sorunu olan kadınların geçici kalabildikleri bu barınak, araştırma kapsamı dışında tutulmuştur.

Şekil 4.1. Araştırma Örnekleminde Yer Alan Kadın Sığınmaevlerinin Coğrafi Dağılımı

2009 Ağustos ve 2010 yılı Temmuz ayı sonuna kadar devam eden araştırmanın saha sürecinde sayıları 26 olarak belirlenen ama 20'si işlevsel olan belediye kadın sığınmaevlerinin 12'sinde, 5 STK-bağımsız kadın kuruluşunun 2'sinde ve 10 adet de SHÇEK'e bağlı sığınmaevlerinde araştırma yürütülmüştür. Çalışma kapsamında İstanbul'da Pendik, Üsküdar, Eyüp ve Küçük Çekmece; Ankara'da Çankaya ve Büyükşehir; İzmir'de Aliağa ve Karşıyaka; Bursa'da Yıldırım; Mersin'de Tarsus; Eskişehir'de Tepebaşı ve Sakarya'da Büyükşehir Belediyesi kadın sığınmaevlerinde çalışma gerçekleşmiştir. Kocaeli'nde, Muğla'da ve Van'da belediyeye ait sığınmaevi yoktur. Böylece 7 ilde toplamda 12 belediye kadın sığınmaevinde görüşmeler yapılmıştır. Sakarya'daki büyükşehir belediyesine ait görünen sığınmaevi ise, belediye yetkilileri çalışır durumda olmasına karşın, görüşmelerin yapıldığı dönemde geçici olarak kapatıldığı ifade edilmiştir.

Ayrıca sığınmaevlerinin dışında alan sürecinde SHÇEK il müdürlüklerinin sığınmaevlerinin bağlı olduğu birimleriyle ve yetkili kişilerle görüşülmüş, etkin konumda olan Aile Danışma Merkezleri ile Toplum Merkezleri ziyaret edilerek, kadına yönelik şiddetle mücadeledeki çalışmaları hakkında bilgi alınmıştır. Benzer biçimde belediyelerin konuyla ilgili yöneticileri ve kadın danışma merkezleriyle de görüş-

meler yapılmıştır. Yine araştırma illerinde bağımsız kadın kuruluşlarının kadın danışma merkezleriyle görüşülmüş ve şiddetle mücadele çalışmaları hakkındaki bilgi alınmış ve önerileri değerlendirilmiştir.

Türkiye'de Sığınmaevlerinin Tarihsel Gelişimi ve Mevcut Durumları

Ülkemizde SHÇEK, belediyeler ve STK'lara ait kadın sığınmaevleri şiddet görmüş kadınlara hizmet vermektedir. 1990 yılında ilkleri açılan şiddetle mücadele kurumları ve sığınmaevlerinin öncülüğü feminist kadın kuruluşları tarafından yapılmıştır. Türkiye'nin ilk bağımsız danışma merkezi 1990 yılında kadın hareketinin öncü isimlerinden olan Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı tarafından İstanbul'da açılmıştır. Vakfın sığınağı da 1993 yılında hizmet vermeye başlamıştır. Sığınak beş yıl boyunca faaliyet göstermiştir. Ancak karşılaştığı büyük güçlükler nedeniyle faaliyetlerini sürdürememiştir. 2005 yılında Beyoğlu Belediyesi ile işbirliği içinde yürüttüğü sığınağı 31 Aralık 2008 tarihinde kapatmış, içi boşaltılan sığınak barınağa dönüştürülmüştür. 2008 yılında Şişli Belediyesi'nden aldığı destekle sığınmaevi hizmetine yeniden başlamıştır.

Bağımsız feminist örgütlerden olan Kadın Dayanışma Vakfı, 1991 yılında Ankara'da Altındağ Belediyesiyle yapılan bir protokolle Kadın Dayanışma Merkezi'ni açmış, ancak 1994 yılında kapatmak zorunda kalmıştır. 1999 yılında yeni bir Dayanışma Merkezi açmış ve 2003 yılında da Merkez ve Sığınmaevi Yenimahalle Belediye'sinin sağladığı bir mekânda, yeni bir protokolle yeniden açılmıştır. Ancak 2004 yılı genel seçimleri sonrasında iktidarın el değiştirmesiyle Merkez bakıma alınmış ve daha sonra proje destekli olarak sığınmacı ve mültecilere yönelik olarak hizmet vermeye başlamıştır. Bu çalışmada kadına yönelik aileiçi şiddetle mücadele eden sığınmaevleri temel alındığından, ilgili kuruluş araştırma kapsamı dışında tutulmuştur. STK'ların hizmet sunduğu diğer iki sığınmaevi olan İstanbul İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı kadın ticaretine konu olmuş kadınlara hizmet sunduğu ve Balıkesir Kadın Danışma ve Dayanışma Vakfı da araştırma illeri dışında olduğu için çalışma kapsamında ele alınmamışlardır. Bu çalışma kapsamındaki illerde 2 kadın STK'ya bağlı sığınmaevi olduğundan sadece 2 kadın kuruluşuyla

görüşmeler yürütülmüştür. Bunlar İstanbul'dan Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı ve Van'dan Van Kadın Derneği-VAKAD'dır. Mor Çatı 1990 yılından beri danışma, 1993 yılından beri de sığınmaeviyle, belirli aralıklarla kesintiye uğramaktaysa da, şiddet gören kadınlara hizmet vermektedir. VAKAD'ın 2006 yılında Van'da açtığı kadın sığınmaevi hizmet alanına kadına yönelik aileiçi şiddetin yanı sıra ekonomik güçlükleri yenebilmek için sığınmacı kadınları da dâhil etmiştir. Ancak araştırmanın yürütüldüğü Temmuz 2010'da ekonomik nedenlerle yine bir süreliğine hizmeti kesmiş olmakla birlikte, yaşam mücadelesine devam eden bir kadın kuruluşudur.

Sığınmaevlerinin açılış onay ve denetimlerinden sorumlu kamu kuruluşu ise SHÇEK Genel Müdürlüğü'dür. SHÇEK, 1990 yılında "Kadın Misafirhaneleri" adı altında ilk kadın sığınmaevlerini açmış, daha sonra adları "Kadın Konukevi" olarak ifade edilmiş, çoğu kez huzurevlerinin bir köşesinde uzun yıllar hizmet vermişlerdir. SHÇEK'e bağlı sığınmaevlerinin yönetmeliği 1998 yılında çıkarılmışsa da, finansmanı başta olmak üzere nitelik ve standart sorunları 2006 yılına kadar çok da dikkate alınmamıştır. 2006 yılında 2006/17 sayılı Başbakanlık Genelgesi ile SHÇEK için bütçeden ayrılan payın artırılması öngörülmüştür. Yine bu genelgeyle kadın sığınmaevlerinin nitelik ve nicelik açısından Avrupa Birliği standartlarına uygun hale getirilmesi ve hizmet sunacak personelin kadın bakış açısına sahip olmasının sağlanması amaçlanmıştır. Ancak, uygulamada çok da başarılı olunmadığı bir gerçektir.

Ülkemizde 1990 yılında açılan SHÇEK'e bağlı kadın sığınmaevi sayısı 1998'de 7, 2006 yılında 17 olmuş ve yararlananların sayısı da 5.078 kadın ve 3.961 çocuktan oluşmuştur. 2007 yılında 14 ilde toplam 250 dolayında yatak kapasitesi olan 23 kadın sığınmaevi bulunmaktaydı. 2008 yılında sayıları 26 olmuş ve 2009 yılında da 26 ilde 29 kadın sığınmaevi hizmet vermiştir. 2010 SHÇEK Faaliyet raporuna göre sığınmaevi sayısındaki artış diğer yıllara göre daha fazla olmuş ve 43'e ulaşmıştır. Şiddetle mücadelede özellikle sığınmaevlerine kabul sürecinde 1997 yılından itibaren Aile Danışma Merkezleri ilk başvuruların yapıldığı merkezler arasında yer almaya başlamışlardır. 2011 yılında ülke genelinde SHÇEK'e bağlı 45 ilde 49 adet Aile Danışma Merkezi ve 49 ilde 94 adet toplum merkezi bulunmaktadır. Aile Danışma Merkezleri ve Toplum Merkezleri, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü

bünyesindeki Aile, Kadın ve Toplum Hizmetleri Daire Başkanlığı'na bağlı olarak hizmet vermekte, koruyucu ve önleyici çalışmalar yürütmektedirler. 1997 yılından itibaren açılan Aile Danışma Merkezleri, toplumun ve ailenin gelişmesi için bireyin katılımcı, üretken ve kendine yeterli hale gelmesi; ailelerin ekonomik, toplumsal, kültürel ve psikolojik sorunlarla başedebilmeleri için korunması, desteklenmesi ve güçlendirilmesi amaçlanmakta ve bu doğrultuda çalışmalar yapılmaktadır. Benzer biçimde Merkezlerinde de şiddete uğrayan kadınlara psikolojik, hukuksal danışmanlık ve ekonomik yardım hizmetleri verilmekte, kadın sığınmaevinde kalma talebi olan kadınların başvuruları değerlendirilerek ilgili birimlere yönlendirilmektedir.

Kadınların şiddete uğradıklarında başvurabilecekleri, bilgi ve destek merkezlerinden olan aile danışma merkezleri de sığınmaevi süreçlerinde rol oynamaktadır. Araştırma illerinde Ankara, İzmir, İstanbul'da bu merkezlerde etkin bir biçimde ailelere danışmanlık hizmeti verildiği görülmüştür. Bu merkezlerde sorumlu yöneticiler ve meslek elemanları aile terapi uygulamalarını öngördüklerini, ancak şu an itibariyle istenilen düzeyde bir başarı sağlayamadıklarını belirtmişlerdir. Araştırma sürecinde aile danışma merkezi olan 8 ilde ilgili kurum yetkilileriyle görüşülmüştür. Kurumsal olanaklar bakımından (personel, meslek elemanı) kadınlara ve ailelere sunulan eğitici ve güçlendirici hizmet türleri ile en donanımlı olan Aile Danışma Merkezinin Ankara'da olduğu gözlemlenmiştir. Ayrıca burada oldukça modern bir bina içerisinde kadınlara ve ailelere çalışma tekniklerini uygulamakta ve çiftlere yönelik çalışmalar yürütmektedirler.

Yine araştırma illerinde geçmiş yıllarda SHÇEK'in çeşitli protokollerle Kadının İnsan Hakları - Yeni Çözümler Vakfı, Anne Çocuk Eğitim Vakfı, Türk Kadınlar Birliği, Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği, Ana Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması Vakfı, Kadın Emeğini Değerlendirme Vakfı gibi kadınlara yönelik hizmet sunan sivil toplum kurumlarıyla bu konuda işbirliğine gidildiği belirlenmiştir. Genellikle izlenen süreçte, aile danışma merkezlerinde yürütülen çalışmalar sadece kadınlarla sürdürülmektedir. Bu çalışmalara Ankara haricinde diğer illerde, erkek eşlerin katılımının gerçekleşmediğini belirten yetkililer, kadınlara kadının insan hakları ve etkili iletişim seminerleri vererek iletişim yeteneklerini geliştirmeyi amaçlamaktadırlar. Çoğunlukla aileyi yeniden birleştirmeye ve

aile birliğini korumaya yönelik çalışmalar yapan bu merkezler, eğer şiddet gören kadın boşanma kararı verirse, onları ildeki baroya yönlendirmektedir.

Araştırmada Aile Danışma Merkezleri olan illerde merkez hakkında bilgi alınan kişiler, ilkesel olarak ekonomik desteğe ihtiyacı olanlar ile sağlık sorunları olanlara hizmet sunduklarını belirtmişlerdir. 'Patolojik' (!) sorunları olan kadınları da hastane ya da psikiyatri hizmeti veren kurumlara yönlendirmeye çalıştıklarını ifade etmişlerdir. Ancak uygulamada bu tür olanakların ve desteklerin çok da sağlanamadığına da vurgu yapmışlardır. En yaygın verilen destek türü ise, kadının ayni ve nakdi yardım talebi durumunda, İl Sosyal Hizmetler Müdürlüğü'ne ve Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları'na yönlendirmektir. Araştırma sürecinde İstanbul, Mersin, Muğla, Sakarya, Bursa, Van'da Sosyal Hizmetler il müdürlüklerinin izinleriyle toplum merkezleriyle de görüşmeler yapılmıştır. Araştırma yapılan 10 ilden Ankara, İstanbul ve Mersin illerinde toplum merkezleri, çeşitli projeler kapsamında aktif çalışırken, diğer illerde kadınlara meslek kursları veren, 8 Mart'larda dünya kadınlar gününü anan ve kadına yönelik şiddetle ilgili seminer ve konferans veren yerler olarak işlev görmektedirler.

Belediyelerin ülkemizde sığınmaevleri sürecine dâhil olmaları aslında 1990'lı yıllarla başlamıştır. Ankara, İstanbul ve İzmir gibi büyük illerde ilk örnekler önce kadın dayanışma merkezleriyle ve ardından da sığınmaevleriyle olmuştur. 1580 sayılı eski Belediye Yasası 15/48. Maddesinde belediyelere "kimsesiz kadın ve çocukları koruma" ödevini yüklemiştir. Buna istinaden birkaç belediye kadın kuruluşlarının da desteğiyle ilk dayanışma merkezlerini ve sığınmaevlerini açmıştır. İlk belediye kadın dayanışma merkezlerinden biri 1990 yılında İzmir Bornova Belediyesi'nin İzmir Tabip Odası ile ortaklaşa açtıkları Kadın Dayanışma Merkezi'dir. Ancak bu merkez yalnız 3 yıl etkinlik gösterebilmiştir. Yine İstanbul Bakırköy Belediyesi 1990 yılında Danışma Merkezi ve Sığınmaevini açmıştır. Bir grup gönüllü kadının İstanbul-Bakırköy Belediye Başkanlığı ile sözü edilen gelişimi somut hale dönüştürmek amacıyla yaptığı girişimler sonucunda Ocak 1990'da bir kadın bürosu ile 11 Eylül 1990'da sığınmaevi açılmıştır. Her iki kurumsal hizmet, Türkiye'de yerel yönetim şemsiyesi altında oluşturulan ilk örneklerdendir. İki yıl hizmet sunan İstanbul Bakırköy Kadın Bürosu ve Sığınmaevi,

belediye yönetimindeki değişiklik nedeniyle 1992 yılı başlarında herhangi bir gerekçe gösterilmeden kapatılmıştır. Benzer biçimde yerel yönetimler bünyesinde oluşturulan diğer örneklerden biri İstanbul Şişli Belediyesine bağlı kadın sığınmaevidir. 30 Eylül 1990'da açılan sığınmaevi, 1994 yerel seçimler sonrasında oluşan yönetim değişikliğiyle beraber kapatılmıştır.

Belediyeler bünyesinde kurulan kadın danışma merkezleri ve sığınmaevleri için en büyük sorun, sürekliliklerinin sağlanamamasıdır. Bunda sığınmaevlerinin mali ve personel benzeri yetersizliklerin yanında kültürel dirençler de rol oynamıştır. Bu nedenle belediyelerin ilk açılan danışma merkezleri ve sığınmaevlerinin çoğu birkaç yıl gibi kısa sürelerde kapanmışlardır. 2005 yılından itibaren 5393 sayılı yasa gereği belediyeler sürece yeniden dahil olmuşlardır. Ancak, zaman içinde bazı belediyeler sığınmaevi binalarını yaptırıp, SHÇEK'e devretmişlerdir. Bazıları ise, kadın sığınmaevlerini daha çok yasal bir zorunluluk olarak görmüş ve hizmet vermeye başlamışlardır. Yine de tüm çabalara rağmen kadın sığınmaevi sayısı, talebe oranla olması gereken düzeye erişememiştir. Nüfusu 50 bin ve üstü belediyelerin sığınmaevi açması ölçütüne göre ülkemizde en az 149 sığınmaevinin olması gerekmektedir. Büyükşehirlerde birden fazla sığınmaevleri ihtiyacı olacağından bu sayı daha yüksek olacaktır. Ama ülkemizdeki belediyelere ait sığınmaevi sayısı 2011'de 21'de kalmıştır. Belediye sığınmaevlerinin bazıları SHÇEK'ten izinli, yani onay alınarak faaliyet gösterirken, bazıları henüz onay almadıkları halde, bir anlamda sayı az olduğu ve SHÇEK'in de yükünü azalttıkları için şiddet gören kadınlarla çocuklara hizmet sunmaktadırlar. 6 Aralık 2012'de on üç ilde büyükşehir belediyesi ve yirmi altı ilçe kurulması ile bazı kanun ve kanun hükmünde kararnamelerde değişiklik yapılmasına dair kanunla 5393 sayılı Kanunun 17 maddesinde değişiklik yapılmış ve büyükşehir belediyeleri ile nüfusu 100.000'in üzerindeki belediyelere kadınlar ve çocuklar için sığınmaevi açma açmak zorunluluğu getirilmiştir. ŞÖNİM'ler sığınmaevi açma izinleri için başvuru merkezi haline getirilirken, sığınmaevi açma izinleri eski usulde Bakanlık iznine tabi tutulmuştur."

Avrupa'da birçok ülkede sığınmaevleri büyük çoğunlukla devlet ya da yerel yönetim destekli bağımsız kurumlarca organize edilirken, ülkemizde bağımsız kuruluşlar devletten ya da yerel yönetimlerden neredeyse hiç finansal destek alamamaktadırlar.

Sadece belediyeler bünyesinde (Kadıköy, Bakırköy ve Şişli Belediyelerinde olduğu gibi) bir iki sınırlı deneme bulunmaktadır. Ancak, bu konudaki destekler de yeterli değildir. Ülkemizde merkezi hükümetin kadın kuruluşlarının bağımsız sığınmaevlerine doğrudan hiçbir maddi destek sağlamaması ve yerel yönetimlerin de genelde sosyal belediyeciliği, çoğunlukla sosyal yardımlar eksenli düşünmelerinden dolayı, kadın sığınmaevlerine kaynak ayırma noktasında isteksiz bir tutum içindedirler. Bu tutum bazen siyasi bir tercihten, bazen de bütçe kalemlerinin belirsizliğinden kaynaklanabilmektedir. Özelde ise, kadınlara yönelik alanı bir "özel alanda bir aileiçi sorun" olarak değerlendirmekte ve bu alanı bir siyasi rant alanı olarak görmedikleri için çok da desteklememektedirler. Bu nedenle kadın kuruluşları bünyesinde süreçte yer alan sığınmaevlerinin sayısı da sınırlı kalmaktadır. Bugün bu sayı sadece 5'tir ve onlar da sivil-kamu ortaklığı içinde ortak protokollerle, karma bir yapıda işletilmektedir. Bunlardan araştırma kapsamında ele alınan VAKAD, BM ile yaptıkları anlaşmalarla (finans destekleriyle) sığınmaevlerinde ağırlıklı olarak mülteci kadınlara yönelik olarak hizmet verirken, Mor Çatı, Şişli Belediyesi'nden aldığı destekle yaşam mücadelesi vermektedir. Benzer olarak Türkiye'de şiddet gören kadınların destek alacağı sınırlı olanaktaki kadın STK'ların danışma merkezlerinin dışında, kurumsal desteklerin yetersizlikleri de kadınları çaresiz bırakmaktadır. Bu nedenle şiddet gören kadınlara destek veren tüm mekanizma ve kurumların bütüncül bir yaklaşımla koordineli olarak çalışmaları zorunludur. Bu amaçla, ulusal ve yerel düzeyde eylem planlarının da *işlevsel hale getirilmesi yararlı olacaktır.*

Sığınmaevlerinin Mekânsal Özellikleri ve Fiziki Yeterlilikleri

Sığınmaevleri aileiçi şiddeti gören kadınların şiddetten uzaklaşıp, kendilerine olan güvenlerini ve huzurlarını yeniden sağlayacak güvenli yerler olması nedeniyle, mekânsal ve çevresel özellikleri oldukça önemlidir. Yine sığınmaevlerinin hizmet bölüm kapasiteleri ve yeterlilikleri de kadınların hayata yeniden tutunmalarında ve gelecekle ilgili karar verme sürecinde önem taşımaktadır. Kadına Karşı Şiddetle Mücadele Avrupa Ağ Örgütü-WAVE'e (2006) göre de, sığınmaevlerinin mekânsal tercihlerinde kentsel olanaklara erişimin kolaylaştırıcı niteliği göz önüne alınmalı, ev gibi dö-

şenmeli, kadınların sosyalleşmelerini sağlamanın yanında onların mahremiyetlerini koruyacak fiziksel özellikler tercih edilmelidir.

Sığınmaevlerinin yeri, kimlerin yönettiği ve standartlarının ne olması gerektiği gibi konular birçok ülkede yasa ve yönetmeliklerle belirlenmektedir. Ülkemizde de 2396 sayılı yasayla Özel Hukuk Tüzel Kişileri ile kamu kurum ve kuruluşlarınca sığınmaevleri açılabilmektedir. Sığınmaevi açma, onay ve denetimleri ise, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü'ne aittir. SHÇEK'ten izin alabilmek için yasada belirtilen gerekli asgari koşullar şunlardır:

- Bina iskân durumu hakkında belediye raporu, yapı kullanma izin belgesi ya da üniversitelerin ilgili bölümlerinden alınacak statik raporu,
- Tapu senedi veya kira kontrat örneği,
- Yangın güvenliği için itfaiye müdürlüğünden alınacak rapor,
- Hizmet ve işleyişle ilgili yönerge,
- Kuruluşun fiziksel koşulları, hizmet bölümleri kapasitesi, personel durumu ve hizmete uygunluğu hakkında İl Müdürlüğü'nün düzenleyeceği rapor.

Benzer olarak sığınmaevlerinin yerlerinin seçiminde ve binalarda aranan özellikler de şunlardır:

- Bina ve iskân durumu kent içinde kalanların toplumdan soyutlanmadan yaşayabilecekleri sakin, ilgi çekmeyen ve tercihen müstakil olan yerler olması
- Binanın tercihen güvenli, sistemli, kaloriferli olması
- Binanın idari bölüm, görüşme odası, oturma, yemek, eğitim ve rehabilitasyon salonları, çocuk ve etkinlik odaları, çamaşır ve ütü odası, mutfak banyo ve diğer bölümlerden oluşması
- Binanın ev ortamına benzer şekilde döşenmesi

Araştırmada incelenen 24 kadın sığınmaevinin hepsi kentsel alanlarda açılmıştır. Ama sığınmaevlerinin mekânsal konumunda ikili bir yapı dikkat çekmektedir. Bir kısmı kent merkezlerinde şehir içinde, mahalle arasındadır. 9 sığınmaevinin yeri kadınların kentsel olanaklara erişimlerini kolaylaştırıcı niteliktedir. Genellikle hastane, karakol ve okullara yakındır ve mahalle içlerindedir. Bir kısmı da kent merkezine uzak alanlarda müstakil yerle-

şim yerlerindeki binalardadır. Bu şekildeki 15 sığınmaevi, kent merkezine uzak olmakla birlikte, toplumdan çok da soyutlanmadan yaşanabilecek sakin, ilgi çekmeyen ve tercihen müstakil olan yerleşim alanlarında yer almaktadır. STK'lar ve belediyeler sığınmaevlerini daha çok kent merkezinin dışında, görece daha sakin mahallelerde tercih etmektedirler. SHÇEK'e ait sığınmaevlerinde ise, her iki mekânsal tercih de söz konusudur. Benzer biçimde sığınmaevlerinin bulunduğu binaların nitelikleri bakımından da bir çeşitlilik söz konusudur. Araştırmadaki sığınmaevlerinin 7'si kendi içinde iki katlı müstakil bir evde, 7'si bir kaç lojman ya da villanın bileşiminden oluşmuş bir bina kompleksinde, 10'u iki ya da üç katlı kamu binasında hizmet vermektedir. Sadece 3 sığınmaevinde yangın merdiveni vardır. Çoğu binada, sığınmaevinin ihtiyaçları göz önüne alınarak yapılmadığından altyapı sorunları yaşanmaktadır.

Yine sığınmaevlerinde hizmet bölümleri bakımından da ciddi düzeylerde yetersizlikler söz konusudur. Tuvalet ve banyo sıkıntıları hem personel ve hem de kadınlar için neredeyse tüm sığınmaevlerinde vardır. Çamaşırhane, yemek alanı ya da odası, mutfak ve kilerler mevcut olmakla birlikte, güvenlik nedeniyle genellikle geceleri, bazılarında da hijyeni sağlamak için gündüzleri de kilitli tutulmaktadır. Sığınmaevlerinin çok azında kitap odası ya da kitaplık, hobi, spor ya da bilgisayar odası benzeri kullanım alanları bulunmaktadır. Bazı çoğu sığınmaevinde kadınların sosyalleşme alanı sadece televizyon izleme odasıyla sınırlı kalmaktadır. Dinlenme alanları ve/veya ortak mekânlar da oldukça yetersizdir.

Sığınmaevlerinin iç mekânlarının kullanımı ve döşenmesinde ev ortamını yansıtması ve tefrişatının evi anımsatacak biçimde düzenlenmesi beklenilmektedir. Araştırmada sığınmaevleri içinde Aliağa, Üsküdar, Küçükçekmece ve Çankaya Belediyeleri ile Muğla SHÇEK bu nitelikleri taşımak bakımından yeterli iken, diğerlerinde sığınmaevi binası iç mekân kullanım özellikleri ve tefrişatları bakımından bir ev görünümü vermekten çok, bir kamu binası, bir kız yurdu ya da bir otel görünümündedirler.

Sığınmaevlerinin fiziksel yeterlilikleri bakımından hizmet bölümlerinin farklı ihtiyaçları karşılayacak nitelikte olması gereklidir. Bu özelliklerinden biri, kadınların başvurularının ve görüşmelerinin yapıldığı ilk başvuru ve görüşme odalarının olmasıdır. Ancak

araştırmanın yapıldığı sığınmaevlerinin üçte ikisinde ilk kabul odası ve/veya görüşme odası yoktur. Başvuruların ve görüşmelerin çoğu müdürün ya da yöneticinin odasında yapılmakta ve genelde de üçüncü şahısların ya da personelin yanında sıradan bir başvuru işlemi gibi yapılmaktadır. Yine sığınmaevlerinin büyük çoğunluğunda kadınların mahremiyetlerini koruyacak, kadınların çocuklarıyla birlikte kalmalarına olanak tanıyacak yatak odaları yoktur. Kadınlar çocuklarının yanı sıra diğer kadınlarla beraber kalmaktadırlar. Nitekim araştırmanın yapıldığı birkaç sığınmaevinde sadece %4'ünde, aile odası benzeri bir uygulama söz konusudur. Sığınmaevlerinde genelde odalar 1-9 kişiliktir. 24 sığınmaevinin %28'inin odaları 1-2 kişilikken, %37'sinin 3-4, %22'sinin 5-7 ve %13'ünün 8 ve üstü kişilik odalar olduğu belirlenmiştir. Yine sığınmaevlerinin açılış yatak-barınma kapasiteleri 10-90 arasında değişkenlik göstermekle birlikte, 2005 yılı sonrasında Belediye yasası ile açılanlarda bu sayı 20 ve altında tutulmuştur. Görüşmelerin yapıldığı dönemde ise, sığınmaevlerinde kalan kadın sayısı en az 3, en fazla 23 olmuştur. Çocuk sayısı da 1-14 arasında değişmiştir.

Araştırmanın yapıldığı dönemde sığınmaevlerinde kalanların %39'unu çocuklar oluşturmuştur. Hem çocukların sayısının yüksekliği, hem de kadınların sıklıkla sığınmaevleri arasında nakledilmeleri ya da sığınmaevlerinden çeşitli nedenlerle ayrılmaları, sığınmaevlerinde 1 yılda kalan kadın ve çocuk sayılarında önemli değişimlere neden olmuştur. Bu sayı tüm sığınmaevleri dikkate alındığında yıllık bazda toplamda kadınlarda 538'e ve çocuklarda 255'e kadar yükselmiştir.

Mekânsal özellikler ve fiziksel yeterlilikler bakımından araştırma illerinde Muğla SHÇEK'in olanakları uluslararası standartlara uygun tek sığınmaevidir. İzmir Aliağa Belediyesinin sığınmaevi ise, ev ortamı sağlayan en başarılı sığınmaevlerine örnek gösterilebilir. Yine Ankara Çankaya Belediyesi ile İstanbul Küçükçekmece Belediyelerinin sığınmaevleri, çocuklara sunulan olanaklarla öne çıkmakta, hatta hem personel ve hem de hizmet sunum modelleri bakımından örnek uygulamalar olarak ele alınabilecek özelliklere sahip görünmektedirler. Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı sığınmaevi de, güvenliğin sağlanmasında modern tekniklerin kullanılması ve feminist ilkelerin uygulaması bakımından başarılı bir model olarak gösterilebilir. Ayrıca araştırma illerinde sığınmaevlerinin mekânsal

ve fiziksel olanaklar bakımından en iyi yön ise, küçük de olsa çoğunda bir bahçenin olması ve kadınların bir rahatlama ve sosyalleşme mekânı olarak bahçeleri kullanabilmeleridir.

Ancak birçok sığınmaevi yöneticisi sığınmaevinin standartlarının yüksek olmasının kadınları özendireceğini ve onları gitmekten (eve dönmekten) alıkoyacağını, vazgeçireceğini düşünmektedirler. Bu nedenle sığınmaevlerinin temel ihtiyaçları azamide karşılamasının yeterli olacağına ve asgari hizmetleri sunup, özendirici olmamaya dikkat edilmesi gerektiğine inanmaktadırlar. Bu ise, kadınların sığınmaevlerinde daha kısa kalmalarına, gelecek planlarını sağlıklı yapamamalarına, kadınlara ve çocuklarına sunulan olanaklar konusunda daha az çabanın sarf edilmesi gibi sonuçlara neden olabilmektedir.

Sığınmaevinde Yönetsel Kurallar: Güvenlik, Gizlilik ve Düzenin Korunması

Sığınmaevleri, kadınlarla çocuklarına şiddetten uzaklaşmak için acil sığınma, güvenlik ve kadınların bağımsızlık duygusunu geliştiren bir ortam sağlaması gereken kurumlardır. Bu nedenle sığınmaevlerinde günlük yaşamın düzenlenmesinde ve sorumlulukların gerçekleşmesinde güvenliği esas alan, uyulması gereken kurallar ya da ilkeler belirlenmektedir. SHÇEK kadın sığınmaevi yönetmeliğinde bu durum, 14. Madde'de ifade edilmiştir. Buna göre kadınlar kuruluşta kaldıkları süre içinde aşağıda belirtilen kurallara uymakla yükümlü tutulmaktadır. Bu da sığınmaevine kabul aşamasında imzalatılan bir taahhüt belgesiyle gerçekleştirilmektedir. Bu kurallar şunlardır:

- Kuruluş adres ve telefon numarasını gizli tutmak, kuruluştan ayrıldıktan sonra da bu kurala uymak,
- Kuruluş hizmetlerinin en iyi şekilde yürütülebilmesi için kurul tarafından hazırlanan programlar çerçevesinde kendisine verilecek temizlik, çocuk bakımı, mutfak işleri ve benzeri görevleri yerine getirmek,
- Kuruluşta kalan diğer kadın ve çocuklara, fiziksel, duygusal, cinsel tacizde bulunmamak,
- Kuruluşta kalan diğer kadınların para ve eşyalarına, kuruluşun araç, gereç ve eşyalarına zarar vermemek,

- Kuruluşa ziyaretçi kabul etmemek,
- İzin almadan kuruluştan ayrılmamak,
- Kuruluş içinde ve dışında alkol ve uyuşturucu madde kullanmamak, alkollü olarak kuruluşa gelmemek,
- Devletin itibarını düşürecek ya da görevlilerin onurunu zedeleyecek tutum ve davranışlarda bulunmamak, kuruluş aleyhine propaganda yapmamak, kuruluş görevlileri ve kadınlar hakkında asılsız ve onur kırıcı haber yaymamak, kuruluşa fotoğraf makinesi, kamera, teyp ve benzeri kayıt cihazları sokmamak.

Yukarıda da görüldüğü gibi çoğu kural, sığınmaevlerinin gizliliğini ve güvenliğini sağlamaya yönelik olarak belirlenmiştir. Hatta sığınmaevi yönetimlerinin de kuruluşu tanıtan tabela asmaları ve kuruluş binasında açılış törenleri düzenlenmeleri yasaktır. Ayrıca sığınmaevlerinde toplantı yapılmaması ve ziyaretçilere kapalı tutulması da gizliliğin korunması kapsamındaki uygulamalardır. SHÇEK ve belediyelerde kuralların çoğunun geçerli olduğu, hatta katı bir biçimde uygulandığı ve değişik uygulamalara da başvurulduğu görülmüştür.

Sığınmaevlerinde güvenliğin sağlanmasında farklı yöntem ve uygulamalar söz konusudur. Ancak süreçte ilk adım, bildirim aşamasıyla başlamaktadır. Bu doğrultuda kadınların güvenliklerinin sağlanması için risk durumlarının tespit edilmesi, şiddete karşı önlem alınması ve güvenliklerinin sağlanması için dosya incelemelerinin yapılması önceliklidir. SHÇEK'lerde bu süreç il müdürlüklerinde başlamaktadır. İl müdürlüklerine yapılan müracaatlar görevli sosyal çalışmacılar tarafından yapılmakta, kadınların beyanları, mülakat ve varsa dosya incelemelerine dayanılarak sosyal inceleme raporları hazırlanmaktadır. Benzer uygulamalar diğer sığınmaevleri için de geçerlidir. Ancak bazı illerde gizliliğin ve mahremiyetin korunamadığı görülmektedir. Bunda hem SHÇEK ve hem de bazı belediyelerin yöneticileriyle personellerinin ihlallerinin ve konuya farkındalık düzeylerinin düşük olmasının rolü büyüktür. Özellikle güvenlik gerekçesiyle kadınların beyanlarıyla ilgili süreçte sıkıntılar yaşanmaktadır. Kadınların beyanının esas alınması ilkesine karşın, hem SHÇEK'lerde ve hem de belediyelerde kadınların şiddet ve geliş öykülerini doğrulayacak kanıtlar aranmakta, adeta polis sorgusu benzeri yöntemler uygulanmaktadır. Kadınlardan şiddet öykülerini kanıtlayacak şahitler ve ileti-

şim bilgileri istenmekte, hatta bazen bu durum kadınlara psikolojik şiddet uygulamalarına kadar gidebilmektedir. Bu tür durumlarda kadınlar için sığınmaevleri bir hak olmaktan çıkmaktadır.

Araştırma illerindeki sığınmaevlerinde gizlilik, çoğu kez güvenlikle birlikte düşünülmekte ve farklı tedbirler birlikte uygulanmaktadır. Çalışmanın yürütüldüğü sığınmaevlerinin yarısından fazlasında (%62,5) güvenlik, iç ve dış kamu güvenlik personeliyle sağlanmaktadır. SHÇEK'lerde polisler ve belediyelerde özel güvenlik şirketi elemanları çalışmaktadır. Dış güvenlikte genelde erkek, iç güvenlikte ise kadın personel çalıştırılmaktadır. Sadece Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı dışta güvenlik kamera sistemiyle ve Çankaya Belediyesi de içerde kamera ve dışarıda da dış güvenlik personeliyle güvenliği sağlamaktadır.

Sığınmaevlerinde (Mor Çatı hariç) güvenlik tedbirlerinden biri de, kadınların cep telefonları, fotoğraf makineleri ve kayıt cihazı benzeri elektronik aletler ellerinden alınıp kilit altında tutulmaktır. Kadın sığınmaevi dışına çıktığında cep telefonu ve gereçleri verilmekte ve sığınmaevine girdiğinde yine teslim alınmaktadır. Güvenliğin ve adresin gizliliğini sağlamak için bazı sığınmaevlerinde telefon görüşmeleri yöneticinin yanında ya da sığınmaevinin telefonundan yapılmakta, böylece kadınların yakınları, eşleri ya da diğer kişilere sığınmaevinin adresinin verilmesi önlenmeye çalışılmaktadır. Mor Çatı'da ise, teknolojik gelişmelerin cep telefonu ile görüşme sırasında görüşülen kişinin adresinin tespit edilebilmesine yol açabileceği endişesiyle sadece telefon numaralarının değiştirilmesi istenmektedir.

Güvenliğin sağlanmasında ve sığınmaevlerinde düzenin korunmasında en yaygın uygulamalardan bir diğeri de giriş ve çıkış saatlerinin düzenlenmesi ve kısıtlanmasıdır. Kadınların kendilerinin ve çocuklarının işlerini yapmak, kurslara katılmak ve iş aramak gibi nedenlerle sığınmaevinden ayrılmaları izne tabidir. Sığınmaevlerinin %58'inde giriş-çıkış saatleri personelin mesai saatlerine göre ayarlanmıştır. %30'unda ise, yöneticinin inisiyatifine bırakılmış durumdadır. Sadece bağımsız kadın kuruluşlarına ait 2 sığınmaevinde saatler konusunda bir kısıtlama yoktur. Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, VAKAD ve Çankaya Belediyesi sığınmaevi haricinde neredeyse tüm sığınmaevlerinde kadınlar yönetmelik gereği dışarı çıkarken tutanak tutturulmakta, giriş ve çıkış saatleri kayda alınmaktadır.

Sığınmaevinin güvenlik personeline de dışarı çıkacakların isim listesi verilmektedir. Bazı sığınmaevlerinde sadece çalışan kadınlara ya da aynı şehirde yakını olan kadınlara yatılı izin gibi bazı esnek uygulamalar da söz konusu olabilmektedir.

24 sığınmaevinde mahremiyetin sağlanmasında da izlenen en temel yol %87,5 ile kadın hakkında diğer kadınlara bilgi vermemektir. %8'inde kadınlara diğer kadınlara kendileri hakkında konuşmamaları tavsiye edilmekte ve %4'ünde de aile odası uygulaması ile mahremiyetin korunması sağlanmaya çalışılmaktadır.

Birçok sığınmaevinde güvenlik ve gizliliğin sağlanmasına yönelik önlemler o kadar abartılmıştır ki, kadınların bahçeye ve balkona çıkmaları yasaklanmış, etrafı tel örgülerle çevrilmiş, âdeta sığınmaevleri kadınlar için birer hapishaneye dönüşmeye başlamıştır. Hatta 1 belediye sığınmaevinde diğer tüm önlemlerin yanında, sığınmaevinin dışarıdan görünmesinin önlenmesi için camların filmle kaplanması yoluna bile gidilmiştir.

Sığınmaevlerinde alınan farklı güvenlik önlemlerine karşın, sığınmaevlerinin %75'inde güvenlik sorunları yaşanmıştır. Yöneticilere göre güvenlik sorunu %61 ile kadınlardan ve/veya polislerin sığınmaevinin yerini üçüncü şahıslara vermelerinden kaynaklanmıştır. Yine %17'si uzun yıllar aynı yerde olan sığınmaevlerinin yerinin deşifre olmasına neden olduğunu düşünmektedir. Hatta 3 sığınmaevinin adresinin gizliliği korunamadığı için yeri birkaç kez değiştirilmek zorunda kalınmıştır. Yine çoğu sığınmaevi, kadınların erkek, çoğunlukla kocalarının ya da akrabalarının baskın ve şiddet olaylarına tanık olmuştur. Yöneticilere göre, kadınların aileleri ve kocaları gizliliğe karşın, kamu yetkililerinin destekleriyle (SHÇEK, savcılık ve polis) sığınmaevlerinin adreslerine ulaşabilmektedir. Ayrıca yöneticiler iki noktaya dikkat çekmişlerdir. İlki polislerin, özellikle semt karakol polislerinin daha fazla eğitilmelerinin gerektiğidir ve diğeri de kadınların sığınmaevindeki süreçler ve güvenlik konusunda daha fazla bilinçlendirilmeye olan ihtiyaçlarıdır.

Bağımsız kadın kuruluşları ise sığınmaevlerindeki kuralların ve ilkelerin kadınlarla birlikte belirlendiğini ve feminist ilkelere göre hareket ettiklerini ifade etmektedir. Mor Çatı ve VAKAD'ın benimsediği feminist yönetsel ilkeler şöyle ifade edilmiştir:

- Sığınmaevinin adresi gizlidir ve başvuran kadınlar hakkındaki bilgiler gizli tutulmaktadır.

- Kadınların söyledikleri geçerlidir.
- Kadınlar arasında yaş, cinsel tercih, sınıf, sakat olma, din, mezhep, dil, meslek, medeni hal, milliyet, renk, siyasi görüş vb. durumuna göre ayrımlar gözetilmemektedir.
- Hiçbir kadına veya çocuğa baskı ve şiddet uygulanmamaktadır.
- Çalışmalar yalnızca kadın bakış açısına sahip kadınlar tarafından yürütülmektedir.
- Kadınlar varsa çocuklarıyla birlikte kabul edilmektedir.
- Kadınlar kendi öz bakımlarından sorumludurlar.
- Kadınlar çocuklarıyla birlikte aynı odada kalmaktadır.
- Kadınların ve çocukların güvenlikleri kendilerince ve kuruluş tarafından alınan önlemlerle sağlanmaktadır.
- Sığınmaevi ortamı, kadının şiddetten kurtulmanın yol ve yöntemlerini kendisinin bulabilmesi için teşvik edicidir. Kadınlara şiddetsiz bir hayat kurabilmek için ihtiyaç duyduğu tıbbi, psikolojik, hukuki danışmanlık, meslek kursları ve iş bulma olanakları ile çocuk bakım desteği sağlanmaktadır.
- Sığınmaevinde kadının özgüvenini yeniden kazanmasını sağlayacak bir yaşam ortamı yaratılmaktadır.

Sığınmaevlerinin Yöneticilerinin Özellikleri ve Mesleki Yeterlilikleri

Sığınmaevi personelinin görev ve yetkileri sığınmaevi yönetmeliğinin 7. maddesine göre belirlenmiştir. Yönetmeliğine göre, kadın sığınmaevlerinde sosyal hizmetler ve psikoloji alanında yükseköğrenim yapmış bir müdür, ihtiyaca göre sosyal çalışmacı, psikolog, çocuk gelişimcisi, doktor ve hemşire, genel idare, yardımcı ve teknik hizmetler sınıfından tercihen kadın personelin görevlendirilmesi uygun görülmektedir. Sığınmaevlerinde mevzuat açısından doktor çalışması öngörülse de, alan sürecinde hiçbir sığınmaevinde doktorun çalıştığı gözlemlenmemiştir. Daha çok, hemşireler görev almakta ya da SHÇEK bünyesinde çalışan hemşireler ihtiyaç duyulduğunda ya da haftanın belli günlerinde sığınmaevlerine gelmektedirler. Gerek duyulduğunda da sözleşmeli hizmet satın alımı yoluyla personel teminine gidilmektedir.

Tablo 4.2. Sığınmaevi Yöneticisinin Mesleği

Meslek	Sayı	Yüzde
Sosyal Hizmet Uzmanı	8	33,3
Psikolog	5	20,8
Dernek Gönüllüsü	3	12,5
Büro Elemanı	3	12,5
Memur	2	8,3
Sosyolog	1	4,2
Hemşire	1	4,2
Öğretmen	1	4,2
Toplam	**24**	**100**

Araştırmada ele alınan 24 sığınmaevinin %60'ı yönetmeliğe uygun bir biçimde uzman meslek personelini yönetici konumda çalıştırmaktadır. Özellikle SHÇEK'e bağlı sığınmaevlerinin %80'inde sosyal hizmet uzmanı ve psikolog yönetici olarak tercih edilmişken, belediyelerde bu oran %42'lere düşmektedir. Genellikle belediyelerde sorumlu sosyal ve/veya kültür işleri müdürü, başkan yardımcısı ya da koordinatör olmakta ve sığınmaevi yöneticisiyle birlikte süreci kontrol etmektedir. Ancak hiç biri meslek elemanı değildir. Sığınmaevi yöneticilerinde de, sadece Tarsus, Pendik ve Tepebaşı belediyelerinde sorumlu yönetici meslek elemanıdır.

Sığınmaevi yöneticilerinin 'kadından kadına hizmet' ilkesi gereğince tercihen kadın olmaları öngörülmektedir. Yöneticinin cinsiyeti açısından SHÇEK'lerde Sakarya, Kocaeli, Muğla, Van'ın, belediyelerde de Sakarya ve Yıldırım Belediyesi'nin sorumlu yöneticileri erkektir. Diğerlerinin (%75'inin) sığınmaevi yöneticileri kadındır.

Sığınmaevlerinin yönetimlerinde yönetim sorumluluğunu üstlenecek kişilerin kim ya da kimlerden oluşacağı kadınlara yönelik hizmeti ve hizmet kalitesini de belirleyebilmektedir. SHÇEK'lerde yönetici ve sığınmaevi süreçlerinde karar veren tek bir kişi olurken, belediyelerde ve bağımsız kadın kuruluşlarında birden fazla kişi süreçte yer alabilmektedir. Belediyelere bağlı sığınmaevleri

çoğunlukla Sosyal İşler, Sosyal Yardım İşleri, Kültür Müdürlüğü ya da benzer adlı olan bir birimde ya da bir daire başkanlığına ya da başkan yardımcısına ya da bir koordinatöre bağlı olarak yürütülmektedir. Bazı belediyelerde ilgili müdür ya da koordinatör tüm süreci kontrol etmekte, bazılarında tüm sorumluluk ve süreç sığınmaevi yöneticisinde bulunabilmektedir. Bazılarında ise sorumluluk sorumlu kurum ya da birim yöneticisine devredilmekte ya da ortaklı yürütülmektedir. Ancak sığınmaevleri açısından bu yönetsel yapı bazı sıkıntılar yaratabilmektedir. Siyasal bir yapılanmanın hâkim olduğu belediyelerde yöneticiler ve sorumlular, yerel seçimler sonrasında sıklıkla değişmektedir. Bunun kurum ve sığınmaevi için anlamı, bilgisizlik, düşük farkındalık ve deneyimsizlik demektir. Her yeni yönetici el yordamıyla işlerin yeniden yürütülmesini öğrenmeye çalışmaktadır. Bu da sığınmaevlerinin kurumsal bilgi sisteminin zayıf kalmasına yol açmakta, yönetici konumunda olanların sürecin denetimini kaybetmelerine ya da sığınmaevlerine ve kadınlara karşı ilgisizliklerine neden olabilmektedir. Bu nedenle araştırmada belediye sığınmaevi yöneticileri gerek kendi kurumlarının tarihsel sürecine ve gerekse sığınmaevine ilişkin bilgiler vermede yetersiz kalmışlar, hatta zaman zaman tutarsız bilgiler vermişlerdir.

Kadın kuruluşlarına bağlı her iki sığınmaevinde de yönetsel sorumluluklar paylaşılmış olup, hiyerarşik bir yapı sergilenmemektedir. Genelde iki kadının sorumluluğu paylaştığı görülmektedir. Ancak her iki sığınmaevinde de yasal süreç gereği uzman meslek elemanları sorumlu gösterilmektedir.

Sığınmaevlerinde çalışan yönetici personelin bağlı olduğu kurumda (SHÇEK ve belediye) çalışma süreleri incelendiğinde 1-3 yıl arasında çalışanların oranı %33 iken, 4-7 yıl arasındakilerin oranı %8'dir. 8 yıl ve üstünde çalışanların, yani deneyimli yöneticilerin oranı da %54'tür. Ancak kurumsal çalışma deneyimine karşın, sığınmaevinde çalışma sürelerine bakıldığında ise ilişki tersine bir seyir izlememektedir. %46'sı 1-3 yıldır ve %25'i 1 yıldan daha az bir zamandır sığınmaevinde yöneticilik yapmaktadır. Sığınmaevinde 8 yıl ve üzerinde çalışanların, yani tecrübeli olan yöneticilerin oranı sadece %8'dir. Ancak sığınmaevinde uzun süre çalışmak aynı zamanda yöneticilerde tükenmişlik tehlikesini artırmaktadır. Özellikle SHÇEK'lerde ve bazı belediyelerde bu sorun daha yoğun yaşanmaktadır. Yöneticiler çatışan rol talepleriyle işi

yürütmek zorunda kalmakta, kurumsal desteğin yetersiz olması ya da süreçte yalnız bırakılmaları ve hizmet verilen kitlenin sorunlarının çok yoğun olması gibi nedenlerle de tükenmişlik duygusu yaşamaktadırlar. Bu durumu aşmak için çoğu sığınmaevinde sık aralıklarla yönetici değişimi yaşanmaktadır. Uzun süre sığınmaevinde çalışan yöneticiler görüşmelerde en kısa sürede yöneticilikten ayrılmayı ya da kurum içinde bir başka birime geçmeyi düşündüklerini ifade etmişlerdir. Özellikle SHÇEK'lerde bu durum daha fazla dile getirilmiştir.

Sığınmaevlerinde yöneticilerin sorumluluklarında da önemli farklılaşmalar söz konusu olmakla birlikte, sığınmaevinin idari statüsü ne olursa olsun onların bağlı olduğu kurumlarda 'yöneticiler ve çalışanlar her işi yapar' düşüncesi oldukça yaygın bir kanıdır. Çankaya Belediyesi ve Muğla SHÇEK haricindeki diğer tüm sığınmaevlerinin hemen hemen tümünde idari ve destek personel sıkıntısı (hem nitelik ve hem de nicelik bakımından) yaşandığı gözlemlenmiştir. Yine çalışanların çalışmalarını değerlendirecek ve takdir edecek kurumların olmadığı da görüşmelerde sıklıkla dile getirilmiştir. Çoğu kez sığınmaevlerinde istihdam edilen personelin kurumun başka birimlerinde de sorumluklarının olması ya da başka birimlerin elemanları olması, başta psikologlar ve sosyal çalışmacılar olmak üzere çalışanların iş yükünü artırmaktadır. Bu durum personelin kadınlara ayıracakları zamanı azaltmakta ve bürokratik işlemlerle uğraşmaktan mesleki sorumluluklarını yapamaz duruma gelmelerine yol açmaktadır. Bu da sığınmaevlerinde kalan kadınlara ve sorunlarına karşı ilgisizlikle ve kalanların memnuniyetsizlikleriyle sonuçlanmaktadır. Çalışanlarda da tükenmişlik soruna ve çalışma isteksizliklerine yol açmaktadır.

Sığınmaevleri yöneticilerinin eğitim durumuna bakıldığında büyük çoğunluğunun (%87,5'inin) üniversite mezunu olduğu, %8'inin lise ve %4'ünün de ilkokul eğitimine sahip olduğu belirlenmiştir. Ancak sığınmaevlerinde yöneticinin uzman meslek elemanı olmasının dışında şiddet görmüş kadınlara ilişkin hizmet alanının özel donanım gerektirmesi, kadın bakış açısına ve duyarlılığına sahip olmanın yanında, kadınların güçlendirilmesi ve destek hizmetlerinin geliştirilmesi için bazı temel eğitimleri almış ve risk yönetimi gibi süreç planlamalarını yapabilir olmaları gerekli-dir. Bu konuda yöneticilerin yeterlilikleri incelendiğinde SHÇEK'lerde Aile Danışma Merkezi ve il müdürlüğü bünyesinde

çalışan bazı yöneticilerin ve bir kaç sığınmaevi müdürünün (Ankara, Bursa ve Mersin gibi) Kadının İnsan Hakları Eğitimi (KİHEP) ve şiddetle mücadeleyi içeren bazı seminer ve eğitimlere katıldıkları belirlenmiştir. SHÇEK'lere bağlı görüşülen 10 sığınmaevi yöneticisinden 4'ü (%40), 12 belediye sığınmaevi yöneticisinin de 4'ü (%33) toplumsal cinsiyet ve/veya haklar eğitimi almışlardır. Ancak büyük çoğunluğun kadın ve meslek elemanı olma dışında bir niteliği ya da duyarlılığı da yoktur. Birçok sığınmaevi yöneticisine göre kadın olmak, sığınmaevindeki kadınları anlamak için yeterlidir. Özellikle muhafazakâr belediyelere ait sığınmaevi yöneticileri şiddetle mücadelede geleneksel kadın bakış açısına ve kaderci bir tutuma sahip olarak hizmet vermektedirler. Sığınmaevi yöneticileri şiddet nedeniyle evini terk etmek zorunda kalan kadınlara karşı 'hayır' işlediklerini, 'onları sokağa düşmekten kurtardıklarını' düşünmektedirler. Çoğu kez kadınlar ile empati kurmak yerine, kendilerini kadınların kurtarıcısı olarak görmekte ve kadınlara da 'geçici misafirler' gözüyle bakmaktadırlar. Bağımsız kuruluşlara ait kadın sığınmaevlerinde ise, sığınmaevi sorumlularının hepsi, toplumsal cinsiyet ve kadının insan hakları eğitimi almış olup, feminist bakış açısına sahip olduklarını belirtmişlerdir.

Sığınmaevlerinin Hizmet Sunum Modelleri ve Çelişkiler

Johnson'un (1981) da belirttiği gibi feminist ideoloji ile kurulan sığınmaevleri ile diğerleri arasında kurumsal yapılanma, program ve politikalar açısından önemli farklılaşmalar söz konusudur. Feministler, kadına yönelik eviçi şiddetle mücadelede kadının kendi kaderini tayin hakkını engelleyen her tür kısıtlamaya ve uygulamaya karşı çıkmaktalar. Bu yaklaşım araştırmaya katılan iki feminist sığınmaevi için de geçerli görünmektedir. Diğer sığınmaevlerinin büyük çoğunluğunda ise, yöneticiler kadına bir sosyal hizmet vakası olarak bakmakta ve şiddetin gerçek nedenini sorgulamak yerine, neden olduğunu düşündükleri sorunları çözmeye yönelik çalışmalara önem vermektedirler. Bu nedenle hizmet sunum modelleri de bu doğrultuda farklılaşmaktadır. Kadına yönelik şiddetle mücadele konusunda genel olarak SHÇEK'e bağlı kuruluşlarda ve sığınmaevi yöneticilerinde geleneksel sosyal hizmet modeli ağırlıkla benimsenmektedir. Meslek elemanı olarak (sosyal hizmet uzmanı ya da psikolog) meslek bilgilerinin her sosyal grubun

sorununu çözeceği anlayışı benimsenmekte ve "aile odaklı" çözümlere odaklanılmaktadır. Kadına yönelik şiddetin toplumsal cinsiyet boyutu yeterince algılanmamakta ve ataerkillik sorgulanmamaktadır.

Ensest ve çocuklara yönelik cinsel istismarlar dışındaki tüm kadınlar için aile birleşimine yönelik çalışmalar öne çıkmakta ya da bu beklenti doğrultusunda çalışmalar yürütülmektedir. Koruyucu ataerkillik olarak da adlandırılabilecek bu yaklaşımda, kadınlar için en iyi koşulun yine de kendi evlerinde olabileceğini düşünen yöneticiler, evleri dışında sığınmaevinde oldukları süre içinde namuslarını ve güvenliklerini koruyarak bir süre misafir etmektedirler. Bu süre zarfında da kocalarının akıllarının başlarına geleceğini düşünmektedirler. Bu nedenle yöneticiler şiddet uygulayan kişilerle kadınları biraraya gelmeye teşvik etmektedirler. Aile birleşimi için biraraya gelen eşlere de tavsiyelerde bulunmaktadırlar. Kadın eve dönmeye ikna etmeye çalışılırken, erkek eşe de; "kadının yanındayız, devletiz, döversen biz varız" türü bir yaklaşımla korkutularak (!) dayaktan-şiddetten vazgeçirilmeye çalışılmaktadır. Ayrıca yöneticilerin çoğu şiddetin temel nedenini ekonomik yoksunluklar olarak görmekte, aileye sosyal yardımlar yapılarak çözüm üretilmeye çalışılmaktadır. Kadın odaklı olmaları ve işlerine karışılacağı gibi endişeler nedeniyle de, kadın kuruluşları ve STK'lardan da uzak durulmaktadır.

Sığınmaevlerinin hizmet sunumlarında kurumsal bakış açısı kadar, yöneticilerin kişisel görüş ve yargıları da belirleyici olmaktadır. Aslında sığınmaevlerinde kalan kadınlara karşı yöneticinin ve diğer personelin statüsü ne olursa olsun yargılayıcı olmamaları ve ayrım yapmamaları gerekir. Ancak araştırma sığınmaevlerinde yönetici dâhil personelin kadına karşı şiddete duyarlı, empati geliştirmiş olmaları gerekirken, tam tersi yönde cinsiyetçi ve aşırı kontrolcü oldukları ve kimi zaman da dinsel ve etnik önyargılarla hareket ettikleri gözlemlenmiştir. Görüşmelerde sığınmaevi yönetici ve sorumlularının sıklıkla ifade ettikleri şu cümleler ise, oldukça düşündürücüdür:

"Dayak iyi bir şey değil, ama bazıları da hak ediyor, canım!"

"Bizim buraya iyi sopa yemişler geliyor..."

"Biz basit vakaları almıyoruz, dayak her evde var, biz onları almıyoruz, ne var canım... Kadın dediğin çeker canım, bize töre gelirse alırız."

"Buradakilerin çoğu evlilik dışı birlikte olan kadınlar, gayri meşru ilişkileri var, ondan ona gidip duruyorlar..."

"Bu kadınlar eşten eşe geziyorlar, hayatı böyle kurmuşlar. Geçinip gidiyorlar..."

"Bunlar yurt çocukları işte, hayatları düzensiz..."

"Buraya doğudan geliyorlar, dil bile bilmiyorlar. Biz Doğuluları çok tercih etmiyoruz... Onlar doğuruyor, ortaya atıyor, biz mi bakacağız..."

"Biz kadınların namus bekçisi miyiz canım, canları nasıl istiyorlarsa yapsınlar, ben sorumluluk almam..."

"Burayı kontrol altında tutmak istiyorsan müdürlüğü sıkı tutacaksın, bunlar bir yudum sevgiye muhtaç, zavallı kadınlar, dışarıda bir bakana giderler..."

Belediyelere bağlı sığınmaevlerindeki hâkim hizmet bakış açısında ve hizmet sunum modelinde ise, belediyenin siyasi görüşü belirleyici görünmektedir. Görüşülen 12 belediye sığınmaevinin 9'u sağ partilere aittir. Muhafazakâr partili belediyelere ait sığınmaevlerinin çoğu, kadın bakış açısından oldukça uzakta, hatta onaylamayan bir tutumda, aile odaklı, aile birleşimini temel alan bir sosyal hizmet modeliyle hizmet vermektedirler. Çoğunlukla kaderci bir bakışla, kurtarıcı rolüne soyunulmakta, kadınların kontrol altında tutulmaları gerektiğine ve öğrenilmiş çaresizlikle kadınların kendi evlerine dönmeleri dışında bir çözümün olmadığına inanılmaktadır. Bu doğrultuda aile birliğinin korunmasını temel alan bir hizmet modeli uygulamaktadırlar. Sol partilere ait belediyelerde ise, farklı tutumların sergilendiği gözlemlenmiştir. Bir belediye yöneticisi, ne sosyal hizmet modeline ve ne de feminist modele inanmamaktadır. Sığınmaevlerinin çabalarının yetersiz olduğunu ve şiddeti ertelediğini, kadınların evlerine dönmek zorunda kaldıklarını ve bunun da sorunu çözmede yeterli olmadığını düşünmektedir. Bu işin belediyelerin işi olmadığına olan inanç da oldukça güçlüdür. Diğer iki belediyede ise sığınmaevi yönetimleri, karma model denemesi yapılmaktadır, yani geleneksel sosyal hizmet modeli ile feminist ilkeleri birlikte uygulamaya çalışmaktadır. Ancak makro ölçekte hizmet sunumları değerlendirildiğinde,

sığınmaevleri arasında ciddi bir işbirliği ve dayanışma olmadığı görülmektedir. Türkiye'de ulusal bir sığınmaevleri ağından söz etmek mümkün değildir. Öyle ki bir kentte bulunan sığınmaevleri arasında bile çoğu kez işbirliği olmadığı gözlemlenmiştir.

Sığınmaevlerinin Yönetsel Destekleri: Mesleki Çalışmalar ve Güçlendirme

Sığınmaevi sürecinde kadınlara ve çocuklarına yönelik destek mekanizmaları çoğu kez kadınların bireysel güçlenmelerine yönelik çalışmaların yanında sosyal ve sağlık olanaklarının artırılmasını, eğitim olanaklarının ve mesleki kursların kadın ve çocuklar için organize edilmesini içermektedir. Sığınmaevi sonrasında kadının şiddet ortamına geri dönmemesi ve/veya şiddet uygulayan tarafından rahatsız edilmemesi için gerekli önlemlerin alınması ve sığınmaevi sonrası destek mekanizmalarının da geliştirilmesi gereklidir. Sığınmaevlerinin bağlı olduğu kuruluşların danışma merkezlerinin olması, destek ve güçlendirme çalışmaları için bir avantaj sağlamaktadır. Kadınları güçlendirme ve destek mekanizmalarını harekete geçirmede kolaylaştırıcı olmaktadır. Bu çalışmada ele alınan 24 sığınmaevinin %75'inde kuruluşun bir danışma merkezi olduğu ya da danışma merkezlerinden şiddetle mücadele ve sığınmaevlerinin ön görüşmelerinin yapılmasında yararlanıldığı belirlenmiştir. SHÇEK'e bağlı aile danışma merkezi içinde kadın danışma merkezi açma işini şu anda sadece Ankara denemektedir. Ancak mevcut danışma merkezlerinde işbirliği sorunu vardır ve bilgi aktarımı ve işbirliği de yeterli değildir.

Kadınların sığınmaevinde kaldıkları sürece güçlenmelerinin sağlanması, kendi kararlarını kendilerinin vermesi, kurumun kadının yanında olması ve işlerini kendisinin yapması için teşvik edilmesi gibi temel ilkeler oldukça önemlidir. Ancak kadının eğitim seviyelerindeki yetersizlikler, çoğu kez başka bir ilden gelmeleri, çevreyi tanımamaları gibi etkenler nedeniyle kendi işlerini takip ederken (iş bulma, mahkeme ya da tedavi süreci gibi) bazen kurum personeli ya da sığınmaevinde kalan bir başka kadın, kadına eşlik edebilmektedir. Ancak ilkesel olarak kabul edilen çoğu destek, personel yetersizliklerinden dolayı gerçekleşememektedir.

Sığınmaevlerinde meslek elemanları, sosyal çalışmacılar ve psikologlar, kadınlarla yaptıkları görüşmelerle kadınların yaşadıkları sorunları, öncelikli ihtiyaçlarını ve sığınmaevinden beklentilerini belirleyerek sorunlarının giderilmesine ve ihtiyaçların karşılanmasına yönelik mesleki çalışmalar yürütmektedirler. Sığınmaevlerinde mesleki çalışmalar kapsamında yönetimlerin vermeyi hedefledikleri destekler şunlardır:

- Şiddete uğrayan kadınlarda şiddet sonucu ortaya çıkan umutsuzluk, değersizlik, suçluluk, utanç ve korku gibi duyguların aşılması, özgüven ve özsaygının yeniden yapılanması, yeni yaşam seçeneklerini sağlıklı biçimde belirleyebilmeleri yönünde psikolojik destek sağlanması,
- Barolar ile işbirliği yapılarak hukuksal rehberlik ve danışmanlık sağlanması, örneğin eğer kadın kendi rızası ile boşanmak istiyorsa ya da hukuki haklarını arayacağı bir durumu varsa, o ildeki barodan adli yardım talebinde bulunabileceği konusunda rehberlik yapılması,
- Aile veya eşle bir araya gelmeyi tercih etmeleri durumunda Aile Danışma Merkezleri ve Toplum Merkezleri ile de işbirliği sağlanarak, izleme faaliyetlerinin sürdürülmesi ve kendilerine yeterli olabilecekleri bir iş ve meslek edinmelerinde gerekli önlemlerin alınması gereklidir.

Araştırma sığınmaevlerinde mesleki çalışmalar ve güçlendirme kapsamında sığınmaevi yönetimleri başlıca üç destek alanlarındaki çalışmalarıyla öne çıkmaktadırlar. İlki bilinç yükseltme ve özgüven kazandırma; ikincisi kadına meslek edindirerek gelir elde edecek bir çalışma alanına yönlendirme ve üçüncüsü de, kadınların harçlık dâhil eşya, giysi ve diğer maddi ihtiyaçlarını karşılama ya da yönlendirmedir. Sığınmaevlerinde kalan kadınların çoğu, şiddete uğramaları nedeniyle olumsuz duygular içinde korku, utanç, çaresizlik, suçluluk duyguları yaşamakta, olumsuz duygularının aşılması, yaşam biçimlerinin değişmesi için gerekli psikolojik destek ve rehberlik hizmetlerine ihtiyaç duymaktadırlar. Bu kapsamda yer alan bilinç yükseltme çalışmaları ise sığınmaevlerinde biraz farklı anlaşılmaktadır. Kadın kuruluşları (ve iki belediye) kadın hakları, toplumsal cinsiyet ve şiddetle mücadele konusunda kadınları bilgilendirme ve şiddet risk analizi yapmaktadırlar. Psikolojik sorunu olan kadınlara, varsa kendi psikologları yoksa gönüllü psikologlarla daha

çok terapi yöntemiyle destek vermekte ve gerektiği durumlarda da hastanelere yönlendirmektedirler.

Diğer kuruluşlarda ise, kadını dinlemek, diğer kadınlarla sorunları değerlendirmek ve kadına ne yapması gerektiği konularında yol göstermek bilinç yükseltme olarak tanımlanmakta ancak kadınların özgüvenlerini artıracak, birey olmalarına olanak tanıyacak ve ayakları üzerlerinde kalmalarını sağlayacak danışmanlık hizmetleri oldukça yetersiz düzeyde kalmaktadır. Aslında hem özgüven ve hem de güçlendirmede en çok benimsenen yaklaşım kendi kendine terapi olarak tanımladıkları, sosyalleşmedir. Kadınların benzer şeyleri yaşadıklarını gördüklerinde kendilerini çok daha güçlü hissedeceklerine olan inanç o kadar yaygındır ki, birçok sığınmaevinde ilk görüşmeden sonra temel terapi yöntemi bu olmaktadır. Özünde kolektif yaşam kadınların bireysel güçlenmelerini sağlamakta, kadın dayanışması yalnız olmadıklarını ve şiddete karşı durabilmelerini sağlayabilmektedir. Ancak tek başına bu yöntemin başarı getireceğini ummak çok da gerçekçi değildir. Çoğu kadının profesyonel desteğe ihtiyacı olduğu bir gerçektir. Nitekim bu araştırmada sağlık sorunları olan kadınların %80'i psikolojik sorunları olduğunu dile getirmiş, şiddet sonrası travmayı tek başlarına atlatmada başarılı olamadıklarını ifade etmişlerdir. Benzer biçimde Mor Çatı, Çankaya ve Aliağa Belediyeleri ile Ankara ve Muğla SHÇEK'ler hariç, diğer sığınmaevlerinde grup terapileri neredeyse hiç yapılmamaktadır. Özellikle sığınmaevi yöneticilerinin psikolog olduğu sığınmaevlerinde yöneticilerin terapiye ayıracak zamanları bile kalmamaktadır.

Sonuç olarak; sığınmaevleri kadınların özgüvenlerini kazanması, şiddetten uzak bir hayata adım atmaları, kendilerini rahatça ifade ederek sırf kadın oldukları için yaşadıkları baskıları görebilmeleri ve kadercilikten sıyrılabilmeleri için gerekli desteği alabilecekleri yerlerdir. Ancak bir bütün olarak değerlendirildiğinde bu konudaki çabaların tüm sığınmaevlerinde olmakla birlikte, yetersiz olduğu da bir gerçektir.

Tablo 4.3. Sığınmaevi Yönetimi Tarafından Kadınlara Verilen En Önemli Destek Türü

Destek Türü	**Sayı**	**Yüzde**
Maddi Parasal Destek	5	25.0
Bilinç Yükseltme ve Ekonomik Destek Meslek Edindirme	6	20,8
Bilinç Yükseltme	4	16,7
Eşya Yardımı ve diğer destekler	4	16,7
Hepsi	5	21.7
Toplam	24	100

Araştırmanın yapıldığı illerde kadınların bir kısmının okuma yazmasının bile olmaması, sığınmaevinin bulunduğu ili tanımaması gibi nedenlerle kendi işlerini takip ederken, yani iş arama, mahkeme ya da tedavi süreçlerinde desteğe ihtiyaç duyulmaktadır. Ancak sığınmaevlerinin personel yetersizlikleri, ulaşım olanaklarındaki maddi sıkıntılar ve kimi zaman da duyarsızlıklar nedeniyle sığınmaevi dışındaki etkinliklerde kadınlar yalnız bırakılmakta, hatta hastane ihtiyaçlarında bile kimi kez destek olun(a)mamaktadır.

Sığınmaevi yönetimlerinin kadınların güçlenmeleri için yardım aldıkları kurumsal mekanizmaların başında barolar gelmektedir. Sığınmaevi yöneticilerinin %47'si hukuksal yardım, ücretsiz avukatlık hizmetleri ve yasal konularda danışmanlık sağlamada kadınlara yol göstermekte ve barodan adli destek almaktadır. Ekonomik destek alanlarında ise kamu kurumları arasında sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıfları öne çıkmaktadır. Özellikle sığınmaevinde kalan kadınların herhangi bir gelirlerinin olmaması, ekonomik yoksunlukları ve büyük çoğunluğunun çocuklarıyla birlikte sığınmaevlerinde kaldıkları göz önüne alındığında, nakit para, yani harçlık en önemli ihtiyaç olmaktadır. Bu sorun SHÇEK'lerde kurumun bakım hizmetinde olanlara yönelik olarak verdiği maddi desteklerin yanında il ve ilçe sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıflarının desteği ile kısmen de olsa çözümlenmiş görünmektedir. Belediyelerde ise, genellikle harçlık olayı söz konusu olamamakta, eğer olanaklı olursa sosyal

yardımlaşma ve dayanışma vakıflarından kadınların aldıkları nakdi yardım desteği ile sorun çözülmeye çalışılmaktadır. Ancak bu konuda belediye yetkililerinin genel şikâyetleri iktidara yakın belediyelerde bu sürecin daha işlevsel olduğu ve muhalefet belediyelerine olan desteğin kesintili, sınırlı ve yetersiz kaldığıdır. Bu biraz da illerdeki ilgili kamu bürokratının konuya duyarlılığına ve siyasi tercihine bağlı görünmektedir. Bu konu ile ilgili olarak Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı 5 Ocak 2013 tarihinde Kadın Konukevlerinin Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelik'te yaptığı değişiklikle sığınamevlerinde çok ciddi sorunlara yol açan harçlık konusunda belediyeleri kapsam dışı tutmuştur. Yönetmeliğin "harçlık ve yardım" başlıklı 23. Maddesiyle, kadın kuruluşlarına ait sığınmaevlerinde kalan kadınların harçlıklarının Bakanlık bütçesinden karşılanmasına olanak tanınırken, belediyelere ait sığınmaevlerinde kalan kadınların harçlıkları belediyelerin sorumluluğuna bırakmıştır.

Benzer biçimde kadının istihdamında, yani iş bulmasında, İş-Kur devreye girmekte ya da yöneticinin çevresinden destek alınarak kadının ücretli bir işte çalışması sağlanmaktadır. Ancak bazı sığınmaevleri kadınların istihdam edilmelerinde alınan desteklerin yetersiz olduğu ve sonuç alamadıklarını ifade etmişlerdir. Birçoğu da bu çabalarından vazgeçmişlerdir. Ancak bu konuda sığınmaevlerinde kalan kadınlara öncelik tanınması için gerekli yasal düzenlemelerin yapılması birçok sığınmaevi yöneticisiyle yapılan görüşmelerde dile getirilmiştir. Bu konuda STK'lardan destek alma düzeyi ise daha sınırlı kalmaktadır.

Tablo 4.4. Sığınmaevinin Statüsüne Göre Sığınmaevi Yönetiminin İşbirliği Yaptığı Kurumlar

Kurum	Sosyal Yardım. Derneği	Kaymakam	Gönüllü Yardım Dern.	İŞ-KUR	Aile Danış Mer.	SYDV	İŞ-KUR Kadın Der. ve Beled.	Toplam
SHÇEK	2				1	4	3	10
	%20				%10	%40	%30	%100
	%100				%9,1	%44,4	%50	%43,5
	%8,7				%4,3	%17,4	%13	%43,5
Belediye		2		1		5	3	11
		%18,2		%9,1		%45,5	%27,3	%100
		%66,7		%100		%55,6	%50	%47,8
		%8,7		%4,3		%21,7	%13	%47,8
STK		1	1					2
		%50	%50					%100
		%33,3	%100					%8,7
		%4,3	%4,3					%8,7
Toplam	2	3	1	1	1	9	6	23
	%8,7	%13	%4,3	%4,3	%4,3	%39,1	%26,1	%100
	%100	%100	%100	%100	%100	%100	%100	%100
	%8,7	%13	%4,3	%4,3	%4,3	%39,1	%26,1	%100

Kadınların istihdam şanslarını artırmadaki çözümlerden bir diğeri yaygın eğitim, işgücü eğitimi ve benzeri eğitim olanakları sağlayan kurum ve kuruluşlardan kadınlar haberdar edilerek yönlendirilmekte ve meslek edindirme kurslarına katılımları sağlanmaktadır. Mesleki çalışmalar kapsamında meslek kursları düzenlemek SHÇEK'lerde oldukça yaygın bir destek türüdür. Daha çok Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı Halk Eğitim Merkezi kursları, belediyelerde de belediye meslek edindirme kursları ile AB bağlamlı istihdam amaçlı meslek kurslarıyla çalışmalar yürütülmektedir. Ancak bu kurslar genellikle kış döneminde ilgili kurumda açılabilmekte ve genelde de tekrarlanma şansları düşük olmaktadır. Kimi zaman da

kadınları sığınmaevlerinde tutma gayreti içinde sığınmaevlerinde düzenlenmektedir. Eğer sığınmaevi yöneticisinin çabası yoksa bu tür etkinliklere kadınların katılım düzeyi oldukça düşük olabilmektedir. Meslek kurslarına katılımda ulaşım aracı ya da ulaşım bedeli sığınmaevlerinde ciddi engellerin başında gelmektedir. Araştırmanın yapıldığı dönemde sığınmaevlerinin sadece 6'sında (%25'inde) kadınlar bu tür bir kursa devam etmekteydiler. Ancak bu çabalar genelde yaygın olmakla birlikte, kadınlara bir beceri ya da meslek kazandırmaktan daha çok, kaldıkları süre içinde kadınları biraz oyalama amaçlı görünmektedir.

Bağımsız kadın kuruluşları ise, kadınları meslek ya da beceri kurslarına göndermenin kadına müdahale olacağı endişesiyle benimsememektedirler. Ancak kadınların talepleri olması durumunda daha çok gönüllülerden ya da kuruluşlardan destek almaktadırlar.

Bir Sığınmaevi Yönetim Desteği Olarak Aile Birleşimi/Eve Dönüş/Arabuluculuk

Sığınmaevlerinde kalan kadınların sığınmaevlerinden ayrılmaları ya da eve dönüş sürecinde tartışılan konulardan biri kadınlarla şiddet uygulayanları, yani kocayı ya da diğer aile üyelerini bir araya getirme ve barıştırma (!) girişimleridir. Bu yöntem alanda arabuluculuk olarak da tanımlanmıştır. Aslında Moe'nin (2007) belirttiği gibi, kadınların tekrar eve dönmelerinde öğrenilmiş çaresizliğin ve gidecek yerinin olmamasının yanında parasızlık, istismarcıların tehdidine, tacizine ve takibine maruz kalmaları; ailelerin barışmaları için cesaretlendirmeleri; kadınların kendilerini yalnız ve suçlu hissetmeleri, eşlerine karşı hâlâ sevgi duymaları gibi nedenler belirleyici olmakla birlikte, ülkemizde eve dönüş kararında kurumların teşviki de büyük rol oynamaktadır. Bu anlamda 24 kadın sığınmaevinin 19'unda, yani %79'unda sığınmaevi yönetimlerinin arabuluculuk yöntemini benimsedikleri görülmektedir. SHÇEK'lere bağlı 10 sığınmaevinin 8'inde kadınla şiddet uygulayan kişiyi bir araya getirme eğilimi çok güçlüdür. Aslında SHÇEK'lerde ilkesel olarak, "kadının kendi kaderini tayin hakkı" çerçevesinde eşinin ya da yakınının kendisi ile temas kurmaya çalıştığına ilişkin bilgi sığınmaevinde kalan kadınlarla paylaşılmamaktadır. Yine kadın kendisiyle temasa geçmek isteyen yakınla-

rıyla görüşmek istemiyorsa, sığınmaevinde kaldığı müddetçe kimseyle görüşmemesinin sağlandığı belirtilmektedir. Eğer kadının görüşme talebine olumlu yanıt verirse uygun koşullarda (sığınmaevi dışında) yakınlarıyla görüşmesinin sağlandığı belirtilmektedir. Çoğunlukla bu yer Aile Danışma Merkezleri ya da İl Müdürlükleri olmaktadır. Ancak sığınmaevi yöneticileri arabuluculuk yönteminin kurumsal olarak kabul edildiğini ve genelde kendilerinin de benimsediklerini ifade etmişlerdir. Hatta bazı yöneticiler bu yönteme öncelik vermemeleri halinde, bağlı oldukları kurum yöneticileri tarafından uyarıldıklarını görüşmelerde belirtmişlerdir. Bir sığınmaevinin kadın yöneticisinin şu sözleri konuya açıklık getirmesi bakımından önemlidir:

"Kadın değil, aile odaklı düşünülmelidir. Biz kadınları aileleriyle barıştırıp evine göndermeye çalışıyoruz. Kocayı, babayı arayıp barıştırıyoruz. Sadece, tecavüz ya da kimsesizlik durumlarında kadınları bir süre konuk ediyoruz. Hatta kadınların aile birleşimini sağlamak için, resmi nikah işlemlerini kolaylaştırıyoruz, para yardımı yapıp, kendi ailelerinin yanına dönmeye yöneltiyoruz".

Aynı biçimde bir il müdürü kurumun arabuluculuk rolünü şöyle anlatmıştır:

"Adli olmayan vakalar, yani sadece fiziksel şiddet var ve kadın hastanelik olmuşsa konukevine kadını kabul ediyoruz. Erkek küfür ederse, para vermezse bu bizim için 'basit vaka'dır. Kadını evine yollar sorunu çözeriz. Sadece can güvenliği tehlikesi varsa ya da iyi sopa yemişse, hastanelik olursa konukevine alırız. Aramaya gelen erkek akrabalar ve aşiretlerin önde gelen büyüklerini çağırır, konuşuruz, anlaşmaya çalışırız, aileyi barıştırırız."

Benzer biçimde 12 belediyenin 9'unda arabuluculuk yöntemi kadının evine döndürülmesinde uygulanan bir yöntemdir. Kadının ailesine geri dönmesi temel strateji olarak görülmekte ve kadınların sığınmaevlerinde kalma sürelerini azalttığı için de tercih edilmektedir. Bir belediyenin sorumlu erkek yöneticisi arabuluculuk konusunda şunları ifade etmiştir:

"Biraz çöpçatanlık yapıyoruz, anlayacağınız. Amaç bunlara iyi ortam sağlamak değil, en iyi ortamları aile ortamı zaten. O nedenle ailelerini araştırıp, bulup onlarla görüşüyoruz ve ailelerine gönderiyoruz. Bizim için başarı ne kadar kadını ailesine döndürdüğümüzdür..."

Yine İstanbul'da bir belediyenin sığınmaevi kadın yöneticisi kadınları aileleriyle barıştırmak için izlediği yolu şöyle açıklamıştır:

"Kadının eşini arıyorum, "numaradan ikna edicem eve gelmesi için, ama siz de şöyle davranın" diyorum. Kadını ailesine tutanak tutarak veriyorum, kadının hangi tarihler arasında kaldığını da yazıyoruz tutanağa, maksat kadınları bir an önce aileleriyle barıştırmak, yuvaya döndürmek, aile kutsaldır çünkü...".

Kadınların kendilerine güvenlerinin olmadığını belirten bazı yöneticiler de, kadınların kendilerinden kurtarıcı rolü oynamalarını beklediklerini, kadının kendi ailesinden başka gidecek yeri yoksa, başka çare kalmadığını düşündüklerinde arabuluculuğa başvurduklarını ifade etmiştir. Örneğin İzmir'deki bir belediyenin psikolog kadın yöneticisi konuyu şöyle açıklamıştır:

"Kadınlar kendi ayakları üzerinde duramıyorlar, kocalarına, babalarına bağımlılar, bu nedenle kadınların yarısından fazlası eşlerine dönmek istemektedir. Kadınlar giderken 'bir şans vereyim, düzelir' şeklinde tekrardan kocaları ile birleşmektedir. Bu gibi durumlarda eşlere bastıra bastıra devletin kadınların yanında olduğunu söylüyoruz."

Bu tür çabalar bağımsız kadın kuruluşlarında ise, onay görmemektedir. Christian ve diğerleri (1997)'nin de belirttikleri gibi, sığınmaevinin koruyucu misyonu şiddet sarmalının kırılmasıdır. Çünkü feminist pratikte şiddet döngüsel bir olgu olarak ele alınır. Şiddet döngüsünün farklı evrelerinde kadın kendisini kızgın, endişeli, üzgün, çaresiz hissedebilir. Kendini suçlu hissedebilir ve değersizlik duygusuna kapılabilir. Sonuçta, kendisini istismar eden kişiden ayrılmakta zorlanmakta, kendi yaşamını sürdürebilme konusundaki inancını yitirmektedir. Sığınmaevi müdahalesi bu noktada kadının kendisine saygısını ve güvenini geri kazandırmaya yönelik olarak gündeme gelmektedir. Müdahale, kendi yaşamını belirleme hakkının bir yansımasıdır ve her kadının kendi bütünlüğünü koruma ve yaşamını belirleme hakkı vardır. Kendi yaşamını belirleme ve bağımsızlığa yönelik uygulamalar kadınların şiddet içeren ilişkilerinden uzaklaşabilmesini hedef almaktadır. Bu nedenle feminist bakış açısında kadını şiddet uygulayanlarla bir araya getirecek tüm tedbir ve önerilere karşı çıkılmaktadır. Mor Çatı Kadın Sığınağı sorumluları kadını esirgenmesi, korunması gereken bir nesne olarak gören yaygın bakış açısının kadına yö-

nelik şiddeti kadının kendi sorunu haline getirdiğini ve kadını değişmeden aynı durumda ve aile içindeki geleneksel rolü içinde kalmaya zorladığını ifade etmiştir. Oysa sığınmaevlerinin sadece kadınların can güvenliğini sağlayacak ya da erkek şiddetinden uzaklaşıp, biraz olsun nefes almalarını kolaylaştıracak mekânlar değil, aynı zamanda diğer kadınlar ve çocuklarıyla şiddetsiz bir ilişki kurabilecekleri ve giderek şiddetsiz bir hayatın mümkün olduğunu keşfedecekleri mekânlardır. Bu nedenle kadının özgür iradesine yönelik her türlü müdahaleden uzak durulmalıdır. Bu yaklaşım VAKAD'da da benimsenmektedir.

Sığınmaevlerinin Unutulan Yüzü Çocuklar

Sığınmaevleri, şiddete uğramış kadınların sorunlarının çözülmesinde varsa çocuklarıyla birlikte kaldıkları ve güvenliklerinin sağlandığı yatılı sosyal hizmet kuruluşlarıdır. Birçok ülkede kadınlara çocuk eğitimi ile ilgili danışmanlık hizmeti verilmekte, çocukların ev ödevlerine yardım edilmektedir. Çocuklara yönelik olarak grup ve oyun terapileri uygulanmaktadır. Çalışanların tamamına çocuklarla ilgili eğitim verilmekte, bireysel güvenlik problemlerinde ne yapılacağıyla ilgili planlar hazırlanmaktadır. Ancak ülkemizde sığınmaevi yönetmeliğinin 7. maddesi dışında çocuklar, bu süreçte çoğu kez unutulmuş görünmektedir.

Küçük çocuklara yönelik olanakların ve hizmetlerin çok iyi koşullarda sağlandığı Aliağa, Küçükçekmece, Kadıköy ve Çankaya Belediyesi gibi sayılı sığınmaevleri dışında, çoğunlukla çocuklara ve annelerine yönelik hizmetler ya yoktur ya da standartları belirlenmemiştir. Çocuklarla ilgili hizmetler yöneticinin ilgi ve inisiyatifine kalmış durumdadır. Kimi sığınmaevlerinde kadınlar, çocuklarının ellerinden alınıp, çocuk yuvalarına verileceği yönünde tehditle de karşı karşıyadır. Diğer taraftan yöneticiler, sıklıkla çocuklu kadınların çocuklarını ihmal ettiklerini ifade etmişlerdir. Ancak birçok araştırmanın da gösterdiği gibi, kadınların yaşadıkları aileiçi şiddet nedeniyle yoğun stresli olmaları ve travma sonrası depresyonu atlatamamalarından dolayı sığınmaevlerinde çocuklarına daha az ilgi göstermekte ve onları yeterince desteklememektedirler (Hughes, 1982). Yine çocuklara yönelik temel besin ihtiyaçlarının karşılanmasında da sorun yaşanmaktadır. Özellikle emzirme

çağında çocuğu olan kadınların ihtiyaçlarının (özellikle mama ve çocuk bezi) karşılanmasında sıkıntılar yaşamaktadır. Özellikle çocuk annelerde bebek bakımına ilişkin bilgi eksikleri ortak sorun olarak dile getirilmiştir. Birçok sığınmaevinde çocuk oyun odası yoktur. Olsa bile çoğu kez odalar kilitlidir. Kreş olanağı olan sığınmaevlerinde ise, çocuklar için servis olmadığı için kreşe ve okula götürülememektedir. Kadroda görünen çocuk gelişimci ise genelde başka bir kurumda çalışmaktadır. Pek çoğunda etüt odaları da yoktur. Yine okul çağı çocuklarının eğitime erişimlerinde, okul başarılarında ve süreçte çok ciddi sıkıntılar yaşanmaktadır. Ayrıca, adreslerin gizliliği ilkesine karşın, il milli eğitim müdürlükleri adres istemekte ve misafir öğrenci uygulamasına isteksiz davranmakta ve çocuklar eğitimlerine devam edememektedirler. Devam eden çocuklarda ise, gizlilik ilkesi gereği gerçek beyan yapılamamakta, okul yönetimleri ve öğretmenlerin konu hakkında bilgilendirilmeleri yeterince gerçekleştirilememektedir. Bu nedenle okul yönetimlerine, rehber öğretmenlere ve sınıf öğretmenlerine yönelik bilgilendirici eğitim programları ya da modelleri geliştirilmesi önemli ihtiyaçlardır.

Sığınmaevi Sonrası Destek Hizmetleri

Sığınmaevleri, şiddet görmüş kadınların yaşamlarında bir sonraki adımlarına karar verdikleri güvenli yerlerdir. Bu nedenle kadınların sığınmaevi sonrasında seçecekleri yaşamın nasıl olacağının planlanmasını da içermektedir. Araştırmada kadınların sığınmaevi sonrası yaşamlarına dair planlarında sığınmaevleri yönetimlerinin verdiği destekler bağlamında üç yol izlendiği görülmektedir: *Kadının eşe dönmesi-eve dönüş, eşten ayrılma kararını vermesi ve boşanma sürecinin başlatılması ile üçüncüsü de geleceğine ilişkin bir planın olmaması, yani ne yapacağının bilinmemesidir.* Ancak 4 sığınmaevi dışında (2 kadın kuruluşu ve 2 belediye) diğer sığınmaevlerinin hepsinde, tüm kadınlar için aynı reçete uygulamaya konulmaktadır. Eve-eşe dönmeye karar verenlere arabuluculuk süreci başlatılmakta ve aile yardımları verilmektedir. Eşten ayrılmaya karar verenler için barolardan adli yardım desteği istenmekte, çocuk velayet davaları açılmakta ve aile mahkemeleri süreci başlatılmaktadır. Ayrıca istihdam konusunda danışmanlık yapmak, hatta

mümkünse iş bulmak ve kadının ev bulmasına yardımcı olmak da bu süreçte yapılan destekler arasındadır.

Sığınmaevi sonrası destekler kapsamında en başarılı olunan konu, kadının kendi evini kurmak istemesi halinde, ev tutma sürecinde kadın sığınmaevi müdürlüklerinin yazılı teklifiyle il ve ilçelerdeki sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıflarına kira yardımı için başvurulması ve genelde de yardım alınmasıdır. Yine kadınların daha kolay ve daha iyi işler bulabilmeleri için de iş olanakları araştırılmaktadır. Ancak bu konuda hem kadınların eğitim düzeyleri, hem mesleklerinin sınırlılıkları ve hem de iş deneyimlerinin yetersizlikleri iş bulma başarısını olumsuz etkilemektedir. Kadınların iş bulmaları daha çok sığınmaevi yöneticilerinin kişisel çabaları ve çevresiyle sınırlı kalmaktadır.

Benzer biçimde eşya ve diğer yardım olanakları da olmakla birlikte, özellikle eşya yardımında daha çok belediyelerde başarı düzeyi yüksek olmaktadır. Belediyeler, kendi bünyelerinde oluşturdukları sosyal yardım mağazaları ya da dernekleri aracılığıyla kadınlara eşya, giysi ve gıda yardımlarında bulunmaktadır.

Bölüm V

SIĞINMAEVİ KADINLARI: BİR ALAN ARAŞTIRMASININ DÜŞÜNDÜRDÜKLERİ

Araştırma Örnekleminin Değişen Sayısal Denklemi

Türkiye'de 1990'lı yıllarda açılmaya başlayan kadın sığınmaevlerinin sayıları yıllara göre sınırlı bir artış seyri izlemiştir. 2011 yılında da sayı 69'a ulaşmakla birlikte, bu çalışmanın araştırma planının yapıldığı dönemde (2008 yılında) araştırma evrenini oluşturan sığınmaevi sayısı 54 olmuştur. Sığınmaevlerinin yönetsel statülerine göre karşılaştırılmasını ve sığınmaevlerinde kalan kadınların durumlarını ve şiddet yaşanmışlığı karşısında çözüm arama çabalarını temel alan bu çalışmada, araştırma örneklemini de 28 sığınmaevi ve sığınmaevlerinde kalan ve katılımda gönüllü olan kadınlar oluşturmuştur. Ancak araştırmanın saha sürecinde 1 belediye sığınmaevinin aileiçi şiddet gören kadınlardan çok, evsiz herkesin kaldığı bir barınak olması ve 3 belediye sığınmaevinin de binalarını yaptırdıktan sonra SHÇEK'e devrettiği bilgisi üzerine 4 sığınmaevi örneklem kapsamı dışında tutulmuştur. Böylece örneklemi oluşturan sığınmaevi sayısı 24'e düşmüştür.

Türkiye'de sığınmaevlerinde kalanlara yönelik bir sayısal veri tabanı ve bilgisi olmadığından örneklem sayısı belirlenirken, 24 sığınmaevinin barınma, yani yatak kapasiteleri temel alınmıştır. Araştırmanın yapıldığı dönem 1 yıla yayıldığından sığınmaevlerinin hem kapasitelerinde ve hem de kalan kadınlarla çocukların sayılarında farklılıklar ortaya çıkmıştır. Ayrıca aşağıda belirtilen nedenlerden dolayı sığınmaevlerinde kalan ve görüşülen kadın sayısında farklılıklar olmuş ve tahmin edilen örneklem sayısı değişmiştir. 24 sığınmaevinde kalan sayısı yaklaşık olarak 600 civarında olduğu ve araştırma sürecinde de kadın sayısının 230 olduğu belirlenmiştir. Sığınmaevlerinde anneleriyle birlikte kalan çocukların oranı toplam kalan sayısının %39'unu oluşturmuştur. Yine yatak kapasitesinin başlangıç yıllarında daha çok kadına hizmet götürmek amacıyla 50-

90 arasında olmasına karşın, yönetimler tarafından zamanla sığınmaevlerinde kalan kişi sayısını azaltma eğilimi benimsenmiş ve sayı 20 civarında tutulmaya başlanmıştır.

Sığınmaevlerinde kalan kadınlar, çalışmanın bir nesnesi olarak değil, öznesi olarak dâhil olmuşlardır. Araştırmaya katılım tamamen gönüllülük ilkesi çerçevesinde gerçekleştiğinden, araştırmaya 134 kadın destek vermiştir. Ancak, aşağıda belirtilen nedenlerden dolayı 103 kadınla yapılan görüşmeler değerlendirilmeye alınmıştır. Görüşmeler çoğunlukla sığınmaevlerinde kadınların huzurunu bozmadan, rahat hissettikleri ortamlarda araştırmacılarla katılımcılar arasında bir hiyerarşi kurulmadan, yargılayıcı ve müdahale edici olmadan, kadınların mahremiyetleri ve sığınmaevlerinin gizlilikleri korunarak birebir gerçekleştirilmiştir. Araştırmada kadınlarla yapılan derinlemesine görüşmelerde izlenen yöntem ve uygulama esasları şöyle olmuştur:

- Görüşmelere katılımda gönüllülük, gizlilik, mahremiyete saygı ve araştırma etiği ilkeleri temel alınmıştır.
- Sığınmaevlerinin bağlı oldukları kurumlardan alınan izinlerle birlikte, birebir yöneticilerin ve kadınların onaylarıyla görüşmelerin çok büyük çoğunluğu sığınmaevlerinde gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler varsa ilk kabul odalarında, yoksa diğer odalarda yapılmıştır. Sadece İzmir'de 1 belediye ve İstanbul SHÇEK'de yöneticiler sığınmaevinin yerinin gizliliğinin korunması için kuruma bağlı bir başka binada görüşmelerin yapılmasına olanak tanımışlardır.
- Bazı kadınlar görüşmelere katılmaya gönüllü olmuşsalar da, 6 kadın zihinsel engellilikleri nedeniyle soruları anlamada güçlük çekmiştir. Söz konusu görüşmeler tamamlanmış, ama değerlendirme kapsamına dâhil edilmemiştir.
- Görüşmeye gönüllü katılan ve sığınmaevine yeni gelen 6 kadın, yaşadıkları travmayı henüz atlatamadıklarından dolayı soruları algılamada güçlükler yaşamışlar ve çoğu soruyu yanıtsız bırakmışlardır. Bu görüşmeler tamamlanmış, ama değerlendirme aşamasında ayıklanmışlardır.
- Görüşmelerin yapıldığı dönemde kadınlardan 4'ü görüşmelere katılmak istemiş, ama zamanları olmamıştır. Kadınlardan biri iş aramaya gittiğinden, 2 kadın çalıştıklarından ve bir kadın da meslek kursuna katıldığından araştırmacıların görüşmeleri gerçekleşememiştir.

- 4 kadın sığınmaevlerinde kalanlar arasında sayılmalarına ve katılmayı istemelerine karşın, koruma kapsamında olan genç kadınlar ve çocuk anneler oldukları için yöneticiler araştırmacıların görüşmelerine izin vermemişlerdir.
- 3 görüşmeci rahatsızlanıp hastaneye gittiğinden görüşmelere katılamamıştır.
- 7 kadın görüşmeciye görüşme talebi iletilmiş, ama mahkemeye katılma, izinli olma ve benzeri nedenlerle araştırmanın yapıldığı dönemde sığınmaevinde olmamaları nedeniyle görüşmeler gerçekleşememiştir.
- 1 kadın görüşmecinin de araştırmanın yapıldığı dönemde bir başka sığınmaevine nakli yapıldığından görüşülmesi olanaklı olmamıştır.

Sonuç olarak, yukarıda belirtilen farklı nedenler göz önüne alındığında 24 sığınmaevinde kalan 103 kadınla yapılan görüşmeler değerlendirmeye alınmıştır. Çalışma kapsamında görüşülenlerin %46'sını SHÇEK, %48'ini belediyeler ve %6'sını da STK-feminist kadın kuruluşlarında kalan kadınlar oluşturmuştur.

Sığınmaevlerine Başvuru Süreci ve Kalmaya Hak Kazanan 'Uygun Kadınlar'

Sığınmaevi yönetmeliğine göre kadın sığınmaevlerinde kalabilecek ve hizmetlerinden yararlanabilecek kadınlar şunlardır:

- Eşler arası anlaşmazlıklar nedeniyle evini terk eden ya da eşleri tarafından terk edilen ve bu sebeple yardıma ihtiyaç duyan kadınlar,
- Fiziksel, cinsel, duygusal ve ekonomik şiddete uğrayan kadınlar,
- Boşanma ya da eşin ölümü nedeniyle ekonomik ve sosyal yoksunluk içine düşmüş kadınlar,
- İstenmeyen evliliklere zorlananlar, evlilik dışı hamile kalanlar ya da çocuk sahibi olan ve bu nedenle ailesi tarafından kabul edilmeyen kadınlar,
- Daha önce uyuşturucu, alkol bağımlılığı olup, bu konuda tedavi görmüş ve alışkanlıklarını terk etmiş kadınlar,
- Cezaevinden yeni çıkmış olup, yardım ve desteğe ihtiyacı olan kadınlar,

- Kontrolleri dışında oluşan çevre koşulları nedeniyle ekonomik ve sosyal yoksunluk içine düşmüş kadınlar,
- Şiddete maruz kalan kadınların beraberindeki çocukları da sığınmaevine kabul edilmektedir. Yönetmeliğin 20. maddesine göre, sığınmaevlerine (oradaki tabirle kadın konukevlerine) kadınların 0-12 yaş arasında bulunan kız ve/veya erkek çocukları kabul edilmektedir. 12 yaşın üstünde olan kız veya erkek çocuklarının durumu meslek elemanlarınca değerlendirilmekte, annesi ile beraber kalmasının uygun olacağı değerlendirilen çocuklar sığınmaevinde kalabilmekte, diğerleri SHÇEK'e bağlı durumlarına uygun kuruluşlara yerleştirilmektedirler.

Kadın sığınmaevine kabulünü isteyen kadınlar, SHÇEK'lerde il sosyal hizmetler müdürlüklerine bir dilekçe ile başvuruda bulunabilir ve başvuruları ilgili meslek elemanı tarafından değerlendirildikten sonra kadın sığınmaevine yerleştirilirler. Başvuru dilekçesi ile birlikte müracaat eden kadınla yapılan görüşme sonrasında formlar ve durum tespit raporu hazırlanır. Alkol ve uyuşturucu bağımlısı olan, fuhuşu meslek edinen, herhangi bir suç nedeniyle hükümlü olan veya adli mercilerce haklarında arama, yakalama ve tutuklama kararı verilen, *ruh sağlığı bozuk olan, zihinsel özrü* bulunan ve korunmaya muhtaç çocuk tanımı içerisinde değerlendirilebilecek kadınların yönetmelik gereği sığınmaevlerine kabul edilmemeleri ilkesi vardır. Ancak uygulamada bu kuralın hayata geçirilemediği görülmektedir. Hazırlanan raporla kadınlar, il müdürlüğü makamından onay alınarak sığınmaevine yerleştirilebilmektedir. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının 5 Ocak 2013 tarihinde yaptığı değişiklikle bu durum yeniden düzenlenmiştir. Yeni Kadın Konukevlerinin Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmeliğin 3. Maddesi ile sığınmaevi süreçleri ve denetimi Şiddeti Önleme Merkezlerine (ŞÖNİM) bırakılmıştır İlk kabul birimi olarak tanımlanan ŞÖNİM, aynı zamanda belediye ve kadın kuruluşlarına ait sığınmaevlerinde kalmak isteyen kadınlar için merkezi bir başvuru birimi haline getirilmiştir. Sığınmaevlerinde kalmak isteyen kadınlar ve beraberindeki çocukların geçici kabulleri artık bu merkezlerde yapılacaktır. Yine ŞÖNİM'lerde kadınlar ve çocukların ilk tıbbi kontrol ve tedavileri sağlanacak, psiko-sosyal ve ekonomik durumları incelenecek ve bu merkezin yerleştireceği bir sığınmaevi süreci belirleninceye kadar, yani iki haftaya kadar kala-

bilecekleri bir yer ve karar birimi haline getirilmiştir. Bir başka ifadeyle böylece sığınmaevi talebi ve süreci tek merkezde toplanmaktadır. Kadınların hangi sığınmaevinde kalacağı, yani Bakanlık, belediye, il özel idaresi veya sivil toplum kuruluşlarına ait kuruluşlara yerleştirilme kararı ŞÖNİM'lere ve dolayısıyla Bakanlığın il müdürlüklerine, eski adıyla SHÇEK'lere bırakılmaktadır. Ancak bu uygulama ile belediye ve bağımsız kadın kuruluşlarının özerkliği ortadan kaldırılmış gibi görünmektedir. Sığınmaevi süreci tümüyle ŞÖNİM'ler aracılığıyla il müdürlüklerinin denetim ve kontrolüne bırakılmaktadır. Ayrıca sığınmaevlerinin gündelik hayata ilişkin düzenlemelerindeki takdir yetkileri de bu yönetmelikle ellerinden alınmış durumdadır. Yeni yönetmelikle ŞÖNİM'in bilgisi dışında, sığınmaevlerinin, özellikle bağımsız kadın kuruluşlarının feminist ilkelerle güçlendirme çalışmaları yapmaları da artık oldukça güçleşebilecektir.

Kadınların doğrudan ilgili SHÇEK il müdürlüklerine ve yerel yönetimlerde de ilgili birimlere kendilerinin ya da telefonla başvurularının yanında, güvenlik güçleri aracılığıyla gelen başvurular da değerlendirilmeye alınmaktadır. Bu süreçte özellikle acil yardım hatları önemli işlev görmektedirler. Türkiye'deki tüm illerden gelen telefon başvurularını cevaplayan "ALO 183 Aile Kadın, Çocuk ve Özürlü Sosyal Hizmet Danışma Hattı" 2006 yılında kurulmuştur. SHÇEK Genel Müdürlüğü Basın ve Halkla İlişkiler Müşavirliği bünyesinde hizmet veren ALO 183 hattı, Ankara, İstanbul, Adana, Mersin, Bursa, Antalya, Samsun, Diyarbakır, Şanlıurfa, Kocaeli, Zonguldak, Erzurum, Denizli, Kayseri, Malatya, Sivas, Trabzon, Eskişehir ve Mardin olmak üzere 20 ilde faaliyete başlamıştır. Bu hattı arayan kadınlara hukuki, psikolojik ve sığınma talepleri ile ilgili; il sosyal hizmetler müdürlükleri bünyesinde yer alan kadın konukevleri, toplum merkezleri ve aile danışma merkezlerinin çalışmaları hakkında bilgi aktarılarak, ihtiyaç duymaları halinde müracaat edebilecekleri bildirilmekte ve rehberlik yapılmaktadır. Araştırma illerinden olan Ankara, İstanbul, Bursa ve Mersin'de bu hat aktif olarak faaliyet göstermekte iken, Eskişehir'de SHÇEK yetkilileri bu hattı arayanların ayda birkaç kişiyi geçmediğini görüşmelerde ifade etmişlerdir. Kadının yaşadığı sorunun acil müdahale gerektirmesi durumunda ise, il müdürlüklerinde 24 saat çalışma esasına dayalı olarak kurulan acil müdahale ekipleri aranarak haberdar edilmektedir.

Tüm illerin il sosyal hizmetler müdürü ya da görevlendirdiği müdür yardımcısının ev, iş ve varsa GSM telefon numaraları her ayın en geç 25. gününe kadar SHÇEK Genel Müdürlüğü'ne bildirilmektedir. Hatta gelen başvuru acil bir müdahaleyi gerektiriyorsa ve özellikle acil barınma ihtiyacı varsa, meslek uzmanı günün hangi saati olursa olsun o ildeki il sosyal hizmetler müdürü ya da görevlendirdiği müdür yardımcısını aramakta ve durum hakkında bilgi vermektedir. Daha sonra il müdürlükleri o vakayla ilgili olarak "Acil Müdahale Formu"nu düzenleyerek ALO 183 hattına iletilmek üzere göndermektedirler. Olağanüstü hallerde acil müdahale ekiplerinin ihtiyaç duyabileceği kolluk güçlerinin desteği için, İçişleri Bakanlığına bağlı olan Emniyet Genel Müdürlüğü ve Jandarma Genel Komutanlığı ile işbirliğine gidilmektedir. Yapılması planlanan işbirliğiyle ilgili olarak gelişmelerden İl Müdürlükleri haberdar edilmektedir. Genellikle uygulamada şiddet gören kadının ya da bunu bildiren karakol ya da zabıtanın bilgi vermesiyle durum SHÇEK il müdürlüklerindeki nöbetçi personele (genellikle müdür ya da ilgili müdür yardımcısı aranmakta) bildirilmekte ve süreç izlenmektedir. Belediyelerde ilgili birim sorumlularının ve STK sığınmaevi sorumlularının iletişim bilgileri de emniyet birimlerine ya da ilgili SHÇEK il müdürlüklerine bildirilmekte ve aynı süreç izlenebilmektedir.

2340 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'na Bağlı Kadın Konukevleri Yönetmeliğine göre, kadın sığınmaevlerine kabulünü isteyen kadınlar; illerde il sosyal hizmetler müdürlüğüne, ilçelerde varsa ilçe sosyal hizmetler müdürlüklerine, belediyelerde ilgili birimlere ve STK'lara bir dilekçe ile başvuruda bulunabilirler. Şiddete maruz kalmış kadın İl Sosyal Hizmet Müdürlüğü'ne başvurduğunda, kadın ile sosyal çalışmacı görüşme için ayrılmış bir odada ya da çalışma ofisinde görüşme yapmaktadır. Bu birimlerde başvuruyu alarak kadınlarla görüşmeyi gerçekleştiren sosyal çalışmacı genellikle kadın personel olup, çok ender olarak erkek sosyal çalışmacı da bu görüşmeyi yapabilmektedir. Yapılan bu görüşmede, kadının kimlik bilgileri, yaşadığı şiddet olayına ilişkin bilgiler alınmaktadır. Sosyal çalışmacı, mesleki, teknik ve alan bilgi ve deneyimleri çerçevesinde başvuran kadın ile yaptığı görüşme neticesinde sosyal inceleme raporu hazırlamaktadır. Söz konusu rapor, kadının beyanı esas alınarak yapılan mülakat ve varsa dosya incelemelerine dayanılarak hazırlanmaktadır.

Kadınlarla ilgili bilgi ve belgeler gizli tutulmakta, dosyalar gizlilik ilkesine uygun olarak düzenlenip, saklanmaktadır. Kadınların sığınmaevine kabullerinde eksik belgelerinin tamamlanması ve bunun için gerekli işlemlerin yürütülmesinde, sosyal çalışmacılar tarafından rehberlik, yönlendirme ve destek hizmeti verilmektedir. Örneğin, yanında nüfus cüzdanı olmayan kadınların, nüfus cüzdanının çıkartılması için rehberlik yapılmaktadır. Şiddete uğrayan kadınların konukevlerine kabulleri çoğu kez acil biçimde yapılmaktadır. Bu nedenle dosyalarında bulunması gereken evraklar sığınmaevine yerleştikten sonra düzenlenebilmektedir. Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'na bağlı Kadın Konukevleri Yönetmeliği'nin 11. maddesi gereğince, sığınmaevine kabulü yapılan her kadın için aşağıda belirtilen bilgi ve belgeleri içeren bir dosya hazırlanmaktadır. Bu dosyada: başvuru dilekçesi, ön görüşme formu, sosyal inceleme raporu, il müdürünün onayı, nüfus cüzdan sureti ve vukuatlı nüfus kayıt örneği, kadının bulaşıcı ve sürekli tıbbi bakım isteyen bir hastalığı bulunmadığı, ruh sağlığının yerinde olduğu, alkol ve uyuşturucu madde bağımlısı olmadığına dair sağlık raporu bulunmaktadır. Aynı işlemler diğer kuruluşların sığınmaevlerinde de geçerli olmakla birlikte, süreçte daha esnek davranılmaktadır.

Araştırmaya katılan kadınların ilk başvuruları çoğunlukla karakol, savcılık, SHÇEK il müdürlükleri, aile danışma merkezleri, belediyelerin kadın danışma merkezleri ya da ilgili birimleri ile kadın kuruluşları olabilmektedir. SHÇEK'ler genellikle yönetmelik sürecini izlemekte, il müdürlüklerine yapılan ilk müracaat sonrasında yönetmelik koşullarına uyan ve uyumlu olacağı düşünülen kadınlar sığınmaevlerine yerleştirilmektedir. Özellikle savcılık, jandarma ve diğer üst düzey kamu görevlilerinin gönderdiği başvurular doğrudan kabul edilmektedir. Belediyeler de kadının doğrudan ilgili birimlere başvurusunun yanında, savcılık, polis ve SHÇEK'in yönlendirdiği kadınlara yer vermektedirler. Yine üçüncü şahısların ihbarları ile de sığınmaevi süreci başlatılabilmektedir. Feminist kadın örgütlerinde ise ilgili dernek ya da vakıfa doğrudan başvurular değerlendirilmektedir.

Ancak başvuru ve kalma sürecinde, özellikle hamile, engelli ve süreğen hastalığı olan, yani özel durumu olan kadınlara yönelik olarak SHÇEK'lerle belediyeler arasında bir ayrışmanın yaşandığı da bir gerçektir. Çoğu durumda belediyeler, engelliler, kimi zaman hamileler ve sağlık olanaklarının daha da önem kazandığı kadın

grupları karşısında sorumluluk almak istememektedir. Araştırmanın yürütüldüğü sığınmaevlerinin neredeyse yarısında (%46'sı) ve belediyelere ait olanların da hepsinde, kısmen hamileler ve küçük çocuğu olanlar haricinde, hasta, engelli ve 50 yaş üstü kadınlar kabul edilmemektedir. Aslında bu durum sığınmaevi ilkelerine, SHÇEK yönetmeliklerine ve insan haklarına aykırı bir durum oluşturmaktadır. Belediye sığınmaevlerinin çoğunun onaysız çalışması, belediye yönetimlerinden yeterince finansal ve sosyal destek alamamaları, bazı kamu kurumlarının SHÇEK'e gösterdikleri destek ve toleransları belediyelere göstermemeleri gibi nedenler de facto olarak sorumluluk alma konusunda isteksizliğe yol açmaktadır.

Yine benzer biçimde Sosyal Güvenlik Kurumu-SGK ile yaşanan sorunlar ve sağlık giderlerinin yükü nedeniyle özel bakım gerektiren kadınlarla çocukların başvurularını almama yolu da oldukça yaygındır. Savcılık aracılığıyla gönderilen çocuk anneler de, SHÇEK'in ilgili kurumlarıyla görüşmeler yapılıp en kısa sürede bir başka sığınmaevine, tercihen SHÇEK'e nakilleri yapılmaktadırlar. Ancak uygulamada SHÇEK'lerde bürokratik ve politik baskılardan dolayı yönetmeliğe aykırı olarak zihinsel sağlığı yerinde olmayan, engelli ve yaşlı kadınların başvuruları kabul edilmekte ve diğer kadın ve çocuklarla aynı ortamda barındırılmaktadır.

Ayrıca belediyeler SHÇEK'e benzer yönetmelik ve düzenlemeler hazırlamış olsalar bile kabulde keyfi tutumlar sergileyebilmektedirler. Çoğu belediye kadınlara yaş sınırlaması koyabilmekte ya da kendilerince uygun gördükleri kadın kategorileri yaratabilmektedirler. Örneğin bir belediye sığınmaevinden sorumlu yönetici; *"Biz buraya her kadını almak istemiyoruz"* demekte ve kendisinin belirlemiş olduğu ölçütlere uyan, yani ona göre *"hata yapmış, ailesinin rızası dışında evlenmiş ya da evlilik öncesi cinsel ilişkiye girmiş ve hamile kalmış ve hatasını kabul eden kadınlarla çocuğu olan şiddet gören genç annelerin"* kalmasına onay vermektedir. Bir başka yönetici *"biz 50 yaş üstü kadını almayız, onlar çalışamaz..."*, bir başkası ise, *"bizim sığınmaevinin bahçesi yok, bu nedenle çocuklu kadınları kabul etmiyoruz"*, bir başkası *"biz dayak yiyen kadını almayız, 'bizim kadınımızın' okkalı dayak yemesi, hastanelik olması lazım"* demektedir.

Mor Çatı Sığınağı Vakfı da, kadınlar arasında başvuru ve kabulde herhangi bir ayrım yapmadıklarını ancak yaşanan finans-

man sorunları nedeniyle süreklilik sağlayabilmek için sınırlı sayıda kadına kalma olanağı tanıyabildiklerini belirtmiştir. VAKAD ise, ekonomik olarak sığınmaevlerini ayakta tutmakta zorlandıklarını, son yıllarda aileiçi şiddet gören kadınlarla birlikte mülteci ve sığınmacı kadınlara da Birleşmiş Milletler ve AB kaynaklı fonlarla hizmet vermeye çalıştıklarını belirtmiştir. Ancak VAKAD da finansman sorunları nedeniyle 2010 yılı Ocak ayı itibariyle sığınmaevini 6 ay süreyle geçici olarak kapatmak zorunda kalmıştır.

Aslında ülkemizde tek tip sığınmaevi anlayışı benimsenmekte ve özel durumları ya da ihtiyaçları olan kadınların günlük yaşamlarını rahatlıkla yürütebilecek ve güçlenerek yaşamlarına devam edebilecek olanakları olmadığı için sığınmaevlerine başvuran kadınların çoğunun başvurusu geri çevrilmektedir. Özellikle kamu kurumları ve diğer kurumların yöneticileri basına yaptıkları açıklamalarda kendilerine başvuran aileiçi şiddet mağduru kadınların hepsine olanak tanıdıklarını ifade etmekte iseler de, bu sözler gerçeği yansıtmamaktadır. Neredeyse tümü, alkol bağımlısı ve seks işçisi kadınları kabul etmemektedirler. Bazıları 50 yaş üstü kadınları, bazıları hamileleri, bazıları çocukluları, bazıları çalışamayacak düzeyde engellileri, bazıları töre mağdurlarını kabul etmektedirler. Her sığınmaevi kendi anlayışı ve kadına bakış açısına göre 'uygun' kadın kategorileri yaratmakta ve diğerlerini dışlayıcı süreç izlemektedir. Bu konuda onları denetleyen bir kurum ya da mekanizma olmadığı için şiddet gören kadınların başvuru hakkı, süreçte şansa kalmaktadır. "5 Ocak 2013 tarihinde çıkan yeni sığınmaevi yönetmeliğinde bu konuda bir adım atılmış ve tüm sığınmaevleri süreci merkezi hale getirilmiştir. Ancak bu kez de sığınmaevlerinin, özellikle bağımsız kadın kuruluşlarının feminist ilkeleri ve çalışma esasları denetim altına alınmaya çalışılarak, tek tipleştirilmekte, özerklikleri tehlikeli hale gelmektedir. Özellikle sığınmaevlerinde zaten abartılı uygulanan güvenlik tedbirleri abartılmış, giriş-çıkış saatleri kontrol altına alınmış, sığınmaevinde kalma süresi 3 aydan 6 aya çıkarılarak, uzatılarak Bakanlığın iznine tabi tutulmuştur. Oysa bağımsız sığınmaevlerinde süre sınırı yoktur ve bu uygulama esasıyla onlara da sınırlama getirilerek, kadınlar mağdur edilebilecek duruma getirilecektir."

Sığınmaevlerinde Kadınların Kalma Olanakları ve Olasılıkları

Sığınmaevi Yönetmeliği'nin 12. maddesine göre kadınların kalma süreleri 3 aydır. Belediyelerin bazılarında bu süre 2 ay ve bazılarında da 3 aydır. VAKAD'da bu süre 2 ayla sınırlandırılmıştır. Mor Çatı'da ise herhangi bir süre sınırlaması yoktur.

Tablo 5.1. Sığınmaevinde Kadınların Kalma Süreleri

Kalma Süresi	Sayı	Yüzde
1 Hafta ve Altı	14	13,6
2 - 3 Hafta	22	21,4
1 - 2 Ay	33	32
3 - 4 Ay	23	22,3
5 Ay ve Üzeri	11	10,7
Toplam	**103**	**100**

Ancak genel eğilim 3 ay ve altı sürede kadınların sığınmaevlerinden çıkarılmalarıdır. 5 Ocak 2013 tarihli yeni sığınmaevi yönetmeliğinde bu süre tüm sığınmaevleri için 6 ay olarak belirlenmiştir. 3 ay ve üstünde kalanların oranı ise, sadece %33'tür. Sığınmaevlerinde kalan kadınların %36'sı da daha önce bir başka sığınmaevinde kalmış kadınlardır.

SHÇEK'lerde düzenlenecek gerekçeli sosyal inceleme raporuna dayanılarak sığınmaevi yönetiminin il müdürlüğüne teklifi ve müdürlüğün de onayı ile bir defaya mahsus olmak üzere 3 ay süreyle uzatılabilmektedir. 5 Ocak 2013 tarihli yeni kadın sığınmaevi yönetmeliğinde süre uzatımı sığınmaevinin önerisi Bakanlığın iznine tabi kılınmıştır. Kadınların uzatma süresi bitiminde kuruluşta kalabilmeleri, sosyal inceleme sonuçları, il müdürlüğünün teklifi ve Genel Müdürlüğün onayına bağlı olmakta ve bu süreçte genelde bir sorun çıkmamaktadır. Ancak uygulamada kadın sığınmaevlerinin açılışlarında belirlenen barınma kapasiteleri, şiddet mağduru kadınların kadın sığınmaevlerine kabul taleplerine göre değişebilmekte, yatak ilavesi yapılarak kapasitelerinin üstünde hizmet verebilmektedirler. Ayrıca, kadın sığınmaevlerine kabul edilen kadınların kalma süreleri değişkenliği nedeniyle doğan sirkülas-

yonla yıl içinde barınan kadın sayısı toplam kapasitenin üzerine çıkabilmektedir. Genelde bu süre 1 hafta ile 1.5 yıla kadar değişkenlik gösterebilmektedir.

Belediye sığınmaevlerinde de benzer bir süreç izlenmekte, kuruluşun sorumlusunun teklifi ve belediyenin ilgili biriminin uygun görmesiyle kalış süresi uzatılmaktadır. Ancak uygulamada kadın sığınmaevlerinde kalma süresi değişebilmekte, kimi zaman yatak ilavesi yapılarak kapasitelerinin üstünde hizmet verebilmektedir. Bağımsız kadın kuruluşlarına ait sığınmaevlerinde ise, ilgili dernek ya da vakfın sorumluları ve gönüllüleriyle birlikte süreye karar verilmekle birlikte, mümkün olan en kısa sürede bağımsız bir yaşam kurarak kadınların sığınmaevlerinden ayrılmaları beklenmektedir.

Tablo 5.2. Sığınmaevi Statüsüne Göre Kadınların Kalma Süreleri

Kurum	1 Hafta ve Altı	2 - 3 Hafta	1 - 2 Ay	3 - 4 Ay	5 Ay ve Üstü	Toplam
SHÇEK	9	9	16	10	3	47
	%19,1	%19,1	%34	%21,3	%6,4	%100
	%64,3	%40,9	%48,5	%43,5	%27,3	%45,6
Belediye	5	11	14	12	8	50
	%10	%22	%28	%24	%16	%100
	%35,7	%50	%42,4	%52,2	%72,7	%48,5
STK		2	3	1		6
		%33,3	%50	%16,7		%100
		%9,1	%9,1	%4,3		%5,8
Toplam	14	22	33	23	11	103
	%13,6	%21,4	%32	%22,3	%10,7	%100
	%100	%100	%100	%100	%100	%100

Kamu kurumu olma niteliğinden dolayı kadınların kalma ihtimallerinin ve süre uzatımının daha olanaklı olduğu düşünülen SHÇEK'lerdeki durum ise oldukça düşündürücüdür. Nitekim çalışmada en uzun süre kalan kadın görüşmeci 8 aydır SHÇEK'e bağlı bir sığınmaevinde kalmaktadır. Aslında bunun nedeni, kadınların

uzun süre sığınmaevlerinde kalma olanağından yararlanabilmeleri değildir. Bahsi geçen 8 aydır sığınmaevinde kalan ve halen de kalmaya devam eden kadın görüşmeci, başka gidecek bir yeri olmadığından ve orada olduğu da unutulduğundan dolayı sığınmaevindedir. Sığınmaevinin erkek yöneticisi, cinsiyetinden dolayı kadın sığınmaevine girmemekte, sığınmaevinin sorumluluğu ilkokul mezunu kadın temizlik elemanına verildiğinden, kadınların durumları temizlik elemanından öğrenilen bilgilere göre yapılmaktadır. Sonuç olarak sığınmaevlerinde kadınların kalma süreleri genellikle yasal olarak tanınan süreden daha da kısa olmakta ve kadınlar en kısa sürede sığınmaevlerinden ayrılmaktadırlar. Özellikle SHÇEK'ler açısından 2008 yılı raporu da araştırma bulgularını doğrular niteliktedir. Nitekim Tablo 5.2'de görüldüğü gibi kadınların kuruluşta kalma süreleri ele alındığında %67'si üç aydan daha az süredir sığınmaevlerinde kalmaktadır. 3 ay ve üstü kalan kadınların oranı ise %3'tür. Süre uzatma alan kadın oranı ise sadece %11'dir. STK, feminist kuruluşlar bakımından ise, görüşmeci sayısının düşüklüğü nedeniyle, yani 6 görüşme temelinde bir değerlendirme yapmak doğru değilse de, var olan görüşmeler ışığında farklı zaman aralıklarının söz konusu olduğu söylenebilir. VAKAD'da kadınların kalma süresi 1 ay ile sınırlı iken, Mor Çatı'da 3 aydan daha uzun süre kalanlar da olabilmektedir.

Özellikle sığınmaevlerinde 3 aylık süresi dolan, can güvenliği tehlikede olduğu ve yüksek risk grubu olarak tanımlananlarla uyumlu olmadığı düşünülen kadınlar, sığınmaevleri arasında sürekli bir paslaşmaya tabi tutulmakta ve birinden diğerine transfer edilmeye çalışılmaktadır. Örneğin Y.Ö. adlı kadın görüşmeci bu durumu şöyle anlatmıştır:

"İşte Ankara'da doğrudan .... parti binasına gittim, onlara hayatımı özetledim, onlar da beni doğrudan sığınmaevine gönderdiler. Sonra işte orda sığınmaevinde 1,5 ay kaldım. Ordakiler çok iyiydi ama işte bana Türkiye'yi kötülüyor, dediler. Ama ben Türkiye'yi kötülemiyorum ki, ben Türkiye'yi çok seviyorum. Bana uyumsuz dediler, istemediler. İşte Ankara'da bana dediler sen İstanbul'a git orası hem daha büyük, hem daha Avrupai dediler. Senin yaşayabileceğin bir yer, orda daha rahat iş bulabilirsin. Sonra işte baktım Ankara'da çözemiyorum sorunlarımı sonra İstanbul'a geldim. Hem dedim oğluma yakın olurum, hem de benim için gerçekten hayırlı olur dedim. Zaten beni orda istemiyorlar.

İşte geldim buraya, şeye gittim, zabıtaya gittim, beni sığınmaevine yerleştirmelerini söyledim. Onlar da yardım edemeyeceklerini söylediler. En son valiliğe gittim bir dilekçe verdim. O dilekçeden sonra buraya telefon etmişler, burası da kabul etmiş, ben de buraya geldim... Sonrasında ne yaparım bilmiyorum. Belki de başka bir yere giderim, bir çözüm ararım..."

Kadının sığınmaevinde kalma süresinin uzatılmasında sığınmaevinin durumu, yöneticinin inisiyatifi, kadınların koşulları ve sığınmaevlerine uyumları göz önüne alınmaktadır. Araştırma illerindeki sığınmaevlerinde kalan ve görüşülen kadınların yaklaşık %77'sinin ortalama kalış süreleri 1-3 ay arasında değişmektedir. Çoğu kadın kalma süresi bitmeden sığınmaevlerinden ayrılmaktadır. SHÇEK'in 1998 yılı faaliyet raporu incelendiğinde aynı durumun kolayca SHÇEK sığınmaevlerinde de yaşandığı görülmektedir. Kadınların %25'inin 5 gün ve daha az, %16'sının 6-10 gün arası, %10'u 11-15 gün arası, %7'si 16-20 gün, %6'sı 21-25 gün ve diğer %6'sı da 25-30 gün sığınmaevlerinde kaldıkları görülmektedir. Bir başka ifadeyle kadınların %72'si 1 aydan daha az bir süre sığınmaevlerinde kalmış ve ayrılmışlardır. 3 aydan fazla kalan kadınların oranı ise sadece %9'dur.

Kalma süreleri kadınların yaşadıkları şiddetin türüne, sığınmaevlerindeki yöneticilerin önceliklerine ve kadınların "uyumlarına" bağlı olarak farklılaşabilmektedir. Genellikle can güvenliği tehlikesi olanlar, uyum sağlayamayan kadınlar, sorunları çözülemeyen kadınların birkaç hafta içinde başka bir sığınmaevine nakilleri yapılmakta ve bu kadınlar sığınmaevlerinde bir döngü yaratmaktadırlar. Bu durumlarda da kadınlar sığınmaevlerinde sıklıkla yer değiştiren, yani bir sığınmaevinden diğerine aktarılan kadınlar haline dönüşmektedirler. Evdeki şiddet sarmalından kaçmak için gelen kadın için sığınmaevi, şiddetten kaçışın geçici bir kapısı olmakta, ama aynı zamanda sığınmaevi döngüsünün içinde umutsuzca bir yaşamda savrulmaktadırlar.

Sığınmaevinde Kalan Kadınların Profilleri

Kadınların Sosyo-Demografik Özellikleri

Sığınmaevlerinin coğrafi dağılımı açısından 6 bölgeyi kapsayan bu çalışma, her yaştan şiddet görmüş kadının çocuklarıyla birlikte sığınmaevlerinde kaldıklarını ortaya koymaktadır. Araştırma çerçevesinde 24 sığınmaevinde görüşülen 103 kadın, yaş kategorisi açısından ele alındığında; 14-61 yaş aralığında, geniş bir yelpazede dağılım göstermektedir. Ancak kadınların yaklaşık %60'ının 14-28 arasındaki genç annelerden, yine yaklaşık dörtte birinin de 29-38 yaş arasındaki genç kadınlardan oluştuğu görülmektedir. Kısaca genç ve orta yaş kadınların, görüşülenlerin büyük çoğunluğunu oluşturduğu söylenebilir. Sığınmaevlerinin statüsü açısından konu ele alındığında ise aşağıdaki tablodaki görüntü karşımıza çıkmaktadır.

Tablo 5.3. Sığınmaevinin Bağlı Olduğu Kuruluşla Görüşülenin Yaşı Arasındaki İlişki

Kurum	14-18 Yaş	19-23 Yaş	24-28 Yaş	29-33 Yaş	34-38 Yaş	39-43 Yaş	44-48 Yaş	49-53 Yaş	54 +	Toplam
SHÇEK	11	8	10	8	4	1	3	2		47
	23,40%	17%	21,30%	17%	8,50%	2,10%	6,40%	4,30%		100%
	68,80%	44,40%	43,50%	57,10%	30,80%	14,30%	75%	40%		45,60%
Belediye	4	9	10	5	9	6	1	3	3	50
	8%	18%	20%	10%	18%	12%	2%	6%	6%	100%
	25%	50%	43,50%	35,70%	69,20%	85,70%	25%	60%	100%	48,50%
STK	1	1	3	1						6
	16,70%	16,70%	50%	16,70%						100%
	6,30%	5,60%	13%	7,10%						5,80%
Toplam	16	18	23	14	13	7	4	5	3	103
	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%
	15,50%	17,50%	22,30%	13,60%	12,60%	6,80%	3,90%	4,90%	2,90%	100%

Özellikle görüşülenlerin %15.5'i 14-18 yaş aralığında olup, bunların %68.8'i SHÇEK'lere bağlı sığınmaevlerinde kalmaktadırlar. Bu grubu; çocuk anneler, gebeler ve ensest ve töre mağdurları oluşturmakta ve koruma kapsamında* sığınmaevlerinde bulunmaktadırlar. Toplamda en büyük grubu 24-28 yaş arasında olan kadınlar oluşturmuştur. Hem SHÇEK ve hem de belediye sığınmaevlerinde kalan kadınların %43.5'i bu yaş aralığındadır. Araştırmaya katılan kadınların sadece %11'i 40 yaş üstü kadınlardır.

Tablo 5.4. Kadınların Doğum Yerlerine Göre Dağılımı

Doğum Yeri	**Sayı**	**Yüzde**
Güneydoğu Anadolu Bölgesi	25	24,3
İç Anadolu Bölgesi	20	19,4
Doğu Anadolu Bölgesi	16	15,5
Marmara Bölgesi	15	14,6
Ege Bölgesi	10	9,7
Karadeniz Bölgesi	8	7,8
Akdeniz Bölgesi	7	6,8
Afganistan	1	1
İran	1	1
Toplam	**103**	**100**

* 24/5/1983 tarih ve 2828 sayılı SHÇEK Çocuk Koruma Kanunun 3. Maddesi b fıkrasında konu tanımlanmaktadır. Madde 3; a) "Sosyal Hizmetler"; kişi ve ailelerin kendi bünye ve çevre şartlarından doğan veya kontrolleri dışında oluşan maddi, manevi ve sosyal yoksunluklarının giderilmesine ve ihtiyaçlarının karşılanmasına, sosyal sorunlarının önlenmesi ve çözümlenmesine yardımcı olunmasını ve hayat standartlarının iyileştirilmesi ve yükseltilmesini amaçlayan sistemli ve programlı hizmetler bütünü, b) "Korunmaya Muhtaç Çocuk"; beden, ruh ve ahlak gelişimleri veya şahsi güvenlikleri tehlikede olup; 1. Ana veya babasız, ana ve babasız, 2. Ana ve babası veya her ikisi tarafından terk edilen, 3. Ana veya babası veya her ikisi de belli olmayan, 4. Ana veya babası tarafından ihmal edilip; fuhuş, dilencilik, alkollü içkileri veya uyuşturucu maddeleri kullanma gibi her türlü sosyal tehlikelere ve kötü alışkanlıklara karşı savunmasız bırakılan ve başı boşluğa sürüklenen çocuklar olarak tanımlanmaktadır.

Tabloda da görüldüğü gibi Türkiye'nin hemen hemen her bölgesinden ve diğer ülkelerden gelen göçmen ya da sığınmacı kadınlar da sığınmaevlerinde kalmaktadır. Araştırmanın gerçekleştirildiği 10 il; İstanbul, İzmir, Bursa, Sakarya, Kocaeli, Muğla, Mersin, Van, Ankara ve Eskişehir, Türkiye'nin 6 bölgesini kapsamaktadır. Kadınların doğum yerlerine bakıldığında ilk sırayı %40 ile Güneydoğu ve Doğu Anadolu Bölgeleri* almaktadır. Kadınların çoğunluğunu Güney Doğu Anadolu (%24.3), İç Anadolu (%19.4) ve Doğu Anadolu (%15.5) bölgesindeki illerde doğdukları ve evliliklerine kadar da çoğunlukla bu illerde yaşadıkları görülmektedir. SHÇEK'lerde kalanların %70'i ve belediyelerin de %50'si bu üç bölge doğumlu kadınlardan oluşmaktadır.

Kadınların Eğitim Durumları

Araştırma illerindeki sığınmaevlerinde kalan kadınların eğitim durumları incelendiğinde görüşülen kadınların %13'ünün okuması-yazmasının olmadığı saptanmıştır. %74'ü ilkokul ve altı eğitime sahip iken, %15'i lise ve %2'si de üniversite mezunudur. Her eğitim düzeyinde kadın aileiçi şiddet ve ihmali yaşayarak sığınmaevine gelmiştir. Bu bağlamda sığınmaevinin statüsüne göre bir farklılaşmanın olmadığı da görülmüştür.

Kadınların Medeni Durumları ve Evlilik İlişkileri

Sığınmaevlerinde kalan şiddeti yaşamış kadınların %88'i evlidir. Kadınların %48,5'inin halen evlilikleri devam etmektedir. %15'i ise, mahkeme kararı ile eşlerinden ayrılmışlardır** %13'ü de sığınmaevi

---

* Bu oranlar KSGM (2009), SHÇEK (2009), Altınay ve Arat (2007)'ın çalışmalarından daha farklı bir görünüm sergilemektedir. Her üç çalışmada da bu bölgeler Akdeniz ve Orta Anadolu'nun gerisindedir. SHÇEK'in raporunda sığınmaevlerinde kalan kadınların doğum yerleri en yüksek oranda (%18) Akdeniz Bölgesi oluşturmaktadır. Bunu Marmara (%16), İç Anadolu (%16), Ege (%15), Doğu Anadolu (%14), Güney Doğu Anadolu (%13) ve Karadeniz (%7) Bölgeleri takip etmektedir. Yurtdışından gelen kadınlar %1 oranındadır.

** Sığınmaevleri üzerine yapılan çalışmalarda kadınların boşanma kararını vermesinde sığınmaevindeki sürecin önemine işaret edilmektedir. Örneğin Aguirre (1985)'nın ABD'de Teksas'da 15 sığınmaevinde yaptığı çalışmada kadınların istismarcı eşten ayrılma kararını dört etkenin belirlediği belirtil-

sürecinde boşanma davası açmış kadınlar iken, %13'ü ailelerinin onayı olmadan kaçarak imam nikâhlı olarak evlenmiş kadınlardır.

Şiddet görmüş sığınmaevlerinde kalan kadınların evlenme biçimlerine bakıldığında yaklaşık olarak üçte biri severek evlendiklerini belirtmişlerdir. %28'i ise görücü usulüyle evlenirken, %8'i kaçarak evlenmişlerdir.

Görüşülen kadınların %3'ü aileleri tarafından zorla evlendirilmişlerdir. Biri de berdel usulü evlendirilmiş kadındır. Yine kadınların %70'inin ilk evliliklerini ve %13'ünün ikinci evliliklerini gerçekleştirdikleri saptanmıştır. %62'si resmi nikâhla evlenmişlerdir.

Tablo 5.5. Kadınların Evlilik Süreleri

Evlilik Süresi	Sayı	Yüzde
1 Yıl ve Altı	13	12,6
2 - 6 Yıl	27	26,2
7 - 11 Yıl	13	12,6
12 - 16 Yıl	11	10,7
17 - 21 Yıl	13	12,6
22 Yıl ve Üzeri	7	6,8
Cevapsız	19	18,4
Toplam	**103**	**100**

Görüşülen kadınların evlilik süreleri 6 aydan 30 yıla kadar değişkenlik göstermektedir. Sığınmaevlerinde kalan kadınların %38.8'i 6 yıldan az süredir evliliği olan kadınlardır. Ancak şiddet sadece yeni evlilerde değil, tüm evlilik sürecinde devam eden bir olgudur. Görüşülen kadınların %18,4'ü evlilik süresine ilişkin soruya yanıt vermek istememiştir. Evlilik dışı hamile kalan kadınlar, tecavüze uğramış olanlar ya da zorla evlendirilmek istendiği için evden kaçan kız çocukları da bu oranın içerisindedir.

---

mektedir. Bunlar; 1) Kadınların sığınmaevinde aldıkları kararların sayısı arttıkça, 2) Kadınların yararlandığı sığınmaevi hizmetlerinin sayısı arttıkça, 3) Kadınlar sığınmaeviyle ilgili pozitif değerlendirmeleri arttıkça ve 4) Eğer istismarcı eş danışmanlık almıyorsa, kadının ayrılma yatkınlığı artmaktadır.

Tablo 5.6. İlk Evliliğin Yapıldığı Yaş

Evlilik Yaşı	Sayı	Yüzde
17 Yaş ve Altı	48	46,6
18 - 22 Yaş	29	28,2
23 - 26 Yaş	4	3,9
27 ve Üzeri Yaş	7	6,8
Cevapsız	15	14,6
Toplam	**103**	**100**

İlk evlenme yaşlarına bakıldığında 13 yaştan 34 yaşa kadar değişen bir yaş yelpazesinin olduğu görülmekle birlikte, %46.6'sı çocuk yaşta, yani 18 yaş altında ilk evliliklerini yapmış kadınlardır. Sığınmaevlerinde kalan kadınların ilk evlilik yaşları Tablo 5.7'de görüldüğü gibi çoğunlukla 11-22 yaş aralığında gerçekleşmiştir. Bunların toplam kadınlara oranı %55'tir. SHÇEK'lerde bu oran yaklaşık %80'dir. Özellikle kırsal alanlarda ve ülkenin geri kalmış kesimlerinde küçük yaşta evliliklerin oldukça yaygın olduğu gerçeği karşımıza çıkmaktadır. Bu sorunu açıklayan en önemli neden zorla ve görücü usulüyle evlenmelerin oransal olarak ülkemizde yüksek olmasıdır. Kadınların evlilik yaşlarının sığınmaevi statüsüne göre durumu incelendiğinde aşağıdaki tablo karşımıza çıkmaktadır:

Tablo 5.7. Sığınmaevi Statüsüne Göre Kadınların İlk Evlilik Yaşı

Kurum	17 Yaş ve Altı	18-22 Yaş	23-26 Yaş	27 ve Üzeri Yaş	Toplam
SHÇEK	25	10	1	3	**39**
	%64,1	%25,6	%2,6	%7,7	**%100**
	%52,1	%34,5	%25	%42,9	**%44,3**
Belediye	21	17	3	4	**45**
	%46,7	%37,8	%6,7	%8,9	**%100**
	%43,8	%58,6	%75	%57,1	**%51,1**
STK	2	2			**4**
	%50	%50			**%100**
	%4,2	%6,9			**%4,5**
Toplam	**48**	**29**	**4**	**7**	**88**
	%54,5	**%33**	**%4,5**	**%8**	**%100**

İlk evlilik yaşı sorusuna cevap vermeyen %14,6'lık oran, evlilik dışı hamile kalan ya da tecavüz sonucu kadın sığınmaevinde bulunan kadınları temsil etmektedir. Bu oran oldukça yüksektir ve evlilik dışı hamileliklerin ve tecavüz olaylarının da ülkemizde oldukça yaygın olduğunu ortaya koymaktadır.

Görüşülen kadınların eşlerinin eğitim ve meslek durumlarına bakıldığında %85'inin eşi ilkokul ve altı eğitime sahip kişilerdir. Ortaokul ve lise mezunu olanların oranı %13 ve üniversite mezunu oranı da %2'dir. Eşlerin iş ve meslek durumları ele alındığında yaklaşık üçte biri işsiz iken, yaklaşık %60'ı işportacılık, inşaat ustalığı, pazarcılık gibi işlerde çalışan kişilerdir. Görüşülenlerin eşlerinin sadece %7'si kamuda memur ve/veya emeklidir.

Sığınmaevlerinde kalan kadınların %79'unun çocukları olup, çocuklu kadınların %39'u çocuklarını yanlarında getirmişlerdir. Bunda temel belirleyici etken, kadınların kendi ailelerinin çocuklarını kabul etmemesidir. Özellikle fiziksel ve cinsel şiddete maruz kalan kadınların aileleri kadınları çocukları ile birlikte kabul etmediği için kadınlar, sığınmaevine gelmeyi tercih etmektedirler. Kadınların %40'ının tek çocuğu, %30'unun 2 çocuğu ve diğer %30'unun da 3 ve üstünde çocukları olduğu saptanmıştır. Özellikle 12 yaş altı çocuklar anneleriyle birlikte kalmaktadır. Bunların üçte ikisi 0-6 yaş arasındadır*. Bu çocuklardan bir kısmı fiziksel ve cinsel istismara uğramış çocuklardır. Aileiçi şiddet sürecinde kız çocuğunun fiziksel, duygusal istismarı, cinsel olarak da istismar riskini artırmakta, namus anlayışının neden olduğu toplumsal baskı cinsel istismarları ve *ensest*in açığa çıkışını engellemektedir. Özellikle *ensest* ilişkiler baba-kız, amca-yeğen, ağabey-kardeş arasında küçük yaşlarda başlamakta, uzun süreli yaşanmakta ve çoğunlukla hamilelikle sonuçlanmaktadır. Genellikle gebeliğin son aylarında açığa çıktığından, can güvenliklerinin korunması için kadınlar, SHÇEK'e bağlı sığınmaevlerine yerleştirilmektedir.

* SHÇEK 2009 raporuna göre bu oran %55'tir ve çocukların %68'i 0-6 yaş grubunda, yani öğrenim çağında değildirler. Yine çocukların çoğunluğu %68 öğrenim çağında değildir. Öğrenim çağında olup, okula gitmeyen ya da okulu bırakanların oranı %7'dir.

Kadınların Ekonomik Yoksunlukları ve Çalışma Statüleri

Sığınmaevlerinde kalan şiddet mağduru kadınların meslekleri-ne bakıldığında %86'sının ev kadını olduğu ve daha önce herhangi bir iş deneyimleri olmadığı görülmektedir. Çalışma deneyimi olanların oranı sadece %14'tür. Çalışmanın yapıldığı dönemde sığınmaevlerinde kalan ve işe yerleştirilen kadın oranı ise sadece %5,8'dir. Kadınların genellikle yatılı ve gündüzlü olmak üzere çocuk, yaşlı veya hasta bakıcısı, temizlik işçisi/gündelikçi olarak aile yanında; kat görevlisi, sekreter, temizlik, bulaşık, yemek, mantı, gözleme vb. işleri yapmak üzere de otel, lokanta, büro, fabrika, hastane vb. özel işyerlerinde çalıştıkları ifade edilmiştir. Çalışan kadınlar* ya günlük ücret almakta ya da en fazla asgari ücretle çalışmaktadırlar. Çalışmayan kadınların bir kaçının babasının emekli maaşının dışında gelirlerinin olmadığı da görülmüştür.

Kadınların Yaşadıkları Şiddetin Boyutları

Kadınların sığınmaevlerine geliş nedenleri sorgulandığında kadına yönelik aileiçi şiddetin bütün türlerinin çoğu kez iç içe geçmiş olarak yaşandığı görülmektedir. Ancak kadınların dile getirişlerinde fiziksel şiddet öne çıkmaktadır. Fiziksel şiddete cinsel, psikolojik ve ekonomik şiddet eşlik etmektedir.

Araştırmada sığınmaevlerinde kalan ve görüşülen 103 kadının %33'ü dayaktan kulak kesmeye kadar uzanan geniş bir yelpazedeki fiziksel şiddet, %12'si fiziksel ve cinsel, %11'i fiziksel ve psikolojik şiddet, %8'i cinsel şiddet ve istismar sonucu sığınmaevine gelmiş kadınlardır.

* Bu veriler SHÇEK 2009 yılı raporu ile karşılaştırıldığında, SHÇEK'e bağlı sığınmaevlerinde kalan kadınların %62'si hiç çalışmamıştır. Çalışanların %13'ü, kadın sığınmaevi hizmetlerinden yararlanarak işe yerleşmişlerdir.

Tablo 5.8. Kadınların Sığınmaevine Geliş Nedenleri

Sığınmaevine Geliş Nedeni	Sayı	Yüzde
Fiziksel Şiddet	35	34
Kalacak Yerinin Olmaması	26	25,1
Fiziksel ve Cinsel Şiddet	12	11,7
Fiziksel - Psikolojik Şiddet	11	10,7
Evlilik Dışı Hamilelik	7	6,8
Tecavüz	7	6,8
Çocuğuna Cinsel Tacizde Bulunulması	2	1,9
Evlilik İçin Yaşının Küçük Olması	2	1,9
Zorla Evlendirme	1	1
Toplam	103	100

Kadınların geliş öyküleri dinlendiğinde yaşadıkları şiddetin türlerini biraz daha ayrıştırabilme olanağı bulunmaktadır. Örneğin; aşağıdaki Tablo'da görüldüğü gibi şiddetin türleri arasında fiziksel şiddet ağırlıkta olmakla beraber, ekonomik ve psikolojik şiddet fizikselle birlikte yaşanmaktadır.

Tablo 5.9. Kadının Yaşadığı Şiddetin Türü

Maruz Kalınan Şiddet Türü	Sayı	Yüzde
Fiziksel ve Psikolojik Şiddet	24	23,3
Fiziksel ve Cinsel Şiddet	15	14,6
Cinsel Şiddet	13	12,6
Fiziksel Şiddet	10	9,7
Psikolojik Şiddet	9	8,7
Ekonomik Şiddet	9	8,7
Ekonomik ve Psikolojik Şiddet	2	1,9
Ekonomik ve Fiziksel Şiddet	10	9,7
Hepsi	11	10,7
Toplam	**103**	**100**

Erkek eşin kadını ve çocuklarını ihmali, bakmaması, para verememesi veya evden atması sonucu kalacak yerinin olmaması da kadınları sığınmaevlerine getiren nedenler arasında önemli bir yere sahiptir. Ayrıca evlilik dışı hamilelik, zorla evlendirme ve çocuk yaşta evlilikler de kadınların sığınmaevlerine gelmelerinde rol oynayan kadına yönelik şiddet türleridir.

Kadınların sığınmaevine geliş öykülerinde özellikle fiziksel şiddetin normalleştirildiği ve sözel olarak bile ifade edilmekten çekinildiği gözlemlenmiştir. Fiziksel şiddeti evliliğin ve erkeğin bir hakkı olarak öğrenen kadınlar öğrenilmiş çaresizlik içinde son çare olarak evden ayrılma sürecini başlatmaktadır. Moe'nin de belirttiği gibi, şiddete karşın kadınların evi terk etme girişiminin gecikmesinde öğrenilmiş çaresizliğin yanında, parasızlık, istismarcıların tehdidi, taciz ve takiplerine maruz kalmaları; ailelerin barışmaları için cesaretlendirmeleri; yalnız ve suçlu hissetmek, eşlerine karşı hâlâ sevgi hissetmek gibi nedenler şiddet sarmalının sürmesine yol açmaktadır.

Tablo 5.10. Aileiçi Şiddetin Kimlere Uygulandığı

Şiddetin Kimlere Uygulandığı	**Sayı**	**Yüzde**
Kendisine-Kadına	83	80,6
Hem Kendisine Hem Çocuklarına	17	16,5
Kızlarına	2	1,9
Toplam	**102**	**100**

Aileiçinde yaşanan şiddetin %97'si doğrudan kadına yönelik olurken, kadının yanı sıra çocuklarına yönelik olarak da yaşanmakta, özellikle kız çocukları fiziksel, cinsel ve psikolojik şiddete maruz kalmaktadır.

Tablo 5.11. Kadının Şiddet Gördüğü Kişiler

Kadının Şiddet Gördüğü Kişi	Sayı	Yüzde
Eşinden	51	49,5
Eşinden ve Eşinin Ailesinden	17	16,5
Eşinden ve Kendi Ailesinden	9	8,7
Babasından	8	7,8
Yakın Akrabasından	6	5,8
Erkek Arkadaşından	5	4,9
Kendi Ailesinden	4	3,9
Tanımadığı Birinden	2	1,9
Komşusundan	1	1
Toplam	**103**	**100**

Kadınlara şiddet uygulayanlar-istismarcılar arasında erkek eşler, kocalar %50 ile ilk sıradadır. Evli kadınlar, eşin yanı sıra eşin diğer akrabalarından ya da kendi aile ve akrabalarından da şiddete maruz kalmışlardır. Bekâr olan kadınlar için de aileleri, babaları, erkek kardeşleri ve kimi zaman da diğer akrabalar şiddet uygulayıcıları olabilmektedir.

Tablo 5.12. Kadınların Şiddet Kaynaklı Sağlık Sorunları

Sağlık Sorunu	Sayı	Yüzde
Psikolojik Rahatsızlıklar	25	73.5
Kalp – Şeker – Tansiyon	3	8.7
Böbrek Rahatsızlığı	2	5.8
Hepatit B Taşıyıcısı	1	2.9
Guatr	1	2.9
Görme Bozukluğu	1	2.9
Kadın Hastalığı	1	2.9
Toplam	**34**	**100**

Kadına yönelik şiddet kadın sağlığını farklı düzlemlerde etkilemektedir. Özellikle fiziksel, psikolojik ve cinsel istismarlar ciddi sağlık sorunlarına neden olabildiği gibi, astım, epilepsi, diyabet ve

hipertansiyon gibi kronik hastalıkların tedavi sürecini olumsuz etkilemekte, uyku ve yeme bozuklukları ve sosyal uyumsuzluk gibi belirtilerle ortaya çıkabilmektedir. Yine şiddete uğramış kadınlarda jinekolojik, merkezi sinir sistemi ve stresle-ilişkili sorunlarda da artış yaşanabilmektedir.

Araştırmada kadınların yaklaşık üçte biri sürekli sağlık sorunu (SHÇEK'lerde %33 ve belediyelerde %36) yaşadıklarını belirtmişlerdir. Özellikle kadınların %73.5'i psikolojik sorunları olduğunu ifade etmişlerdir. Ayrıca, kalp, şeker gibi kronik hastalıkları da vardır. Özellikle ağır fiziksel şiddet görmüş ve kulağı kesilmiş olan bir kadın aynı zamanda şiddetten dolayı kulakta işitme sorunu yaşamakta ve bir dizi ameliyat kendisini beklemektedir. Birçok SHÇEK sığınmaevinde kadın, sağlık sorunlarının çözümünde çok destek alamadıklarını, hastanelere yalnız gittiklerini ve sonrasında takiplerinin yapılmadığını dile getirmişlerdir. Bu konuda belediyeler arasında sağlıkla ilgili birim ya da hastanesi olanlarda sorun yaşanmazken, bu olanağa sahip olmayanlar, sürekli bakım gerektiren kadınların masraflarının karşılanmasında sıkıntılar yaşandığını belirtmişlerdir. Kalan kadınlar da sıklıkla bunu ifade etmişlerdir. Kadın kuruluşlarında kalan kadınlar için, özellikle Mor Çatı'da kadınların geldikleri andan itibaren ilk olarak varsa sağlıkla ilgili tedavilerinin yapıldığı hem kadınlar hem de yöneticiler tarafından dile getirilmiştir.

Şiddetli Sessiz Dramlar: Dile Getirile(bile)n Yaşanmış Şiddet Öyküleri

Her durumda şiddetin mağdurları olan kadınlar aileiçi şiddeti hem kendi ailelerinden ve hem de eşlerinin ailesinden farklı biçimlerde görmektedirler. Aşağıda verilen örnek öyküler kadınların yaşadıkları aileiçi şiddetin nedenlerini ve biçimlerini anlamak ve sığınmaevine geliş nedenlerini kavramak bakımından önemlidir. Bu öyküler her kadının anlatısında şiddetin ne kadar derin izler bıraktığını görmek bakımından da değerlidir. Üstelik bu anlatılar onların yaşamlarında o kadar sıradan olaylar olmuştur ki, son noktada seslerini duyurabilmişlerdir. Sessiz kalmış, dile getirilen bazı şiddet hikâyeleri aşağıda verilmektedir.

Hep Dayak, Hep Dayak! S.D. adlı görüşmeci yaşadığı şiddetin fiziksel ve psikolojik boyutlarını şu şekilde ifade etmiştir:

"... Eşim bana eziyet ediyodu, dövüyodu. Ben de polise sığındım onlar da beni buraya getirdiler. Ben bi yer bilmiyom, sokakta kayboldum. Ben 16-17 yaşında evlendim, şuan hesaplıyamıyom, kocam kafama vurdu anlayamıyom yani. Ben görücü usulüylen evlendim, tanımaydım, beni eşim sevmedi, ısınamadı bana. İşte huzur vermedi, dayak 7-8 sene sürekli dayak attı. Evlendik 2 ay dövmediydi beni, ondan sonra sürekli dövdü... Ailem sahip çıkmadı, önceden eşim dövdüğünde onları aradım ama gelmediler, sahip çıkmadılar. Ablama gittim o da bakmadı bana, ben kendime bakamıyım sana nasıl bakayım dedi. Sonra kocama gittim o da nerde kaldın sen bu kadar süre dedi dövdü beni, hâlâ kafamda yaralar ağrılar var benim. Gidecek yerim yok diye, ailem sahip çıkmadı, ablam da işte bakmadı bende buraya geldim... Bana sen çirkinsin diyo, bende bazen giyiniyom süsleniyom ona da kızıyo, kime süslendin diyo dövüyo beni. Öylede yaranamıyom böylede. Napcam bilmiyom. Dakka başı dövüyo inanmazsın dakka başı dövüyo. Hırsını alıyo bilmiyorum yani. Psikolojik rahatsızlığı mı var bilmiyom, hasta mısın doktora git dediğimde kızıyodu, daha çok dövüyodu. Söylüyodum ama gitmeydi, anlıycan huzur yok bana. İşte sopayla, eliyle dövüyodu, iş yerinde demirden sopa yaptırmıştı kendine onlan dövüyodu. Yani ne bulursa onlan dövüyodu."

Ayıkken Dövse Ben Ona Bile Razıyım! F.K. adlı görüşmeci kadın sığınmaevine kendisini getiren nedeni ve şiddet öyküsünü şu şekilde anlatmıştır;

"Kocam eve gelir camları kırar, zarar verir, döverdi. İlk evlendiğimiz sıralar alkol alırdı ama uyuşturucu kullanmıyordu, başka bir zararı yoktu bana. Benim abim falan da içer böyle tehlikeli bir şey olduğunu görmemiştim. Ama kocam alkolden sonra eve zarar verirdi, bizi de çok döverdi. En son olayda beni çok kötü dövdü ben de abimi çağırdım. Aldı beni götürdü, abim beni götürünce kocam evi yakmaya kalktı. Ben çocukları aldım ve evden ayrıldım, ama bu durumu kocam kaldıramadı şimdi geri dönmemi istiyor... Çok döverdi beni, beni ayıkken dövse ben ona bile razıyım. Ama bir ara uzak bir yerde oturuyorduk orada başımıza bir şey gelir diye korkuyordum, etrafımızda kimse yoktu yardım edecek. Issız bir yerde oturuyorduk. Beni dövdükten sonra sağlık raporu aldım, ama mahkeme falan olmadı daha. Şikayetini geri al falan demedi bana. Karakolda benden özür dilemesini bekledim, hatta komutan bir süre odada yalnız bıraktı bizi. Ben de o ara tereddütteydim

aslında belki barışırım diye düşündüm. Komutan aile birliğinden falan bahsetti. Kocam da konuşacak bir şey yok o beni biliyor dedi, zoruma gitti...".

Döverken Elleri Acımasın Diye Eldiven Takardı! Fiziksel ve psikolojik şiddet Z.A'nın öyküsünde eşinden gördüğü şiddet karşısında kaldığı çaresizliği şu sözlerle ifade etmiştir;

"En son işte evden kaçmaya karar verdim, herkesin önünde dışarıda beni dövüyordu, herkesin bir gururu var. Sanki kötü yola düşmüşüm gibi, gururum kırılıyordu. Bana hakaretler ediyordu ben abimle konuşuyordum senin abin olduğunu nerden bileyim diyordu, ilkokula giden kaynım vardı ondan bile kıskanıyordu. Ben bir tek ilk çocuğumu isteyerek yaptım. Zorla ilişkiye giriyordu ben istemeyince dövüyordu ortanca oğluma hamile kaldıktan sonra da bu sefer çocuk düşsün diye karnıma vuruyordu ama düşmedi. Bu devirde kadın döven tek erkek benim gurur duyuyorum diyordu. Beni döverken elleri acımasın diye eldiven takıyordu. Ben kaçarken görümcem de bana yardımcı oldu, yol paramı verdi. Ben de muhtarın bir arabası vardı durdurdum beni Akdağ madenine götür dedim, gözlerim de pek görmüyor, zor oldu, gözlerimi kaybedeli üç buçuk yıl oldu. Gözüm bu hale gelince ameliyat oldum doktor sert darbe almışsın dedi. Korkudan yalan söyledim, merdivenden düştüm, dedim. Doktor anladı aslında gözüne sert bir şey gelmiş, o neydi? diye sordu söyieyemedim. İki defa daha ameliyat oldum. 2007'de ameliyat olduğumda iyi bakman gerekiyor dediler. Biraz iyileşmişti ama eşim gözüme tekme vurdu, köyün dışında oturuyorduk elimi uzatsam yardım edecek kimse yoktu yerine göre kapıyı da üzerime kilitleyip gidiyordu buraya gelmeden önce bir kere daha kaçtım babamın yanına gittim kocam beni buldu. Babam da kadının yeri kocasının yanıdır, dedi. Geri gönderdi. Bana kimse sahip çıkmıyor diye daha çok yükleniyordu. Sonra geldim polislere anlattım kocam şiddet uyguluyor dedim ifademi aldılar yazdılar, savcının yanına gittim ona da anlattım eve dönemem dedim köye dönersem beni öldürür dedim bu devirde adam öldürmek kolay değil dedi savcı. Beni ordan kaymakamlığa gönderdiler ancak o yardımcı olur dediler...".

Yerden Yere Vuruyordu! Aileiçi şiddeti yaşayan bir genç kadın olarak C.B, baba evindeki fiziksel şiddeti ve evden kaçış öyküsünü yaşadığı tacizlerle şöyle anlatmıştır:

"Babam bana seni okutmucam dedi. Ben gizlice okula gittim, kayıt oldum böyle. Sabah babam evde olunca gidemiyodum, ben sonra onlara söylemek zorunda kaldım. Babam liseden kaydımı sildirdi. Öğrendi işte, ben söylemek zorundaydım okula gittiğimi. Gizli gizli iş yapmayayım diye söylemek zorundaydım, ondan sonra babam dayak vurmaya başladı. Sokakta dayak yedim böyle. Bana böyle bir tokat değil, iki tokat değil, alıyor yerden yere vuruyordu böyle... Annem beni kurtarmak istiyordu ama annemi de dövüyordu. Sonuçta komşular polise haber verdiler. Polisler geldi aldı beni, Ankara'da... kadın sığınmaevine yerleştirdiler. Kadın sığınmaevinde, Ankara'da 2 yıl filan kaldım. Amcamla görüştüm ve yanına gittim böyle. İstanbul'a gittim işte. Ben evlenmek istemiyorum, beni evlenmeye zorluyor ama benim hedefim okumak. Hatta amcamın kızı hemşire olmuş ben de okumak istiyordum. Benim hedefim 14 yaşında evlenmek değildi...amca oğlumla evlendirmek istediler... kaçtım evden... 18 yaşında nikahlandım ben Ankara'da. Yurttan erkek arkadaşım vardı, hani yok şöyledir yok böyledir. İşte ben bu hayattan kurtulayım diye onunla nikahlandım ama seviyorum böyle. 18 yaşında nikahlanınca 2 hafta sonra, aslında onun fabrikada çalışmadığını kadın pazarladığını öğreniyorum. Ankara'dan kaçtım..İşte o olaydan sonra Bakırköy'de tecavüze uğradım... Sonra kadın sığınmaevine geldim...".

Hamileyken de Dövüyodu! A.N. adlı kadın görüşmeci eşiyle yaşadığı olayları ve şiddet öyküsünü şu şekilde anlatmıştır:

"Sürekli 3-5 gün öncesini bahane edip dövüyordu. İçince sen bana niye bunu söyledin diyip vuruyordu. Sana ne içerim diyordu. Sonra kızım dünyaya geldi. Hamileyken de dövüyordu. Çok dayak yedim, çok... Evlendikten 2-3 yıl sonra başladı şiddet. Çocuklar annem giderse ne yaparız diyorlardı. Çocuklar da şiddet gördüler, psikolojileri bozuldu onun için durumları iyi değil. Bir ara baba evine dönüm, temizliğe falan gidiyordum. Abimler de sürekli para istiyorlardı. Onlara kızıp eşime döndüm. O dünden hazır gelmeme. Son dönmemde ben kendim döndüğüm için başıma kakıyordu, gidip huzur bulamayıp gelişimi. Abim de babamın evindeyken dövmüştü zaten. Babam ölünce hükümdarlık abimlere kaldı. Babam sağken bir şey diyemiyorlardı. Babamdan kalan maaşı alabiliyorum, şu anda. Son olay yine kadındı, kadınlarla buluşuyordu. Kaynım falan eşime kızıyorlardı... Bazen kayboluyordu ortalıktan, sonra çıkıp geliyordu. O akşam alkollüydü, yine kadın sürekli

arıyordu ben açtım telefonu. İş iyice çığırından çıktı. Kavga ettiğimiz günlerde işten arıyordu, beni evde miyim diye. Kontrol ediyor sürekli. Özlediğinden değil, araştırmak için yani. 3 gün boyunca beni kontrol ettiği için fırsat kolladım evde normal davrandım. Gideceğimi öğrenir yakalarsa döver dedim".

Herşey Bitmişti! T.S. adlı kadın görüşmeci ailesi tarafından zorla evlendirilmeyle başlayan cinsel ve fiziksel şiddet sürecini şu sözlerle ifade etmiştir:

"... Köye kız kardeşim, halalarım, amcalarım da toplandı. Beni onunla bir odaya koydular, gerdeğe girelim diye de kapıda halalarım bekledi, bana zorla sahip oldu amcamın oğlu. Ben tamam artık her şey bitti diye düşündüm. Ama huzurevinden (sığınmaevinden) beni bırakırken babama bu sefer kızın başına bir şey gelirse kesin alırız demişlerdi, bana telefon vermişlerdi, o akşam hemen aradım. Ertesi gün jandarma geldi. Beni tehdit ettiler kendi rızamla geldim demem için, korktum dayak yemekten, jandarmaya kendi rızamla geldim dedim, o an her şey bitmişti benim için. Sonra jandarma geri geldi benim hareketlerimden şüphelenmişler. Babam dövüyordu kaçtım diye ama, kardeşlerim dövmüyordu. Herhalde jandarma anladı durumumu. Gitmişlerdi tekrar geri geldiler. Evdeki herkesi karakola aldılar, ben her şeyi doğru anlattım orda. Beni yine huzurevine gönderdiler. Ordan beni Samsun'a gönderdiler. Samsun'daki yerimi de öğrenmişler geldiler. 4 günde geldiler. Nasıl buldular bilmiyorum. Eniştem polisti herhalde onun sayesinde buldular ama tam bilmiyorum nasıl bulduklarını...".

"Biz Çektik Sen de Çek" Söylemiyle Köleleştirilen Hayat: D.S. adlı görüşmeci evlilik yaşamı boyunca yaşadığı iç içe geçmiş şiddet türlerini, özellikle fiziksel ve ekonomik şiddeti şu şekilde ifade etmiştir;

"Evlendiğimiz sürece eşimden şiddet gördüm, alkolü vardı, esrar kullanıyordu. Çalış dersem dövüyordu... Çok açlık, sefillik çektim. Ayrılmayı çok düşündüm. 3-4 sefer babamın evine gittim. Annem düzelir, dedi. Biz de çektik sen de çek dedi. Ben alışmıştım artık. Ama son zamanlarda sözlü şiddet uyguluyordu. Hep hakaret ediyordu, küçümsüyordu, dövüyordu. Tekme tokat girişiyordu. Yani bir iki tokatla geçiştirmezdi. Gezdirmesi yok, beslemesi yok. Karı-koca ilişkisi yok... Eltimin telefonunu çaldı eşim.

Sonra beni dövüp sokağa attı. Sonra o ertesi gün panik atak hastalığına yakalandı. Çay getirdiğimde çaya tekme attı. Çay üstüme döküldü, yaktı her yanımı. Oturup çok düşündüm terk etmeden önce. Sevgi ve saygı yoktu. Köle gibi kullandı beni. Kaynım batarya istedi yok dedim. Eltime yok dediğim için yine dövdüler...".

Törelerin Yaşandığı Hayattan Özgürlüğe Kaçış: T.G. adlı görüşmeci kardeşiyle birlikte törelerin kendilerine biçtiği hayattan kaçış öykülerini şu şekilde anlatmıştır;

"18 yaşında evlendim. Zorla evlendirildim, biz de töre böyledir. Başkasının isteği üzerine yapılmış bir evlilikti. Babam bana sormadan beni verdi. Yaklaşık 6 yıl evli kaldım. Sözlü şiddet görüyordum. İstemeden evlendiğim için sürekli haraket eder, küçümserdi beni. Yaş sorunumuz da büyüktü. 12 yaş fark vardı. Doğu şartlarında yaşamış biri olarak onun yaşlarında bir kadın olmamı bekliyordu. Çocuk da doğuramayınca bana tepkiler çok arttı. Bana bir çocuk veremedin, dedi. Seni boşayamıyorum. Babanın evine git diyorum, gidemiyorsun. Ben de tamam dedim bir şekilde halledecem, dedim. Kız kardeşimi de amcaoğluyla zorla evlendirmek istediler, benim kaderimi paylaşmasın diye anlaştık, birlikte kaçtık...Bir otele gittik. Ailemiz kayıp ilanı verdiği için otelde polis bizi yakaladı. Reşit olduğumuz için polis bir şey yapamadı. Biz durumu anlattık, dönmek istemediğimizi söyledik, bizi töre gereği öldürürler dedik. Sizi bir yere yerleştirelim, dediler. Bizim oralarda polise ve askere pek güvenilmez, bilirsiniz şartları. Kadın sığınma duydunuz mu? dediler, biz biraz tereddüt ettik. Dizilerden duydum, dedim. Oraya yerleştirsek ister misiniz? dediler. Kabul ettik. Sonra buraya geldik. 4,5 ay boş oturdum. Şimdi belediyeye bağlı kültür merkezinde çalışıyorum. Kız kardeşim de çalışıyor orda..."

Törelerin Gölgesinde Yaşamak: H.N. adlı görüşmeci törelerin acımasızlığını ve kadına yaşam ve söz hakkı tanımadığını şu sözlerle ifade etmiştir;

"Ben evlendim ama eşimi sevmiyordum. Berdel evliliği yaptırdılar. Diyarbakır'dan köye gelin gittim. Eşimi sevmediğimi o da biliyordu ve bana bıçak çekti sevmiyorsun diye. Her türlü şiddet de uyguladı. Zorla evlilik olunca her şey zorla oldu ve cinsel şiddet falan da uyguladı. Aileme geri kaçtım geldim ama berdel olunca kabul etmediler. Babam kendi eliyle kocama geri verdi beni. Baba-

mın gözünün önünde beni dövdü eşim, ama babam bir şey demedi. 1 hafta dayandım, amca çocuğuyuz biz aynı zamanda eşimle. Ama kaçtım bir hafta sonra, akrabalara. Babam gelip aldı beni Bursa'ya getirdi eşimi de tabi. Ya kocana geri döneceksin ya da öleceksin deniyor, bana. Babam dövdü sürekli ve annem de kapıyı tuttu kaçmayayım diye. Dövmesi bitince de eşime tecavüz ettirdi bana elim kolum kalkmıyor nasıl olsa. Ellerimi falan da bağladılar. Bu son olay oldu ve arkadaşıma kaçtım.. zaten resmi nikah yoktu, imam nikahı. Polise gittim ve polis buraya getirdi...".

Kadınım Doğuştan Kadersizim! B.K adlı kadın görüşmeci çocuk yaşta başlayan zorla evlendirilme, fuhuşa zorlanma süreçlerinde yaşadığı fiziksel şiddeti şöyle anlatmıştır:

"11 yaşında babam başlık parası için beni sattı. Kocam beni dövdü, çok dövdü, iki çocuğum oldu. Ama beni istemedi, sonra çocuklarımla beni babamın evine gönderdi. Babam bakar mı hiç, beni yine sattılar, abim buldu bir adam... Adam içiyo, sakat zaten. Oğlanları vardı evde, onlar da beni dövmeye kalkıştı. Oğlanlar benim kızıma tacizde bulundular. Kızıma saldırmaya falan kalkışmışlar, kızım bana söyledi. Eşimin oğlunun kızıma tacizde bulunmasını kızım anlattı. Anne dedi, abim bana saldırmaya kalktı dedi. Tarladaydım ben bi gün babasına anlattım, o da eee çocuk onlar dedi, bişey olmaz dedi. Ben de bişey olmaz olur mu dedim ya çocuğun önü acıyormuş, çocuk annem önüm acıyor önüm acıyor diyor. Bende ağladım, sızlandım, oğlum dedim böyle yapma etme, bu ne dedim. Şaka yaptım anne dedi. Ben de bunun şakası mı olur dedim. Bugün şaka yarın şaka, daha sonra çok ciddi şeyler olur dedim. Yani çocukların bana zararı yoktu ama işte, beni anne biliyolardı, seviyolardı ama adam çok dövüyodu. Hamile halimle namazın üstünde tekmeler vuruyordu, böğrüme, kafama her yerime tekmeler vuruyordu. İçiyodu, ağzı pisti, bozuktu, Dakka başı millete gel karımı yap, orospu, ananı yapıcam diyor yumruklar atıyordu. Tüplerle olsun her şeyle vuruyordu. Gitsem 3 tane çocukla nereye gideyim, gitsem akıllancak mı yo, yine yapıcak aynı şeyleri. Kur-an'a el bastı, abisine yalvardım ben ne yapıyım gelin dedi o zaman boşan dedi abisi. Tamam gidiyim gidiyim ama akıllanmıyo. Kaçıncı affettim ben onu. Biz boşanmadık daha... Kuru ekmeğim olsun huzurum olsun. Yemin ediyorum sana kocamla bi sabah oturup çay içemedim, hep küfür, hep dayak vardı. Yemin ediyorum sana bak yemin ediyorum ramazan ayına

giricez hep dayaktı, hep küfürdü. Geçen müdüre hanım beni çağırdı, B.K dedi ne olacak senin bu halin dedi, sen 4 çocukla ne yapmayı düşünüyorsun dedi. Allah büyüktür dedim, düşmez, kalkmaz bir Allah'dır dedim. Bu zamana kadar ne yaptıysam dedim, Allah çocuklarımın nasibini çıkartır, bişey yapmasam namusumla çalışırım. Gerekirse de çocuklarım için dilenirim dedim. Gider cami kenarında dilenirim, yeterki namusuma sahip çıkayım, dedim. Ama yine de şansım yok abla, şansım olsaydı anam beni kız doğuruncaya kadar erkek doğururdu...".

Katlanıp Duracaksın... Kadınsın! L.H. adlı görüşmeci eşinden ve eşinin ailesinden yaşadığı şiddetin yaygınlık derecesini şu sözlerle ifade etmiştir;

"Ben anlamadım evlilik nasıldı. Kaynanam ve kayınpederimle beraber kalıyorduk. Tehditlerde bulunuyordu. Sözlü tacizlerde bulunuyordu. Eşime söyledim. Kayınpederim aynı evde yaşamasak sahip olacaktı bana. Ben kendimi öldürecek düzeye geldim...6 ay ailemin yanında kaldım. Katlanıp duracaksın dediler. 6 ay sonra ikinci evliliğim gerçekleşti 2 milyar karşılığında. Ben dedim evlenmek istemiyorum, çalışmak istiyorum ama dinlemediler. Borçları vardı... Beni sattılar... O 58 yaşındaydı. Çok kötü şiddet uyguluyordu. Kavgası ve dövüşü eksik olmuyordu. Adam içiyor geliyordu. Gece 3'te geliyordu. 70 yaşında bir adam var, eve getirmiş. Benim 6 yaşındaki çocuğumla ilişkiye girmiş. Ben çıldırdım zaten. Kızına sahip çık dedim. Sen ne biçim babasın. Bana dedi ki sen fahişesin. Ama ben çöplük gibi bir ortamda yaşıyodum. Eşimin cep telefonunda bir sürü şey gördüm. Dedim sen nasıl şerefsiz bir insansın diyerek isyan ettim. Sonra gittim düzelmiştir diye. 2 ay huzurumuz oldu. Sonra yine başladı. İşkence de yapıyordu. Çocuğu da dövüyordu. Polisler aldılar beni ben arayınca. Kadın sığınmaevine göndeririz, dediler".

Örselenmiş Hayatlarda Namus ve Kadın Bedeni! G.C. adlı görüşmeci kadın aileiçi cinsel taciz ve istismarları şöyle dile getirmiştir:

"Eşimin abisi tecavüz etti bana 7 aylık hamileyken, imam nikâhlı eşimin abisi. Eşime abisi kendisini korumak için evlendiğim günden beri birlikte olduğumuzu iddia etti, eşim de beni dövdü. Ondan sonra ayrıldık. "Çocuk benden değil" dedi. Zaten çocukta dövdüğünden dolayı öldü, öyle yani ondan sonra da ayrıldık. Ben eşime anlattım ama inanmadı ki bana, abisine inandı. İşte benim

bir abim vardı ben onu çok seviyordum eşim sürekli tehdit ediyordu, abini öldürürüm diye, ben de korktum açıkçası çünkü sürekli cezaevine girip çıkan bi insan abime bir şey yapar diye ayrıldım çok da kendimi savunmadım. Ben eşime kaçtığımda ben 14 yaşındaydım o 19 yaşındaydı. Biz kaçıp evlendikten sonra kayınvalidemlerle, kaynımla hep beraber yaşıyorduk. Aynı evde yaşayınca da abisi bana tecavüz etti, bu tecavüz olayları bayağı bi sürdü. Beni tehdit ettiği için anlatamadım, korktum yani. Annemlere de söyleyemedim çünkü o dönemde annemlerle de konuşmuyodum. Eşimden mi nasıl ayrıldım, işte o olayı öğrendikten sonra dayak attı bana, ben o dayaktan sonra çağırsa da gitmezdim yani, çok da çağırdı zaten, geri dönmemi çok istedi ama gitmedim ben. Ondan ayrıldıktan sonra annemin yanına gittim, annemin yanına gitmeden önce 2 ay bir arkadaşımın yanında kaldım, o da eşinden boşanmıştı onun yanında kaldım. Ondan sonra çocuk öldükten sonra annemin yanına gittim. İşte ben annemin yanındayken bu tanıştığım, şuan hamile kaldığım çocuk Almanya'dan tatile gelmişti, aslında yolda yürürken film gibiydi arabasıyla bana çarptı, öyle tanıştık yani, 1.5-2 ay beraber olduk falan filan sonra işte gezdik tozduk, bana nerde oturduğunu falan hiçbir şey söylemedi, Almanya'da yaşadığını da bilmiyordum. Belki de açıkçası nerde oturduğunu söylerse gidip orada bulurum diye korktu ve söylemedi. Biz onla gezip tozarken işte birlikte olduk ben hamile kalmışım. Hamileliğimi bebek 2.5 aylık olunca öğrendim. İlk öğrendiğimde aldırmayı düşündüm ama ilk çocuğumda ölünce işte buna da kıyamıyorum. Şuan doğurmak istiyorum, kesin karar verdim doğuracam. Onun ne telefonunu, ne adresini hiçbir şey bilmiyorum onunla ilgili olarak. Ben onun soyadını bile bilmiyorum. Ben ne bileyim işte hamile kalacağımı hiç düşünmedim, gezer tozar sonrada ayrılırım diye düşünmüştüm, o yüzden de hiç sormadım yani. Ben uyuşturucuya alışık bi insan değilim, bir iki kere esrar çektim, ondan sonra oldu zaten ne olduysa. Açıkçası ilişkiye girdiğimizi de yarım yamalak hatırlıyorum zaten. Sonra hamile olduğumu anneme anlattım, annem de kabul etmedi evden kovdu beni...

Annem Bi Şey Demedi İşte, Bize İnanmıyodu! M.A. adlı görüşmeci üvey babasından gördüğü cinsel tacizi ve şiddeti şu şekilde ifade etmiştir;

"Üvey babam bana tacizde bulunmaya kalkıştı, ama şiddet sürekli şiddet vardı zaten. Neden dövdüğünü ben de bilmiyorum, annem sesini çıkarma diyordu... Ya işte olur olmaz şeyden dövüyordu... şunu niye böyle yapmadın, bunu niye böyle yaptın diye her şeyi sebep gösterip dövüyodu... En son işte iyice taciz etmeye falan çalıştı. Ben de kaçtım. Daha önce de oldu tacizleri, anneme söyledim, annem bi şey demedi işte, bize inanmıyodu ona inanıyodu. Hayır, yapmadım diyordu. Sonra ben kaçmaya karar verdim; İzmir'de bir ablam var evli ona gittim, onun yanından annem ve erkek kardeşim gelip aldılar beni. Erkek kardeşim 18 yaşındaydı. Kardeşim inanıyodu ama korkuyodu. Korkuyodu derken yani ona da bi şey dicek diye korkuyordu... Sonra ablama kaçtım, ablamdan gelip tekrar aldılar beni, alınca zaten bu sefer iyice kaçtım diye bağlayarak dövmeye başladı. Sonra karakola gittim öyle kurtuldum... Bana taciz girişiminde bulundu ama herhangi bi zarar vermedi...".

Kendim Kabullenemedim, Öz Babası! F.S. adlı görüşmeci eşinden kızlarına yönelen cinsel tacizi, tükenmişliğini ve çaresizliğini şu sözlerle ifade etmiştir:

"Öyle işte sonra sabrımı taşıran son nokta var, son nokta çok kötü. Ondan sonra ayrıldım. Yani nasıl anlatayım, ben duyduğumda inanamadım, kendim kabullenemedim.... Ne bileyim nasıl olabilir böyle bir şey dedim kabullenemedim işte. Olamaz böyle bir şey diyorsun, tamam çocuklarım da yalan söylemez, ama kabul edemiyosun böyle bi şeyi. Eşim kızlarıma tacizde bulundu, bunu yapan öz babaları. Yani çok kötü bi şey, insan kabullenemiyo. Kızlarım bana anlattılar ama ben inanmak istemedim, ben hiç şüphelenmemiştim. Zaten ben en küçük bir şeyden şüphelensem böyle bi şeye göz yumcak insan değilim. Çünkü ben namusumla bir yerlere gelmeye çalıştım, o kadar namusuna düşkün bi insan bunu görmezden gelemez yani. Bunu eşim 3 kızıma da yapıyor. Büyük kızım zaten bundan dolayı kaçarak evlendi. Kızların da birbirinden haberi yokmuş, babalarının kendilerine uyguladığı tacizi birbirlerine anlatmamışlar, onlarda ben öğrenmeden bir ay önce haberleri olmuş birbirlerinden. En küçüğüne bir defa yapmış zaten. Tamamen cinsel ilişkiye girmemiş, sadece tacizle kalmış. Ya ne bileyim kabul etmesi çok zor bir şey, inanmak istemiyor insan. Ben duyduğumda biraz bekledim çünkü o da benim 21 senelik eşim, onu da benim görmem lazımdı hareketlerini, ben

hemen kesip atamam. Ama hiç böyle bir şey yapmaya hakkı yok yani ne olursa olsun hiçbir biçimde hakkı yok yani. Ben kızlarıma dedim niye bu kadar beklediniz, niye bana daha önce bir şey söylemediniz diye bağırdım çağırdım onlara, bu kadar süre niye sakladınız dedim. Büyük kızım dedi ki bana o ne yapar yapar seni bir şekilde ikna ederdi, kendini aklardı beni yalancı çıkarırdı inanırdın, dedi. Küçük kızım ortanca kızım inancağını biliyordum ama sana zarar verir diye korktum dedi, zaten söylememeleri içinde tehdit ediyormuş... Son taşma noktaları onların en küçüğüne bi kere yapmış, işte ortanca da bunu öğrenince onunda aynı şeyleri yaşamasını istememiş, o yüzden bana anlattılar. Sonra işte ben çalışıyodum, ilk duyduğumda dünyam başıma yıkıldı, inanmak istemedim. Ya ben 21 yıllık evliyim, her şey var ama böyle bir şeyi televizyonda duyuyoruz, gaztede okuyoruz tiksiniyoruz yani. Dünya başımın üstüne yıkıldı o an yani, her şey bitmiş oldu o an. Kızlar anne sen bize inanmıyon ama biz telefona kaydetcez, bize söyledikleri şeyleri kaydetcez sana dinletcez dediler. Şimdi onlar bunları anlattıkça insanın tüyleri diken diken oluyor. Hazmedemiyorsun yani. Bi de ben bu yaşıma kadar böyle bir şeye maruz kalmadım. Sonra işte onlara çok kızdım niye söylemediler, niye o kadar çektiler diye kızdım. Ondan sonra işte ne oldu? Kızlar anne kamera al dediler, ama böyle bi şeyi bilerek kameraya aldırmak çok zor, anlatıyolar böyle bi şeyi siz kabullenmek istemiyorsunuz, sonra onlar inandırmak için bunu yapıyorlar ve size izletiyorlar çok zor yani. Bunu kimseye de söyleyemezsin, söyleyemezsin derken yani ben ne yapcağımı bilemedim. Bu benim kendi içimde olabilecek veya kendi ailem içinde halledilecek bi şey değildi. Bu 6 yıl sürmüş büyük kızıma, ortanca kızıma 3 yıl, küçüğe daha yeni başlamış. Kabus gibi yani. Ben işe gittiğimde yapıyormuş... İşte ben avukata gittim avukat psikiyatriste yönlendirdi... Kızıma direkt karakola gidelim dedim. Ondan sonra karakola gittik, sonra işte oğlum anne dedi şikâyet dilekçesi verirsen ben ne yapcam, dedi, böyle bir şey duyulmasın dedi. Oğlum inanmıyordu, belki ondan bilmiyorum. Şikayetçi olmadım, çünkü oğlum inanmıyordu ne bileyim, şuan pişman değilim. Belki şikayetçi olsaydım daha kötü şeyler de olabilirdi. Ya öyle bi şey ki ya çok kötü bi şey...".

Bölüm VI

KADINLARIN SIĞINMAEVİ DENEYİMLERİ

Şiddetten Kaçış ve Sığınmaevine Geliş Sürecinde Yaşananlar ve Dirençler

Kadınların şiddet yaşanmışlıkları uzun süre aileleri ve yakın çevreleri tarafından susturulmakta ya da göz ardı edilmektedir. Evden ayrılmaya karar vermek ise kadınlar için oldukça zor olmakta ve son noktada yapılabilecek bir eylem haline dönüşmektedir. Çoğu kez de yüksek risk durumunda, yani ölüm tehlikesinde ya da şiddet çocuklara yönelip, sistematik hale geldiğinde karar aşamasına gelinebilinmektedir. Toplumsal ve kültürel dayatmalar, kadınların toplumda dul olarak yaşamalarının getirdiği zorluklar, iş alanlarının erkeklere ait olması, kadınların çalıştıkları işlerinse düşük ücretli olması ve gelirlerinin yeni bir yaşam kurmaya yetmemesi, yasal düzenlemelerdeki yetersizlikler ya da uygulamadaki ihmaller, kadın haklarının iyi korunamaması gibi etkenler, kadınların yaşadıkları şiddet düzeyini artırmaktadır.

Kadınların şiddet ortamından uzaklaşamamalarının ardında yatan nedenlerin başında; ailelerinin yanında toplumun ve çeşitli kurumların bu konuyu özel alan meselesi olarak görmeleri ve ataerkil korumacı bir bakışla müdahil olmama istekleri de rol oynamaktadır. Bir diğer ifadeyle; aile ve yakın toplumsal çevre yanında konuyla ilgili kamu bürokrasisi kadına "ailenin mutluluğu yalanı"nı sürdürme, "aile hayatının gizliliği"ne dair normlara uyma ve evlilikte kadından beklenen sosyal rollere uyma ve itaat etme görevini yüklemektedir. Bunun yanında, ailesinde istismar ve şiddet geçmişi olan kadınlar, aileden gerekli destek ya da anlayışı bulamamaktadır. Diğer yandan çevresel faktörler de kadınların yardım arama davranışı ve bağımsız hareket edebilme yeteneği üzerinde rol oynamaktadır. Benzer biçimde kadınların kalacak güvenli yerlerinin olmaması ve bununla bağlantılı gelişen evsizlik korkusu da şiddetin içselleş-

tirilmesinde etkili olmaktadır. Connell'in de belirttiği gibi, kadınların şiddet içeren bir evliliği sürdürebilmelerinin veya şiddet uygulayana geri dönebilmelerinin nedenlerinden bir de, barınma alternatiflerinin bulunmamasıdır (1998: 33). Yine kadınların şiddeti müthiş bir yalnızlık ve suçluluk duyguları içinde yaşamaları, birden fazla şiddet türüne aynı anda maruz kalmaları da bu süreçte etkili olmaktadır (Auguirre, 1985; Krishnan, 2001; Moe, 2007; Dutton, 2008).

Aslında sığınmaevi öncesinde kadınlar şiddet öykülerini arkadaş ve aileleriyle, yani öncelikle yakın çevreleriyle paylaşmaktadırlar. Krishnan ve diğerlerinin (2001) çalışmasında, sığınmaevlerinde kalan kadınların %73'ü yaşadıkları şiddeti aile ve arkadaşlarıyla konuşmuş ve onlardan destek almışlardır. Kadınların %21'i tıbbi destek kurumlarından ve %19'u da dini kurumlardan yardım almıştır. Yine kadınların %56'sı bireysel koruma kararı aldırmış ve sığınmaevine gitmişlerdir. Sığınmaevinden sonra yeniden aile birleşimi yapan kadınlar da şiddetin devam etmesi sonucu sığınmaevine yeniden dönmüşlerdir.

Ülkemizde TÜİK'in 2006 yılında yaptığı "Aile Yapısı Araştırması" sonuçlarına göre de kadınlar sorunlarını öncelikle aile ve çocuklarıyla paylaşmakta, daha sonra komşu ve akrabalarına anlatmaktadırlar. Bir başka ifadeyle, erkeklerden farklı olarak kadınlar vakitlerini ve sorunlarını öncelikle ailede çocuklarıyla paylaşmayı tercih etmektedir. Bu araştırmada ise, 24 sığınmaevinde kalan şiddet mağduru kadınların hemen hemen hepsi ailesiyle (kendi ailesiyle) sorunlarını ve şiddet yaşanmışlıklarını paylaşmıştır. Birçok görüşmede kadınlar, şiddet öykülerini önce kendi ailelerine anlattıklarını, ama kendi aileleri tarafından kabul edilmediklerini ifade etmişlerdir. Bazı kadınlar da ailelerine yönelik eş tehditleri karşısında kendi ailelerini ya da yakınlarını da tehlikeye atmamak için uzunca süre düşünüp, karar vererek sığınmaevine geldiklerini belirtmişlerdir.

Sığınmaevlerinde kalan kadınların yaklaşık %40'ı aileiçi şiddete karşı çözüm arayışında gidecek başka bir yerleri olmadığı için sığınmaevlerine yönelmiş kadınlardır. Benzer biçimde aileiçi şiddetin kriz döneminde, adli ve idari makamlar tarafından sığınmaevine yerleştirilen kadınların oranı da %45.6'dır. 4320 sayılı yasanın gereği olarak sığınmaevine gelen bu kadın-

lar da tıpkı diğerleri gibi şiddetten uzaklaşmada sığınmaevi dışında bir alternatifi olmayan kadınlardır. Bu süreçte sığınmaevi tercihinde son yıllardaki eğilim SHÇEK'den çok, belediye ya da kadın kuruluşlarının sığınmaevleridir. Ayrıca belediyelerin kadın dayanışma merkezleri de bu süreçte kadınların karar vermelerinde rol oynamaktadır. Kadınların bir kısmı da (%4) televizyondaki kadın programlarından duyarak sığınmaevlerini araştırmış ve kendileri başvurmuşlardır.

Tablo 6.1. Kadınların Sığınmaevine Yönelişi

Sığınmaevine Gelme Yolu	**Sayı**	**Yüzde**
Gidecek Yerinin Olmaması	41	39,8
Polisin Yönlendirmesiyle	34	33
Savcılığın Yönlendirmesiyle	13	12,6
Ailesi Tarafından İstenmeyince	5	4,9
TV'den Duymasıyla	4	3,9
Çocuğunun Yönlendirmesiyle	2	1,9
Kadın Danışma Merkezinin Yönlendirmesiyle	2	1,9
Üçüncü Şahısların Yönlendirmesiyle	2	1,9
Toplam	**103**	**99,9**

Kadınların sığınmaevinden önceki duraklarında başvurulan kuruluş ve dinamikler kadınların karar verme süreçlerinin anlaşılması bakımından büyük önem taşımaktadır. Sığınmaevlerinin statüsüne göre değişmeyen öğelerden biri, kadınların %35'inin ilk olarak karakollara aileiçi şiddeti bildirme girişimleri olmuştur. Polislerin tüm dirençlerine karşın kadınların 4320 sayılı yasanın uygulanmaya konulmasındaki bilinçli tutumları da belirleyici rol oynamıştır.

Tablo 6.2. Evden Ayrılınca İlk Başvurulan Yer

Başvurulan Kişi ya da Kurum	Sayı	Yüzde
Polis	35	34
Belediye	22	21,4
Sosyal Hizmetler	21	20,4
Ailesi	12	11,7
Arkadaşlar	3	2,9
Komşular	3	2,9
Hastane	3	2,9
Kaymakamlık	3	2,9
Diğer	1	1
Toplam	**103**	**100**

SHÇEK ve belediyelere ait sığınmaevlerinde kalan kadınların ikinci tercihi ilgili kurumun kendisi olmuştur. Yine her iki kurumda da kadınların %12'si, her şiddet sonrasında olduğu gibi önce ailelerine gitmişler ve çözüm aramışlardır, ancak daha sonra aileleri onları başka arayışlara yönlendirmiş ve kadınlar son çare olarak şu an kaldıkları kuruma başvurmuşlardır. Bu açıdan en farklı bulgu bağımsız kadın kuruluşlarına aittir. Ailesinin yanına dönme ümidi olmadığını düşünen kadınlar ise, daha bilinçli olarak kadın kuruluşlarına başvurmuşlardır.

Sığınmaevi Sürecinde Güvenlik Kuvvetlerinin Kadınlara Dirençleri

Ülkemizdeki yaygın kültürel inanışlar ve deyişlerin bir kısmı ailede kadına yönelik şiddeti onaylar niteliktedir. Kadın şiddete karşı çözüm arayışına girdiğinde şiddet uygulayan kişi eğer kadının kocası ya da babası ise, güvenlik kuvvetleri yani polis ve jandarma açısından zaten suç teşkil eden bir durum söz konusu görülmemektedir. Üstelik bu durum, *'kızını dövmeyen dizini döver'* örneğinde olduğu gibi, çeşitli atasözleriyle de meşrulaştırılmaktadır.

Tablo 6.3. Sığınmaevinin Statüsüne Göre Kadınların Karşılaştığı Sorunlar

Kurum	Polis Tekrar Eve Gönderdi	İl Müdürü Almak İstemedi	Polis Eve Göndermek İstedi	Güvenlik Sorun Çıkardı	Toplam
SHÇEK	7		1	1	**9**
	%77,8		%11,1	%11,1	**%100**
	%87,5		%20	%100	**%60**
Belediye	1	1	4		**6**
	%16,7	%16,7	%66,7		**%100**
	%12,5	%100	%80		**%40**
Toplam	**8**	**1**	**5**	**1**	**15**
	%53,3	**%6,7**	**%33,3**	**%6,7**	**%100**
	%100	**%100**	**%100**	**%100**	**%100**

Kadının ailede kendi adına karar verememe durumu öylesine kronik bir hal alabilmektedir ki, kadın bir kuruma yaşadığı şiddet nedeniyle başvurduğunda oradakilerin kendisi için bir çözüm üretmesini beklemektedir. Bu tür durumlarda polis ya da jandarma kadını kocası ile barıştırma yolunu tercih etmekte ya da aile büyüklerine ulaşarak kadını eve geri döndürmede arabuluculuk yapmak istemektedir. Eğer başvuru nedeni ensest ya da cinsel suçlarsa sığınmaevine göndermeyi polis istemekte ya da kadının ısrarı olursa sığınmaevi süreci başlayabilmektedir.

Araştırmada görüşülen kadınların sığınmaevlerine başvuru sürecinde en yüksek oran %57 ile güvenlik kurumları olmaktadır. Ancak sığınmaevine giden süreçte Tablo 6.3'de görüldüğü gibi kadınların %15'i ciddi düzeyde sorunlar yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Bunların da yarısı güvenlik güçleri kaynaklı olmuştur. Sığınmaevi yönetimleri güvenlik güçlerinin kendileriyle yeterli işbirliği yapmamalarından, park ve garajlardaki yalnız kadınları da sığınmaevlerine getirmelerinden dem vururken, kadınlar sığınmaevi sürecine giden yolda en fazla güvenlik kurumlarının tutumlarından şikayetçi olmuşlardır. Kadınların aileiçi şiddeti bildirmek ve sığınmaevine gitmeyi talep ettikleri kurumların başında gelen güvenlik kurumlarındaki yetkililer, kentlerde polis ve kırsal alan-

larda da jandarma; aileiçi şiddete karşı çoğu kez gözlerini kapatmakta, aileiçi şiddeti bir suç olarak görmemektedir. Bu da sorunun bir özel alan sorunu olarak algılamasından ve aile içinde çözülmesi beklentisinden kaynaklanmaktadır. Kadınlar, özellikle polisin karakollardaki caydırıcı olma girişimlerinden bahsetmişlerdir. Polisin kadınları kocalarıyla barıştırıp, eve geri göndermeye yönelik ısrarcı davranış ve tutumlarını ve direnişlerini ifade etmişlerdir. Örneğin A.S. adlı kadın görüşmeci sığınmaevine gelirken polisle yaşadığı sorunları şu şekilde ifade etmiştir:

"... Polisler sen eve git dediler, biz yardım ederiz, kocanla barış, biz onla konuşuruz, seni bi daha dövmez dediler tabi. Kadın sığınmaevine gitmek istiyorum dedim.. Eşimi istemiyorum dedim. Onlar boşver bunları, sen evine dön en iyisi, napacan oraları, biz kocanla aranı yaparız, konuşalım falan dediler. Ben bunları çok yaşadığımı ama bir şey değişmediğini anlattım. Ben dönmemeye kararlıydım. Onlar bana demediler seni sığınmaya götürelim, ben dedim onlara beni götürün diye. Ben dedikten sonra biyerleri aramaya başladılar. 9-10'a kadar bekledim. Sonra seni bir yere götürüyoruz, dediler. Beni, gözaltına alınan bir kişiyle aynı arabaya bindirdiler, suçlu gibi...Komiser dedi ki sen istedin bak, kadın sığınmaevine yönlendiririz ama çocuğunla seni ayırırlar, çocuğunu sosyal hizmetlere verirler, dedi. Beni vazgeçirmeye çalıştılar. Benim kaydımı bir erkek yaptı o gece. Orası kadın sığınmaevi değil, bir gecelik yerleşme yeriymiş. Biz ordaki görevliye sosyal hizmetler kadın sığınmaevine yönlendirin dedik. Orda boş bir yer yokmuş dedi görevli. Siz gidin belediyelere sorun dediler. Arkadaşım dedi ki biz Küçükçekmece'ye gidelim dedi. Biz oraya gittik. Dinlediler bize orda tamam dediler."

Sığınmaevleri İçin İlk Başvuru Kurumları

Belediyelere en yüksek oranda bireysel başvuru yapılırken, SHÇEK'lere başvuruda adli makamlar, yani savcılık tarafından gönderilenler ilk sırayı almaktadır. Özellikle savcılık aracılığıyla gelen kadınların çoğunluğu cinsel istismar vakaları olup, hamilelikle sonuçlandığından koruma altına alınan genç kadınlardan oluşmaktadır. Bu nedenle yasal süreç SHÇEK'lere yönlendirmeyle işlemektedir. Ayrıca, komşuların şikâyeti, arkadaşın SHÇEK'e

başvurusu, kaymakamlık, jandarma, siyasi parti kolları gibi farklı kurumlara da başvurular söz konusu olmakta ve sığınmaevlerine kadınlar yönlendirilmektedir.

Başvuru yapılan yerler bakımından sığınmaevlerinin statüleri karşılaştırıldığında SHÇEK'e kadınların doğrudan başvuru oranı %9 iken, belediyelerde müracaat %36'ya yükselmektedir. STK'larda ise, arkadaş, komşu, karakol yönlendirmesi gibi farklı yollar izlenmektedir. Bu durum başvuruda SHÇEK'in rol ve süreçlerinin yeniden gözden geçirilmesini ve buna yönelik politikaların sorgulanmasını gerekli kılmaktadır.

4320 sayılı yasa gereği şiddet mağduru kadının ya da diğer kişilerin şikâyetleri durumunda adli süreç, genellikle kriz sonrasında yani, şiddetin hemen sonrasında başlamaktadır. Yine kadının erkek eş tarafından sokağa atılması, gidecek yerinin olmaması gibi nedenlerle de kadınlar karakollara müracaat etmektedirler. Araştırmada görüşülen diğer paydaşlar, özellikle emniyet yetkilileri ve STK'lar, SHÇEK'lerin yerleri olsa bile kadınları sığınmaevlerine kabul etmediklerini ifade etmişlerdir. Belediye ve diğer sığınmaevlerine "yerimiz yok" ifadesiyle yönlendirdiklerini belirtmişlerdir. Ayrıca SHÇEK'lere başvuru sürecinde izlenen yöntemler ve muamelelerin aşırı bürokratik olması da, kadınları caydırmaya ve evlerine yeniden göndermeye yönelik bir uygulama olduğu izlenimini vermektedir. Belediyeler ve kadın kuruluşlarına ait sığınmaevlerinde ise, ilk görüşme sonrasında kadının kabulüne onay veriyorlarsa, bürokratik gereklilikler sığınmaevi sürecinde birlikte yapılmaktadır.

Sığınmaevlerine ilişkin süreçte kadınların bilgi sahibi olması da oldukça önemlidir. Aileiçi şiddeti önlemede acil yardım hatları da bu bakımdan oldukça önemlidir. Araştırma illerinde her ne kadar sığınmaevi yöneticileri bu hatların çok işlevsel olmadığını ifade etseler de, görüşülen bazı kadınlar ALO 183'ü arayarak süreci başlatmışlardır. Örneğin N.A. adlı kadın görüşmeci acil yardım hattına başvurusunu şöyle anlatmıştır:

"Yakalanmayacağım bir şekilde plan kurdum. Ben karar vermiştim çıkacağım dedim, kesin kararımı vermiştim. Karakola giderim diye düşündüm olmadı, memlekete giderim diye düşünüyordum, fırsat olmadı. Çocuğu bir bahaneyle okula göndermedim. Çocuğumun kıyafetlerini koydum, kimlikleri aldım. 183'ü aradım.

Durumumu anlattım. Bir bey Ankara'dan telefonu açtı ve beni karakola yönlendirdi...".

Son yıllarda sayıları giderek artan 'kadına karşı şiddete son', 'dayağa hayır' türü kampanyaların ve televizyon programlarının da etkisi giderek artmaktadır. G.C. adlı görüşmeci kadın sığınmaevine nasıl geldiğini şu sözlerle ifade etmiştir:

"Ben kadın sığınmaevini televizyondan görmüştüm, oradan biliyorum yani. Ordan kaldı aklımda, ben işte hamile olduğumu öğrenince doğrudan İstanbul'a geldim, karakola gittim, onlara işte böyle böyle ben kadın sığınmaevine gitmek istiyorum, dedim. Onlarda direkt buraya getirdiler beni...".

Benzer biçimde sivil toplum kuruluşlarının, özellikle kadın kuruluşlarının dayanışma merkezlerinin ve sığınmaevlerinin çalışmalarının yaygınlaşması da sığınmaevleri konusunda farkındalık düzeyinin artmasına olanak tanımaktadır. Örneğin F.S. adlı kadın görüşmeci sığınmaevi bilgisini şöyle ifade etmiştir:

"Eşim beni sürekli dövüyordu. Oğlumu sürekli bana karşı doldurdu, ben kötü anne, o iyi baba oldu. Ben belli bir süre kız kardeşimde kaldım, işte sonra eşim beni ve onları rahatsız etmeye başlayınca Mor Çatıya gittik. Kardeşim tanıyormuş ordakileri..."

V.N. adlı görüşmeci kadın sığınmaevine gelişini şu sözlerle anlatmıştır:

"Kadın sığınmaevinin olduğunu evet biliyordum televizyonlardan filan, öğretmen yönlendirdi ben, anlattım kendisine, oradan beni kaymakamlığa yönlendirdi. Kaymakamlığa gittik. Kaymakamlık da beni Belediyeye yönlendirdi, oradan konukevine gittim".

Kadınların Sığınmaevine Gelme Bilinçlilikleri

Aslında sığınmaevleri üzerine yapılan çalışmalarda uzun süre şiddet gören kadınların evden ayrılıştan sığınmaevi sonrasına kadar geçen süreçte, sığınmaevlerinin 40 yıllık deneyim ve bilinirliğinden kaynaklanan bir politikanın oluştuğu ve yaşam stratejilerinin geliştiğini göstermektedir. Örneğin Goodkind, Sullivan ve Bybee (2004), araştırmalarında kadınların evden ayrılma süreci öncesinde kaçış planlarındaki stratejileri ele almışlar ve ani ve hızlı kaçış için çeşitli stratejiler kullandıklarını saptamışlardır. Bunlar arasında %75'i para

ve kıymetli eşya saklama, %61'i önemli telefon numaralarını el altında bulundurma, %53'ü önemli evrakları saklama şeklindedir. Daha az kullanılan ani kaçış stratejileri ise başka biriyle şifre belirleme (%24), çocuklarla beraber bir kaçış planı geliştirme (%29) ve evdeki silahları gizlice çıkarmadır (%26).

Araştırmada ise, daha önce başka bir sığınmaevinde kalan bir kadının dışında, diğer kadınların sığınmaevlerinin ismini duysalar bile, başvuru sırasında ve sonraki süreçlerde ihtiyaç duyacakları belgelerin neler olduğunu bile bilmedikleri görülmüştür. Araştırmada kadınların ancak %12'si, bir kaçış planı hazırlamışlardır. Kadınların çoğu kez bir kaçış planı olmamakta, yanlarına çocukları ve cep telefonlarının dışında hiçbir şeyleri almadan evden ayrılmaktadırlar. Hatta birçok kadının nüfus cüzdanına kocaları tarafından el konulduğundan, sığınmaevindeyken yenisi çıkarılarak işlemler yapılabilmektedir. Bu nedenle sığınmaevleri, kadınların her türlü ihtiyaçlarının karşılanması gereken yerler, bakım kurumları olarak algılanmaktadır. Araştırmanın yapıldığı sığınmaevleri içinde sadece Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, kendilerine başvuran kadınlara sığınmaevine gelmeden önce neleri yanlarına almaları gerektiği konusunda bilgilendirme yapmaktadır.

Kadınların Sığınmaevlerinden Aldıkları Destekler

Birçok ülkede sığınmaevlerinde genellikle adli ve hukuki yardım, iş yönlendirmeleri, iş eğitimleri, danışmanlık hizmetleri, çocuk servisleri, ev yönlendirmeleri, kriz hattı, tıbbi yönlendirmeler ve finansal destek yönlendirmeleri gibi destekler kadınlara verilmektedir. Ülkemizde de sığınmaevlerinde benzer destekler kadınlara verilmekte ve değişik kuruluşlardan yardım almaları sağlanmaktadır.

Tablo 6.4. Sığınmaevinden Kadınların Aldıkları Destek Türleri

Destek Türü	Sayı	Yüzde
Herhangi Bir Destek Almıyor	38	36,9
Sağlık - Psikolojik ve Mesleki Eğitim Desteği	22	21,4
Her Türlü Soruna Karşı Destek Alıyor	14	13,6
Psikolojik - Baro - Sosyal Hizmet ve Sağlık Desteği	11	10,7
Maddi Destek	9	8,7
İş Bulma Konusunda Destek	5	4,9
Çocuğun İhtiyaçları ve Maddi Destek	2	1,9
Eşya Yardımı ve Ekonomik Destek	1	1
Avukat ve Ekonomik Destek	1	1
Toplam	**103**	**100**

Araştırmaya katılan kadınlar sığınmaevlerinden farklı alanlarda destek aldıklarını belirtmişlerdir. Bu destekler psikolojik yardım, kronik hastalık ve şiddet kaynaklı hastalıklarının tedavi edilmesini içeren sağlık yardımlarından, eğitim, iş bulmaya yönelik mesleki programlara yönlendirmeden, harçlık teminine ve diğer maddi yardımlara kadar genişleyen bir yelpazede olmaktadır. SHÇEK'lerden farklı olarak belediyelerde adli, psikolojik ve diğer sosyal hizmet desteklerden kadınların yararlanma düzeyleri daha fazla olmaktadır.

Kadın STK'lar hariç, sığınmaevlerinin statüleri arasında bir farklılaşma olmaksızın sığınmaevleri özellikle kadınları meslek edinmeye ve beceri kazanmaya yönelik kurslara yönlendirmekte, hatta kursları açıp devam etmelerini özendirmektedirler. Ancak bu bakımdan SHÇEK'lerin sağladığı olanaklar diğerlerine göre daha fazladır. Kurslara katıldığını beyan eden kadınların yaklaşık %70'i SHÇEK'lerde kalan kadınlardan oluşmuştur. Halk Eğitim Merkezleri'nden SHÇEK sığınmaevlerine görevlendirilen eğitmen ya da öğretmenlerle kursların açılması daha kolay olmaktadır. Belediyeler ise, daha çok kendi mesleki eğitim kurslarına ya da projeleri kapsamındaki istihdam programlarına kadınları yönlendirmektedir. Ancak, işe yerleştirme desteği bakımından oran sadece %5'tir.

Tablo 6.5. Kadınların Katıldığı Kurslar

Kurs Türü	Sayı	Yüzde
Okuma - Yazma ve Mesleki Eğitim	12	11,7
Herhangi Bir Kursa Katılmayan	12	11,7
Bilgisayar	5	4,9
Aşçılık	2	1,9
Herhangi Bir Kursa Henüz Başlamayan	2	1,9
Takı	1	1
Ebru	1	1
Cevapsız	68	66
Toplam	**103**	**100**

Sığınmaevlerinde kalan kadınların yaklaşık olarak üçte biri eğitim ve meslek kurs olanaklarının sığınmaevi yönetimlerince kendilerine sağlandığını belirtmişlerdir. Bunların da üçte birine kadınlar katılmışlardır. 12 kadın da sığınmaevinde okuma-yazma öğrendiklerine vurgu yapmışlardır. Bilgisayar, aşçılık, kuaförlük ve takı kursları da kadınların tercih ettikleri mesleki eğitim kurslarıdır. STK-kadın kuruluşları ise, kadınları meslek kursları ve benzeri faaliyetlere yönlendirmemektedirler. Bunu kadını güçlendirmekten çok, kadına yönelik bir müdahale olarak görmektedirler. Ancak kadınlardan bir talep gelmesi durumunda bu tür faaliyetleri olan gönüllü kişi ve kuruluşlar hakkında kadınlara bilgi verilmekte, ücretsiz yararlanmaları sağlanmakta ya da gönüllülerin maddi destekleriyle kursların ücretleri karşılanmaktadır. Ancak bağımsız kadın kuruluşunda kalan hiçbir kadın görüşmeci kaldıkları süre içinde bu tür bir destek almadıklarını belirtmişlerdir.

SHÇEK'e bağlı sığınmaevlerinde kalan kadınların %25'i maddi ihtiyaçlarının ve harçlıklarının yanı sıra giysi türü ihtiyaçlarının da karşılandığını söylemişlerdir. Belediyelerde ise, bu oran %82 ile oldukça yüksek düzeyde olmuştur. Bu konuda belediyelerin sosyal yardım birimlerinin olanakları etkili olmaktadır. Bağımsız kadın kuruluşlarında ise, bu süreç gönüllülerle beraber yürütüldüğünden başarı düzeyi daha sınırlı kalmaktadır.

Kadınların Sığınmaevi Kazanımları

Araştırmada kadınlara sığınmaevinde kalmanın kendilerine neler kazandırdığı sorulduğunda alınan yanıtlarda iki öğenin öne çıktığı görülmüştür. Yaklaşık olarak kadınların üçte biri sığınmaevinde kalmanın kendilerine olan güvenlerini artırdığını ifade ederken, diğer üçte birlik kadın grubu yaşadıkları şiddet karşısında ev dışında bir alternatiflerinin olmasının onları mutlu ettiğini belirtmiştir. Bir başka ifadeyle şiddet ortamının dışında kalacak bir yerlerinin olduğunu bilmek, oldukça önemlidir ve özgüvenlerini yeniden kazanmalarında onlara yardımcı olmaktadır. Kadınların %10'u da, sığınmaevlerinde kalmanın "namuslarını koruyarak" ev dışında yaşamlarını sürdürme olanağını sağladığı düşünmektedir. Yine kadınların bir kısmı farklı hayatların olduğunu ve birey olduklarını anladıklarını, kendilerini toparladıkları gibi güçlendiklerini ifade eden cümlelerle kazanımlarını dile getirmişlerdir. Bu ifadeler sığınmaevlerinin önemini ortaya koyması bakımından da büyük değer taşımaktadır.

Tablo 6.6. Kadınların Sığınmaevi Kazanımları

Kazanım Türü	**Sayı**	**Yüzde**
Özgüvenim Geldi	33	32
Kalacak Yerim Var	33	32
Namusumu Korudum	10	9,7
Sahipsiz Değilim	9	8,7
Kendimi Topladım	3	2,9
Birey Olduğunu Anladım	1	1
Sabretmeyi Öğrendim	1	1
Farklı Hayatların Farkına Vardım	1	1
Herhangi Bir Kazanımım olmadı	12	11,7
Toplam	**103**	**100**

S.Z. adlı görüşmeci sığınmaevi sürecini ve sığınmaevinin kendisine kazandırdıklarını şu şekilde ifade etmiştir;

"Ama şimdi gözüm açıldı. Buraya geldikten sonra kendime güvenim geldi. Çoğu kadın kendine güvenemez. Ben de öyleydim. Bir erkeğe yeniimektense bir erkeği eğitmek daha iyi. Buralar iyiki var, sokakta kalırdık yoksa. Allaha şükürler olsun. Evimin kirasını ödeyemezsem belki yine gelirim çalışırım çocuğumu kreşe gönderirim. Bazen karamsar bazen üzücü geçiyor günler. Ben diyorum ki hiç ağlamayın, değmez. Ben çok ağladım. Ağlayarak nereye kadar acındırabilirim ki. Ağlamayın kendi ayaklarınız üzerinde nasıl duracaksınız onu düşünün diyorum..."

Benzer biçimde T.G. adlı töre nedeniyle gelen kadın görüşmeci sığınmaevinin anlamını ve kendisine kazandırdıklarını şu sözleri ile ifade etmektedir:

"...Biz dışarıya çıkamadığımız için fazla gidemedik güvenlik sorunundan kaynaklı. Babamı özlediğim zaman buradan bir görevliye sarılıp ağlayabiliyorum. Bir uyku saatimiz yok bize bırakıyorlar sadece sabah uyanacağınız ve sağlığınıza dokunmayacak şekilde uyumaya çalışın diyorlar. Kadın olarak bir şeyler başaramayacağımızı düşünüyorlar. İlla bir erkekle bir şey yapacaksın. Hayır ben bir kadın olarak başaracağım. Kardeşimin sorumluluğunu da kendi üstümde görüyorum. Artık ben sadece abla değilim. 2 arkadaşız aynı zamanda. Annemden babamdan kalan tek şey... Memleketimin her şeyi onda birikmiş durumda. Yönetim geldikten sonra 30 kadın çalışarak iş bularak, ev kurarak ayrıldı buradan. Öbürleri sadece gösteriş yapıyorlardı. Şu anda burası bir hayat okulu. Sizler birer kadınsınız başaramayacağınız hiçbir şey yok diyorlar. Onları bir model olarak alıyoruz. Geleceğin Asuman ve Nevin hanımları neden biz olmayalım..."

D.Ç. adlı görüşmeci sığınmaevini şu şekilde tanımlamaktadır:

"Burası iyi dışarda, sokakta kalmaktan iyi. Yatacak yerimiz yiyecek ekmeğimiz var yani. Allahıma çok şükürler yani başka ne ister ki insan. Kapıda kalmaktan kurtulduk. Güvendeyiz burada. Parkta kalırken korkuyla yaşıyorduk. Uyuyamıyorduk. Burada rahat uyuyoruz şimdi..."

Sığınmaevi Kadınlarının Memnuniyet Düzeyleri ve Anlatıları

Kadınlar için sığınmaevi farklı anlamlar ifade etmektedir. Bazı kadınlar için sığınmaevinin anlamı, eve geri dönmeden önce şiddetten uzak kalabileceği geçici bir mola yeridir. Diğerleri için sığınmaevi, yeni bir yaşama geçiş için şiddeti uygulayandan uzak kalabileceği bir fırsat, bir kapıdır.

Tablo 6.7. Sığınmaevinin Kadınlar İçin Anlamı

Sığınmaevinin Anlamı	**Sayı**	**Yüzde**
Barınacak Bir Yer	51	49,5
Güvenli Bir Yer	30	29,1
Cezaevi	6	5,8
Huzur	5	4,9
Güven ve Özgürlük	2	1,9
Güzel Bir Yer	2	1,9
Alice Harikalar Diyarı	1	1
Kadınları Kötü Yola Düşmekten Kurtaran Yer	1	1
Sıcak Bir Yuva	1	1
Hiçbir Anlamı Yok	4	3,9
Toplam	**103**	**100**

Araştırmada şiddeti yaşamış kadınlar için kaldıkları sığınmaevi oldukça önem taşımaktadır. Kadınların çoğunluğu; huzur, güven, özgürlük ve sıcak bir yuva gibi tanımlarla sığınmaevlerine olumlu anlam yüklemektedirler. Araştırmada görüşülen kadınların %50'si sığınmaevlerini 'barınacak bir yer' olarak tanımlarken, üçte biri çaresiz kaldıkları noktada, son durak öncesi 'güvenli bir yer' olarak görmektedirler.

Memnuniyet ilişkisinde medeni durum bir değişken olarak karşımıza çıkmaktadır. Kadınların medeni durumları sorgulandığında iki öğe öne çıkmıştır. Çalışmada ailelerinin onayı dışında evlenmiş yaşı küçük çocuklarla, koruma kanunu kapsamındaki genç kadınlardan oluşan grubun memnuniyet düzeyi yüksek (%77) çıkmıştır. Bu grupta yer alan kadınların çoğu çocuk annelerden ve hamilelerden oluştuğundan sığınmaevlerinde onlara gösterilen özel

ilgiden memnundurlar. Yine boşanmış kadınlar da sığınmaevlerinde kalmaktan duydukları memnuniyet düzeyi bakımından ikinci sıradadırlar (%76). Bir başka ifadeyle boşanmış kadınlar, şiddetten uzakta çocuklarına ve kendilerine yeni bir hayat kurmak için ilk adımı atmış olup, sığınmaevleri yönetimlerinin bu konuda kendilerine verdikleri desteklerden dolayı da memnuniyet düzeyleri yüksek çıkmıştır.

Kadınların sığınmaevlerine atfettikleri olumlu anlamlar ve açıklamalarından bazıları şöyledir:

Y.K. için: *"Bana karşı burada çok iyiler çok memnunum 11 gün oldu buraya geleli. Hiçbir şey almadım burada tek kişi kalıyorum. Daha önceden bilmiyordum otel gibi bir yer olarak düşünüyordum..."*

T.G. için: *"İlk polis sığınmaevi dediğinde, her şeyin resmi olduğu bir yer canlanıyordu. Yani bir doğulu gözüyle ruh gibi bir yer hayal ettim. Eski yönetimde zorluklar falan yaşadım ama iyi ki gelmişim dedim... Birkaç hafta İngilizce ve bilgisayar kursuna gittim. Ama çalışmaya başlayınca bıraktım. Burada anne baba sıcaklığı var. Birbirimizi tamamlıyoruz..."*

M.A. için: *"Kadın sığınmaevi bence çok iyi bir yer. Sokakta kalmaktan daha iyi sığınmaevi. Sonuçta üç öğün yemeğimiz geliyo. Ben evimde yemedim burada yediklerimi..."*

D.F. için: *"Burası süper. Ben sığınmaevlerinden baya korkuyordum. Hala da biraz korkuyorum. Belediyenin bir yerde merkezi kantininde çalışıyorum. Çalışan arkadaşlarla aram iyi. Ailem beni arıyor ama kötü şeyler söylüyor. Liseyi bitireceğim. Üniversiteye hazırlanacağım. Bir taraftan harçlığımı çıkartıyorum. İnsan bazen psikopatlaşıyor. Korkuyorum kendimi kaybetmekten. Çünkü insan kendini kaybedince psikopatlaşıyormuş. Yani eskiden çevremde bir tane örnek tip yoktu. Yeni yeni güvenmeye başlıyorum insanlara".*

C.H. için: *"Çok memnunuz dedik, cennete mi geldik. Sığınmaevi bana çok şey kattı. Sadece maddi anlamda değil. 5 yıldızlı bir otel gibi geldi çünkü huzur var... Burada insanlarla ilişkim iyi. Üzüntülü gördüklerinde gelip soruyorlar, nasılsın iyi misin? Bunlar önemli... İşte biraz para biriktirdim. TOKİ'ye eve girmeyi düşünüyorum. Eve çıkacağız şimdi. Antalya'ya gitmiş eşim. Henüz boşanamadık dava sürüyor. Eşim çocukları görmek şartıyla boşanmayı kabul etti ama*

avukatım bunu bana söylediğinde şok oldum. Eşimi tanımadığı için öyle konuşabiliyor."

G.C. için: *"Hamile olduğum için bana ilgi gösteriyorlar. Ama burada kalan bazı insanlarla anlaşamıyorum, tabi o da olucaktır, herkes aynı değil çünkü. Burada herkes birbirinin arkasından konuşuyor, bende bunu sevmiyorum. Onlarla çok fazla içli dışlı değilim yani. Yaa verilen hizmetlerden memnunum, her şeyim geliyo iyi yani. Ben bi tek kendi odamı temizliyom, onun dışında başka bir şey yapmıyorum... Kadın sığınmaevinde insanların birbirleriyle daha çok vakit geçirmelerini isterdim. Beraber oturup sohbet etmek isterdim. Ama burada insanlar odalarına çekiliyor, beraber hiçbir şey yapamıyoruz. Yaşıtlarımın da olmasını isterdim açıkçası..."*

K.C. için: *"Bir kadın sığınma dendiğinde acaba diyorum hani böyle baskı uygulanan, yer mi diye düşündüm ilk geldiğim zamanlar. Bi geldim ki kadın sığınma benim düşündüğümden çok farklıydı. Dedim ki, sokakta kalmaktansa, hani dışarıda nice insanlarımız var, sokakta kalıpta çöpten ekmek toplayanlar, şükür ki devletimiz böyle bi yer yapmış, ha burası olmasaydı ne yapardım sokakta yaşardım, bir dilim ekmeğe muhtaç kalırdım. Öyle olmaktansa buraya gelmek, çocuklarımın yanında kalmak en azından sıcak bir yemek olması bizim için daha iyi... Sokakta kalmaktansa burada kalmayı tercih ederim ben. En kötü yerde olsa sokakta kalmaktansa burası daha iyi..."*

D.B. için: *"Burası çok iyi. Böyle bir yer beklemiyordum. Ranzalı odalar bekliyordum. Pis bir ortam bekliyordum. İlaca ihtiyacı olana ilaç veriliyor. Kreş ihtiyacı olana kreş veriyorlar."*

C.B. için; *"Ben ...yurdunda kalıyordum ben daha önce, orası yakıldıktan sonra (kalan kızlar tarafından yakılmış), sonra Rotari'ye gittim ben, o da oraya bağlıydı. Orası beni hamileyim diye almadı, almıyoruz dediler. Ondan sonra beni hastaneye götürdüler, orda çocuğumu doğurdum. Sonra bir abla vardı bana yardım etti, benim belediyede tanıdıklarım var seni oraya götüreyim, dedi. Sonra beni buraya getirdiler, çocuğum şuan 17 günlük. Burada çocuğuma iyi bakılıyor, orda 130 milyon para veriyolardı ama hiçbir masrafına yetmiyordu çocuğun, neden derseniz çocuk bezi 10 milyon para, mama derseniz 15 milyon, annesi sigara içiyor yani çocuğa bir şey yapamıyor. Şimdi çocuğuma mama*

vermiyorum kendi sütümü veriyorum. Burada ama her şeyi veriyolar, geldiğimde çocuk kıyafetleri de verdiler. Ben oradaki daha önceki kaldığım sığınmaevindeki arkadaşlardan görevlilerden memnun değildim. Buradaki bayanlar ama öyle değiller yakın davranıyorlar, müdüre hanım da çok yakın davranıyor. Şimdi ben çocuğumla çok ilgilenemiyorum ya bilmediğim için, buradaki bayanlar yıkıyor çocuğumu..."

S.D. için: *"Ben kadın sığınmaevlerini de kötü olarak biliyodum, hep "böyle şey yapan kadınların kaldığı yer olarak" biliyodum. Orda bana birkaç kişi böyle anlatmıştı, böyle satılan, eroin kullanan kişileri, kendini satan kişilerin kaldığını düşünüyordum. Savcı ve polis kadın sığınmaevine götürecez seni dediklerinde yani böyle çok farklı bir yer hayal ettim. Yani işte öyle polisler tarafından beklenen bir yer hayal ettim. Zor durumda kalmış, yiyecek, giyecek olsun onu da buradan verirler diye düşünüyodum."*

Z.R. için: *"Sığınmaevi deyince; bir şekilde buraya sığınıyorsun, korunuyorsun, en azından dışarda kalmıyorsun. Çünkü dışardaki hayat çok zor. Ama burda da işte belli bir süreye kadar, ondan sonra dışardasın yani. Uzatma durumu kişinin durumuna bağlı, eğer gidecek yeri yoksa, çaresizse uzatıyorlar. Benim burda tüm sorunlarıma cevap bulunmaya çalışıldı, çocuğumla ilgilenildi, sağ olsunlar. Çok bana destek oldular, beraber ağladık, beraber güldük, ne bileyim ben ağlayınca onlarda ağlıyorlar. Burada çalışanlarla da aramız çok iyi, bizimle sohbet ediyorlar, ağlasam gelip bana kızıyorlar yapma böyle diye. Allah razı olsun hepsinden..."*

N.A. için: *"Çocuğu bir bahaneyle okula göndermedim. Çocuğumun kıyafetlerini koydum kimlikleri aldım. Hemen kaçtım. 183'ü aradım. Durumumu anlattım. Bir bey Ankara'dan telefonu açtı. Ve karakola yönlendirdi... 7 ay kaldım burada 1-2 ay tanışma dönemi geçirdim. Seni tanıyorlar, nasıl bir insan, zararlı bir insan mı değil mi onu anlıyorlar. Kendilerine zarar verenler falan var onlar ayrı tabi. Psikologumuz falan vardı o dönem sürekli bizimle konuşuyorlardı. Sorunlu olanları daha fazla tutuyorlardı. Tedaviye yönlendiriyorlardı. Çocuğuna kendine zarar veren biri vardı kocası onu burada bulunca başka yere gönderdiler. Çocuklara iyi bakıyorlar burada. Aklımız arkada kalmıyor. Kadın sığınmaevi diyince aklıma 3 aylık bir süre geliyor. Ev kurmana yardımcı oluyorlar sandım. Çok büyük bir güven oluştu bende. Evimizde*

göremediğimiz şeyleri gördük. Yemenin içmenin sınırı yok. Evinde gibi yiyorsun. Meslek edindirme kursu vardı. Aşçılık kursu vardı. Çocuklara ayrı bize ayrı. Sorunlara çözüm bulmaya çalışıyorlar. Ev kuran kadınların evine gittik. Hiç aklımızdan bile geçmiyordu. Para biriktirin dediler. Bende küçük ihtiyaçlarımda kullandım. Bankada bir miktar param var. Babamdan kalan param var. Çalışıyorum bide. Biriktirip TOKİ'nin evlerine yazılmayı düşünüyorum. 7 aydır çok değiştim, ilk dönemler çok pasiftim. Şimdi kendimi çok güçlü hissediyorum."

L.Y. adlı görüşmeci sığınmaevi sürecini şu şekilde ifade etmiştir: *"Eşim kolumu kırmaya kalktı. Attı beni evden. 3 gün 2 gece sokakta kaldım. Terminal mescidinde yattım. Sonra İnegöl sığınmaevi aldı ve can güvenliği nedeniyle buraya gönderdiler...Burda kötü hissediyorum tabii kendimi. Aile gibi olmuyor. Ama güvendeyim. Hatta geçenlerde de burda kavga çıktı, ben gece uyuyamadım... Psikolog görmedim burada ama ihtiyaç duydum. Arkadaşlardan da ihtiyaç duyan oldu. Bunalıma girenler var. Bence yaygınlaşmalı. İhtiyaç var buralara..."*

U.Y. adlı görüşmeci sığınmaevinin hayal ettiğinin çok ötesinde olduğunu ve orada kalmaktan memnun olduğunu şu sözlerle ifade etmiştir: *"Ben seni kadın sığınmaevine götürecez dediklerinde, parmaklıklar ardında diye bir dizi var ya onu düşündüm. Böyle bir şiddet mi göreceğim diye çok korkuyordum. Polislere sordum. Biz de bilmiyoruz ama yok öyle bir şey dediler. Bir de hani biz Kürtlerde devleti biraz kötülüyorlar ya... bir de cahildim. Götürüp satarlar diye korktum. Yok dedim gitmicem. Nerde kalacaksın dediler, en güvenlikli yer burası. Geldim, içeri girdim, gördüm. Ben buradaki rahatlığı evimde bile görmedim. Çok memnunum, Allah razı olsun. Çalışanlarla aram çok güzel. Sen iyi olduktan sonra herkes iyi olur..."*

Sığınmaevlerine genelde olumsuz anlam yükleyenlerin oranı toplamda %10'dur. Ayrıca %6'lık bir kadın grubu da sığınmaevlerine en olumsuz anlamı atfetmekte ve sığınmaevlerini "cezaevi" olarak tanımlamaktadırlar. Bunda sığınmaevlerinde izlenen güvenlik ve gizlilik politikalarındaki aşırı kuralcılığın ve yöneticilerin olumsuz tutumlarının rolü büyüktür.

Tablo 6.8. Sığınmaevi Nasıl Olmalı?

Sığınmaevinden Beklenti	Sayı	Yüzde
Güvenli Bir Yer	32	31,1
Her Türlü Desteği Veren Bir Yer	23	22,3
Huzurlu Bir Yer	16	15,5
Kadınları Bilinçlendiren ve İstihdam Sağlayan Bir Yer	3	2,9
İstihdam Yaratan Bir Yer	2	1,9
Psikolojik Destek Sağlayan Bir Yer	2	1,9
Sosyal Faaliyetlerin Yoğun Olduğu Bir Yer	2	1,9
Toplam	**103**	**100**

Kadınların sığınmaevlerinde aradıkları ilk nitelikler güven (%31) ve huzurdur (%15.5). Bir başka ifadeyle kadınlar sığınmaevlerinin şiddetsiz ve her tür şiddet uygulayanlardan uzak olduğunu daha fazla hissetmek istemektedirler. Yine kadınlar sığınmaevlerinin her tür ihtiyaçlarını karşılamasını beklemektedirler (%22). Benzer olarak kadınlar sığınmaevlerinin psikolojik destek, istihdam ve bilinçlendirme çalışmalarının yanında; sinema, gezi, denize gitmek gibi çeşitli sosyal faaliyetlere katılım olanağı yaratmalarını da beklemektedirler.

Memnun olmayan %37'lik bir grup kadının memnuniyetsizliklerinin nedeni olarak sığınmaevlerinin kalabalık olması, çalışanların ilgisizliği ve kötü muamele öne çıkmaktadır. Örneğin; S.D. adlı görüşmeci sığınmaevinin kendisi için hiçbir anlam ifade etmediğini, dışarıda kalmamak için sığınmaevine geldiğini ve burada kalmaya devam ettiğini, sığınmaevinin bulunduğu mahalledeki suç olaylarından etkilendiğini şu sözlerle ifade etmiştir:

"Kadın sığınmaevi benim için hiçbi şey ifade etmiyor. Bi an önce kurtulmak istiyom, ayaklarımın üzerinde durmak istiyom. Bana burası hiçbi anlam ifade etmiyo. Şuan işte memnun olmasam da kalıyom, gidecek yerim yok. Dışarıda kalsam başıma ne geleceğini bilmiyom... Ya işte kadın sığınmada kalanları ayırmaları lazım; hap, eroin kullananları başka yere koysunlar, o konularda çok korkuyorum. İşte kriz geçirdikleri zaman çocuklarda korkuyor, ben buradayken olmadı ama anlatanlar oldu yani. Birde bi insan geldiği zaman nasıl gelmiş, neden gelmiş araştırıp öyle alsınlar istiyorum. Bazı kadınlar var mesela dışarıda başka iş yapıyo, gelip

buradaki kadınları kandırıp götürebiliyorlar. Her gelen kocam dövdü diyo, o şekilde gelenleri almalarını istemiyom, savcılık tarafından gönderilenleri alsınlar. Bana buraya geldiğimde hiçbi şey sormadılar, valilik gönderdi işte dediler, bulaşıcı bir hastalığı var mı? şunu var mı? bunu var mı? demediler. Direkt aldılar, hiçbi kontrolden geçmedim, sonra da geçmedim. İşte zaten burası tekin bir yer değil, karşı tarafta kadın satıcıları var, kavga ediyolar, şu gördüğünüz küçük binalarda kadın pazarlıyorlar, pazarlama yeriymiş ora. Kadın sığınmaevlerinin böyle ortamlarda ne işi var, devlet buraya niye yapmış. Mesela orda geceleri bıçaklı kavgalar oluyor, kapıya kadınları almak için gelenler oluyor, biz görüyoz bunları buradan, her şeyi görüyoz, şu karşıdaki yerdeier... Allah razı olsun sizden, ama böyle bi yerde yapmaya ne gerek var ki. Onlar zaten arka tarafta parada anlaşamıyorlar, kavga ediyorlar biz görüyoz hep. Biz balkona çıkmaktan bile korkuyoz, çamaşırlarımızı zor asıyoz. O ortamdan çok korkuyom ve biran önce buradan gitmek istiyom..."

Yine benzer biçimde S.A. adlı görüşmeci sığınmaevinde kalmanın kendisi için çok zor olduğunu ve strese girdiğini şu şekilde ifade etmiştir:

"Ben hiç böyle bir yer değil görmek, duymamıştım bile. Hani köydeyken, Balıkesir'deyken hiç duymamıştım, bilmiyodum; nedir ya boşver diyodum. Bi gün buraya gelicem aklımın ucundan geçmiyodu... Burda kalmak beni biraz etkiledi açıkçası, zor burda kalmak. İnsanları görünce insanın morali bozuluyo, strese giriyorum. Bir de sorunlu çok insan var burada. Onlardan da etkileniyorum. Mesela biri öbürünü bıçaklamaya kalkıyor, işte kadın kocasını altı kere bıçaklamış beni de tehdit ediyor sanki öldürecekmiş gibi. Ya işte hani o kadar çok strese giriyo, sinirleniyo, bi de çocuğu var onlara bakamıyor o yüzden sinirini birilerinden çıkartmak için bizlere bulaşıyor, onlara da bişey diyemiyosun ki haklılar, sinir yani burda kalmak..."

Memnun olmayan kadınlar arasında %25'lik önemli bir kısım, sığınmaevinin anlamını "kapalı cezaevi" olarak tanımlamaktadır. Ş.M. adlı görüşmeci sığınmaevi sürecini ve sığınmaevinde kalmak istemediğini şu sözlerle ifade etmiştir:

***"Dört Duvar Arasına Sıkışmış Hayatlar:** Ben burada çok sıkılıyorum, işte burada insandan değil, dört duvar arasında bura-*

da duruyorum, sanki duvarlar üstüme üstüme gelir. Buradakilerle aram iyi de işte bazen konukları hiç çekemiyorum. Bazen bağırüler, ezular beni. Çalışanlar iyi de, kalanlar bazen çok kötüler, her işi bana yaptırmaya çalışüler, işte burada çalışan bi abla var, beni çok sevuyu, o dedi işte her işi bu kıza yaptırmaya çalışıyorsunuz, bu kız burada tek değil ki sizde yapacaksınız diye bağırdı. Buda geldi bana "elinde mi kalcak yapsan yani" diye bağırdı, çok zoruma gitti ama. Şey yapmirum aşağı gidip ağlirum, kimseye saygısızlıkta hiç yapmak istemirum, küçüğüm ya ondan. Sonra ben yaptım işi, bana gelmiş öldün mü? Eline yapıştı mı" diyor. Benim üstüme çok gelurlar burada kalan kadınlar. Ben burada da kalmak istemurum artık. Okumak isturum, okursam her şeyi yaparım, çalışırım canım sıkılmaz bari."

Bu tür benzetmeleri 8'i SHÇEK ve 4'ü de belediye sığınmaevlerinde kalan 12 kadın kullanmıştır. Kadınlar için güvenli ve şiddetten arınmış bir ev ve yaşam olanağı sunması gereken sığınmaevlerinin tanımlanmasındaki bu tür olumsuz ifadeler sığınmaevleri olan kuruluşlara yönelik politikalar geliştirilirken hem olanaklar, hem kurallar ve hem de yönetsel yapıları bakımından yeniden gözden geçirmeyi ve hedef kitleleri olan kadınlarla çocukların niteliklerini, beklenti ve ihtiyaçlarını dikkate almayı gerektirmektedir. Özellikle Muğla ve Mersin SHÇEK, Aliağa, Küçükçekmece ve Çankaya Belediye sığınmaevleri ile Mor Çatı'yı, farklı nitelik ve hizmetleriyle öne çıkan ve memnuniyet düzeyleri yüksek olan sığınmaevleridir. Nitekim bir kadın kaldığı sığınmaevini "Alice Harikalar Diyarı" olarak tanımlamıştır.

Sığınmaevlerinde Kadınların Yaşadıkları Sorunlar

Sığınmaevlerinde kalan kadınlar arasında yaşanan sorunların başında iletişimsizlik ve farklı kültürel alışkanlıklar belirleyici durumdadır. S.M. adlı görüşmeci sığınmaevinde yaşadığı sorunları şu şekilde ifade etmiştir:

"Ben şiddet ortamından kurtuldum, o şeyden kurtuldum kadın sığınmaevine gelerek, ama şimdi de hayata tutunma, ayakta durma konusunda sorun yaşıyorum. Ne yapıcam, nasıl olacak diye düşünmekten aslında biraz da yıprandım burada. Burada hiçbir şey yapmadan oturuyoruz, bi işimiz olmuyo sıkılıyoruz,

bunalıma giriyoruz. Şimdi yukarda otururken bile düşünüyorum ne yapıcam diye, şu koltukta oturuyorum böyle hiçbir şey yapamadan oturuyorum. Kurslara gitmek istiyorum ama daha açılmadı, bu zamana kadar daha açılmadı. Aslında açılması gerekiyormuş ama açılmadı... Buradakilerle aram çok da iyi değil aslında, çünkü gelenler stresli oldukları için sorunlar oluyo, kavgalar oluyo. Çünkü hepimiz çeşit çeşit insanlarız. Bir arada yaşamak zor tabi... Ben ailemin yanına kesinlikle dönmek istemiyorum, ipler koptu artık. Ben kadın sığınmaevine geleceğimde kadın sığınmaevini nasıl bir yerdir diye aslında pek de kafa yormadım. O anda tek düşündüğüm sığınacak bir yerdi. Burada bize her türlü imkân sunuluyor, benim ekstradan istediğim buradan iş konusunda daha fazla yarımcı olmaları. Çünkü şehir dışından gelenler için çok zor. Bilmediğimiz bir yerde, şehir değiştiriyoruz nereye başvurulur, ne yapılır bilmiyoruz, çok zor oluyo yani. Kendimiz halledemeyeceğimiz bir iş olduğunda onlar devreye girse fena olmaz..."

N.A. adlı görüşmeci de sığınmaevinde yaşadığı sıkıntıları şu şekilde ifade etmiştir: "Düşene Tekme Vurmak Kolaydır:

"Gelinlik giydim de pişman oldum, yüzüm hiç gülmedi. Yuvam olsun dedim ne bileyim sıcacık yuvam olsun istedim. Çocuklarımın huzuru iyi olsun da başka bir şey istemiyom, zaten ben ölmüş gibiyim. Ben sana ne dedim abla düşene tekmeyi sende vurursun, kimse anlamaz burda senin halini. Vallaha iki aydır ben burdayım psikolog yüzü görmedim. Her elemanları var ama, insan insanın içini bilemez abla. Bi kez konuşurlar, bişey istemeye kalksan yüzüne bakmazlar. Burda kavga çıkıyo, biri gidiyo başımız belaya giriyo, suçlu sen oluyosun. İşte diyom ya düşene tekmeyi sen bile vurursun. Desen ki yapmadım, yaptın derler. Sana ne diyom, biri bi kavga etsin, biri bişey desin sen suçlusun. Dedim ya bi çay yüzünden tutanak yazıyolar, bir bardak çaya muhtaç kalıyoz. Bir haftadır çay içmedik abla yasakladılar."

Sığınmaevlerinde kalan kadınların %39'u çocuklarıyla birlikte kalmaktadırlar. Daha çok çocuklar yüzünden yaşanan kavgalar temel sorunların başında gelmektedir. Ayrıca yönetici ve çalışanların kadınlara karşı ilgisizlikleri, sığınmaevlerinin fiziksel yetersizlikleri, aşırı temizlik ve düzenle ilgili kuralcılık da saptanan sorunlar arasındadır. Bunun yanında yönetsel bakımdan sığınmaevleri-

nin kadınları çıkarmaya ve çocuklarının yuvaya verilmesine yönelik tehditleri de, memnuniyetsizliklerin kaynakları arasındadır.

Her ne kadar sığınmaevinde kalan kadınlar çok fazla dile getirmemiş olsalar da, yöneticilerin vurguladığı sorunlardan bir diğeri kadınlar arasındaki kültürel ve toplumsal farklardan kaynaklanan sorunlardır. Yemek yemek alışkanlıklarından çocukların terbiyesine kadar farklılaşan davranış biçimleri ve değerler kadınlar arasında çatışmalara neden olmakta, iktidar ilişkilerine yol açabilmektedir. Günlük hayatta ortak alanda yaşamaktan kaynaklanan kadınlar arası iktidar ilişkileri de ortaya çıkabilmekte ve dışlamalara neden olmaktadır. Bir yönetici sığınmaevlerinde kalan kadınlar arasındaki kültürel ayrımcılıkları şöyle anlatmıştır:

"Bu iki taraflı bir şey, aslında her türlü ayrımcılığı böyle algılıyoruz, yani iki taraflı bakıyoruz. Örneğin biri diğerine kuyruklu Kürt, diyor. Önce Kürtlere bakış açısını, milliyetçiliği konuşuyoruz. Ayrıca diğerinin Kürtlükle ilgili algısını da konuşuyoruz. Yani haklı haksız diye değil. Problem çözme becerilerini geliştirici ama esas güçlenme feminizm açısından şey gibi bir kadın şiddet yaşadı diyelim ki kadın oradaki mekanizmayı görüp ondan uzak durabilmesi. Tanıyabilmesi önemli...".

Benzer biçimde Van-VAKAD'da yapılan görüşmelerde günlük hayatta sığınmaevlerinde kalan kadınlar arasında yaşanan sorunlara dikkat çekilmiştir. Önce gelenlerin daha sonra gelenleri dinsel, dilsel ve etnik olarak dışlama eğilimleri oldukça güçlüdür. Örneğin Türk bir kadın Ermeni kadına namaz kıldırmaya çalışmış, yine bir başkası *"siz yabancısınız, iyi değilsiniz"* gibi sözlerle yeni geleni sindirmeye yönelik davranışlara yönelmiştir. Özellikle yemek yapma ve tüketme alışkanlıklarındaki farklılıkların yanı sıra savaş ve kaçak yaşamanın vermiş olduğu yaşam biçimi ve değerleri de sorun yaratan öğeler arasında öne çıkmıştır.

Tablo 6.9. Sığınmaevinin Bağlı Olduğu Kuruluş ile Kadınlara Sunulan Hizmet Türleri

Kurum	Kreş, Eğitim	Sağlık Sorunları ve Eğitim	Giyecek ve Yiyecek	Toplam
SHÇEK	5	3	9	**17**
	%29,4	%17,6	%52,9	**%100**
	%19,2	%27,3	%69,2	**%34**
Belediye	21	6	3	**30**
	%70	%20	%10	**%100**
	%80,8	%54,5	%23,1	**%60**
STK		2	1	**3**
		%66,7	%33,3	**%100**
		%18,2	%7,7	**%6**
Toplam	**26**	**11**	**13**	**50**
	%52	**%22**	**%26**	**%100**
	%100	**%100**	**%100**	**%100**

Sığınmaevlerinde kalan kadınların ihtiyacı olan şeyler; kendini güvenli hissetmek, iyi ve geçindirecek bir iş sahibi olmak ve çocukları için kaliteli gündüz bakım hizmetleridir. Bu nedenle kadınlar çocuklarına yönelik yardım ve hizmetler konusunda da beklenti içindedirler. Tablo 6.9'da görüldüğü gibi sığınmaevlerinden memnun olmayan kadınların %52'si kaldıkları sığınmaevinin kreş ve eğitim gibi çocuklara yönelik hizmetlerinin yetersiz olduğunu ifade etmiştir. Sığınmaevlerinin yarısında çocuklar için bir oyun odası ya yoktur ya da yararlandırılmada sıkıntı yaşanmaktadır.

Özellikle hem çocuklara yönelik hizmetlerdeki yetersizliklerde ve hem de memnuniyetsizlikte SHÇEK sığınmaevleri ilk sırada yer almıştır. Oysa SHÇEK'in yönetmeliklerinde ve kurumsal bakım hizmet alanında bu olanaklara ulaşmak daha kolay olabilecek iken, özellikle yöneticilerin kadınların kalış sürelerinin kısıtlılığını öne sürmeleri ve caydırıcılık yaratmak için bu tür olanakları kadınlara sunma konusunda isteksiz davranmaları araştırmacılar tarafından da gözlemlenmiştir. Yine benzer biçimde eğer sığınmaevi bir hizmet

kompleksi içinde yer alıyorsa, yani çocuk yuvası varsa çocuklar annelerden alınıp, burada bakılmaktadır. Belediyeler bu konuda daha fazla çaba sarf etmektedirler. Belediyelerin %60'ı çocuklara yönelik hizmetleri sunma konusunda ya kendi kreş ve oyun odalarıyla ya da hem SHÇEK olanaklarından ve hem de özel kreşlerden gönüllü destek alarak çocuklara yönelik hizmet sunmaya çalışmaktadırlar. Benzer olarak sağlık hizmetleri alanında çoğunun kendi hastane ya da benzeri kuruluşları olduğu için çoğu kez sıkıntı yaşamamaktadırlar. Ancak bazı belediyeler hamile ve çocuklu anne kabulüne pek yanaşmak istemedikleri için bu sorumluluktan kaçmayı tercih etmektedirler.

Sığınmaevi Sonrası Yaşam Planları

Sığınmaevlerinde kalan kadınların üç seçeneği ortaya çıkmaktadır. İlki, kalma süreleri dolduğunda süre uzatımını talep etmektir. İkincisi aile birleşimidir. Üçüncü yol ise, sığınmaevinden kendi yaşamını kurmak için ayrılmak ya da tüm olasılıkları tüketip, terk etmek zorunda kalmak ya da çıkarılmaktır. Bu seçenekler dışında ne yapacağını bilmeyen bir grup kadın da söz konusudur. SHÇEK'ler ilke olarak kadınların aile veya eşle bir araya gelmelerini tercih etmeleri durumunda, il müdürlükleri ve aile danışma merkezlerinin işbirliğiyle ailenin birleşimini hedeflemektedir. Bu talebin ya da olanağın olmadığı durumlarda da kadının kendine yeterli olabileceği bir iş ve meslek edindirme olanağı varsa bu olanağı kullanmakta, gerekli görülen kamu ve sivil toplum kuruluşları ile işbirliği sağlamaya yönelmektedir.

Sosyo-demografik özellikler açısından daha yaşlı, evli ve daha fazla sayıda çocuk sahibi olan kadınların eşine dönme kararı aldıkları görülmektedir. Ancak geçmiş deneyimleri kadınların tekrar eve dönme durumunda geri dönüşlerinin olacağı yönündedir. Örneğin L.Y. sığınmaevinde bir süre kalmış ve evine dönmüştür. Ancak 1 sene sonra yeniden sığınmaevine gelmiştir. Onun anlatımıyla: *"2 sene önce babamın yanına döndüm. Ama orada benim için yer yoktu ve babam kadın sığınmaevine gönderdi beni. Eskişehir'de kaldım 1 ay, kadın sığınmaevinde. Eşim gelip aldı. 1 sene daha yaşadım eşimle sonra ayrılmak zorunda kaldım. Sokağa attı beni şiddetten, yine sığınmaevine geldim...".*

Araştırmada kadınların yarısı iş bulup ayrı eve çıkmayı ve kendi başlarına şiddetsiz bir hayat kurmayı istemektedir. D.B. adlı görüşmeci eşine tekrar geri dönmek istemediğini ve hayatına yeniden başlamak istediğini şu sözlerle ifade etmiştir:

"Bundan sonrası için çocuk biraz büyüsün işe gideceğim. Ailem falan destek oluyor ama ben kendi ayaklarımın üstünde durmak istiyorum. Kot fabrikasında çalışabilirim yakında bir yerde. İşe girsem yeterli olur. Kesinlikle dönmeyeceğim. Şuanda evliliği hiç düşünmüyorum. Çocukların babasıyla görüşmesini istemiyorum."

Cehaletin Gölgesinde Yaşamasınlar: Y.C. adlı görüşmeci sığınmaevi sonrasında kendisi ve çocukları için yeni bir hayat kurmak istediğini şu sözlerle ifade etmiştir:

"Buradan çıkınca, olursa ben Van'da kalmayı istiyorum, çocuklarımı yanıma almak istiyorum. Kocama dönmem asla, şimdi yanıma gelse iyi davranır ama sonra yine işkence etmeye başlar, kimseyi dinlemez öyle bir insan yani. Ne bileyim gelmeden önce kadın sığınmaevini bana bi şey verilecek, bana bi şey yapılacak diye düşündüm ama hiçbi şey yok. Ben devletime inanarak, güvenerek sığınmışım, hani bana şimdi bi iş bulursa, iş verirse tabi ki ben genç bi insanım ayaklarımın üzerinde duran bi insanım, yani ben hep durmuşum ayaklarımın üzerinde. Bak ben 11 senedir hep çalıştım. Ben çocuklarım için canımı veririm, tabiî ki ayaklarımın üzerinde, kendi namusumla, alnımın teriyle çalışmak istiyorum. Bunların hepsi çocuklarım için, çünkü o çocuklarımı okutacak bi insan değil... Ben bundan sonra işte ayaklarımın üzerinde durmak istiyorum, tabiî ki ondan boşanmak istiyorum, çocuklarımı almak istiyorum. Çünkü çocuklarımı okutmaz onu biliyorum. Çünkü cahilliği ben kendimde gördüğüm için zor, ben çalışır yine o çocuklarımı okuturum. Ben en azından bi eğitimleri olsun, ne bileyim en azından diplomaları olsun istiyorum. Bana bugün eğitimin ne dediler, ben yok dedim, ama benim çocuklarım yok demesinler istiyorum. Ben okumayı çok istedim ama babam göndermedi."

Benzer biçimde C.B. adlı görüşmeci sığınmaevi sonrasında kendisine ve çocuğuna yeni bir hayat kurmak istediğini eşine ve ailesine geri dönmek istemediğini şu sözlerle dile getirmiştir:

"Hani benim çocuğum şimdi kendine geldin 4-5 ay veya 1 sene geçsin aradan, duruma göre bakıcam artık. İşte şimdi bilmiyo-

rum ne kadar burada kalıcam. Burada şimdi durumuna, huyuna bakıyorlar ona göre, iyiysen kalabiliyorsun, bakcaz artık. Çocuğum biraz kendine geldi. Burada bir kadın var Nilgün teyze, o dedi işte çocuğun biraz kendine gelsin, bana ve çocuğuma bakmak istiyor o da ama durumum yok işte diyor. Çocuğuna ve sana sahip çıkmak isterdim ama ben de zar zor geçiniyorum dedi. Çocuğum biraz kendine gelsin toparlasın iş bulacağım kendime. Çocuğum için işte çalışıcam ev tutucam. Eşimi bir daha aramak istemiyorum, çünkü o yanımda yokken çocuğumu doğurdum, ameliyatlı halimle o doğum sürecinde altımda torbalarla çocuğuma kalkıp baktıysam bundan sonra da bakarım...".

Yine S.D. adlı görüşmeci sığınmaevi sonrasında kendisine yeni bir hayat kurmak istediğini, ancak sığınmaevinde kaldığı süre içerisinde dışarıda nereye başvurduysa, sığınmaevinde kalıyor olmasından dolayı etiketlendiğini ve kendisine suçlu gibi davranıldığını şu sözlerle ifade etmiştir:

"İlk geldiğimdeki ile şimdiki ben arasında çok fark var. Yani ruhen bir değişme oldu, atlattım artık şeyleri. Ben bunu hiçbir yardım almadan kendi kendime yaptım. Artık ben geçmişi geride bıraktım, artık gelecek önemli, hayat önemli. Yeniden hayatıma bir düzen kurmak istiyorum. Bi iş istiyorum. İşte buradan bir iş istiyosun, çık ara diyorlar, eee bir bayansın nasıl iş arıycan, buradan bize iş konusunda yönlendirme yapılmıyor. İşte İŞ-KUR var dediler, İŞ-KUR'a git kendin başvur dediler. İŞ-KUR'a gidiyosun diyorlar nerde kalıyorsun, "diyorum kadın sığınmaevinde" adam şöyle bakıyor sana, sanki kadın sığınmaevi çok kötü bir yer, kötü olarak bakıyo. Ondan sonra hastaneye gidiyosun nerde kalıyosun kadın sığınmada resmen kovmaktan beter ediyolar, çok sert davranıyorlar. Ben hastaneye tek yalnız gidebiliyorum artık. Eğer koruma altındaysan onlar götürüyorlar, ama yoksa kendin gidiyosun. Hastanedekiler ilgilenmiyo, başından savıyo, kovmaktan beter ediyolar, bir şey soruyorsun git başkasına sor diyorlar, el hareketleri olsun, tavırlar olsun hiç iyi değil yani, sevmedim yani. Zaten bize öyle davranmalarının nedeni burada çalışanların kaprisleri yüzündenmiş, bunlarda en ufak şeyde bağırıyorlarmış, çağırıyorlarmış onlar yüzünden yani. Ya ne bileyim ilk önce bizi dinlesinler, bi ilgi göstersinler ondan sonra bize bu şekilde davransınlar..."

V.N. de sığınmaevi sonrasında çocukları ve kendisi için yeni bir hayat kuracağını şu sözlerle ifade etmiştir:

"Benim istediğim işte, çocuklarımla beraber bir ev tutmak, orda yaşamak istiyorum. Benim arkadaşım var işte, öyle villada çalışıyor ama işte benim 2 tane çocuğum olduğu için biraz zor kabul ederler. Ya benim çocuklarım çok uslu akıllı, hiç öyle orayı kırayım dökeyim diye bir şeyleri yok hatta görseler toplayım diye uğraşırlar. Aslında ben yalnız olsam daha iyi olurdu... Ben şimdi şöyle bir şey istiyorum aslında, apartman görevlisi olabilir, işte villa bakımı oluyor, başka yerde oluyor, yazın geliyorlar. Çocuklarımla birlikte kalabileceğim bir iş istiyorum. Ama maalesef tabii bulamıyorum öyle bir şey. Yeni geldiğim için buraya, bunlar da her gün buraya geleceksiniz diyorlar, ama işte öyle bir yer olsa en azından çocuklarımı okula bırakırım. Sonra alırım yanıma, daha iyi olur..."

F.S. adlı görüşmeci sığınmaevinden çıktıktan sonra kendisine ve çocuklarına yeni bir hayat kurmak istediğini şu sözlerle ifade etmiştir:

"Kızlar işte bir an önce buradan çıkmak istiyorlar, evimiz olsun diyorlar, işte biraz işe alışayım çıkıcaz buradan. 3 tane çocuğum var, onların mutlu olmasını istiyorum... Diğer kızlarımda burada psikolojik destek alıyorlar, şimdi onlarda iyiler ama buraya alışamadılar. İşte dedim ya ev tutup yakın bi zamanda çıkıcaz buradan... Ne diyeyim işte böyle şimdi işe de başladım, birde ev tutarsam kızlarıma iyi bir hayat kurmak istiyorum. Mahkeme süreci de devam ediyor, boşanıcam zaten."

Sığınmaevlerinde kalış süresinin 3 ayla kısıtlanmış olması ve kalanların da 3 aydan daha az kalma olasılıkları düşünüldüğünde birçok kadın sığınmaevi sonrasında ne yapacağı konusunda ya umutsuz ya da bilgisizdir. Örneğin V.N. adlı görüşmeci sığınmaevi sonrası ne yapacağı konusundaki çaresizliğini şu sözlerle ifade etmiştir:

"...Ya bilmiyorum ama iki tane çocuğum var bir şeyler yapmam lazım. Günler arttıkça daralıyorum ama daha yeni yeni kendime geldim. Çocuklarımın eğitim işini şimdi hiç bilemiyorum tabii işte ben bir iş bulamayınca. İşte şimdi iş buldum ev tuttum, o çocuklara kim bakacak diyorum. Yani kreş filan öyle bir şey düşüncez artık. İşte ama onlar okuldan erken çıkar geç çıkar onları kim alacak diye düşüncem okuldan. Öyle zamanlarda hiç kimsen

yok. Hepsi akrabalarım uzak yerlerde, onlar da başımıza gelmesin diye uzak duruyorlar bende. Çocuklu kimse istemiyor."

Z.H. adlı görüşmeci ise şunları dile getirmiştir:

"Boşandıktan sonra iş bulmaya çalışacağım. Kardeşlerimin yanına dönmek istemem. Beni istemiyorlar. Çocuklarımla istemiyorlar. Düzgün biri çıkarsa yine evleneceğim. İşler kötü dışarıda. Eşim beni bulsa da artık gitmem. Kütahya'ya falan dönemem. Şimdi çocukları bırakıp nasıl çalışacağız. Onu da bilmiyorum..."

SHÇEK'lerde evine dönen kadınlara valilik aracılığıyla Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarından geçici para (genelde birkaç aylık kira) ve gıda yardımı sağlama konusunda yönlendirme yapılmaktadır. Bazı durumlarda da ailelerinde özürlü ya da yaşlı varsa 2022 sayılı yasa kapsamındaki olanaklar aranmakta ve SHÇEK yardımlarından yararlanabilmeleri için öncülük yapılmaktadır.

Kadınların yarısı (%52'si) sığınmaevi sonrasında iş bularak çocuklarıyla birlikte kendi hayatlarını kurmak istemektedirler. Ancak çalışma kapsamında sığınmaevinde kaldığı halde çalışan kadın oranının %5 olduğu ve 2008 yılı SHÇEK faaliyet raporunda da sığınmaevlerinden iş bularak ayrılan kadın oranı %10'larda kaldığı düşünüldüğünde*, kadınların iş bulma şanslarının gerçekleşme olasılığı çok düşük görünmektedir. Yine iş bulma konusunda sığınmaevi desteklerinde farklılıklar da söz konusudur. Belediyelerin, SHÇEK'lere göre, daha fazla çaba içinde oldukları söylenebilir. Özel-

* 2008 yılında SHÇEK'e ait sığınmaevlerinden kendi isteği ile ayrılan kadınların oranı %26'dır. Kuruluşu terk edenler %12, kuruluş tarafından çıkarılan %1, nakil %9 oranındadır. Kadınların kuruluşlarından kendi isteği ile ayrılma nedenleri; kadınların kuruluşlardan ayrılırken neden belirtmek ya da bu konuda bilgi vermek istemeleri halinde saptanabilmektedir. Buna göre, kadınların kalacak başka yerlerinin olması, gerekli bağlantıları kurarak akraba ya da arkadaş yanına yerleşme, arkadaşları ile ev tutma, evlenme, bir başka ilden iş teklifi alma, çocuğunun bulunduğu ilde kendisine düzen kurmak isteme, durumuna uygun başka kuruluşa yerleştirilme, başka bir ile gitme, başka ülkeye gitme, kuruluşta kalma yerine farklı çözüm yollarını aramak isteğini belirtme, kuruluşta kalabileceği özel oda bulamama, kuruluşu çok kalabalık bulma, kuruluş kurallarına uymak istememe, evlilik dışı çocuğunu kurum bakımına verip öz ailesinin yanına dönme vb. nedenlerle kendi istekleri ile ayrıldıkları belirlenmiştir (SHÇEK, 2009).

likle yöneticilerin kişisel gayretleri, toplumsal çevreleri bu süreçte kurumlardan daha fazla rol oynamaktadır. Kadınların eğitim, iş deneyim ve sosyalleşme kapasitelerinin düşük olması gibi nedenlerle daha çok geçici ve günlük işler ya da yatılı yaşlı ve çocuk bakıcılığı, temizlik işleri ve tekstil ve turizm gibi sektörlerde patronaj ilişkileriyle iş bulmaktadırlar. Oysa kadınların ekonomik bağımsızlığını sağlayacak programlar geliştirilmesi yönündeki girişimler kurumsal düzeyde olmalıdır. Ayrıca kadınlara belediyeden ya da olanaklı olursa valiliklere ve kaymakamlıklara bağlı yardım vakıflarından para, gıda ve diğer yardımlar sağlamaktadırlar. Bu konuda Küçükçekmece belediyesi örnek gösterilebilir ve en başarılı belediye sığınmaevi olduğu ifade edilebilir.

Kadınların %11'i çocuklarıyla birlikte kendi ailesinin yanına taşınmayı istemektedir. Sadece %8'i kendi evine-kocasına dönmek istediğini belirtmiştir. Kadınların %30'u ise ne yapmak istediklerini bilmediklerini ifade etmişlerdir. Örneğin; S.D. adlı görüşmeci sığınmaevi sonrasında ne yapacağını bilememekte, çaresizliğini ve neler yapmak istediğini şu sözlerle ifade etmektedir:

"Buradan çıkınca napcağımı bilmeyim işte, kafam karmagarışık da. Eşime dönmek istemeyim de, zaten şikayette bulundum karakola. Şikayet sonuçlansın da ondan sonra boşanma davası açcam. Daha avukatla görüşmedim. Ben beni dövdü diye şikayette bulundum. Ben açmasam boşanma davası eşim açar, o isteyir zaar boşanmayı... Ben şimdi sonum ne olcak bilmiyom. Yeni geldiğim için buradakileri bilmiyom, benimle daha konuşmadılar. Şimdilik burada iyi de bilmiyom yani."

Ancak kadınların sığınmaevlerinde kaldıkları süre göz önüne alındığında 3 aydan az bir sürede ne yapacağına karar vermek kadınlar için kolay bir süreç değildir. Yapılan araştırmalar (Krishnan ve diğerleri, 2004), sığınmaevlerinde umutsuzluk ve sosyal destekten yoksun olma algısının kadınlarda eşlerine geri dönme düşüncesini doğurduğuna işaret etmektedir. Bu kadınlar açısından tahmin yapabilme ve özel destek hizmetleri geliştirmeye yardımcı olacak hizmetlere acilen ihtiyaç vardır. Benzer biçimde kadınlara evlerine dönmeyi isteyip istemedikleri sorulduğunda, kadınların %36'sı evlerine dönmek istediklerini belirtmişlerdir. Kadınların dönme niyetlerinde ise istekten çok, çaresizlik yatmaktadır.

N.A. adlı görüşmeci sığınmaevindeki süresinin dolacağını ve sonrasında ne yapacağı konusundaki çaresizliğini şu sözlerle ifade etmiştir:

"Vallaha sürem doluyo ne yapçam bilmiyom. Gitçek yerim yok, beş kuruş param yok! Allah seni inandırsın şuan 1 milyon param yok. Çocuklarıma şöyle bi çikolata alim desem. Bana buradaki görevli ablalar, seni burada süren dolduktan sonra çocukların seninle sokakta rezil olurlar dediler. Sen iş bulucam ev bulucam diyorsun, aman kolay mı o kadar hemen iş bulmak, ev bulmak, eşya alabilmek dediler. Ben dedim onlar en azından orda olacaklar, en azından emanet olacaklar peki ben nereye gidecem, ben ne olcam kolay mı dedim. Onu verim bunu veriim hangi birini veriim dedim. Ana çocuğu bunlar. Yarın bigün doğumum olcak, ben hadi karnımdakini kime veriim. Yarın mecbur kırkına kadar kalmam lazım, kırkından sonra ben nere gitçem 4 tane çocukla. Sürem doluyo. vallaha uzatırlarsa uzatırlar, uzatmazlarsa ben ne yapiim. Çalışanların da burası evi değil, onlara da bişey diyemiyom. Ben daha önce de kadın sığınmaevinde kaldım, Yıldırım'da da kaldım, burda da kaldım. Yıldırımdan çıkınca mecbur olduğum için tekrar kocamın yanına döndüm. Abla çocuklarım sokaklarda kalmasın dedim. Bu dünya aynı dünya ama insanlar değil. Bu dil var ya insanı rezil eder. Sığınmaevlnden çıkıp tekrardan eve döndüğümde yine aynıydı kocam. Hatta daha felaketti. İçiyo, pisliği var, dağıtıyo, toplamaktan dayancak yerim kalmadı..."

Eve dönme isteklerinde yaklaşık %70'inin temel nedeni başka gidecek yerlerinin olmamasıdır. SHÇEK'lerde bu oran diğer sığınmaevlerine göre daha fazladır. SHÇEK'lere bağlı sığınmaevlerinde kalan kadınların %43'ü, belediyelerdekilerin %33'ü ve STK'ların %17'si bu durumdadır. Kadınların %9'u şiddete rağmen kocasını sevdiğini, yöneticilerin aileleri-eşleriyle konuştuğunu, şiddet görmemeyi umut ettiklerini belirtmişlerdir. S.Y. adlı görüşmeci kocasından şiddet görmesine ve işkenceye maruz kalmasına karşın (Eşi tarafından kulakları kesilmiş) eşine dönmek istediğini şu sözlerle ifade etmiştir*:

* Araştırmanın yapıldığı dönemde görüşülen S.Y. evine geri dönmek istediğini belirtmiştir. Araştırma sonrasında evine dönen S.Y., 22 Temmuz 2010 tarihinde kocasından gördüğü ağır fiziksel şiddet nedeniyle tekrar hastaneye kaldırılmış ve daha sonra yeniden sığınmaevine yerleştirilmiştir.

"Ben kocamı çok seviyom, çok sevdim ama o beni hep dövdü hep ezdi, eziyet etti. Ben döncem kocama, seviyom, yoook şimdi dövmez dönersem, dövmiycek devletten korkuyo şimdi. Döverse sığınmaya bi daha gelirim diye düşünüyo. Dön yuvana, ben seni seviyom, bi daha yapmıycam dedi. Ben inanmıyom ama ben çocuklarımı okutmak istiyom, okula gitcekler döncem ben eve... Bundan sonra evime dönmek istiyom. Başka bir çarem olsa da yapmazdım eve dönerdim...".

N.Z. adlı görüşmeci küçük yaşta olduğu için sağlıklı karar verememekte ve ailesinin yanına dönmek istemektedir. Ailesinin yanına dönerse de başına neler gelebileceğini şu sözlerle ifade etmektedir:

"Ben hastanedeyken buraya geleceğimden haberim yoktu, bana dediler "seni çocuk yuvasına götürecez, sonra işte dayınla konuşacaz seni alacaklar oradan" böyle dediler, bende geldim buraya ama haber yok şimdi. Ben bundan sonra işte çocuğumu yuvaya verip ordan eve gitmek istiyorum. Ailem yeter ki beni istesin. Ben şimdi işte evlenmeden hamile kaldım diye bir şey yaparlar mı bilmiyorum, ama yaparlar herhalde. Şimdi kimseye babam söylememiştir diye düşünüyorum benim bu halde olduğumu. Ben ne bileyim çok intihar etmek istedim, evdeyken ben yaptım, intihar ettim... Bizde "kızlığın bozulmamış" olması önemlidir. İlerde babam evlendirmek istediğinde ve evlendiğimde kız olmadığım anlaşılsaydı ne yapacağımı bilmiyorum, hiç düşünmedim bunu. Ailem kabul etmezse işte yeni bir hayat kurmak istiyom, burada kalmak istemiyom. Bi işe girerim, Van'da mı kalırım bilmiyom. Ama ben ailemin yanında durmak istiyom..."

R.D. adlı görüşmeci kadın sığınmaevinden çıkınca ne yapacağını bilmemekte, hayata karşı negatif düşünceler taşımakta ve bunu şu şekilde ifade etmektedir:

"Bundan sonra ne yapacağımı hiç bilmiyorum, şuan hiçbir şey düşünemiyorum. Gördükleri yerde de vururlar ben bunu biliyorum. Ailemden kimse ile görüşmüyorum, bir tek babamın numarası var, onu da aramaya cesaret edemiyorum... Evlenmek istiyorum ama korkuyorum. Ya adam kötü olursa, güvenemiyorum açıkçası. Kadın sığınmaevinde kalan kadınları gördükçe korkum daha da arttı. Çocuğuma nasıl bir gelecek hazırlıycam ben çocuğumu okutmak istiyorum, Allah izin verirse sonuna kadar onu

okutucam, bu devletimiz sayesinde... Ben kadın sığınmaevlerinin uzun süreli olmasını istiyorum. Bana dediler ki bu senin son kadın konukevin, sosyal hizmetlerden söylediler bunu bana. Bu senin son şansın dediler, bundan sonra başka kadın konukevine gidemezsin dediler. Beni korkuttu orda çok. Benim ne gidecek bir yerim var, ne de sığınacak bir yerim var. Muhakkak ki abim askerden döndüğü zaman peşime düşecektir...".

T.G. adlı görüşmeci sığınmaevi sonrası süreçte eve dönmek istemediğini, eğer eve dönerse iki seçeneğinin olduğunu, bunlardan birinin ölüm, diğerinin tekrardan evlilikle sonuçlanacağını şu sözlerle ifade etmiştir:

"Ailem beni götürse ya evlendirir ya da öldürür. Bir zaman önce İstanbul ve şuan ki yaşamım bir hayal gibiyse Şırnak'a dönmem de bir hayal. Şu anda mahkemeyi bekliyorum. Mahkeme süresince daha fazla kızabilirler... Güvenlik sorunum var şu anda. Burası resmi bir yer beni almaları zor olur. Sonraki süreçte yani boşandıktan sonra, şu anda açık öğretimde sosyoloji var. Ben de okuyorum."

Sığınmaevi sonrasında kadınların büyük çoğunluğu şiddetsiz bir ortamda çalışarak, çocuklarıyla birlikte yaşamak istemektedir. Ancak bunun kolay olmadığının da farkında olduklarını görüşmelerde sıklıkla dile getirmişlerdir. Eğitim düzeyleri ve iş deneyimlerinin olmaması da iyi bir iş ve gelir elde etmelerini olumsuz etkilemektedir. Benzer biçimde kendi ayakları üzerinde durmanın, hayata yeniden ve sıfırdan başlamanın güçlüklerini farkında olan kadınlar için, ülkemizde destek mekanizmaları da oldukça yetersizdir. Ayrıca başka barınma alternatiflerinin olmaması da kadınları, istemeseler de çoğu kez, evlerine geri dönmeye zorlamaktadır.

Bölüm VII

TÜRKİYE'DE AİLEİÇİ ŞİDDETLE MÜCADELEDE KORUYUCU- ÖNLEYİCİ KURUMLARIN VE PAYDAŞLARIN ROLÜ

Aileiçi şiddetle mücadele ne tek başına şiddet mağduru kadınların, ne de sığınmaevleri yönetimlerinin yürütebileceği bir alandır. Çok taraflı ve çok yönlü olarak verilmelidir. Çok sayıda kurumun işbirliği, desteği ve dayanışması gereklidir. Farklı kurumların aileiçi şiddetle mücadeleye yönelik hizmet ve programları da temelde müdahale edici ve koruyucu-önleyici olmak üzere iki alanda gelişmiştir. Kadınların şiddeti yaşamasının hemen sonrasında verilen hizmetler ve kurumsal süreçleri daha çok, kadının sağlığı ve güvenliği konusunda acilen alınması gerekli önlemleri kapsayan müdahale hizmetleri alanına girer. Koruyucu ve önleyici hizmetler ve kurumsal yapılarsa, şiddete maruz kalan kişilerin yeniden mağdur olmalarının önüne geçilmesi için gerekli çalışmaları ve önlemleri içerir. Bunlar toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadın hakları konularında farkındalık eğitimi, istihdam konusunda danışmanlık, adli yardım, meslek edindirmeye yönelik eğitimlere yönlendirme, ev bulunmasına destek olma, kadının kendisi ve çocukları için güvenlik planı geliştirmeye yardım etme, uzun süreli bireysel ve grup terapi hizmetlerine erişime olanak yaratma ve benzeri faaliyetlerden oluşur. Bu araştırma kapsamında şiddetle mücadelede paydaş kuruluşlarla iletişime geçilmiştir. Koruyucu ve önleyici çalışmalarıyla öne çıkan merkezi kamu kuruluşlarının yanında araştırma illerinde yer alan ve bu alanda çalışmalar yürüten kuruluşlar ve kanaat önderleriyle görüşmeler yapılmıştır.

Çalışma kapsamında yaklaşık olarak 60'ın üzerinde paydaşla görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Özellikle kadına yönelik şiddet ve sığınmaevleriyle ilgili süreçlerde yasal değişikliklerin yapılması, profesyonellerin eğitilmesi, çalışma şartlarının düzenlenmesi, şiddet uygulayıcılarının cezalandırılmaları, sığınmaevlerinin açılması, kadınların bireysel güçlenmelerine yönelik çalışmaların sürdürülmesi,

sağlık ve eğitim olanaklarının artırılması, mesleki kursların kadın ve çocuklar için organize edilmesi gibi etkinlikleriyle ilgili çalışmalar yapan kamu kurumlarının bilgilerine başvurulmuştur. Ayrıca kadına yönelik şiddetle mücadelede ülkemizde etkin rol oynayan barolar, tabip odaları, üniversitelerin kadın araştırma ve uygulama merkezleri, sığınmaevi olmayan belediyelerin kadın dayanışma ve danışma merkezleri, illerdeki kadın platformları, kadın kuruluşları ve STK'lar ve illerde çalışmalarıyla öne çıkmış kadın kanaat önderleriyle de görüşmeler yapılmıştır.

Koruyucu ve Önleyici Kamu Kurumları

Şiddetle mücadelede koruyucu ve önleyici çalışmalar yapan kurumlar kapsamında öne çıkan kamu kuruluşları arasında Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Emniyet Genel Müdürlüğü ve Jandarma Komutanlığı'nın ilgili birimleriyle görüşmeler yapılarak kadına yönelik şiddetle mücadele çalışmaları ele alınmıştır.

Kadına Yönelik Şiddetle Mücadelede Koordinatör Kurum (KSGM)

Ülkemizde kadınlara eşitlik içinde, sosyal, ekonomik, kültürel ve siyasi alanlarda hak ettikleri statüyü kazandırmak amacıyla kurulan Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (KSGM), kadın-erkek eşitliğini sağlamaya yönelik ulusal düzeyde politika oluşturmadan sorumlu kamu kurumudur. 2006/17 tarihli Başbakanlık genelgesiyle de aileiçi şiddetle mücadelede koordinatör kurum olarak kabul edilmiştir.

Kadının Sorunları ve Statüsü Genel Müdürlüğü (KSGM), 20 Nisan 1990 tarihinde 422 sayılı KHK ile "Kadının Statüsü ve Sorunları Başkanlığı" adıyla ve Başbakanlığa bağlı olarak kurulmuştur. Türkiye'de kadın erkek eşitliğini sağlamanın bir "kamu sorumluluğu" olduğuna dair ilk resmi kabulü olarak kabul edilen kurum (Acuner ve Sallan, 1993), başlangıcından bu yana resmi tanınma açısından ciddi sorunlarla uğraşmak zorunda kalmıştır. 25 Ekim 1990 tarihinde önce Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığına ve 1991 yılında da kadın konuları ile ilgili bir devlet bakanlığına bağlanmıştır. 1993 tarihinde 514 sayılı Kanun Hükmünde Kararname

(KHK) ile Kadın ve Sosyal Hizmetler Müsteşarlığı'nın ana hizmet birimlerinden biri olarak yeniden yapılandırılmıştır. Son olarak da 2011 yılında adında kadına yer verilmeyen Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'na bağlanmıştır.

Kurumun kuruluş amacı, ülkemizde kadın erkek eşitliğinin sağlanması, toplumsal yaşamın tüm alanlarında kadınların konumlarının güçlendirilmesi ve kadınlara karşı her türlü ayrımcılığın önlenmesi için politikalar üretmek, strateji geliştirmek, tüm paydaşlarla işbirliği yapmak ve koordinasyonu sağlamaktır. Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü 1994-2000 yılları arasında Dünya Bankası ile 'Kadın İstihdamının Geliştirilmesi Projesi'ni yürütmüştür. 1995 yılında Ankara, İstanbul, Gaziantep, Urfa, Çorum, Denizli ve Muğla olmak üzere yedi ilde yapılan anketler ile bir araştırma projesi olan "Küçük Girişimcilik Projesi"ni gerçekleştirmiştir. Benzer biçimde 1993-2003 yılları arasında Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı teknik yardımı ile Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü tarafından "Kadının Kalkınmaya Katılımını Güçlendirme Ulusal Programı Projesi" kabul edilmiş ve gerçekleştirilmiştir. Proje, Genel Müdürlüğün güçlendirilmesi ve kurumsal kapasitesinin artırılması, kadının kalkınmaya katılımını artırma yönünde yapılacak faaliyetlerde gönüllü kuruluşların desteklenmesi amaçlarına yönelik olarak yürütülmüştür. 2005 yılı Avrupa Birliği Katılım Öncesi Mali İşbirliği Programı kapsamında, Türkiye'de kadınların toplumsal fırsatlardan erkeklerle eşit biçimde yararlanmalarının sağlanması ve kadının insan haklarının korunması hedeflerine yönelik olarak 'Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Geliştirilmesi Projesi' hazırlanmıştır Bu proje iki bileşenden oluşmuştur. Bunlardan birincisi "Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Geliştirilmesi Eşleştirme Projesi", ikincisi ise "Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadele Projesi"dir. Bu kapsamda her türlü şiddet, taciz ve istismarın önlenmesi için çalışmalarda bulunmayı ve kadının aile ve sosyal yaşamdan kaynaklanan sorunların çözümüne destek olmayı ana hedef olarak benimsemiştir.

Kurumun aileiçi şiddetle mücadele kapsamında son yıllardaki çalışmaları şöyle özetlenebilir:

- 25 Kasım 2004 tarihinden itibaren KSGM ve Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu (UNFPA) işbirliği ile 'Kadına Karşı Şiddete Son Kampanyası' başlatılmıştır ve halen çalışmalar de-

vam etmektedir. Bu çalışmalarda kamu kurum ve kuruluşları, özel sektör, medya kuruluşları, sivil toplum kuruluşları ve yerel yönetimlerle işbirliği yapılarak özellikle erkeklerin bilinçlendirilmesi ve farkındalık kazandırılmasına önem verilmektedir.

- 2005 yılında Türkiye-Avrupa Birliği Katılım Öncesi Mali İşbirliği Programı kapsamında, kurum sorumlu kuruluş olarak belirlenmiş, kadınların şiddetten korunması için danışmanlık ve rehberlik hizmeti verme, yönergeler ve ulusal eylem planlamalarını hazırlama sorumluluğunu üstlenmiştir.
- Temmuz 2006/17 sayılı Başbakanlık Genelgesi kapsamında 'şiddet izleme komitesi' oluşturmuş, toplumsal cinsiyet eşitliği eğitimi çalışmaları yürütmeye başlamıştır. Bu kapsamda;
    - ✓ 2006 yılından itibaren Sığınmaevi Çalışanları Eğitici Eğitimi ile Avukatlar İçin Eğitici Eğitimi çalışmaları düzenli aralıklarla yürütülmektedir.
    - ✓ 2006-2008 yılları arasında 81 il bazında camilerde, kadın, aile, çocuk, şiddet, töre ve namus cinayetleri konulu vaazlar verilmiş, hutbeler okutulmuştur.
    - ✓ 2006-2008 yılları arasında 81 ilde 424 sağlık personeli eğitilmiştir.
- 2007-2008 döneminde şiddetle mücadele bileşeni projesi çerçevesinde şiddet risk haritası temelli olarak, öncelikle politika yapıcılara yönelik olarak seminerlere başlanılmıştır. Bursa, Samsun, Ankara, Antalya ve Gaziantep olmak üzere 500 kişiye eğitim verilmiştir. Mart 2009'dan itibaren bu eğitim yöneticilere yönelik olarak verilmeye başlanmıştır. Eğitimler 2,5 gün seminer şeklinde gerçekleşmiştir. Eğitimler, daha çok ilçelerde ilçe milli eğitim müdürlerine ve tarım ve köy işleri müdürlerine verilmiştir. Bu süreçte toplamda 1.055 kişiye eğitim verilmiştir.
- 2008 yılında Kadın Sığınmaevleri Kılavuzu yayınlanmıştır.
- 2007-2008 yıllarını kapsayan 'Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Yaygınlaştırılması Projesi' başlatılmıştır. Bu çerçevede kadına karşı aileiçi şiddetin sebep ve sonuçları hakkında

niteliksel ve niceliksel bir araştırma yapılması kararlaştırılmış, araştırma 2008 yılında yapılmış ve 2009 yılında yayınlanmıştır.

- Türkiye Giyim Sanayicileri Derneği ile işbirliği yapılarak, erkek giyim ürünlerinin firma/marka-fiyat etiketlerinin yanında 'Kadına Karşı Şiddete Son' ifadeli etiketlerle satışa sunulması sağlanmıştır. Kadına yönelik şiddet, töre ve namus cinayetleri konularında kamuoyunda farkındalık ve duyarlılık yaratmak için Başbakan ve Kadın, Aile ve Çocuktan Sorumlu Devlet Bakanının yer aldığı spot film hazırlanmıştır.
- 2006 Başbakanlık Genelgesi'nde yer alan öneriler doğrultusunda; koordinatör kurum olan Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü ile Emniyet Genel Müdürlüğü yetkilileri arasında, 'Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesinde Polisin Rolü ve Uygulanacak Prosedürler Eğitimi Programı' düzenlenmesi konusunda 26.12.2006 tarihinde protokol yapılmış, polis eğitimi ve eğitici polislerin yetiştirilmesi çalışmaları yürütülmüştür. Eğitim çalışmalarında: kadına karşı şiddet, aileiçi şiddet, toplumsal cinsiyet eşitliği eğitimi, şiddete maruz kalan kadınlara yaklaşım tarzı, 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun ve diğer ilgili kanunların uygulanması konularında farkındalık ve duyarlılık temaları işlenmiştir. 921 polis merkezi ve 276 karakolda çalışan yaklaşık 40.400 polis eğitilmiştir. Mayıs 2010'dan itibaren polis eğitimlerine tekrar başlanmış ve eğitimlerde uzman eğitici grubun yetiştirilmesi hedeflenmiştir.
- Genel Kurmay Başkanlığı ile işbirliği yapılarak, vatani görevini yapmakta olan er ve erbaşlara yönelik 'yurttaşlık sevgisi eğitim' programına "kadın-erkek eşitliği, kadının insan hakları, kadına yönelik şiddet, töre ve namus cinayetlerinin önlenmesi" konuları dâhil edilmiştir. Bu konuya ilişkin yazılı ve görsel materyaller KSGM tarafından hazırlanmıştır. Bu kapsamda her yıl 450.000 er ve erbaş eğitilmektedir.
- Kadına yönelik aileiçi şiddetle mücadelede topyekûn bir zihinsel dönüşüm sağlamayı amaçlayan bir 'İletişim Stratejisi' oluşturulmuştur. Şiddete maruz kalan ya da risk altında olan kadınları; yasal hakları, danışmanlık, koruma ve diğer hizmetleri alabileceği yerler hakkında bilgilendir-

mek amacıyla hazırlanan ve 25.000 adet basılan 'Aile İçi Şiddetle Mücadele El Kitabı'nın dağıtımı ilgili tüm kurum ve kuruluşlara yapılmıştır. Bu kapsamda Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde kız çocukları ve kadınların güçlendirilmesine yönelik olarak yapılan çalışmaların bölgeye kazandırdığı değerlerin anlatılması ve yöre halkının bilgilendirilerek projeye katkılarının sağlanması amaçlanmıştır. Bu doğrultuda Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü ile TRT arasında protokol kapsamında, Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesinde yaşayan kadınları hedef kitle olarak ele alan 'Suç Bende Değil' isimli 6 bölümlük belgesel programın çekimleri tamamlanmıştır. Belgesel, Ekim-Aralık 2008 döneminde TRT GAP TV'de yayınlanmıştır.

- Hollanda İstihdam ve Sosyal İşler Bakanlığı Dış İlişkiler Direktörlüğü'yle ortaklaşa yürütülen "Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Geliştirilmesi Projesi ve Kurumsal Kapasitenin Güçlendirilmesi Eşleştirme Projesi" kapsamında tüm tarafların katılımı ile kamu politikalarına temel teşkil etmek üzere hazırlanan 'Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ulusal Eylem Planı 2008-2013' dönemine ilişkin temel öncelikler belirlenerek stratejiler geliştirilmiştir.
- 2010 yılında yargı personeli eğitim çalışmaları kapsamında 168 savcı ve 168 aile mahkemesi hâkimi eğitilmiştir.

KSGM, kadına yönelik ve aileiçi şiddetle mücadelede önleyici ve güçlendirmeye yönelik çalışmalarıyla oldukça etkin bir konumdadır. Özellikle toplumsal cinsiyet ve kadının insan hakları eğitimi boyutundaki çalışmalarıyla öne çıkmakta, STK'lar ve diğer kamu kurumlarıyla işbirliği yapmaktadır. Ancak koordinatör olma konumundaki faaliyetlerinin başarıya ulaşması için kurumsal yapısının geliştirilmesi ve yetkilerinin güçlenmesine yönelik çalışmaların yapılması gerekmektedir.

Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü (AAK) Sürecin Neresinde?

Ülkemizde aileiçi şiddet söz konusu olduğunda ele alınması gereken ama adı bile geçmeyen kurumların başında Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, yani eski adıyla Aile Araştırma Ku-

rumu-AAK gelmektedir. Aile Araştırma Kurumu (AAK) adıyla 1989 yılında Başbakanlığa bağlı olarak Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğüyle (KSGM) aynı tarihte kurulmuştur. Ancak her iki kurum da, birbirinden oldukça uzakta durmuşlar ve ailedeki kadının konumu ve izlenen politikalarda iki farklı yaklaşım sergilemişlerdir.

KSGM, daha çok kadın odaklı ve cinsiyet eşitliğini sağlamaya yönelik bir bakışla çalışmalarını sürdürmüştür. AAK ise, daha çok muhafazakâr bir duruş sergilemiş, ailenin bütünlüğünün korunmasını temel alırken, toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasına ve kadının aile içinde konumunun güçlenmesine yönelik söylem ve politikalardan uzak durmuştur. Bu nedenle uzun yıllar feministlerin yoğun eleştirisine maruz kalmıştır. Kurum, 1991 yılında DYP-SHP koalisyonuyla birlikte etkinliğini yitirerek, araştırmaları durdurulmuş ve personel istihdam eden kızak bir kurum haline dönüşmüştür. 1994 yılında ilk kez aileiçi şiddetle ilgili bir araştırma yaptıran ve yayınlayan kurum, konuyla ilgili tartışma ve politika geliştirme sürecinden uzak durmuştur. 2004 yılında ise, Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü olarak yeniden yapılandırılarak daha işlevsel hale gelmeye başlamışsa da, kadına yönelik şiddetle ilgili konularda 2010 yılına kadar sessizliğini korumuştur.

1990 yılında kurulan AAK, üniversiteler, gönüllü kuruluşlar ve diğer kamu kurum ve kuruluşların görüşlerini alarak ulusal bir aile politikası oluşturmak için "Aile Şura"larını yapmaya karar vermiştir. İlki 1990 yılında yapılan 'Aile Şurası'nın ikincisi, 1994 yılında gerçekleştirilmiştir. Ayrıca 1994 yılında kurum Birleşmiş Milletlerin 1994 yılını Uluslararası Aile Yılı olarak ilan etmesi üzerine, bu konudaki çalışmalarda Türkiye Koordinasyonunu AAK üstlenmiştir. Bu doğrultuda 16-18 Kasım 1994 tarihleri arasında "Değişim Sürecinde Aile, Toplumsal Katılım ve Demokratik Değerler" konulu Aile Kurultayı'nı gerçekleştirmiştir. Üçüncü aile şurası ise dört yıl sonra ancak, 25-27 Mayıs 1998 tarihlerinde Ankara'da düzenlenmiştir. 2004 yılında dördüncüsü yapılan Aile Şurasının beşincisi ise, 2008 yılında yapılmıştır.

Kurum, 2000 yılından itibaren aile politikaları komisyon kararlarını yayınlamaya başlamıştır. Aileye ilişkin operasyonel bakışının ve aileiçi şiddetin önlenmesine yönelik çabalardaki kadın odaklılığa yönelik mesafeli, hatta soğuk olarak nitelenebilecek tutum şura kararlarında kolaylıkla görülebilmektedir. Şura kararlarında ülke-

mizde geliştirilecek aile politikalarının aileye müdahaleyi hedeflememesi gerektiği vurgulanmakta ve daha çok *ailenin karşılaştığı sorunlarla ilgili operasyonel alanlardaki* ihtiyaçlara yönelik olması gerektiği belirtilmektedir. Aile politikalarının oluşturulmasında ailenin yoksulluğu ve ailelerin parçalanması gibi nedenlerle yerine getirilemeyen fonksiyonların aile içerisinde gerçekleşmesini sağlayacak düzenlemelerin yapılması istenmektedir. Daha çok sosyal yardım ve sosyal hizmet sistemine ağırlık verilmesi gereği ifade edilmektedir. Aile içinde kadın, annelik rolü ve geleneksel işbölümündeki sorumluluklarıyla tanımlanmaktadır. Ailenin birleştirici, fedakâr ve bütünlüğünü sağlayan öğesi olarak kadın görülmekte ve aile odaklı çözümlerle konuya operasyonel yaklaşılmaktadır. Aileyi güçlendirecek politikalar kapsamında da; gelir dağılımı, konut politikaları, eğitim ve sosyal güvenlik politikalarının birbirini tamamlayan bir anlayışla uygulanarak, temel amacın ailenin hayat standardını yükseltmek olması gerektiğine dikkat çekilmektedir. Ayrıca aile içinde yaşanan psikolojik, ekonomik ve sosyal sorunlarda başvurulacak yer olarak danışma hizmetleri ve bu hizmetlerin verildiği toplum merkezleri ve diğer kuruluşların yaygınlaştırılması belirtilerek, SHÇEK'in önemine işaret edilmektedir. Ancak aileiçi şiddete ilişkin özel ve koruyucu önlemlere yönelik bir vurgunun olmaması ise oldukça düşündürücüdür. Bu konuda sadece "aileye yönelik koruyucu, önleyici sosyal hizmetler geliştirilmeli ve bu amaca hizmet eden kamu kaynakları artırılmalı" gibi genel ifadelerin kullanılmış olması da dikkat çekicidir. Ayrıca çalışmayan kadınların statüsünü geliştirici önlemler arasında yeni liberal piyasacı ve muhafazakâr önerilere yer verilmekte, yeni sağın aile anlayışı şura kararlarına yansıtılmaktadır. Bu bağlamda kadın girişimciliğinin özendirilmesi ve kadının tercihi doğrultusunda evde üretime katılmalarının teşvik edilmesi istenmektedir.

Aslında 2010 yılına kadar da kurum için kadına yönelik aile içi şiddet kabul gören, tanınan bir olgu ve sorun alanı olmamıştır. İlk kez, Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü olarak Kurum, 2009 yılında aile sorunlarını yerel düzeyde çalışmalar yapmaya ve bir dizi "Yerel Aile Çalıştayları"* düzenlemeye başlamıştır (ASA-

* Aile çalıştaylarından ilki 26 Aralık 2009 tarihinde Antalya'da, daha sonra 10 Ocak 2010 tarihinde Edirne'de, 14 Ocak 2010 tarihinde Bursa'da, 29 Ocak 2010 tarihinde Nevşehir'de, 04 Şubat 2010 tarihinde Kastamo-

GEM, I-IV, 1990-2010). Kurum, toplumsal alanda ailenin güçlenmesi için toplumsal değerlerin kuvvetlenmesi, çocukların ve gençlerin hayata hazırlanması, toplumda dayanışma ve yardımlaşma mekanizmalarının işlemesi gibi konuları ele almıştır. Ama ailenin sorunlarının çözümü kapsamında daha çok, ekonomik alana yönelmiş, gelir dağılımının iyileştirilmesi ve görece yoksulluğun azaltılmasına odaklanmıştır.

2010 yılındaki İzmir çalıştayında ilk kez aileiçi şiddete ilişkin temalar çalıştayda ele alınmıştır. Aile Çalıştayı Raporu (2010)'unda Alo 183 hattındaki teknik desteğin ve personel niteliğinin artırılması, 4320 Sayılı Yasanın; aile terapisine yönelik verilen tedbir kararlarının uygulanması istenmiştir. Aileiçi şiddet olaylarının hafta sonu gerçekleştiğine de dikkat çekilerek, acilen verilmesi gereken tedbir kararları açısından 'bu kararların doğrudan savcılıkla verilmesinin sağlanmasının yerinde sonuçlar sağlayabileceği' belirtilmiştir. Ayrıca sığınmaevlerinin nicelik ve nitelik bakımından yetersiz olduğu tespit edilmiş ve buna yönelik olarak ihtiyaç analizi, çoklu hizmet modelleri ve mağduru güçlendirme programlarının yapılması gerekliliği belirtilmiştir (ASAGEM, V, 2010). Benzer biçimde çalıştay sonuçlarında alternatif çözüm modeli (!) olarak da, "aileye dönüş" odağında mağduru güçlendirme programları kapsamında mağdurun kendine yeterliliğinin sağlanabileceği ve geçici destek programları ile mağdurun mağduriyetinin giderilebilmesi önerilmiştir. Ancak çalıştay kararlarında aileiçi şiddetin mağdurunun 'kadın' olduğuna dair bir ibare ya da vurgu yer almamaktadır.

'Mağdur' kelimesi kullanılarak aileiçi şiddet genel bir sorun olarak ifade edilmektedir. Böylece kadının aileiçi konumu ve şiddetin toplumsal cinsiyet boyutundan kaynaklanan nedenler göz ardı edilmektedir. Benzer biçimde kadının şiddetten korunmasını ve güçlenmesini sağlayacak önlemler yerine, boşanmaların önüne geçilmesi ve 4320 sayılı yasa kapsamındaki tedbirlerin daha etkin uygulanmasına ilişkin önerilere yer verilmektedir.

---

nu'da, 12 Mart 2010 tarihinde Mardin'de, 19 Mart 2010 tarihinde Malatya'da, 27 Mart 2010 tarihinde Trabzon'da, 03 Nisan 2010 tarihinde İstanbul'da, 09 Nisan 2010 tarihinde Erzurum'da, 26 Nisan 2010 tarihinde Konya'da ve 29 Nisan 2010 tarihinde İzmir'de gerçekleştirilmiştir.

Ailenin karşılaştığı sorunlar ve şiddet, ailenin gelir düzeyinin düşüklüğünün ve yoksulluğun bir sonucu olarak görüldüğünde, şiddetin çözümü de aileye yönelik sosyal yardımlarda ve öncelikle erkek eşin piyasada ve gerektiğinde de kadının ev eksenli istihdamında aranmaktadır. Ayrıca şiddetin önlenmesinde yerelleşme savunulmaktadır. Şiddetle mücadeleye yardımcı olmak için mahallelerde danışma birimlerinin kurulması, yani mahalle sakinlerinin harekete geçirilmesi ve mahalle tabanlı hizmet sunma modelinin oluşturulmasını tavsiye etmektedir. Benzer biçimde personel ile ilgili önerilerde aile destek hizmeti veren uzmanların seçiminde bölgeden olmalarına dikkat etmek gerektiği belirtilmektedir. Ancak bu çalışmanın alan süreci ve araştırmacıların gözlemleri dikkate alındığında, bu tür çözüm önerilerinin üzerinde daha dikkatle düşünülmesi gerekir. Çünkü yerel kökenli bürokratların ve uzmanların, özellikle küçük kentlerde ve taşrada, yerel elitlerin, ailelerin ve aşiretlerin toplumsal baskılarıyla baş edebilmeleri çok da olanaklı değildir. Özellikle sığınmaevi süreçlerinde gizliliğin ve güvenliğin korunması olanaklı olmayacaktır. Yine ailede cinsiyete dayalı işbölümünü ve geleneksel cinsiyet rollerini benimseyen ve dolayısıyla kadına yönelik şiddeti ailenin bütünlüğü adına, kadının hayatına kastedecek bir durum gelinceye kadar, bir suç olarak görmeyen kişiler ve bakış açıları aileiçi şiddet sorununu çözmeyecektir.

Güvenlik Kuvvetlerinin Şiddetle Mücadele Çalışmaları

Aileiçi şiddetin önlenmesinde koruyucu hizmetler alanında önemli sorumluluğu olan meslek grupları arasında yer alan güvenlik güçleri, diğer gruplara göre sürecin içinde daha uzun bir süredir yer almış olup, belirleyici rolleri her geçen gün daha da artmaktadır. Ülkemizde bu konuda İçişleri Bakanlığının polislerle ilgili farkındalık ve eğitim çalışmaları dikkat çekicidir. Çalışma kapsamında Emniyet Genel Müdürlüğü ve ayrıca Jandarma Genel Komutanlığının ilgili birimleriyle görüşmeler yapılmış ve şiddetle mücadelede öne çıkan çalışmaları ele alınmıştır.

Kentlerde güvenlikten sorumlu olan polisin çalışmalarıyla ilgili olarak Ankara'daki Emniyet Genel Müdürlüğü'nün Asayiş Daire Başkanlığı'na bağlı eğitim şube müdürlüğüyle görüşülmüştür. Görüşmeye konuyla ilgili çalışmalardan sorumlu birimin emniyet

amiri ve bir kadın eğitici polis katılmıştır. Sığınmaevlerinin kurulduğu ilk yıllarda polislerin konuyla ilgili ataerkil tutumları ve güvenlik ihlallerini dile getiren yetkililer, polis eğitimleriyle birlikte bu sıkıntıların azaldığına vurgu yapmışlardır. Aileiçi şiddet konusunda güvenlik güçlerinde toplumsal cinsiyet farkındalığını artırma çalışmalarına dikkat çeken görüşmeciler, emniyet personelini eğitmekle işe koyulduklarını ifade etmişlerdir. 2006/17 sayılı Başbakanlık Genelgesi ile aileiçi şiddetle mücadelede sorumlulukları artan kurumun çalışmaları şunlardır:

- 2006 yılından itibaren 40.400 polis, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü eğiticilerinden aile içi şiddetle mücadele eğitimi almıştır.
- Emniyet olarak öncelikle büyük çaplı bir eğitim için eğiticileri eğitmeyi amaçlamışlardır. İlk hedef bu çerçevede 1350 personeli eğitmek olmuştur. Emniyet olarak illere göre eğiticileri eğitmişler ve eğitimleri verme konusunda KSGM ile protokol imzalamışlardır.
- 2007-2010 eylem planında yer alan "Aile Bireylerine ve Aile Suçlarına Yaklaşım" dersleri polis eğitimi programlarına alınmış ve KSGM'nin teknik ve mali desteği ile eğitimlere başlamışlardır. 2007 yılında 270 personele eğitici eğitmenliği verilmiştir. Tüm bu çalışmalar sonrasında toplamda kadına yönelik şiddet ve toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda şuana kadar toplamda 211.000 personele eğitim verilmiştir.
- 2008 yılında eğiticilere görev verilmiş ve illerde personele eğitim vermeleri ve verilen eğitimlerle ilgili olarak 6 ayda bir rapor sunmaları istenmiştir. 17 dakikalık bir film çekilmiş, bu filmde mağdurun karakola ilk başvurusu ve sonraki tüm süreçler anlatılmıştır. 2010 yılı Haziran ayı itibariyle 245 eğitici eğitmen çalışmalarını sürdürmektedir.
- 2009 yılında aileiçi şiddet broşürü hazırlanarak, broşürler tüm polis merkezlerine dağıtılmıştır.
- 2009 yılında oluşturulan aileiçi şiddet formu aracılığıyla bir veri tabanı sağlanması amaçlanmıştır.
- Emniyet içerisinde idari yönden bir eğitimin olmaması ve bütün suçların aynı kategoride değerlendirilmesinin bir eksiklik olduğunu belirten emniyet amiri, meslek yüksekokullarında aileiçi şiddete yönelik herhangi bir dersin ol-

mamasının büyük eksiklik olduğunu dile getirmiştir. Yine yetkili, 2010-2015 eylem planında bu sorunun aşılmasının planlandığını belirtmiştir. Benzer olarak, aileiçi şiddet mağdurları için çocuk şube gibi özel bir birimin oluşturulmasını amaçladıklarını belirtmiştir.

- Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü'yle 22 Ekim 2009 yılında imzalanan yeni bir protokol kapsamında SHÇEK'in sığınmaevlerinin kapasitelerinin artırılması ve ilk kabul merkezlerinin oluşturulması kararlaştırılırken, karakollarla işbirliğinin artırılması ilkesi benimsenmiştir. Bu kapsamda 4'er aylık dönemlerle düzenli bilgi akışının sağlanması da kararlaştırılmıştır.
- Kadına yönelik şiddet formunun dijital hale getirilmesi ve bilgilerin düzenli girilmesi sağlanmıştır. Bu formla mağdurun sosyal hizmetlere gidip gitmediği, hangi numarayı aradığı, kiminle konuştuğu sosyal hizmetlere ait tüm sığınmaevlerinin bilgileri, mağdurun sosyal hizmetlere alınıp-alınmadığı, sosyal hizmetler bünyesindeki sığınmaevlerinde yerin olup olmadığı gibi her türlü bilgiye ulaşılmasının olanağı doğmuştur. Bu doğrultuda 40.000 polise kayıt formu doldurma eğitimi de verilmiştir.

Türkiye'nin kırsal ve mücavir alanlarının %92'sinin güvenliğinden sorumlu olan ve ülke çapında 3.500 karakolun sorumluluğuna sahip olan jandarma, bu çalışmanın saha sürecinde özellikle sığınmaevinde şiddeti yaşamış kadınlarla yapılan görüşmelerde başvuru sürecindeki farkındalığın yetersizliği ile sıklıkla gündeme gelmiştir. Yine KSGM ile yapılan görüşmelerde de kadına yönelik aileiçi şiddetle ilgili çalışmalarda jandarmanın sürece katılımdaki isteksizliği dile getirilmiştir. Bu nedenle çalışma kapsamına jandarma dâhil edilmiş ve kadına yönelik aileiçi şiddetle mücadele konusundaki görüş ve çalışmaları değerlendirilmiştir. Ankara'da Jandarma Genel Komutanlığı, Dış İlişkiler ve İnsan Hakları Bölümünden bir erkek yetkili ve bir kadın çalışanla görüşme yapılmıştır. Konuyla ilgili olarak sürece geç dâhil olduklarını belirten görüşmeciler, ülke çapında AB ortak işbirliği projeleri kapsamında 2010 yılı Kasım ayında başlanacak proje hakkında bilgi vermişlerdir. KSGM'nin risk haritası baz alınarak, 30 pilot ilçede çalışmaların başlatılması planlanmaktadır. Köylerde, kırsal alanlarda her yaş grubundan erkek ve kadına yönelik aileiçi şiddetle mücadele eğitimlerini vereceklerini belirtmiş-

tir. Hem jandarma personelini, özellikle karakollarda görev yapanları ve hem de vatandaşı eğitmek için 15 aylık bir çalışmanın yürütülmesi hedeflenmektedir.

Kırsal alanlarda ve jandarmanın kendi personeli içinde aileiçi şiddeti ciddiye alan çok kimsenin olmadığını ve bu nedenle karakolda çalışanların aileiçi şiddetle gelen kadına "kocandır döver" denerek, kadınların geri gönderildiğini ifade etmişlerdir. Ancak, bunun kanunen doğru olmadığı ve bu konuda farkındalık yaratmak için kadının insan hakları eğitimini de içeren bir eğitim çalışmasının hazırlıklarını yürüttüklerini belirtmiştir. Görüşülen askeri yetkili proje sonunda kadının bir güvenlik gücüne başvurduğunda 'birileri beni koruyacak' algısının oluşacağını ifade etmiştir. Proje kapsamında jandarma komutanlığına bağlı eğitim kurumlarında personelin eğitileceği de belirtilmiştir. Bu projenin temel amaçlarından bir diğeri de, jandarma bölgelerinde genel olarak sahip olunan şiddet veri tabanına 'kadına yönelik şiddeti' de eklemektir. Proje kapsamında İçişleri, Sağlık ve Adalet Bakanlıkları ile barolarla işbirliği içerisinde eğitim çalışmaları yürütülecektir. Benzer biçimde proje kapsamında kadın personelin sayısı da artacaktır. Hedef jandarma personeli içinde her ilde en az 3 tane kadın astsubayın bulunması ve Türkiye genelinde de toplamda 300 kadın personelin olmasıdır. Projeyle jandarmada çalışan kadın sayısının da artması beklenmektedir.

Sonuç olarak güvenlik güçlerinin hem polisin ve hem de jandarmanın, aileiçi şiddetin oluştuğu kriz anında ve sonrasındaki koruyucu ve önleyici hizmetlerinin önemi oldukça büyüktür. Ancak, güvenlik hizmetlerinde hâkim olan eril bakış açısı nedeniyle, toplumsal cinsiyet eşitliği ve aileiçi şiddetin önlenmesine yönelik farkındalık artırılmalıdır. Bu konuda başlatılmış olan eğitimler yaygınlaştırılarak, devam edilmelidir. Ayrıca güvenlik güçleri şiddetin tespiti ve koruma sürecindeki ihmalkâr davranışlarından dolayı da sorumlu hale getirilmelidirler.

Hukuksal Mücadelede Baroların Adli Yardım Desteği

1990'larla birlikte kadın hareketin öncülüğünde çeşitli meslek örgütlerinin konuya duyarlılığı artmış ve yeni yapılanmalar içine girilmiştir. 1999 yılında İstanbul Barosu Kadın Hakları Komisyo-

nu'nun girişimiyle **Türkiye Barolar Birliği Kadın Hukuku Komisyonu-** TÜBAKKOM oluşturulmuştur. TÜBAKKOM, Türkiye'deki her baro bünyesinde Kadın Hukuku Komisyonu kurulmasını sağlamış ve aralarındaki bilgi alışverişini güçlendirmiştir. Barolara bağlı kadın danışma merkezleri, kadın hakları ya da kadın hukuku komisyonu ya da kadın hakları kurulu adları altında kadınlara yasal danışmanlık hizmeti vermeye başlamışlardır.

TÜBAKKOM aileiçi şiddet de dâhil olmak üzere, kadınlara karşı yapılan her türlü ayrımcılıktan kaynaklanan sorunlara çözüm getirilmesi için çalışmalar yürütmektedir. İlk olarak İstanbul ve Ankara barolarında kadınlara hizmet veren danışma merkezleri açılmıştır. 1999'dan itibaren Kadın Hakları Uygulama Merkezi adıyla kurulan birimlerde, hukuk alanında kadına ilişkin ayrımcılıkla ilgili mevzuat ve uygulamaya ilişkin çalışmalar yapılmıştır. Birimler; fiziksel, cinsel, psikolojik, ekonomik her türlü şiddete maruz kalan kadınlara ve aile hukuku ile ilgili olarak yardım talebinde bulunan maddi imkânları yeterli olmayan kadınlara gerekli bilgilendirme ve hukuki destek sağlamaktadır.

TÜBAKKOM, kadınlara sağlanan hukuk danışmanlığı desteği yanında, özellikle 4320 sayılı Aileyi Koruma Kanunu'nun uygulanmasını kolaylaştırmakta önemli bir işlev görmüştür. Ayrıca Ceza Kanunu'nun cinsiyetçi öğelerden arındırılmasında önemli bir rol oynamış, bu konuda rapor hazırlayarak, etkili bir baskı grubu oluşturmuştur. Kuruluşun amaçlarından biri de aileiçi şiddet dâhil olmak üzere, kadınlara karşı yapılan her türlü ayrımcılıktan kaynaklanan sorunlara çözüm getirilmesi ve uygulamada çeşitli kurumlarda kadınların başvuruları değerlendirilirken karşılaşılan önemsememe, aşağılama ve benzeri ayrımcı davranış biçimlerinin ortadan kaldırılması için çalışmaktır. Adana'dan Diyarbakır'a, Şanlıurfa'dan Ordu'ya, Elazığ'dan Mersin'e kadar birçok ilde baroların Kadın Komisyonları, olanakları çerçevesinde dar gelirli kadınlara hakları konusunda ücretsiz danışmanlık hizmeti vermektedirler. Bu çalışmanın alan sürecinde her ilde baroya başvurulmuş ve aşağıdaki barolarla görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Çalışma kapsamında Mersin, Ankara, İstanbul, Bursa, Sakarya, Van, Muğla ve İzmir olmak üzere 8 ilde Baronun Kadın Hakları Komisyonu yetkililerinin yanında, bu alanda o ilde sürece katkıda bulunan kanaat önderi olan avukat kadınlarla da görüşmeler ya-

pılmıştır. Bunların çoğunluğunu kadın avukatlar oluşturmuştur. Örneğin Ankara Barosu'ndan Sema Kendirci, İstanbul Barosu'ndan Canan Arın, Sakarya Barosu'ndan Leyla Ekmen Epözdemir'le de görüşmeler yapılmıştır. Kendi illerinde kadına yönelik şiddetle mücadelede yasa geliştirme süreçlerinde ve sığınmaevleriyle ilgili konularda etkin olan kadın avukatlar, şiddet mağduru kadınlara yönelik gönüllü avukatlık hizmetlerinin yanında kadının insan hakları ve farkındalık eğitimi çalışmalarında da aktif olarak yer almışlardır. Ayrıca 5393 sayılı belediye yasasının uygulanmasına yönelik çalışmalarıyla da illerinde tanınan isimlerdendir. Kanaat önderi konumunda olan kadın avukatların ve baroların kadına yönelik şiddetle mücadeledeki başlıca çalışmaları şunlardır:

- Şiddet gören kadınlara ücretsiz hukuksal danışmanlık hizmeti vermek,
- SHÇEK, belediye ve STK'ların sığınmaevlerine hukuksal danışmanlık yapmak,
- Şiddet gören kadınları sığınmaevlerine yönlendirmek,
- Yoksul ve yardıma muhtaç kadınlara ücretsiz hukuksal yardım, miras ve istihdam konularında adli yardım vermek,
- 5393 sayılı yasanın uygulamaya konması için illerde yerel yönetimlere baskı faaliyetleri düzenlemek,
- 8 Mart Dünya Emekçi Kadınlar Günü ve 25 Kasım Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Günü kapsamında paneller ve konferanslar yapmak,
- Kadının insan haklarıyla ilgili baro içinde ve diğer barolarla, üniversitelerle, kadın merkezleriyle ve STK'lara farkındalık eğitimleri vermek,
- Bürokrasi ve siyasette kadının temsili ve kota sistemiyle ilgi güçlendirme çalışmaları yürütmek,
- Yasalarda kadın aleyhine olan hükümlerin belirlenip, arındırılması ve eşitlik için mücadele çalışmalarına destek vermek.

Belirtilen çalışmalar dışında bazı barolar, farklı uygulamalarıyla konuya dikkat çekmektedirler. Örneğin, İstanbul Barosu Kadın Hakları Merkezi'nin en önemli ve diğerlerinden ayırt edici üç çalışması söz konusudur. Bunlardan ilki, staj eğitim merkezinde "Kadın Hakları" konulu bir dersi programa almışlardır. İkincisi, İstanbul Büyükşehir Belediyesi ile ortaklı yürüttükleri adli destek

çalışmalarıdır. Üçüncüsü de 5393 sayılı belediye yasasının uygulanması için İstanbul'daki belediyelere sığınmaevi açmaları konusunda yürüttükleri teşvik ve baskı çalışmalarıdır.

Ankara Barosu Kadın Hakları Merkezi ise, Kadın Hakları Kurulu olmayan Erzincan, Gümüşhane, Şırnak gibi barolarla irtibata geçerek kadının insan hakları konusunda farkındalık ve eğitim çalışmalarına destek vermektedirler. 4320 sayılı yasanın hazırlanmasında ve Meclis'ten geçirilmesinde çok emeği olan Kadın Hakları Merkezi, yasanın uygulanmasında sığınmaevlerinde kalan kadınların adreslerinin gizliliğine karşın, yargının kadının açık adresinin belirtilmesi konusundaki ısrarının kaldırılmasına yönelik çalışmalar da yürütmektedirler. Ayrıca Baro, mağdur kadınlara ücretsiz olarak hukuki destek amacıyla telefonla başvurularının alındığı "gelincik" projesini başlatmıştır. Proje kapsamında gönüllü 300 avukatla hizmet vermektedir. 2011 yılının ilk dört ayında merkeze başvuran 400 kadına ve 4 binin üzerinde de gelincik hattını arayan kadına hukuki destek verilmiştir.

2000 yılında kurulmuş olan Mersin Barosu Kadın Hukuku Komisyonu da, oldukça etkin çalışan barolardan biridir. 2007-2009 dönemi TÜBAKKOM dönem sözcülüğü görevini üstlenen Mersin Barosu Kadın Hukuku Komisyonu, Mecliste ve tüm karar mekanizmalarında eşit temsil ve eşit katılım, Anayasa ve seçim yasalarının değişmesi, %50 cinsiyet kotası getirilmesi için mücadele ve destek verilmek üzere imzalar toplamıştır. Bu imzalar 20.2.2009 tarihinde TBMM Başkanlığı'na sunulmuştur. 01.01.2002 tarihinden önce karı-koca arasındaki mal ayrılığı şeklinde olan mal paylaşımı bu tarihten sonra edinilmiş mallara katılım söz konusu olduğundan Medeni Kanunda eşitsizlikten kurtarmak için TBMM'ye çağrıda bulunmuştur. Hollanda Dışişleri Bakanlığınca finanse edilen, Başbakanlık Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü'nün faydalanıcı kuruluş olduğu "Aile İçi Şiddetle Mücadele" (DOVE) Projesi kapsamında faaliyetler yürütülmüştür. Sığınmaevlerindeki eksikliklerin giderilmesi, kadınların hayata kazandırılması, şiddet mağduru kadınlar ve çocuklar için verilen hizmetlerde kapasite geliştirme ile ilgili çalışmalar Mersin İl Sosyal Hizmetler Müdürlüğü tarafından başlatılmıştır. Bu kapsamda Mersin Barosu ve AKDAM ile (Adana Kadın Danışma ve Dayanışma merkezi ve Sığınmaevi Derneği) işbirliğine gidilmiştir.

Yine İzmir Barosu da, İnsan Hakları Merkeziyle aileiçi şiddetle ilgili yasal süreci takip etmektedir. 4320 sayılı yasayla ilgili en çok başvurunun İzmir'de olması nedeniyle Baro, 4320 sayılı yasa ile ilgili olarak 2003 yılından itibaren çalışma başlatmış ve mahkemelerin uygulamalarını takip etmişlerdir. 4320 sayılı yasanın uygulanmasındaki sıkıntılara değinen merkezdeki görüşmeci avukatlar, Belçika modeli olan toplum polisi uygulamasının ülkemizde de yaşama geçirilmesinden yanadırlar. Şiddet uygulaması durumunda kadının değil, erkeğin evden uzaklaştırılması gerektiğine vurgu yapan görüşmeciler, eğer kadın erkek şiddeti yüzünden evden uzaklaşacak olursa kirasının erkek tarafından ödenmesi gerektiğine de dikkat çekmişlerdir. Bunun için de 'eğitilmiş kolluk kuvveti ve yerel yönetim sorumlularının' oluşturulmasının zorunluluğunu dile getirmişlerdir. Yine bu süreçte devlet kurumları ve STK'ların görev ve sorumluluklarının tam olarak tanımlanması gereğinin de büyük önem taşıdığını belirtmişlerdir. Aynı zamanda aile mahkemelerinin tedbir kararlarının uygulanmasına yönelik etkin kararların alınmasının da önemli bir kazanım olacağını ifade etmişlerdir.

Barolar; mahalli idareler, belediyeler, SHÇEK ve STK'larla yasal haklarla ilgili bilgi seminerleri ve danışmanlık hizmetleri konularında işbirliğine gitmektedirler. Bu süreçte danışma merkezlerinin sığınmaevlerinde olmaması avukatların kadınlara doğrudan hizmet vermesinde aksamalara neden olmaktadır. Baroların ve Kadın Hukuku Komisyonlarının ortak görüşü; mahalli idareler, belediyeler ve diğer kamu kuruluşlarının kadına bakış açısında sorun vardır. Kadın odaklı düşünmedikleri için kadına yönelik aileiçi şiddetle mücadele süreçleri geciktirilmekte, sığınmaevleriyle ilgili süreçlerde kadınlara erişimde ve destekte sorunlar yaşanmaktadır. Özellikle sığınmaevlerinin gizliliği bahane edilerek avukatların kadınlarla doğrudan temasa geçmeleri engellenmekte ve kadınların daha etkin hukuki danışmanlık hizmeti almaları engellenmektedir.

Tabip Odalarının Bilinç Artırıcı Çalışmaları

Kadına yönelik şiddeti aynı zamanda bir halk sağlığı sorunu olarak gören Tabip Odaları, konu hakkında farkındalık yaratmak için panel, çalıştay, konferans ve benzeri etkinlikler düzenlemekte ve müdahale hizmetleri kapsamında konuya yönelik önlemlerde

sağlık hizmetlerinin aciliyetini ve önemini ortaya koymaktadırlar. Özellikle 8 Mart ve 25 Kasım günlerinde çok sayıda etkinliğe katılan tabip odaları, özellikle Ankara, İzmir ve İstanbul'da, üç büyük ilde etkin çalışmalar yürütmektedirler. Örneğin İstanbul Tabip Odası, Kadın Sağlığı ve Kadın Hekimlik Kolu ile İstanbul Tabip Odası Kadın Komisyonu'yla birlikte 'Kadına Yönelik Şiddet Konusunda Güncel Tıbbi ve Hukuki Uygulamalar' başlıklı atölye çalışması (29-30 Kasım 2008) düzenlemiştir. Şiddet gören kadınlarla mesleki yaşamlarında karşılaşan hekimler, hukukçular ve bu kadınlara yardımcı olmak için örgütlenen kadın örgütleri, şiddete uğrayan kadınlara yönelik güncel uygulamaların etkinliğini ve bu vakalara ilişkin temel konuları atölye çalışmasında farklı boyutlarıyla ele almışlardır. Atölye çalışmasında temel vurgu hekimler arasında toplumsal cinsiyet yaklaşımı ve şiddete yönelik farkındalığın geliştirilmesi gerekliliği olmuştur.

Benzer biçimde sağlık çalışanları da kadına yönelik şiddet konusunda Ankara Tabipler Odası'nda 'Farkındalık Yaratılması İçin Bir Eğitim Planlanması' konulu çalışma grubu toplantısı yapmıştır. Yine 25 Kasım 2009 tarihinde 'Kadına Yönelik Şiddetle Uluslararası Mücadele ve Dayanışma Günü' etkinliği kapsamında Kırkörük Kadın Kooperatifi ile birlikte söyleşi düzenlenmiştir Ayrıca İstanbul ve Ankara Baroları'nda 'Kadın Hekimlik ve Kadın Sağlığı' konusunda da komisyon çalışmaları başlatılmıştır.

Ankara Tabipler Odası, KSGM tarafından yürütülen ve Sağlık Bakanlığı'nın yararlanıcısı olduğu, 75.000 sağlık çalışanını kadına yönelik şiddet konusunda eğitmeyi hedefleyen eğitici eğitiminin materyali eleştirel bir bakış açısıyla incelemiş ve ilgili kuruluşa sunmuştur. Kentte şiddete uğrayan kadınların yol haritası oluşturulması çalışması kapsamında, Ankara'da şiddete uğrayan kadınların başvurularını kabul eden, sığınmaevlerine yönlendiren ve sosyal, yasal ve tıbbi destek sunmaya çalışan gönüllü kadın kuruluşları olan Kırkörük Kadın Kooperatifi ve Kadın Dayanışma Vakfı ile birlikte toplantılar yapmışlardır. Kadına yönelik şiddetle mücadelede kamusal sorumluluğu tarif eden, "çocuk ve kadınlara yönelik şiddet hareketleriyle töre ve namus cinayetlerinin önlenmesi için alınacak önlemler" konulu ve 03.07.2006 tarihli Başbakanlık Genelgesine dayanarak bu alanda kamu kuruluşlarını göreve çağırmak ve konunun takipçisi olmak amaçlanmıştır. Bu amaçla 2009 Şubat ayı için-

de ilgili vali yardımcısı ve Mart ayı içerisinde de SHÇEK İl Müdürlüğü ile toplantılar düzenlenmiştir.

Aileiçi Şiddetin Bilgisini Araştıran Kuruluşlar Olarak Kadın Araştırma Merkezleri

Kadın araştırma ve uygulama merkezleri kapsamında 9 merkez ele alınmıştır. Kadın araştırma merkezleri, 1990'lardan itibaren açılmaya başlamışlardır. Daha çok akademik alanda bilimsel araştırmalar, ulusal ve uluslararası konferans, atölye, sözlü tarih ve diğer faaliyetler ve yayınlar gerçekleştirerek, kadına yönelik şiddetle mücadele sürecine bilgi üreterek katkı sağlamaktadırlar. Benzer biçimde şiddet üzerine yaptıkları araştırmalarla politika süreçlerine büyük etki yapmakta, kadın hareketinin dinamizmini ve şiddetle mücadeledeki rolünü güçlendirmektedirler. Özellikle büyükşehirlerin kadın merkezleri (Ankara, İstanbul ve İzmir) 4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Yasa ile 5393 sayılı Belediye Yasalarının hazırlanması ve Meclisten geçirilmesi sürecinde, kamuoyu çalışmalarında etkin konumda yer almışlardır.

Her yıl '8 Mart Dünya Emekçi Kadınlar Günü'nü kutlama ve '25 Kasım Kadına Karşı Uluslararası Şiddetle Mücadele Günü'nü anma etkinlikleri kapsamında çeşitli faaliyetler düzenlemekte ya da yapılan konferans, toplantı ve panellere katılmaktadırlar. Özellikle toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması, toplumsal cinsiyete dayalı bütçeleme, kadın sağlığı, eğitimi ve istihdamı başta olmak üzere birçok alanda eğitim çalışmaları düzenlemektedirler. Yine birçok merkez, kadının insan hakları eğitimi programı (KİHEP) ve toplumsal cinsiyet eğitimi projeleri ve çeşitli kuruluşlara verdikleri seminerlerle süreçte önemli rol oynamaktadırlar. Kadına yönelik şiddetle mücadelede daha aktif olan merkezlerin, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi KASAUM haricinde, diğerlerinin sığınmaevi açılması sürecinde etkin rol aldıkları ise, söylenemez. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi kadın merkezinin kurucuları arasında yer alan bazı öğretim üyeleri, sığınmaevinin tüm süreçlerine destek vermişlerdir.

Ayrıca tüm KASAUM'lar Kadının Statüsü Genel Müdürlüğünün kadına yönelik şiddetle ilgili toplantılarına katılmakta, konuyla ilgili tez

çalışmaları yaptırmakta, kadınlara yönelik bilinçlendirme ve cinsiyet eşitliği sağalamaya yönelik seminer çalışmaları yapmaktadırlar.

Belediyelerin Kadın Danışma ve/veya Dayanışma Merkezleri

Araştırma sürecinde araştırma illerinde sığınmaevi olmayan ama kadın dayanışma merkezleri aracılığıyla kadına yönelik şiddet kapsamında çalışmalar yürüten belediyelerle de görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bu doğrultuda Bursa Büyükşehir, Kocaeli Gölcük, Muğla Sekibaşı, Bursa Nilüfer, Eskişehir Belediyesi ve İzmir Bornova Belediyesi araştırmacıların görüşme talebini kabul etmiştir. Görüşülen Danışma Merkezleri daha çok kadınları sağlık, eğitim ve benzeri konularda bilgilendirdikleri, hukuki konularda barolara yönlendirdikleri ve yoksul ailelere yönelik maddi yardımlarda bulundukları belirlenmiştir.

Eskişehir belediyesinde olduğu gibi bazı belediyeler, sığınmaevi olan belediyelere danışmanlık yapmakta, kadına yönelik şiddetle mücadele eğitimlerinde işbirliğine gitmektedir. Yine Bursa Nilüfer Belediyesi örneğinde olduğu gibi, bazı belediyelerde sığınmaevi açmaya yönelik çalışmalar sürdürmektedir.

STK'ların ve Bağımsız Kadın Kanaat Önderlerinin Şiddetle Mücadelede Belirleyici Rolleri

2011 yılında sayıları 72'ye ulaşan sığınmaevlerinin STK'larla olan ilişkileri ele alındığında ilk sığınmaevi deneyimleriyle birlikte, yani 1990'larla süreç başlamıştır. SHÇEK Genel Müdürlüğü çeşitli protokollerle Kadının İnsan Hakları-Yeni Çözümler Vakfı, Anne Çocuk Eğitim Vakfı, Türk Kadınlar Birliği, Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği, Ana Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması Vakfı, Kadın Emeğini Değerlendirme Vakfı gibi kadınlara yönelik çalışmalarıyla öne çıkan sivil toplum kuruluşlarıyla çeşitli düzlemlerde işbirliğine gitmektedir. Bu çalışmalar daha çok İzmir, Ankara, İstanbul illerinde il yönetimleri ve sığınmaevi çalışanlarıyla yürütülmektedir. Ancak çalışmalar daha çok STK'lardan sağlanan eğitim ve/veya eğiticilerle işlevselleştirilmektedir. Kocaeli'nde aile merkezindeki, Mersin, Eskişehir ve Muğla illerinde ise, daha çok il müdürlüklerindeki bazı yöneticilerin Genel Müdürlüğün ya da STK'ların katılımı ile düzenlenen çalışmalara katıldıkları,

bir kısmının da eğitici eğitimi alıp, çalışmaları kendilerinin yürüttükleri belirlenmiştir. Bu çalışmalarda amaç, aile bireylerinin bu süreçte en az zarar görmelerini sağlamak için kadına destek verilmesini olanaklı kılmaktır. Kadınlar için bu süreçte eğer boşanma kararı verildiyse, bulundukları ildeki baroya yönlendirilmekte; ekonomik desteğe ihtiyaç varsa, bu konuda rehberlik yapılmakta, patolojik sorunlar varsa ve bir psikiyatrist desteği ya da bir doktor yardımı alınması gerekiyorsa ilgili kurumlara yönlendirilmektedirler.

Belediyeler ise, bu süreçte bazı belediyeler hem SHÇEK'le ve hem de Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, Ankara Kadın Dayanışma Vakfı-KADAV gibi feminist kadın örgütlerinden toplumsal cinsiyet eğitimi almaktadırlar. Yine KİHEP'lerle işbirliğine gidilmektedir. Kadın kuruluşlarına bağlı 2 sığınmaevi de feminist bir yapılanmaya sahip oldukları için öncelikle feminist kadın kuruluşlarıyla, diğer kadın örgütleri ve bağımsız oluşumlarla destek ve paydaş ilişkisi geliştirmektedirler.

Araştırma kapsamında 10 ilde kadına karşı şiddetle mücadelede etkin rol oynayan ve sığınmaevlerine destek veren toplamda 47 adet STK ve kanaat önderi kadınla görüşmeler yapılmıştır. Alan illerinde sığınmaevi sürecinde destek ve paydaş ilişkileri bakımından öne çıkan STK ve kanaat önderi aktivist kadınların kadına yönelik şiddetle mücadele kapsamındaki çalışmaları şöyle özetlenebilir:

- Yoksul ve ihtiyaç içinde olan ailelere ve kadınlara yönelik gıda, eşya, giysi ve diğer alanlarda maddi yardım yapmak,
- Okuyan kız çocuklarına burs vermek,
- Kadın ve çocuk sağlığı konularında eğitim çalışmaları yürütmek ve/veya katılmak,
- Kadınların istihdamına yönelik ILO, AB ve SRAP'la (sosyal riski azaltma projesi kapsamlı) projeler geliştirmek ve İŞ-KUR'la işbirliğine gitmek,
- Kadın emeğini değerlendirmeye yönelik çalışmalar yürütmek,
- Kadınların siyasete ve politika geliştirme süreçlerine daha fazla katılmaları için yürüyüş, protesto ve diğer aktivist çalışmaları düzenlemek ve katılmak,
- Derneğin gönüllü psikoloğu ile psikolojik destek vermek ve danışmanlık yapmak,
- Şiddet gören kadınlara gönüllü avukatlar aracılığıyla ücretsiz avukat sağlamak ya da baroya yönlendirmek,

- Şiddet gören kadınları sığınmaevlerine yönlendirmek,
- Sığınmaevlerinde kalan şiddet mağduru kadınlara psikolojik, hukuksal destek ve sığınmaevi, iş bulma ve kreş olanakları gibi konularda bilgilendirme yapmak,
- Toplumda şiddete karşı farkındalığı artırmak için araştırma yapmak ve sonuçlarını kamuoyuyla paylaşmak,
- Yayın ve broşürler hazırlamak, medya programlarına katılmak,
- 5393 sayılı yasanın uygulamaya konması için illerde yerel yönetimlere baskı çalışmaları yürütmek, belediye başkanlarına ziyaretlerde bulunmak,
- '8 Mart Dünya Emekçi Kadınlar Günü' kutlamaları ve '25 Kasım Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Günü' kapsamında paneller ve konferanslar düzenlemek ya da katılmak,
- SHÇEK, Belediye ve diğer STK'lara farkındalık eğitimleri vermek, bu kapsamda KİHEP ve toplumsal cinsiyet eğitim seminer ve programları hazırlamak,
- Bürokrasi ve siyasette kadının temsili ve kota sistemiyle ilgili güçlendirme ve lobicilik çalışmaları yapmak,
- Yasalarda kadın aleyhine olan durumları belirleyip, bu konuda diğer paydaşlarla birlikte mücadele vermek.

STK'lar şiddetle mücadele ve kadını güçlendirme çalışmaları çerçevesinde ILO, BM, UNPD, UNİFEM uluslararası kuruluşların yanında KSGM, Emniyet Genel Müdürlüğü, valilikler, belediyeler, İş-Kur gibi merkezi ve yerel yönetim kuruluşları ve diğer STK'larla işbirliği içinde faaliyetlerini sürdürmektedirler. Görüşülen STK'ların, 17'si sığınmaevleriyle farklı düzlemlerde işbirliği çalışmaları içine girmişlerdir. Ancak hemen hemen hepsindeki ortak nokta, valilikler başta olmak üzere, kamu kurum ve kuruluşlarının STK'lar ve özellikle feminist kuruluşlarla çalışma konusundaki isteksizliklerinin dile getirilmiş olmasıdır. STK'lar arasındaki ortak kanı bu çalışmalarda işbirliğinin güçlü olması gerektiği, ancak kamu kurumlarının kendilerine yeterli desteği vermediği ve işbirliğinde isteksiz olduklarıdır. Kendi aralarındaki çalışmalarda da daha çok kendi başlarına ya da benzer nitelikte ve görüşteki kuruluşlarla faaliyette bulunmaktırlar.

Özellikle bağımsız aktivistler ve feminist örgütlenmeler, KİHEP ve toplumsal cinsiyet eğitimi talep eden her kuruluşa destek verdiklerini belirtmişlerdir. Kadınların güçlenmesinin ve sığınmaevle-

rinin önündeki mali, kurumsal ve politik engellerin yanı sıra, toplumsal zihniyet dönüşümünün sağlanamamış olduğuna vurgu yapmışladır. Yapısal erkek egemen bakış açısının kamu ve özel sektör yapılanmalarında dönüşüme karşı çıktığı, direnç gösterdiği ve STK'larla işbirliğine yanaşmadığı da ifade edilmiştir.

Öne Çıkan Örnek STK'lar Kadının İnsan Hakları-Yeni Çözümler Derneği ve KİHEP Çalışmaları

Türkiye'de kadın hareketinin öncülüğünde ilk kurulan örgütler arasında yer alan dernek, 1993 yılında kurulmuştur. Dernek, kadın hareketinin diğer bileşenleriyle birlikte şiddete karşı ulusal ve uluslararası düzeyde kampanyalar yürütmüştür. Ayrıca lobicilik, bilgi üretme ve farkındalık yaratmaya yönelik araştırma, yayın, yazılı ve görsel materyallerin hazırlanması ve dağıtımı, saha eğitimleri ve yerel örgütlenmelere destek gibi birçok alanda aktivizm faaliyetleri yürütmektedir. Bunlar arasında 1998'de kadına karşı şiddeti önlemeye yönelik 4320 sayılı kanunun hazırlığı ve TBMM'de savunuculuğunun yapılması esnasında Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü ile işbirliği öne çıkanlar arasındadır. Ayrıca, Türk Ceza Kanunu reformu sırasında bazı kadın (ve erkek) milletvekilleri ile diyalog ve işbirliği sağlanmıştır. Başlıca çalışma alanları ise şunlardır:

- Saha eğitimleri ve yerel örgütlenmelere Kadının İnsan Hakları Eğitim Programı-KİHEP eğitim desteği verilmesi,
- Yasal ve politika reformlarına yönelik araştırma ve yayın, savunuculuk ve lobicilik çalışmaları yürütülmesi,
- Farkındalık, yaratıcı yazılı ve görsel materyallerin hazırlanması ve dağıtımı yapılmasıdır.

Kadının İnsan Hakları Eğitim Programı'nın (KİHEP) temel amacı, şiddeti ortaya çıkmadan önlemeye çalışmaktır. Kadınlarda her türlü şiddete karşı bilinç yaratmak ve onları güçlendirmek, böylece şiddet durumu ortaya çıktığında kadınların buna karşı çıkabilmelerini sağlamak için stratejiler geliştirmelerine destek vermek amaçlanmaktadır. KİHEP'e katılan kadınların deneyimlerini paylaşmak ve hak bilincini yaygınlaştırmak amacıyla Dernek, 2006 yılında, NTV işbirliği ile *"Kadınlarla Mor Dizi"* adlı 12 bölümlük belgesel hazırlamıştır. Ulusal ve yerel kanallarda yayınlanan belgesel, grup çalışmalarında eğitim materyali olarak da kullanılmak-

tadır. Dernek, grup çalışmaları boyunca kullanılmak üzere, katılımcılara yasal hakları konusunda bilgilendiren kitapçıklar geliştirmiştir. Bu kitapçıkların yanı sıra KİH-YÇ, *"Kadınlarla Mor Bülten"* adlı süreli bir yayın da çıkarmaktadır.

Kadının İnsan Hakları Eğitim Programı'nın (KİHEP), bireysel bilinçlenme ve güçlenmenin dışında önemli diğer amacı, katılımcı kadınların insan hakları çerçevesinde yerel olarak örgütlenmelerini kolaylaştırmak ve desteklemektir. Kadın hareketi ve haklar için örgütlü mücadele konuları, eğitim boyunca vurgulanan temalardır. KİHEP katılımcılarının liderliğinde, 12 ilde 17 sivil girişim örgütlenmiştir. Bunlardan en güçlü ve sürdürülebilirliği sağlayan örgütlenmelerden biri Batı'da Çanakkale Kadın El Emeğini Değerlendirme Derneği (ELDER) ve diğeri Doğu'da Van Kadın Derneği (VAKAD)'dır. Bu örgütlenmeler, gerek yerel gerekse Türkiye genelinde kadına karşı şiddetle mücadelenin önemli aktörleri olarak ortaya çıkmışlardır.

KİH-YÇ, Kadının İnsan Hakları Eğitim Programı'nı (KİHEP) 1998 yılından beri, Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK) işbirliği ile yürütmektedir. Bu işbirliği çerçevesinde, Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği eğitici eğitimlerine katılıp daha sonra kendi şehirlerindeki Toplum Merkezlerinde KİHEP grupları açarak programı uygulamaktadır. SHÇEK ile Derneğin yaptığı işbirliği KİHEP'in ülke çapında yaygınlaşmasını ve süreklilik kazanmasını sağlamıştır. KİH-YÇ, KİHEP uygulaması kapsamında KİHEP grup yönlendiricisi olan SHÇEK uzmanlarıyla birlikte çalışmaktadır. Özellikle İstanbul, Ankara, İzmir ve Mersin SHÇEK il müdürlükleri dernekle birlikte 1998 yılından bu yana "Kadının İnsan Hakları Eğitimi Programı"nı (KİHEP) yürütmektedirler. Kadının İnsan Hakları - Yeni Çözümler Vakfı'nın 1995'te İstanbul'da ilk tohumlarını attığı KİHEP, 12 yılda 5.000 kadar kadının katıldığı kapsamlı bir eğitim programı uygulamıştır. Bu kapsamda SHÇEK'in sosyal hizmet uzmanları, kadınların anayasal ve medeni haklarından, kadınlara karşı şiddet ve aileiçi şiddete karşı geliştirilecek stratejilerden, feminizme kadar kadının insan haklarını kapsayan, 16 modülden oluşan ve 3-4 ay süren bir "eğitici eğitimi programı"na katılmışlardır.

Dernek doğrudan ve dolaylı olarak sığınak faaliyetlerini etkilemektedir. Ayrıca, İstanbul'daki sığınaklarla, Derneğe başvuran kadınları yönlendirme konusunda da bir işbirliği söz konusudur. Bunun yanı sıra, sığınak faaliyeti yürütmekte olan Mor Çatı Kadın

Sığınağı Vakfı ve danışma merkezi faaliyeti yürüten diğer birçok kadın örgütü ile birçok alanda ortak çalışma yürütmektedir. Ayrıca, son 12 yıldır kesintisiz her yıl düzenlenmekte olan Kadın Sığınakları ve Danışma Merkezleri Kurultayı'nın önemli bir bileşeni olarak dernek, hem genel hem de özel sığınak işletme ilke ve standartlarının oluşturulmasına katkıda bulunmaya devam etmektedir. 2009 yılında bu konuda önemli bir başka adım atılarak dernek tarafından, ILO Ankara Ofisi ve İŞ-KUR işbirliğinde *"Kadınlar İçin Daha Çok İnsana Yakışır İş İmkânı Projesi"* yürütülmüştür. Bu proje kapsamında, meslek eğitim kursları katılımcılarıyla Ankara, Konya ve Gaziantep illerinde KİHEP uygulanmıştır. Toplam 33 grup dâhilinde 727 kadının eğitim aldığı bu uygulama, SHÇEK Genel Müdürlüğü, Ankara İl Sosyal Hizmetler Müdürlüğü, İŞ-KUR ve ILO Ankara Ofisi'nin katkılarıyla gerçekleştirilmiştir.

Ayrıca, Diyanet İşleri Başkanlığı ile derneğin yaptığı işbirliği sonucunda KİHEP, Kur'an kursu öğreticilerine uygulanmaya başlanmış ve şimdiye kadar 7 grup çalışması yapılmıştır. KİHEP, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kadın Koordinasyon Merkezi ile işbirliği içinde Kadın Koordinasyon Merkezi çalışanı kadınlara da ulaşabilmiştir. KİHEP'li kadınlar tarafından kurulan Çanakkale Kadın El Emeğini Değerlendirme Derneği (ELDER), Van Kadın Derneği'nin (VAKAD) yanı sıra, Kocaeli'nde Kadınlarla Dayanışma Vakfı (KADAV), Diyarbakır Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi (DİKASUM) ve Ayvalık Bağımsız Kadın İnisiyatifi ile de ortaklı çalışmalar yürütülmektedir.

KİH-YÇ'nin uluslararası düzeyde yürüttüğü faaliyetler arasında 1999'dan bu yana cinsel, bedensel ve doğurganlık hakları konusunda çalışmalar yürütmektedir. Bu sürecin bir sonucu olarak, 2001 yılında Ortadoğu, Kuzey Afrika, Güney ve Güneydoğu Asya'da mücadele yürüten örgütlerle birlikte Müslüman Toplumlarda Cinsel ve Bedensel Haklar Koalisyonu (CSBR) kurulmuştur. Bu koalisyonun amaçları Müslüman toplumlarda cinsel haklar konusunda tabuların yıkılması, ayrımcılığa karşı eşitlikçi bir bakış açısının geliştirilmesi, cinsel ve bedensel haklar konusunda yasal reformların gerçekleştirilmesidir. Bu amaçlar doğrultusunda uluslararası bir dayanışma kampanyası örgütlenmiştir ve uluslararası araştırma da devam etmektedir. CSBR, 15 ülkede mücadele eden 38 sivil toplum kuruluşu ve akademik kuruluş tarafından yürütülmektedir. Birleşmiş Milletler Kadın Konferansları'nda Türkiye Resmi ve STK Dele-

gasyonlarında yer alan Dernek, 2005 yılından beri BM nezdine Özel İstişari Statüye sahiptir. 1999 yılında Uluslararası Kadın Kalkınma Örgütü'nün (AWID) Öncü Çözümler Ödülü'ne layık görülen Kadının İnsan Hakları – Yeni Çözümler Derneği, 2007 yılında Gruber Vakfı Uluslararası Kadın Hakları Ödülü'nü kazanmıştır.

KİH-YÇ, lobicilik faaliyetlerinin bir ön aşaması olarak saha araştırmaları ve yayınlar yapmaktadır. 1995'te yayınlanan *"Sıcak Yuva Masalı"*, Türkiye'de aileiçi şiddet konusundaki ilk araştırma kitabıdır. Gene aynı yılda hazırlanarak dağıtıma giren *"Artık Dur Demenin Zamanı Geldi"* adlı belgesel film, Türkiye'de bu konuda yapılan ilk belgesel filmdir. Uzunca yıllar tek film olarak da kalmış ve birçok sivil toplum kuruluşu tarafından eğitim ve farkındalık artırma faaliyetlerinde kullanılmıştır. KİH-YÇ tarafından okuma-yazma düzeyi düşük kadınları hedef alarak hazırlanan *"Haklarımız Var!"* başlıklı yasal ve insan haklarına ilişkin resimli bilgilendirme kitapçıkları da bugüne dek Türkiye'de on binlerce adet dağıtılmış, birçok STK tarafından saha faaliyetlerinde kullanılmıştır.

Çalışma kapsamında görüşülen kadın yetkili, bağımsız ve feminist bir kadın örgütü olarak faaliyetlerini temelde kadınların güçlenmesine adadıklarını ve bu konuda direnç gösteren unsurun temelinde toplumsal zihniyet olduğuna vurgu yapmıştır. Yapısal erkek egemen bakış açısı, değişim ve dönüşüme karşı çıkan kamu ve özel sektör yapılanmaları, politikalar ve kuruluşlar kaynaklı olduğu kadar, aynı zamanda bir kurumun sürdürülebilirliğini sağlamada önemli yeri olan mali, kurumsal ve politik kaynak eksikliğinden kaynaklandığını belirtmiştir. Kadına yönelik şiddetin önlenmesinde, kamu otoritelerinin üstlerine düşen görev ve sorumlulukları yeterince yerine getirmedikleri ifade edilmiştir. Şiddete karşı yasaların yetersizliği ve uygulanmasındaki eksiklikler, gerekli mali yardım ve kaynakların yetersizliği ve uzman kadro eksikliği söz konusudur. Bu durum, kadın örgütlerinin işini oldukça zorlaştırmakta ve özellikle şiddete karşı mücadele etmekte olan kadın örgütlerini kapasitelerinin üstünde çalışmaya itmektedir.

Ankara Kadın Dayanışma Vakfı

Kadına karşı şiddetle mücadele etmek üzere kurulan feminist örgütlerden olan Ankara Kadın Dayanışma Vakfı, ülkemizde kadın

dayanışmasına ve kurumsallaşmanın yaygınlaşmasına öncülük eden STK'lar arasındadır. 1987'deki bir kadın tartışma grubuna dayanan vakfın, resmi kuruluş tarihi 1993 ise de, 1991 yılında Kadın Dayanışma Vakfı, Ankara'da Altındağ Belediyesiyle yapılan bir protokolle Altındağ Kadın Dayanışma Merkezi adıyla açılmıştır. Vakfın sığınmaevi ise, Mayıs 2002'de açılarak Türkiye'nin bağımsız kadın kuruluşuna ait ilk kadın sığınmaevi olmuştur. Ancak 1994 yılında yerel seçimlerde belediyenin el değiştirmesiyle Merkez'in önce elektrik, su ve telefonu kesilmiş ve daha sonra da aynı yıl protokol tek taraflı olarak iptal edilmek istenmiştir. Yargı sürecindeki gerilimli yılların ardından 1998 yılında Vakıf bir başka semte taşınmış, merkezin yeni yeri sığınmaevi olarak düzenlenmiştir. 1999 yılında yeni bir dayanışma merkezi açılmıştır. Ancak, bu yeni merkez de kısa süre ayakta kalabilmiş, mali güçlükler ve desteksizlikten dolayı geçici olarak kapanmıştır.

Bugün aileiçi şiddet gören kadınlara yönelik hizmet veren sığınmaevi kapalı olmakla birlikte, sığınmaevi ayarlanana kadar kadınlara barınma ve yemek olanağı kısa süreli sağlanmakta, kimi zaman para yardımı yapılmaktadır. Vakıfın sığınmacı kadınlara yönelik olan sığınmaevleri hizmet vermektedir. Son yıllarda Birleşmiş Milletler ile işbirliği içinde insan ticaretini önlemeye yönelik çalışmalarında fuhuşa zorlanan yabancı uyruklu kadınlara hukuksal ve psikolojik destek vermekte ve istihdama yönlendirmektedir. Ayrıca, sığınmaevlerinden ayrılan kadınlara, kendilerine yapılan eşya bağışlarını iletmektedirler. 2003 yılında Merkez ve Sığınmaevi Yenimahalle Belediye'sinin sağladığı bir mekânda, sabit giderlerin karşılanması, ulaşım ve personel desteğini öngören yeni bir protokolle yeniden açılmışsa da, 2004 yılı genel seçimleri sonrasında iktidarın el değiştirmesiyle merkez, süresiz olarak bakıma alınmıştır. Özellikle aileiçi şiddet çalışmaları yapılan vakıf, danışma merkezinde aileiçi şiddet mağdurlarına psikolojik, hukuksal destek ve sığınmaevi, iş bulma ve kreş olanakları gibi konularda bilgilendirme yapmaktadır. Aslında 2005 yılında açmış oldukları sığınmaevi de maddi yetersizliklerden dolayı kapanmıştır. Bu konudaki çalışmaları kapsamında vakıf, yerel yönetimlerle çalışmalar sürdürmektedir. Vakıf, Yenimahalle ve Altındağ Belediyeleri ile hem danışma merkezi açma ve hem de sığınaklar açma konusunda destek faaliyetlerine devam etmektedir.

Görüşülen vakıf üyesi arkadaşlar, vakfın çok sayıda ulusal ve uluslararası projelerde yer aldığını ifade etmiştir. Vakıf, siyasi partiler, odalar, mesleki örgütler birçok yerle ilişki içinde çalışmalarını sürdürmektedir. Avrupa Komisyonu gibi uluslararası fon veren kuruluşlar UNDP, UNIFEM, elçilikler (Finlandiya, Hollanda), Mor Çatı, KAMER, Başkent Kadın Platformu, KADER gibi kadın kuruluşlarıyla da beraber çalışmaktadır. Dışişleri ve İçişleri Bakanlıkları, uluslararası göç örgütü, kaymakamlığın sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakfı ile birlikte insan ticaretiyle mücadele çalışmasında birlikte yer almaktadır. Birleşmiş Milletlerin yürüttüğü, Türkiye'deki bütün polislere ulaşılması hedeflenen çalışmada polislerin eğitim çalışmaları Vakıf tarafından yapılmıştır. Yine 'Karakoldaki Dostumuz Projesi' ile polislerle ortak çalışma yürütülmektedir.

Türk Kadınlar Birliği Derneği

Kuruluşu Cumhuriyet'in ilk yıllarına dayanan dernek, 1980'lerden beri kadın haklarıyla ilgili alanda mücadeleye katılmış, ama örgütlü mücadele alanındaki etkinliğini 1996'da başlatmıştır. 1995 yılında pilot olarak Ankara Mamak'ta göç alan bölgelerde SHÇEK'le birlikte yerel yönetim-devlet-sivil toplum işbirliğine giderek eğitim çalışmalarına katkıda bulunmuştur. Kadına yönelik şiddetin önlenmesi ve kadınların güçlendirilmesi için yaptığı çalışmalar ağırlıklı olarak, yasal altyapı çalışmalarına katkıda bulunmaktadır. TCK Platformu, Anayasa Platformu, ve diğer kadın örgütleri ile yürütülen çalışmalarla başarı sağlanmıştır.

Dernek, diğer kadın örgütleriyle birlikte 1998 yılında 4320 sayılı yasanın hazırlanmasında ve çıkmasında etkin rol oynamıştır. Yine bu yasalardaki eksikliklerin giderilmesine ilişkin çalışmalarını sürdürmüş, 2007 yılında yasanın değiştirilmesi sürecinde belirleyici kadın örgütlerinden biri olmuştur. 5393 sayılı Belediye Yasasıyla sığınmaevi açma zorunluluğunun yasal çalışmaları sürecinde belirleyici rolünü sürdürmüştür. Dernek birçok ilde şubeleriyle birlikte "8 Mart 'Dünya Emekçi Kadınlar Günü'nde ve 25 Kasım 'Kadına Karşı Şiddetle Mücadele Günü'nde" konferans ve panel gibi etkinlikler düzenlemektedir. Dernek, Birleşmiş Milletlere 8 ilde sığınmaevi açılması ile ilgili projede politika oluşturulması, yöntem tespiti, bilgilendirme eğitimleri gibi konularda destek vermektedir. Derne-

ğin Konya, Ereğli Şubesi belediye ile ortak sığınmaevi açma girişimleri vardır. Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü'nün danışma kurulunda derneğin eski başkanlarından avukat Sema Kendirci yer almakta ve kadınla mücadele kapsamındaki yasa çalışmalarında etkin rol oynamaktadır. Kendirci'ye göre, STK temsilcilerinin kamu kurumlarıyla yapılan toplantılardaki konuşmaları yetkililerce nutuk atma olarak değerlendirilmektedir. STK'ların gücünün olmadığını belirten görüşmeci, devlet desteğinin verilmemesi STK'ları parasız, zayıf ve güçsüz kılmaktadır. STK'ların tek başına kendi güçleriyle sığınmaevi açma ve yönetmelerinin de bu şartlarda hayal olmaktadır. Özellikle devletin güvenlik ve maddi destekleriyle sığınmaevlerinin sürekliliği daha kolay sağlanabileceğine vurgu yapmıştır.

Son yıllarda kadına yönelik şiddetle mücadelede yaptıkları etkin çalışmalarla öne çıkan Türk Kadınlar Birliği, kadına yönelik şiddetle mücadelede eğitim çalışmalarına önem vermiş, şubelerinde kadının insan hakları eğitimlerini yaygınlaştırmıştır. 2010 yılı CEDAW Gölge raporunun hazırlanmasına katkı sağlamış ve 4320 sayılı yasadaki eksikliklerin giderilmesi için çalışmalar yürütmüştür.

Sonuç olarak yukarıda kadına yönelik aileiçi şiddetin önlenmesinde yer alan kurum ve kuruluşlar ile etkinlikleri değerlendirildiğinde, STK'ların sürdürülebilir sığınmaevi hizmeti yürütme konusunda yaşadıkları sıkıntılar en önemli sorun olarak öne çıkmaktadır. Özellikle Avrupa ülkelerinde gözlenen çağdaş gelişmeler dikkate alındığında, kadını ve çocukları şiddetten korumak gibi çok ciddi ve önemli bir sorumluluğun altına giren sivil toplum kuruluşlarına devletin finansman desteği sağlaması gerekmektedir. Ayrıca, STK temsilcilerinin kadına yönelik şiddetin önlenmesi için kamusal karar süreçlerinde daha etkin rol oynamaları sağlayacak düzenlemeler yapılmalıdır. Bunun yanında STK'larla merkezi ve yerel yönetime ait sığınmaevleri arasında eşgüdüm, işbirliği ve dayanışma konularında çalışmaların yapılması ve gelişme sağlanması için gerekli adımların atılması zorunlu görünmektedir.

Bölüm VIII

SIĞINMAEVLERİNİ SORULAR IŞIĞINDA YENİDEN DÜŞÜNMEK

Sığınmaevlerinde Türdeşlik Ne Derece Başarı Getirmektedir?

Dünyada çok çeşitli sığınmaevleri vardır. İlk adım istasyonları, geçiş evleri, uzun süreli sığınmaevleri, bağımsız evler gibi modellerle sığınmaevieri hizmet vermekte ve bazen de birkaç model bir arada olabilmektedir. İstasyon sığınmaevinde 15 günle 3 ay arasında bir süre kalınabilmektedir. Sığınmaevlerinde kalma süreci 6 aydan, 1,5 yıla kadar uzayabilmektedir. Yine şiddettin türü ve sığınmaevlerinde kalan kadınların farklılıklarına göre de sığınmaevleri çeşitlenebilmektedir.

Bazı sığınmaevieri lezbiyen, travesti, seks işçisi kadınları kabul edebilirken, bazıları etmemektedir. Ayrıca alkol gibi zararlı alışkanlıkları fazla olan kadınlar, tedaviyi kabul etmeleri halinde de sığınmaevlerine kabul edilebilmektedirler. Fransa'da sadece 3 aylık bebekleri olan annelere yönelik anne sığınmaevieri bile mevcuttur. İsveç'te sadece namus cinayetleriyle ilgili çalışan sığınmaevleri olduğu gibi, fiziksel engellilere göre fiziksel koşulların yapılandırıldığı evler ve psikolojik sorunların yoğun olduğu kadınlar için de ayrı evler bulunmaktadır.

Son yıllarda mekânsal ve fiziksel yeterlilikleri çerçevesinde ideal olan sığınmaevi modelleri içinde 'aile odası' sistemi en yaygın kabul gören uygulamadır. İçinde tuvaleti ve banyosu da olan tek kişilik oda ya da aile odası modelinde kadınlar, çocuklarıyla birlikte kalabilmektedir. Birçok sığınmaevinde danışma merkezi de bulunmakta ve sığınmaevinin yanı sıra kadınları güçlendirme ve destek mekanizmaları kolaylıkla harekete geçirebilmektedir. Sığınmaevlerinde kadınların mahremiyetlerini sağlayacak mekânsal ve yönetsel düzenlemeler yapılmakta ve kadınların sosyalleşmelerine olanak tanıyacak rahatlama mekânları oluşturulmaktadır. Örneğin bahçeler çok önemsenmektedir. Yine hobi odası, televizyon odası, kütüphane ve spor salonları gibi farklı fiziksel mekânlar da oluşturulmaktadır.

Türkiye'de ise binaların fiziksel niteliği, yani daireden birkaç katlı eve ve hatta apartmana kadar, değişse bile iç mekân düzenlemeleri ve kullanım alanları bakımından tek tip bir sığınmaevi anlayışı söz konusudur. Can güvenliği olan kadınlarla hamile kadınlar aynı yerde kalmakta, tek tip yapı içerisinde bütün sorunların çözülmesi beklenmektedir. Kadınlar ve çocuklar, 2-12 kişilik yatakların olduğu 'koğuş sistemi'nde kalmaktadır. Varolan uygulamayla ülkemizdeki birçok sığınmaevi, ev olma özelinden uzaklaşmış durumdadır. Goffmancı anlamda total kurumlara, yani askeriye, öğrenci yurtları, yetimhaneler gibi, kendi iç ve katı kuralları olan kapalı kurumlara dönüşmüş durumdadır.

Türkiye'deki uygulamada kadınlar çocuklarının yanı sıra, diğer kadınlarla da beraber aynı odayı paylaşmak zorunda kalmaktadır. Farklı kadın gruplarının ihtiyaçları doğrultusunda sığınmaevlerinin çeşitlenmesi ve uygun mekânsal olanakların geliştirilmesine ihtiyaç büyüktür. Bu nedenle ülkemizde kadınların çocuklarıyla kalabilecekleri, mahremiyetlerini-özel alanlarını koruyabilecekleri, banyo ve tuvaleti olan 'aile odası sistemine' geçilmelidir. Bunun yanında şiddete uğrayan kadınların farklı özellikleri, ihtiyaçları ve beklentileri dikkate alınarak, engelliler, psikolojik sorunları olanlar ve bağımlılar gibi, uzmanlaşmış sığınmaevleri açılmalıdır. Bu konuda kurumsal donanımı ve deneyimi nedeniyle SHÇEK öncü rol üstlenmelidir.

Ülkemizdeki Sığınmaevlerinin Coğrafi Dağılımı Nedir?

Ülkemizde sığınmaevi deneyimleri 1990'lı yıllarda ve büyük illerde başlamış, küçük illerde açılanlar ise sürdürülebilirlik sorunu yaşamıştır. Araştırma kapsamındaki sığınmaevlerinin sadece dörtte biri 2005 yılı öncesinde açılmıştır. Diğerleri 5393 sayılı belediye yasası sonrasında son beş yılda açılmışlardır. Sığınmaevlerinin dağılımında kır-kent ve bölgeler açısından adaletsizlikler bulunmaktadır. Karadeniz, Doğu Anadolu ve Güney Doğu Anadolu'da sığınmaevi sayıları bölgesel olarak yetersizdir. Ayrıca, bu bölgelerdeki belediyelerin sığınmaevi açma konusundaki isteksizlikleri devam etmektedir.

Var olan sığınmaevlerinin önemli bir kısmını kapsayan bu çalışmanın örneklem grubunda Karadeniz yer almamıştır, ama Doğu Anadolu ve Güney Doğu Anadolu kapsamında da tek ilde sadece

2 sığınmaevi bulunmaktadır. Çalışma devam ederken Güneydoğu Anadolu'da iki ilde daha belediyeler tarafından sığınmaevi açılmıştır. Oysa bu bölgelerde sığınmaevlerine ve destek mekanizmalarına olan ihtiyaç diğer bölgelerden daha az değildir ve sığınmaevlerinin olmaması, kadınlar için erişimin önündeki en önemli engellerden biridir. Çünkü araştırma kapsamında sığınmaevlerinden yararlanan kadınların yarısına yakını doğu illerinde doğmuş ve yaşamlarının büyük bölümünü buralarda geçirmişlerdir. Bu bölgelerde sığınmaevi açılması konusundaki isteksizliğin ardında bölgenin feodal yapısı, geleneksel ve kültürel tutuculuk, kadına bakışın namus odaklı düşünülmesi ve sığınmaevlerine yönelik olan olumsuz yargıların büyük rolü vardır. Ayrıca bölgede devam eden çatışmalar ve kamu kurumlarına yönelik saldırılar da güvenlik endişelerini artırmaktadır. Son iki yıldır bölgede barış ortamının olması siyasal iktidarı bölgede daha fazla sığınmaevi açmaya yöneltmiştir. 2013 yılında Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığına bağlı 75 ilde 90 kadın sığınmaevi bulunmaktadır ve bölgedeki sığınmaevi sayısı da artmıştır

Sığınmaevlerine Başvuru Sürecinde Yaşananlar ve Sorunlar Nelerdir?

Başvurularda genelde iki yol izlenmektedir. İlki özellikle kolluk kuvvetleri ve savcılık aracılığıyla gelen adli başvurulardır. İkincisi kadınların kendi talepleridir. Araştırmada kadınların şiddetten uzaklaşma arayışında başvuruları daha çok güvenlik kurumlarına ve savcılığa olmaktadır. Bu oran %57 ile ilk sırada karakollar, ikinci sırada %22 ile belediyeler ve üçüncü sırada %9 ile SHÇEK'lerdir. Bu başvurular sosyal hizmet uzmanı ve/veya ilgili yönetici tarafından değerlendirilmektedir. Genel olarak tüm sığınmaevlerinde SHÇEK'in sığınmaevi yönetmeliğinin başvuru süreci izlenmektedir. Kadının doğrudan sözlü ya da yazılı olarak ilgili birime başvurarak durumu hakkında hizmet talep edebilmesi ve uygun görülenlerin sığınmaevine yerleştirilmesi mümkün olabilmektedir.

Artık başvuruda neredeyse ilgili birimlerde ve tüm sığınmaevlerinde matbu bir dilekçe formu mevcuttur. SHÇEK'lerde İl Müdürlükleri ya da Aile Danışma Merkezlerine, belediyelerde ise Sosyal İşler Müdürlüklerine ya da Kadın Danışma Merkezlerine başvuru

yapılabilmektedir. Kadın kuruluşlarında ise derneğe ya da vakfa telefonla ya da doğrudan aileiçi şiddet bildirilmekte ve sığınmaevinde kalma talebinde bulunulabilmektedir. Ayrıca acil yardım hattı olan ALO 183 ve/veya diğer ihbar mekanizmaları yoluyla da başvuru yapılabilinmektedir. Yine kişinin kendisinin yanı sıra aile-de yaşayan bir başkası, üçüncü şahıslar, okullar, sağlık kuruluşları, kamu kurum ve kuruluşları, özellikle kolluk kuvvetleri, mahkemeler, yerel yönetimler ve basın yoluyla da şiddet bildirisi ve sığınmaevi istemi yapabilmektedir.

Başvuru sürecinde bazı sorunlar yaşanabilmektedir. Bunların bir kısmı kurumsal olanaksızlıklardan, bir kısmı da yönetsel ve kişisel tutumlardan kaynaklanmaktadır. İlk başvurularda kadınlar doğrudan güvenlik kuvvetlerine, çoğunlukla polis karakollarına gitseler de, polislerin başvuruları kayıt altına almak yerine kadınları eşleriyle barıştırıp eve gönderme çabaları oldukça yaygındır. Eğer kadın çok ısrarcı olursa, 4320 sayılı (yeni biçimiyle 6284 sayılı) yasa uygulanarak, kadının sığınmaevine yerleşme talebi gerçekleştirilmektedir. Birçok yerde sığınmaevi başvurularının alınmasında da sıkıntı yaşanmaktadır. Kurumların ilk başvuru birimlerinde, danışma merkezlerinde ve sığınmaevlerinde fiziki koşullar oldukça yetersizdir. Özellikle kadınlarla görüşme yapmak için görüşme odasının olmaması, kadınların mahremiyetlerinin ihlal edilmesine yol açmaktadır. Kadınlar diğer çalışan ve vatandaşların yanında şiddet yaşanmışlığını anlatmak zorunda kalmakta ve travmayı yeniden yaşamaktadır. Yine başvuruda temel ilke beyan olması gerekirken, bazı belediyelerde ve kamu kurumlarında kadınlar, polis sorgusu gibi sorguya çekilmekte ve öykülerini doğrulayacak kanıtlar aranmaktadır. Bu durumda başvuru bir hak olmaktan çıkmakta, psikolojik şiddete dönüşebilmektedir.

Ayrıca güvenlik güçleri, sokakta, parklarda ve otobüs garajlarında bulunan kimsesiz, fuhuş yapan, ilaç ve alkol bağımlılığı olan kadınları doğrudan sığınmaevlerine getirmekte ve yerleştirilmesi talebinde bulunabilmektedir. Bazen de polis tarafından kadınlar sığınmaevlerinin kapısına bırakılıp, gidilebilinmektedir. Yine kurumsal değerlendirme sürecine müdahaleler de söz konusu olabilmektedir. Bazı illerde ilin üst düzey yöneticilerinin, bürokratlarının ve hatta siyasilerin ricalarıyla zorunlu askerlik yapanların eşlerinin, fuhuş yapan ya da kimsesiz yaşlı ve özürlü, zihinsel engelli kadınların, şiddet mağduru olsun ya da olmasın, sığınma-

evlerine kabul edilmesi istenebilmekte ve çoğunlukla da yerleştirilmektedir. Bu durum ülkemizde sosyal devletin bir gereği olarak, tüm vatandaşlar için hizmetten yararlanmada hizmet alma ve ayrımcılığa uğramama hakkı çerçevesinde sosyal hizmet kurumlarının farklı ihtiyaçlar temelinde artırılmasını ve sığınmaevleri bağlamında da çeşitliliğe gidilmesini gerekli kılmaktadır.

Sığınmaevlerine Başvuruları Uygun Görülen Kadınlar ya da Sığınmaevlerinin "Uygun Kadın" Kategorileri Kimlerdir?

Sığınmaevlerine yapılan başvuruların değerlendirilme süreci SHÇEK'lerde il müdürlüklerinde ya da aile danışma merkezlerinde yapılmakta ve yönetmeliğe uygun görülenler sığınmaevine yerleştirilmektedir. Sığınmaevlerinde kadınların beyanlarının değerlendirmeleri bir sosyal hizmet uzmanı ya da psikolog tarafından yapılmaktadır. Belediyelerde ise başvuruların değerlendirilmesinde meslek elemanlarından çok, ilgili birimlerin müdürleri, belediye başkan yardımcıları ya da iş yoğunluğuna göre sığınmaevi sorumlusu kişi de bu işi üstlenebilmektedir. Kadın kuruluşlarında ise başvurular, meslek elemanı varsa onun tarafından yoksa derneklerin bu iş için sorumlu gördükleri çalışan ya da gönüllüleri tarafından alınmakta, ama karar ilgili tüm sorumlular tarafından birlikte değerlendirilmektedir.

Ancak sığınmaevlerine başvuran kadınların kabulünde bir ayrışmanın uygulamada yaşandığı ve farklı alt kadın kategorilerinin oluştuğu görülmektedir. SHÇEK'lerde daha çok 'koruma altına alınan istismara uğramış gençlerle çocuk anneler' (5395 sayılı yasa gereği) başta olmak üzere; başvurusu yetkililerce uygun görülen kadınlar, il müdürlüklerinin teklifi ve Genel Müdürlüğün inisiyatifinde kabul edilmektedir. Ayrıca, yine başvuruları yönetmeliğe aykırı olan (alkol ve uyuşturucu bağımlısı olan ve fuhuş yapan) kadınların yanı sıra barınma sorunu olan (sokakta, garlarda, parklarda, kimsesiz, yaşlı vb.) kadınlar da sığınmaevlerine yerleştirilebilinmektedir. Ancak araştırmada sığınmaevlerinde genç ve çocuklu annelerin ağırlıkta olduğu saptanmıştır.

Belediyelerde ise yönetmelik kapsamında katı davranılmakta ve hatta keyfi tutumlar izlenebilmektedir. 50 yaşın üstündeki

kadınlar* ve 12 yaş üstündeki erkek çocuklar sığınmaevlerinin büyük çoğunluğunda kabul edilmemektedir. Bazılarında ise, hamileler, bazılarında çocuklu kadınlar, bazılarında aynı ilçede oturanlar ya da bazılarında o ilçe sınırı içinde oturmayanlar, can güvenliği tehlikesi olanlar ya da olmayanların başvuruları değerlendirilmekte ve durumlarına göre kabul alabilmektedirler. Ancak koruma altına alınan genç kızlar, yaşlı kadınlar ve çalışamayacak durumda olan kadınlar uygun olmayan kadın kategorileridir. Genç ve orta yaşlarda, çocuksuz ve çalışabilir kadınlar ile şiddet ya da töre mağduru olan kadınlar, sığınmaevleri için uygun kadınlardır.

Kadın kuruluşlarında ise, VAKAD'da aileiçi şiddet görmüş kadınların bireysel başvuruları ile BMYHK (Birleşmiş Milletler Yüksek Hakemlik Komiserliği) Van il temsilciliğinin yönlendirdiği kadınlarla kendileri başvuran sığınmacı ve mülteci kadınların başvuruları değerlendirilmektedir. Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı ise başvuruları doğrudan dernek binasında almakta, şiddet görmüş kadınlarla çocukları birlikte değerlendirip, kabul etmektedir. Yine sığınmaevi yönetmeliğinin uygun görmediği kadınlar da kabul edilebilmektedir. 2013 yılında çıkan yeni yönetmelikte sığınmaevinde kalması uygun görülen kadınların başvuruları artık ŞÖNİM tarafından alınacak ve hangi sığınamevinde kalabileceği belirlenecektir. Eski yönetmelikten farklı olarak, yeni yasa ve uygulama yönetmeliğiyle sığınmaevlerinin uygun kadınları arasına korunan şiddet mağduru ve varsa beraberindeki çocukları, aile bireylerini ve tek taraflı ısrarlı takip mağdurları da dahil edilmiştir.

Şiddeti Yaşamış Sığınmaevi Kadınlarının Profilleri Nasıl Okunmalıdır?

Sığınmaevlerine her bölgeden, her yaştan (14-61) ve eğitim düzeyinden (okuma-yazma bilmeyeninden üniversite mezunu) kadın, aileiçi şiddetin birçok türünü yaşamış olarak gelmektedir. 21 yıldır varlıklarını sürdüren sığınmaevlerine genellikle kadınlar, fiziksel, duygusal, cinsel ve ekonomik istismar, evlilik dışı hamilelik ya da çocuk sahibi olma gibi nedenlerin yanı sıra ailesi tarafından

* 50 yaşla ilgili yasal bir dayanak olmadığı halde uygulamada bazı sığınmaevlerinde 50 yaş üstü kadınların kabul edilmediği gözlenmiştir.

kabul edilmeme, istenmeyen evliliklere zorlanma, evden atılma ya da ihmal, fuhşa zorlanma gibi nedenlerle de gelmektedirler. Araştırmaya katılan kadınları sığınmaevlerine getiren nedenler arasında ise; kadına ve çocuklarına yönelik ağır fiziksel şiddet, cinsel istismar, ensest, zorla evlendirilme, evlilik dışı hamilelik, çocuk yaşta evlilik, kaçarak evlenme, töreden kaçma ve boşanma karşısında can güvenliği tehlikesinin doğmuş olması gibi durumlar öne çıkmaktadır. Kadın aileiçi şiddete baba evinde başlamakta evlilikle birlikte koca evinde devam etmektedir. Görüşülen kadınların %88'i evli olup, yarısının evliliği halen devam etmektedir. Büyük çoğunluğu çok küçük yaşlarda (11-17 yaş) evlenen ve evlilikleri süresince şiddete katlanan kadınların şiddete karşı çare arama ve kendi başına yaşam kurma mücadelesi uzun yıllar alabilmektedir. Önce kendi ailelerinden, sonra eşin ailesinden destek istenmekte ama şiddet devam etmektedir. Şiddetten kurtulmada çare olarak eşten ayrılma seçeneğinde ise, oldukça düşük oranda başvurulmaktadır. Sığınmaevi sürecinde boşanan kadınların oranı %15'tir. Boşanma davaları sürenlerin oranı ise %13'tür.

Evde şiddet önce fiziksel şiddetle başlamakta, duygusal ve diğer şiddet türleriyle birlikte devam etmektedir. Şiddetin kadının yaşamını tehlikeye sokacak, canına kastedecek dereceye varması, psikolojik ve cinsel şiddet türleriyle iç içe geçerek, dayanılmaz hale gelmesi noktasında çare aranmaktadır. Araştırma bulguları çerçevesinde aileiçi şiddeti yaşamış sığınmaevi kadınlarının özellikleri şöyle özetlenebilir:

- Aileiçi şiddet farklı düzlemlerde, her sınıf, millet ve etnik gruptan, her eğitim düzeyinden ve her sosyo-ekonomik gruptan kadın tarafından yaşanmaktadır.
- Şiddet genelde kendi ailelerinde başlamakta, evlilikle birlikte devam etmektedir. Eşten ayrılma sürecinde ve ayrılık sonrası dönemde de devam etmekte, bu durum kadının ailesine yönelik tehdit ve baskıyı da beraberinde getirebilmektedir.
- Erkek eşler, babalar ve diğer akrabalar, kadınlar ve çocukları üzerinde güç ve kontrol sahibi olarak şiddete başvurmaktadır.
- Kız çocuğunun fiziksel, duygusal istismarı, cinsel olarak da istismar riskini artırmakta, namus anlayışının neden olduğu toplumsal baskı cinsel istismarları ve ensestin açığa çıkma-

sını engellemektedir. Özellikle ensest ilişkiler; baba-kız, amca-yeğen, ağabey-kardeş arasında küçük yaşlarda başlamakta, uzun süreli yaşanmakta, ya hamilelikle ya da başkalarının istismarıyla sonuçlanabilmektedir. Genellikle gebeliğin son aylarında açığa çıktığından, can güvenliklerinin korunması için SHÇEK'e bağlı sığınmaevlerine yerleştirilmektedirler.

- Aileiçi şiddette maruz kalan kadınlar ve çocukları ekonomik yoksunluklar, çocukların fiziksel olarak gözetilmek istenmesi ya da çocuklarından uzaklaştırılma korkusu yaşamaktadırlar. Yine kadınlar barınma alternatiflerinin olmaması, şiddeti uygulayanın öldürme tehditleri, kadının kendine ve sevdiklerine zarar verme tehdidi gibi birçok sebepten ötürü sıklıkla evlerine ve eşlerine dönmek zorunda kalmakta, sığınmaevlerinde de bu politika çoğu kez desteklenmektedir. Hatta birçok sığınmaevi yöneticisi arabuluculukta gönüllü olmakta, şiddeti uygulayanla pazarlıklara girişmektedir. Ancak bu süreçle eve, eşe dönen kadınların önemli bir kısmı bir süre sonra yeniden sığınmaevlerine bedenlerinde ağır yaralar alarak geri dönüş yapabilmektedirler.
- Kadınlar sığınmaevlerinde çocuklarıyla birlikte kalmaktadır. Bu çalışmada anneleriyle birlikte kalan çocukların oranı %39 iken, bu sayı toplamda kalanların %45'ini oluşturmaktadır.

Sığınmaevlerinde Kurallar, Düzen ve Kadınların Sorumlulukları Ne Olmalıdır?

Aslında şiddeti yaşamış kadınlar için sığınmaevleri, şiddetsiz bir yaşamın olanaklı olduğu ve yeniden şiddete dönmek zorunda kalmayacakları yerlerdir. Ancak bu durumun olanaklılığını sığınmaevlerine yönelik toplumsal bakış, çalışanların kadın bakış açısına sahip olmaları ve kurumsal kapasiteleri belirlemektedir. Ancak diğer ülkelerdeki sığınmaevlerinde olduğu gibi ülkemizde de, sığınmaevi çalışanları kadınların kendilerini güçlü hissetmeleri için gerekli olan özgürlükler ile sığınmaevinin etkili yönetimi için gerekli olan denetim arasındaki dengeyi sağlama sürecinde sorunlar yaşamaktadırlar.

Ülkemizde sığınmaevlerinde yönetsel süreçlerle kadınların sığınmaevi deneyim ve beklentileri arasında ciddi düzeyde farklılıklar söz konusudur. Sığınmaevlerine genel bakış, daha çok geleneksel ve tutucu bir yaklaşımla olmaktadır. Genelde ataerkil sistem sorgulanmadan, aile odaklı ve himayeci bir bakış açısıyla hizmet verilmektedir. Çoğu kez koruyucu ataerkillikle kadınlar, kurtarıcıları tarafından bir süreliğine himaye altına alınmaktadır. Hatta erkeklerin eşlerinin ya da babaların kızlarının sığınmaevlerinde korunduğunu, namuslarına zarar gelmediğini bilmeleri istenmektedir.

Birçok sığınmaevinden kadınlara ayrılırken kendileri ya da aileleri tarafından ya da doğrudan sığınmaevleri yönetimlerince, orada kaldıklarına dair yazı verilmekte ya da talep edilmektedir. Örneğin, İstanbul'daki bir belediye sığınmaevi yöneticisi "kadınlar ayrılırken, bizde kaldığına dair yazı veriyoruz ki, evde kocası sen nerelerdeydin demesin" açıklaması yapmıştır. İzmir'de bir belediyenin sığınmaevi sorumlusu kadınların kocalarının belediyeye gelip; *"benim kadın sığınmaevine düşmüş, iyi ki sizin yanınızda, bana sizin yanınızda olduğuna ilişkin yazı verin"* gibi taleplerde bulunduğunu ifade etmiştir. Bu anlayış artık öyle yaygınlaşmıştır ki, kadınlar ya da kocaları bu tür yazıları sığınmaevi yöneticilerinden doğrudan kendileri de talep edebilmektedir. Kadınlar da sığınmaevlerinde kaldıkları süreçte çoğu kez himayeciliğin devamını isteyebilmekte ve sığınmaevi yönetimleri kadınlarla ilgili kararlarda evdeki kocanın ya da babanın yerini alarak kararlar verebilmektedirler. "Kadının yeri evidir" ve "evi dışında, sokakta kalan her kadın kötü yola düşer" yargıları sığınmaevi süreçlerine yansımakta ve birçok yönetici kadınları koruma altına alacak öneriler geliştirmektedir. Koruyucu ataerkillik olarak da adlandırılabilecek bu süreç, kadınların 'evinin kıymetini bilmelerini sağlama' ve diğer yandan da 'kocayı korkutup, kadını ikna ederek', ailesine, yani eve geri döndürme çabasına dönüşmektedir. Bu nedenle birçok sığınmaevleri genel olarak 'konukevi ya da geçici misafirhane" olarak da görülmekte ve kadınlar da "konuklar" olarak tanımlanmaktadır. Bu bağlamda sığınmaevleri, bir belediye sığınmaevinden sorumlu sosyal işler müdürünün ifadesiyle, kadınların sadece "bir süre dinlendikleri" ya da "dayağın bir süre ertelendiği yer" olarak görülmektedir. Çoğu kez bu anlayışta sığınmaevlerinin en büyük başarısı da, birçok sığınmaevi yöneticisinin tabiriyle "erkekleri eşinizi elinizden alırız ifadesiyle korkutup, ka-

dınları ailelerine döndürmek" olmaktadır. Eve dönme ya da döndürmeye yönelik ikna stratejisi kadınlar için neredeyse sığınmaevi sonrasındaki temel yaşam planı haline gelmektedir. Çoğu yönetici için sığınmaevi, kadınların şiddet sonrası bir süre dinlendiği, erkek eşlerin eşini kaybetme korkusunu yaşadığı, ama sonuçta kadının evine geri dönmeye ikna edildiği yerlerdir.

Üç büyük kent dışındaki sığınmaevlerinde, özellikle Van ve Sakarya gibi küçük ve muhafazakâr şehirlerde, sığınmaevleri aileye ve toplum geneline bir tehdit olarak algılanmakta ve olabildiğince konu gizli tutulmaya çalışılmaktadır. Görüşmelerde yöneticilerin ilk tepkileri "bizde sığınmaevine ihtiyaç yok, bizim aile bağlarımız çok güçlü, biz sorunlarımızı kendimiz çözeriz" ifadesi öne çıkarılmaktadır. Kadına yönelik şiddeti konuşmak bile kadının güçlenmesi ya da kadının bağımsız olması, özgürleşmesi olarak düşünülmekte ve bu da aileyi parçalayacak bir olgu olarak görülmektedir. Bu nedenle de sığınmaevi bir an önce kurtulunması gereken, aileye karşı bir kurum, aile birliğini bozacak ve kadını boşanmaya sevk edecek bir yer olarak düşünülmektedir. Yerelin şiddet gören ve evi dışına çıkmış olan "kötü" kadınından kurtulma isteği, kadınları "bir başka sığınmaevine acilen göndereyim, kurtulayım telaşı" da yöneticilerde ön plana çıkabilmektedir. Özellikle can güvenliği tehlikesi olanlarla kendi ayakları üzerinde duramayan ve iş bulma şansı olmayan kadınlar, nakil yoluyla bir sığınmaevinden diğerine havale edilmekte ve sığınmaevi döngüsü başlatılmaktadır. Bu tür kadınları yöneticiler 'profesyonel kadın' kitlesi olarak tanımlamaktadır.

Nitekim araştırma sonuçları, özellikle sığınmaevinde kalma süresi normal koşullarda 3 ay olan süre bile doldurmadan üçte ikisinin ayrılmaları ya da ayrılmaya ikna edilmeleriyle sonuçlanmaktadır. Araştırmaya katılan kadınların %77'si, 3 aydan daha kısa süredir sığınmaevinde kalmaktadırlar. Ayrıca kadınların yaklaşık üçte biri de daha önce bir başka sığınmaevinde kalmış ve eve dönmüş, ama şiddet sarmalından kurtulamadıkları için yeniden sığınmaevlerine gelmiş kadınlardır.

Sığınmaevlerine kabul edilen kadınların yaşamlarına kısa süreli de olsa anlam veren ortamın eve benzemesi oldukça önemlidir. Burada amaç kadının günlük hayatını evindeki gibi sürdürmesi ve hayata tutunmasına yardımcı olmaktır. Ancak kadınların evlerinde

kendilerinin belirledikleri yaşam döngüsü, sığınmaevlerinde kural ve sorumluluklarla doldurulmaya çalışılmaktadır. Kadınlar ya bu süreci kendileri belirlemekte ve denetimini sağlamaktadır ya da bu işi sığınmaevi yönetimleri kadınlar adına yapmakta ve sıkı kontrol etmektedir. Genelde kadınların kaldıkları odalarının temizliği, düzeni ve çocuklarının sorumluklarının yanında, yönetimlerce belirlenmiş olan ve iş çizelgelerinde belirtilen ortak kullanım alanlarının iş ve temizliklerinden sorumlu olmaları beklenmektedir. Ancak birçok yerde sığınmaevlerinde her iş ve hatta konuk ağırlama hizmetleri de kadınlara yaptırılmaktadır. Buradaki dengenin nasıl sağlanacağı sorusu üzerinde yeniden düşünmeye olan ihtiyaç büyüktür. Çünkü bazı sığınmaevlerinde araştırmacılara, yöneticiler tarafından "biz onlara bedava bakıyoruz, yediriyoruz, içiriyoruz, onlar da her işi yapacaklar" biçimindeki sözler ifade edilmiştir. Özellikle temizlik elemanları, gece görevlileri, memurlar ve diğer çalışanlar, ağır iş yükleri nedeniyle kendi sorumluluklarının bir kısmını kadınlara yaptırma eğilimindedirler. Hatta evlerinin ve yakınlarının temizliklerine de sığınmaevinde kalan kadınlar yardımcı olmaktadır. Bazı sığınmaevlerinde de, iyi niyete karşın kadınlar ve çalışanlar kendi kaderleriyle baş başa bırakılmış görünmektedir.

Yine bazı bağımsız kadın kuruluşlarının sığınmaevleri hariç diğerlerinde, kadınlar için sığınmaevi bir "hayır kurumu" olarak görülmektedir. Örneğin bir sığınmaevi yöneticisi sığınmaevlerinin açılış yıllarını anlatırken, o dönemin (2005 yılı) il müdürlüğü yetkililerinin burada "sevap işlemek" amacıyla sığınmaevini açtıklarını ifade etmiştir. Ancak zamanla kadın sığınmaevleri bir yük olarak görülmeye başlamış ve ildeki yerel yöneticiler sığınmaevine ve kadınların sorunlarına duyarsız kalmaya başlamışlardır.

Benzer biçimde, sığınmaevlerinde düzeni korumak ve güvenliği sağlamak için izlenen yöntemler kadınlar için sığınmaevini güvenlikli ve şiddetten koruyan bir ev olmaktan çıkarabilmekte, dayağın olmadığı kapalı, disiplinli yatılı kurumlara, bazılarında hapishaneye dönüştürebilmektedir. Sığınmaevleri kadınları saklayan ve izole eden mekânlar haline gelebilmektedirler. Rodrigues'in de (1988) belirttiği gibi, birçok sığınmaevinde düzeni sağlamak amacıyla konulan ataerkil kural ve düzenlemeler kadınların yeniden mağdur edilmesine yol açabilmektedir. Bu noktada sığınmaevi çalışanları için ikilem ortaya çıkmaktadır. Çalışanları korumak ve düzen sağlamak için kadınların özgürlüğünü kısıtla-

yacak kurallar uygulanmaktadır. Ayrıca 'çalışan-barınan' kadınlar arasındaki eşitsiz güç ilişkileri sığınmaevlerinin kadınları güçlendirme hedefiyle de doğal olarak çelişmektedir. Sığınmaevi çalışanları her ne kadar rahat ve eve benzer bir ortam yaratmak istese de, kadınlarla olan ilişkilerini iş odaklı olarak konumlandırmaktadır. Çalışan-barınan arasındaki güç ilişkisinin bir diğer göstergesi de, sığınmaevi kaynakları üzerindeki kontroldür. Çalışanlar üç temel yaşam gereksinimi üzerinde kontrol sağlamaktadır. Evin yönetimi, beslenme-yemekler ve iletişim araçları-telefon. Sığınmaevinde kalan kadınlar, sığınmaevine kabul edilmelerinin ve kalabilecekleri süre uzatımının bu kurallara uymalarıyla bağlantılı olduğunu da iyi bilmektedir.

Araştırmada benzer olarak birçok sığınmaevinde bu doğrultuda eşitsiz güç ilişkileri, hiyerarşik bir yapılanma ve kontrol algısı ortaya çıktığı gözlemlenmiştir. Buna göre en üstte yöneticiler, onların altında çalışanlar ve en altta da kadınlar ile çocukları gelmektedir. Bu hiyerarşi bozulursa bir kaos olacakmış gibi düşünülmektedir. Özellikle belediyelere ait sığınmaevlerinde, günün planlanmasında kadınların her anını doldurmak ve kadınlara iş yaptırırken oyalanmalarını sağlamak üzerine kurulu bir yaşam döngüsü oluşturulmuş görünmektedir. Çalışanların iş saatleri ve yemek saatlerine göre zaman planlamaları yapılmaktadır. Sabah kahvaltısı için 8.00-8.30'da hazır olunması, öğlenin 12.00-13.00 arasında ve akşam yemeğinin 17.00'de yenmesi ya da sabah saat 9.00 çıkış, akşam 17.00'de içeri giriş gibi kurallarla sığınmaevleri adeta kışla mantığına büründürülmüş görünmektedir. Oysa sığınmaevleri kadınlar için güvenli bir ev ortamında yaşam alanı oluşturmalı, kendi yaşam döngüleri için kararlarda inisiyatif sahibi olarak, kadınları güçlendirecek ve özgürleştirecek yerler olmalıdır. Ancak 8 Mart 2012 tarihinde resmi gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren 6284 sayı "Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun"un 15. Maddesinde tüm sığınmaevleri aynılaştırılmaktadır. Özellikle sığınamevlerine giriş çıkış saatleri, güvenliği sağlamak amacıyla ve bölgesel koşullar ile kadının durumu dikkate alınarak müdürün teklifi ve ŞÖNİM'in onayı ile belirlenir." İfadesiyle tüm sığınmaevlerini kapsar hale getirilmektedir. Bu haliyle de kadınları güçlendirip, özgürleştirmekten çok, sığınmaevlerini kamusal irade altına alarak, siyasallaştıracak ve tek tipleştirebilecek niteliktedir.

Hizmet Sunumunda Aile ya da Kadın Odaklılık Ne Olmalıdır?

Kadına yönelik şiddetle mücadele konusunda genel olarak SHÇEK'e bağlı kuruluşlarda ve sığınmaevi yönetimlerinde geleneksel sosyal hizmet modeli benimsenmektedir. Bir sosyal hizmet alanı olarak görülen sığınmaevleri, diğer kuruluşlar gibi düşünülmekte, yani meslek mensubu olarak (sosyal hizmet uzmanı ya da psikolog) kişinin mesleki bilgisinin her sosyal grubun sorununu çözeceği anlayışı kabul görmektedir. Birçok sığınmaevinde kadınların deneyimleri ve özel koşulları adeta görünmez kılınmaktadır. Bu model özellikle SHÇEK il yönetimlerinde aile odaklılık, ailenin bütünlüğünü korumak ve eve dönüş olarak da tanımlanabilecek bir arabuluculuk süreciyle işlemektedir. Bu süreç çoğu kez diğer destek çalışmalarının önüne geçebilmektedir.

Nitekim sığınmaevlerinde görev yapan SHÇEK'li yöneticiler arasında toplumsal cinsiyet, kadının insan hakları ve risk yönetimi gibi gerekli eğitimleri almış olanların oranı oldukça düşük düzeydedir. Temelde kadına yönelik aileiçi şiddet kabul görmemekle birlikte, sorun ailenin ekonomik yetersizliklerinin (işsizlik ve yoksulluk) bir sonucu olarak düşünülmekte ve ataerki sorgulanmamaktadır. Ensest ve çocuklara yönelik cinsel istismar haricinde, aile birleşimine yönelik çalışmalar esas alınmakta ya da bu beklenti içinde çalışmalar yürütülmektedir. Koruyucu ataerkillik olarak da adlandırılabilecek bu yaklaşımda, şiddeti uygulayanla kadının eve dönüşü arasında pazarlıklara girişilmektedir. Aileye kısmi sosyal yardımlar verilerek ve eşler devlet otoritesiyle korkutularak şiddetin önlenmesi ümit edilmektedir. Şiddete maruz kalmış kadına aileiçi etkili iletişim kurmayı ve sabırlı olmayı öğreterek (!), daha anlayışlı eşler olmaları telkin edilmektedir. Oysa kadınların kendilerini rahatça ifade ederek sırf kadın oldukları için yaşadıkları baskıları görebilmeleri, kadercilikten sıyrılabilecekleri, erkek egemen sistemin kendilerini mahkum ettiği şiddetten ayrı bir hayatın olabileceğini görebilecekleri yerler olan sığınmaevleri, böylesi bir anlayışla ataerkilliğin yeniden üretildiği yerlere dönüşmektedir. Çoğu sığınmaevinden tekrar eve dönen kadın, genelde ya bir süre sonra şanslı ise sığınmaevine yeniden gelmekte ya da kadın cinayetine kurban olma olasılıkları artmaktadır. Bu da kadınların şiddet döngüsünden sığınmaevi döngüsüne girmelerine yol açmaktadır.

Benzer biçimde eve dönüşte kamu sığınmaevierindeki yöneticilerin birçoğunda görülen cinsiyetçi tutumları içeren önyargıların ve tutumların rolü de büyüktür. Yönetici ve çalışanların sığınmaevlerine gelen kadınlara karşı önyargılı ve eleştirel olmamaları gerekirken, görüşmelerde çoğunlukla cinsiyetçi, kontrolcü ve kimi zaman etnik önyargılara sahip oldukları da gözlemlenmiştir. Örneğin, aşağıda belirtilen türden ifadeler birçok yönetici tarafından kullanılmıştır:

"Dayak iyi bir şey değil, ama bazıları da hak ediyor, canım."

"Biz basit vakaları almıyoruz, dayak her evde var, biz onları almıyoruz, ne var canım... kadın dediğin çeker canım, bize töre gelirse alırız."

"Buradakilerin çoğu evlilik dışı birlikte olan kadınlar, gayri meşru ilişkileri var, ondan ona gidip duruyorlar..."

"Bu kadınlar eşten eşe geziyorlar, hayatı böyle kurmuşlar..."

"Buraya doğudan geliyorlar, dil bile bilmiyorlar..."

"Burayı kontrol altında tutmak istiyorsan müdürlüğü sıkı tutacaksın, bunlar bir yudum sevgiye muhtaç kadınlar, dışarıda bir bakana giderler..."

Feminist olmaları ve işlerine karışılacağı gibi endişeler nedeniyle de kadın kuruluşlarından ve diğer STK'lardan uzak durulmaktadır. Belediye sığınmaevlerindeki kadınlara yönelik hizmet modelinde ise belediyenin siyasi görüşünün önemli olduğu görülmüştür. Muhafazakâr ve sağ partili belediyelere ait sığınmaevleri kadın bakış açısından uzakta, hatta onaylanmayan bir tutumla, çoğu kez aile odaklı, kurtarıcı rolüne bürünmüş bir tarzda ve kimi zaman da sosyal hizmet modeliyle eklemlenmiş bir yaklaşımla hareket etmektedirler. Bazı belediyelerde hayırseverlikle bütünleştirilmeye çalışılan bir sosyal hizmet anlayışı hâkimdir. Sol belediyelerde ise, çoğu kez feminist ilkeler çelişkili bir biçimde uygulanmaya çalışılmakta, kimi zaman da kadınlara yönelik geçici bir ara sosyal hizmet modeli anlayışıyla hizmet verilmektedir.

Bağımsız feminist kadın kuruluşlarınca hizmet veren kadın sığınmaevleri ise feminist ilkelerle sorunlara yaklaştıklarını belirtmişlerdir. Özünde kadın merkezli bakışta saygı, güvenlik, özgür irade ve güçlendirme esastır (Horiuchi, Yaju ve Kataoka, 2009). Feminist sığınmaevleri de, kadınlara yönelik hizmetlerde; kadın merkezli, gönüllülüğe ve dayanışmaya önem veren, müdahaleden uzakta ataerkilliği, şiddeti ve hiyerarşiyi üretmeyen anlayışla

hareket ettiklerini dile getirmişlerdir. Araştırmada feminist örgütler, sığınmaevi sürecinde yer alan herkesin kadının insan hakları eğitimi ile toplumsal cinsiyet eğitimlerini aldıkları ve eğitici eğitimlerinin de olduğu belirlenmiştir. Yine sığınmaevlerinin koşulları karşısında tükenmişlik sendromunu aşmak için her hafta çalışanlar ile kendi aralarında grup çalışması yapıldığı ve kalan kadınlarla da toplantılar düzenlendiği ifade edilmiştir. Ancak feminist yöneticiler için temel sorun, toplumdaki verili statülerin yarattığı hiyerarşiler ve sınıfsallıkların kadınlarla olan ilişkilere uygulamada yaşanmasıdır. Örneğin, bir sığınmaevi gönüllüsünün şu ifadesi düşündürücüdür; "*biz kadınlara farkındalık ve birey olmayı öğretiyoruz, ama sonra o, bize temizliğe gelmek istemiyor ya da parayı beğenmiyor!*". Yine bir başka sığınmaevinde sorumlu kadının; "*kadınlarla aramıza mesafe koyuyoruz, onlarla yemek yemeyiz, kendi güvenliğim için dışarda selam bile vermem*" türü sözleriyle hareket ettiğini belirtmektedir. Ayrıca sığınmaevlerinde kadınların gelecek planlamalarında ve güçlenmelerindeki çalışmalarda farkındalık ve bilinç yaratmada yönlendirme ile müdahale arasındaki çizginin nasıl korunacağı da sığınmaevi süreçlerinde bir sorun oluşturmaktadır. Örneğin bağımsız sığınmaevi sorumlusu "biz kadınlara diğerleri gibi şu kursa git, bunu yap demiyoruz, bu müdahale olur! Bizden bir şey isterlerse onlara yardımcı oluyoruz" ifadesiyle bu konudaki tutum farklılıklarını dile getirmiştir.

Genellikle sığınmaevi yöneticileri kadınların özellikleri doğrultusunda meslek kurslarına ve faaliyetlere yönlendirmektedirler. Feministler ise, bunu yapmamaktadır ama kadınlar için bunun anlamı sığınmaevleri yönetimlerinin kendilerine karşı ilgisizlikleri ve soğuk davranışları olarak algılanmakta ve dolayısıyla sığınmaevi memnuniyetleri düşük olmaktadır. Bu nedenle farklı bakış açıları, eklemleme çabaları ve hizmet modelleri tartışılmalı, uygulamadaki sorunları giderecek ve kadınları temel alacak uygun modeller geliştirilmelidir.

Sığınmaevleri Sadece Barınma Sağlayan Yerler Olmanın Ötesinde midir?

Sığınmaevleri özünde kadınlar için barınmanın ötesinde bir anlam taşımalıdır. Dünyadaki genel eğilim sığınmaevlerinin kadınlar

için kadınlar adına hizmeti, yani kadın bakış açısı ya da kadın merkezli yaklaşımla işlemesidir. Kadınların kendi tercihlerini sürdürme hakkını sağlamak ve onların tüm potansiyellerini harekete geçirmesini desteklemek üzerine odaklanır ya da odaklanması hedeflenir. Kadın merkezli bakım anlayışında saygı, eşitlik, güvenlik, özgür irade, yargılamama ve güçlendirme temel alınır ve tüm bunların merkezine saygı ilkesi yerleştirilir. Kadınlara saygı göstererek onlara eşit bireyler olarak davranmak ve hiyerarşi kurmamak gerekir. Saygı kadınlara özgür iradelerini verir ve karar alma süreçlerini geliştirir, bu da sonuçta güçlenmeyi ve otonomiyi beraberinde getirir. Bu nedenle kadın bakış açısından sığınmaevlerinin ataerkil ilişkileri üretmeden 24 saat hizmet vermesi ve kadını ev ortamından uzaklaştırmadan güçlendirmesi beklenmektedir.

Gerek SHÇEK'lerde ve gerekse belediyelerin çoğunluğunda sığınmaevleri yasal bir zorunluluk ve angarya olarak görüldüğü için açıldıktan sonra da kadına yönelik hizmetlerin kadını güçlendireceği endişeleri aileye bir tehdit olarak algılanmaktadır. Ayrıca belediyeler için siyasi bir rant alanı yaratmamakta, hatta geleneksel seçmen için sorunlu bir alan olarak tanımlanmaktadır. Bazen de lütuf ve bir hayır işi yapıldığı düşünülen kuruluşlar olmaktadır. Yine ülkemizde sığınmaevleri çoğunlukla hem kurum yöneticilerinde ve hem de sosyal hizmet uzmanlarında bir ek iş, yeni bir yük olarak görülmektedir. Bu nedenle çoğu yönetici için mümkün olduğunca en alt standartta işlevlerin yerine getirilmesi amaçlanmaktadır. İyi hizmetin sığınmaevlerini cazip hale getireceğine inanıldığı için sınırlı barınma hizmeti veren ya da vermesi beklenen kuruluşlara dönüşmekte ve eve dönüş temel politika haline gelmektedir.

Büyük çoğunluğunda çalışanların nitelikleri sorunlu ve kaynaklar yetersizdir. Aliağa Belediyesi, kısmen Çankaya Belediyesi ve Muğla SHÇEK Kadın Sığınmaevi gibi nadir örnekler sayılmaz ise, pek çok sığınmaevinde kadına yönelik empatinin yerini, "yargılayan, suçlayan ya da kurtaran" bakış açısı almış görünmektedir. Sığınmaevleri "geçici misafirhaneler" olarak algılanmaktadır. Bu nedenle sığınmaevlerinin kadınlar için barınma ihtiyacının karşılandığı yer olmanın ötesine geçtiğini söylemek, ülkemiz gerçeğinde çok da doğru olmayacaktır.

Sığınmaevleri Kadınları Özgürleştirip, Güçlendiriyor mu?

Sığınmaevlerinde kadınların barınma sorunlarını geçici çözmek, iç güçlenmelerini sağlamak, şiddetsiz bir ortamda kendilerinin ve çocuklarının hayatları ile ilgili özgür iradeleri ile karar alabilme olanaklarını oluşturmak için sosyal, hukuksal ve psikolojik desteğin verilmesi oldukça önemlidir. Aileiçi şiddete maruz kalan kadınlar genellikle güçlerini, kontrollerini ve kendilerine olan saygılarını yitirme duygusu yaşamaktadırlar. Bu kadınların güçlerini yeniden kazanmaları, fiziksel, zihinsel, psikolojik ve sosyal sağlıklarını iyileştirmeleri için baskıyı sona erdiren ve güçlenmeyi hızlandıran sağlık ve sosyal yardım hizmetlerinin sunumu önem kazanmaktadır. Bu nedenle birçok ülkede sığınmaevi çalışanları, kadınları ve çocuklarını alternatif iletişim kanallarının öğretilmesi ve çatışma yönetimi gibi konularda eğitim vererek güçlendirmektedir. İstismar ve iletişim eğitiminin yanı sıra sığınmaevleri barınanlara eşitlik konusunda eğitim vererek de güçlendirme çalışmaları yürütmektedir. Yine birçok sığınmaevi barınanlara ebeveynlik ve istismarın doğası gibi birçok konuda da eğitim programları ve iletişim seminerleri sunmaktadır (Hughes, 1982; Epstein, 1988; Berry, 1995; Appelt, 2000; Panzer, 2000; Chanley ve diğerleri, 2001; Holtzworth-Munroe, 2001; Austin, 2003; Itzhaky ve Porat, 2005; Schmidt ve diğerleri, 2007; Horiuchi ve diğerleri, 2009; Grossman, 2010).

Araştırmanın yürütüldüğü sığınmaevlerinin birkaçı hariç, özellikle Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı ve Çankaya Belediyesi, bu tür programlar çok yaygın değildir. Bireysel terapi ve grup terapileri ise hemen hemen hiç yapılmamakta ya da personelin buna ayıracak zamanları olmamaktadır. Diğer mesleki çalışmalar ise çok sınırlı düzeylerde yapılabilmektedir. Bilinç yükseltme dâhilinde kadının şiddet yaşamışlığının paylaşımı, yani konuşma terapisinden ibaret olarak görülmektedir. Tabiî ki güçlendirme sürecinde diğer kadınlarla bir arada olarak şiddeti sadece kendilerinin yaşamadıkları konusunda farkındalık yaratmak oldukça önemlidir. Burada amaç şiddete maruz kalmış kadınların utanç duygusundan kurtularak, dayanışma içinde olabilecekleri kadınlarla karşılaşmalarını ve paylaşmalarını sağlamaktır. Sığınmaevi çalışanları ve kalan kadınlar açısından en önemli kazanım, şiddet gören kadınların yalnız olmadıklarını, kendilerini sorumlu ve suçlu hissetmemeleri gerektiğini,

şiddet döngüsünü kırabileceklerini öğrenmeleridir. Şiddetten arınmış bir yaşamın olabileceğini bilmek kadınların güçlenmelerinde oldukça önemlidir. Ancak sığınmaevi çalışmaları sadece güvenli bir ortam yaratmanın ötesine geçmeli, profesyonel mesleki çalışmaları içermeli ve verili toplumsal cinsiyet rollerine karşı eleştirel tutumlar geliştirebilmek için kadın bakış açısına sahip kadın çalışanlar süreçte yer almalıdır.

Sığınmaevlerinde verilmesi gereken ama çok da başarılı olunamayan alanlardan bir diğeri kadınların özgüvenlerini artıracak, birey olmalarına olanak tanıyacak ve ayakları üzerlerinde kalmalarını sağlayacak danışmanlık hizmeti vermektir. Çünkü sığınmaevlerinde kalan kadınlar şiddete uğramaları nedeniyle korku, utanç, çaresizlik, suçluluk duyguları içinde yaşamakta, olumsuz duygularının aşılması, yaşam biçimlerinin değişmesi için gerekli psikolojik destek ve rehberlik hizmetlerine ihtiyaç duymaktadırlar. SHÇEK'ler yoğun iş yükü ve il müdürlüklerinin sınırlı olanaklarla ya da bazen de bir boş vermişlik içinde soruna yanıt ararken kadınları "kendi kendine sosyalleştirecek konuşma terapistine (!)" terk etmektedirler. Belediyeler ise, sorunu acil vakalarda hastanelerin psikiyatri servislerine havale etmiş görünmektedirler. Kadın kuruluşları, bulabildikleri gönüllü doktor ve psikologlarla sorunu çözmeye çalışmaktadırlar. Ancak yöneticilerin bu konudaki "yapmaya çalışıyoruz" söylemlerine karşın, alan sürecinde görüşmeler sırasında hiçbir kadın böyle bir destek aldığını belirtmemiştir ki, bu da oldukça düşündürücüdür.

Kadının özgüvenini kazanması, şiddetten uzak bir hayata adım atması için gerekli olan sığınmaevleri, kadınların kendilerini rahatça ifade ederek sırf kadın oldukları için yaşadıkları baskıları görebildikleri, kadercilikten sıyrılabildikleri, erkek egemen sistemin kendilerini mahkum ettiği yaşamdan ayrı bir hayatın olabileceğini görebilmeleri ve inşa edebilmeleri bakımından büyük öneme sahiptir. Bu yönde kadınların ihtiyaçlarını karşılayıcı ve becerilerini artırıcı mesleki çalışmalar da önemlidir. Sığınmaevlerinde kadınların kaldıkları süre içinde beslenme, eğitim, sağlık ve gerektiğinde ulaşım gibi konularda destek verilmekte ve iş bulma kapasitelerini artıracak çalışmalar yürütülmektedir. Yine birçok sığınmaevinde halk eğitim merkezleri, belediye ve özel kuruluşlarla yapılan işbirliğiyle açılan meslek edindirme kursları düzenlenmektedir. Alan sürecinde bu boyutun temel alındığı ve meslek

kurslarının sınırlı da olsa açıldığı belirlenmiştir. Ancak bunlar kurumsal destek mekanizmalarından çok yöneticinin kişisel çaba ve gayretleriyle gerçekleşmektedir. Bu da çalışmaların başarı düzeyini etkilemektedir.

Sığınmaevi yönetimleri kadınlara verilen destekler konusunda daha çok aile birleşimi olduğu durumlarda eşlere ya da kadına iş bulmakta, ailelere de para ve gıda yardımı sağlamaktadır. Aile birleşimi olamayacağını düşündükleri durumlarda, ensest, kimsesizlik ve töre gibi nedenlerle kadınlara ev açmaları için kira ve eşya yardımı türü geçici yardımlar, en yaygın destek türleridir. Ev kurma aşamasında belediyelerin 2. el eşya mağazalarından ya da gönüllülerin bağışlarından ev eşyası sağlamaktadırlar. Yine valiliklerden, sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıflarından ya da belediyelerden birkaç aylık kira yardımı sağlanmaya çalışılmaktadır. Yine kimi zaman özellikle iş edindirme girişimleri sığınmaevi sürecinde yapılması gerekenlerin önüne geçebilmekte, kadınların bir an önce çalış(tırıl)ıp, sığınmaevlerinden ayrılmaları sağlanmak istenmektedir. Bu konuda kadın örgütleri ayrışmaktadır. Kadının kendi kararını vermesi ve talep etmesi durumunda risk analizi ile birlikte destek programları hazırlanmaktadır.

Ancak tüm sığınmaevlerinde güçlendirme ve özgürleştirme ideali karşısında Krane ve Davies'in (2002) de vurguladığı gibi, sığınmaevlerindeki profesyonelleşme, güçlendirmenin çelişkili etkileri, çalışanların ihtiyaçları, yorumlamadaki farklı görüşleri ve yönetim kuralları önemli sorun alanlarıdır. Yine kadınların kimlikleri ve gereksinimlerinin farklılığı üzerine feminist analizin yeterince anlaşılmamış olması ve/veya feminist analizin yetersizlikleri de başka bir belirleyici nokta olup, yeniden tartışılmaya açılmalıdır.

Sığınmaevlerinde Gündelik Hayatın Sürdürülmesinde Sorunlar Nasıl Çözülebilir?

Sığınmaevlerine kadınların önemli bir grubu çocuklarıyla birlikte gelmekte, ihtiyaçlarının karşılanması sırasında sağlık, eğitim ve maddi konularda sorunlar yaşanabilmektedir. Sığınmaevlerinde kalan kadınların ihtiyacı olan şeyler arasında kendilerini ve çocuklarını güvende hissetmek, tedavilerini yaptırmak, iyi bir iş sahibi

olmak, çocuklarının ve kendilerinin harçlık ihtiyaçlarını karşılamak, çocukları için kaliteli gündüz bakım hizmeti almak ve okul sorunlarını çözmek ilk sıralarda yer almaktadır.

Sığınmaevlerinin çoğu kez çocuklara yönelik hizmetleri ya yeterli olmamakta ya da olsa bile personel yetersizlikleri gibi nedenlerle olanaklar yeterince kullanıl(a)mamaktadır. Araştırma illerindeki sığınmaevlerinin yarısında çocuklara yönelik kreş ve eğitim olanakları ya yoktur ya da erişim olanaklı görünmemektedir. Statüleri bakımından en fazla bu tür olanaklara sahip olması gereken SHÇEK'lere ait sığınmaevlerinde de aynı sorunların var olduğu belirlenmiştir. Çoğu belediye ya çocuklu kadını kabul etmemekte ya da kendi kreşlerinde sorunu çözmektedir. Kadın kuruluşlarına ait sığınmaevleri ise gönüllülerle sorunun çözümüne yönelinmektedir.

Ancak tüm sığınmaevlerinde okul çağındaki çocukların okul kayıtlarında sorunlar yaşanmaktadır. Çünkü bu konuda hazırlanmış herhangi bir genelge ya da protokol yoktur. Bu nedenle birçok sığınmaevi yönetimi ya çocuklu kadını kabul etmemekte ya da sığınmaevlerinin gizliliğini bahane ederek, çocuklara yönelik eğitim ve bakım hizmetlerine karşı duyarsız kalmaktadır. Sığınmaevlerinin gizlilik ilkesinin korunması oldukça önemlidir, ama bu sorunun çözümsüz olduğu anlamına da gelmemelidir. Bu konudaki genel uygulama sığınmaevinin yer aldığı il ya da ilçe milli eğitim müdürlüklerine gidilip, aile ve çocuk hakkında bilgi verilerek, sığınmaevine en yakın okulda "misafir öğrenci" uygulamasına gidilmesidir. Ama çocukların okulla ilgili ders ve notlara ilişkin bilgiler çocuğun nüfus cüzdanı bilgileriyle artık internet üzerinden takip edilebilindiğinden, bu süreçte sorunlar çıkabilmekte ve okul müdürleri çoğu kez misafir uygulamasına gönüllü olmamaktadır. Bu tür durumlarda ise, Milli Eğitim Bakanlığı, İlköğretim Genel Müdürlüğü'ne çocuğun velisinin, yani annesinin, kayıt yapılacak ya da nakli alınacak öğrencinin T.C. kimlik numarası da yer alan bir dilekçeyle başvurması gerekmektedir. Dilekçeye bir de sığınmaevleri yönetimlerinden alınacak bir belge iletilmelidir. Bu belgede sığınmaevi yönetmeliği gereği adresin gizli tutulması gerekliliği bilgisi yer almalıdır. Ancak adresle ilgili bilgi verilirken, SHÇEK'lere bağlı bir sığınmaevi ise il müdürlüğünün, belediyeye ait ise belediyenin ilgili biriminin, STK'ya ait ise, dernek ya da vakfın adresi yazışmalarda yer almalıdır. Bu dilekçeler Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim Genel Müdürlüğü

tarafından incelenerek sisteme girilmekte, böylece çocukların hangi okulda okudukları hiçbir biçimde görünmemekte ve gizlilikleri korunarak çocukların okula devamları sağlanabilmektedir.

Benzer biçimde sağlıkla ilgili sorunlar da sığınmaevlerinde kadınların günlük hayatlarında karşılaştıkları güçlükler arasındadır. Kadın Konukevi Yönetmeliğinin 27. maddesi ile SHÇEK'lere bağlı sığınmaevlerinde kalan kadın ve çocukların sosyal güvencesi olmayanların sağlık hizmet ve giderleri karşılanabilmektedir. Eğer kadın, herhangi bir sosyal güvenlik kurumuna bağlı ise ilgili kuruluşça tedavi giderleri karşılanmaktadır. Ancak bu konuda gizlilik ilkesinin uygulanmasına dikkat edilmelidir. Eğer kadının sosyal güvencesi yoksa 3816 sayılı yasa gereği yeşil karta başvurusu yaptırılmalıdır. Yeşil kart için kadınlar bulundukları il ve/veya ilçenin sosyal güvenlik kurumu yeşil kart bürolarına ya da bulundukları il ya da ilçenin kaymakamlık veya valiliğinin ilgili birimlerine bireysel başvuru yapabilirler. Yeşil kartlıların tedavileri yapılmakta, ilaç ve diğer masraflar ise Genel Müdürlük tarafından ödenmektedir. Hastane başvurularında kolaylık sağlamak için ise, sığınmaevinin bağlı olduğu kuruluş adına SGK'ya başvurulabilir. Sağlık sorunlarının çözümü ve tedavi giderlerinin karşılanması konusunda SHÇEK'lerde çok sıkıntı yaşanmazken, belediye ve kadın kuruluşlarına bağlı sığınmaevlerinde kalan kadınlar için bu konu önemlidir. Eğer belediyeye ait bir sağlık kuruluşu varsa, kadın ve çocuklarının tedavileri kendi sağlık kuruluşlarından yapılabilinmektedir. Sağlıkla ilgili birimleri olmayan belediyelerde ise, 3816 sayılı yasa gereği yeşil karta kadının bireysel başvurusunun yapılması sağlanarak, kamu sağlık kurumlarında tedavi hakkı kazanılmaktadır. Ayrıca bu süreçte hastaneye başvurularda sığınmaevi yönetimleri farklı yollar da izleyebilmektedirler. İlaç ve diğer tedavi giderleri için ise, ilgili belediyenin bulunduğu ilçenin sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakfına kadınların bireysel başvurularının yapılması sağlanarak sorun çözülebilmektedir.

STK'lara ait sığınmaevlerinde ise, tedavi hizmetleri yeşil kartla ya da çoğu kez gönüllü sağlık hizmeti desteği alınarak ya da bedeli ödenerek karşılanmaktadır. Oysa hangi sığınmaevi olursa olsun, aileiçi şiddet gören kadınların acil müdahale gerektiren bıçak yarası, sigara yanığı, kezzap gibi kimyasal maddelerle yanma ya da darbeler sonucu oluşan ezik, çürük ve kırık gibi yaralanmalarda devlet hastanelerine başvuruları gerekmektedir. Sos-

yal yardımlaşma ve dayanışma vakıfları ile sığınmaevleri yönetimlerinin yaptıkları ya da yapacakları bir protokolle tedavi masraflarının ödenmesi sağlanabilir. Benzer biçimde cinsel şiddet nedeniyle istenmeyen gebelik durumu var ise, bu tür gebeliklerin önlenmesi için yasal sürede devlet hastanelerine başvurularak yine sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıfların masrafları karşılamaları sağlanabilir.

Sığınmaevine başvuruları kabul edilen kadınların çoğunluğu düzenli bir geliri olmayan ya da çalışmayan kadınlar olduğundan, kaldıkları süre içinde nakit parasal ihtiyaçlarının karşılanması en temel sorunlar arasındadır. SHÇEK'e bağlı Kadın Konukevi Yönetmeliğinin 27. maddesiyle; SHÇEK'e bağlı sığınmaevlerinde kalan kadınların harçlık, giyim, tedavi, eğitim ve yol giderleri gibi ihtiyaçlarının nasıl karşılanacağı belirtilmektedir. Kadınlar ve çocukları kaldıkları süre içinde kadınlara bir ayı doldurdukları durumda Genel Müdürlüğe bağlı huzurevlerinde kalan yaşlılara verilen miktar kadar ve çocuklara da çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarında kalan çocuklara verilen miktar kadar aylık harçlık verilmektedir. Ayrıca giysi yardımı yapılmakta, eğitim ve yol giderleri karşılanmaktadır. Ancak uygulamada bu konu sığınmaevi yöneticilerinin inisiyatifinde işlemekte, harçlıklar konusunda ise kadınlar çoğu kez yararlanmadıklarını belirtmektedirler. Belediye ve STK'larda ise bu konu oldukça sorunludur.

Belediyelere ve STK'lara bağlı sığınmaevinde kalan kadınlar ve çocuklarla ilgili olarak sığınmaevinin olduğu ilçede yer alan sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıflarına, kadınların bireysel başvurularının yapılması durumunda nakdi yardım sağlanabilmektedir. Ancak uygulamada bu konuda ciddi sıkıntılar söz konusudur. Bu nedenle hem belediyeler ve hem de kadın örgütleri 2006 yılında çıkarılan 17 sayılı Başbakanlık Genelgesi'nden yararlanabilirler. Bu Genelgede sığınmaevi olan kuruluşların, il özel idarelerine mali destek de dâhil olmak üzere çok yönlü destek için başvurabilecekleri belirtilmektedir. İl Özel İdaresi Kanununun 43. maddesinde il özel idaresinin giderleri arasında; "Yoksul, muhtaç ve kimsesizler ile özürlülere yapılacak sosyal hizmet ve yardımlar" yer almaktadır. Bu maddeden yararlanarak sığınmaevinde kalan kadınlar, kendileri ve çocukları için harçlık, sağlık giderleri ve diğer masrafların karşılanması konularında destek talep edebilirler.

6284 sayılı yasa kapsamında yeniden düzenlenen ve 5 Ocak 2013 tarihli yeni sığınmaevi yönetmeliğinde çocukların okul sorunları ve harçlık konusuna açıklık getirilmiştir. Sığınmaevlerinde kalan çocukların durumu yeni sığınmaevi yönetmeliğinde sığınmaevi "hizmetinden yararlanan çocuğun, sığınmaevine en yakın okula, Şiddeti Önleme ve İzleme Merkezleri tarafından verilen kodlu kimlik kartına istinaden, gizlilik ilkesine bağlı kalınarak kesin kaydı yapılır. Çocuğun yerleşim yeri adresi olarak aksine bir hüküm bulunmaması halinde ŞÖNİM gösterilir" ifadesi yer almıştır. Böylece çocukların okula devamlarının önündeki zorluklar da giderilmiştir. Benzer biçimde sığınamevlerinde kalan kadınların mağduriyetleri kısmen giderilmiştir. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığına, il özel idarelerine ve STK'lara bağlı sığınmaevlerinde kalan kadınların ihtiyaçlarının ve harçlıklarının karşılanmasında Bakanlık bütçesinden yararlanma olanağı tanınırken, belediyelere aie sığınamevlerinde kalan kadınların ihtiyaç ve harçlıkları belediyelerin sorumluğuna bırakılmıştır.

ŞÖNİM'lerle Kadına Yönelik Aileiçi Şiddet Önlenebilir mi?

2013 yılında çıkarılan ve 4320 sayılı yasadaki pek çok eksikliği gideren, en azından yasal olarak öyle görülen, 6284 sayılı "Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesi Yasası" ile kadına yönelik aileiçi şiddeti önlemek mümkün mü? Yasa kapsamında kurulmaları öngörülen Şiddeti Önleme Merkezlerinin, yani kısa adı KOZA-ŞÖNİM olan yapıların nasıl işlediğine bakmak gerekmektedir. Aslında geçen yıl Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ile UNDP'nin ortak çabalarıyla başlatılan, kadına yönelik şiddetle mücadelede ülkemize özgün bir model arayışına yönelik çabalar söz konusu olmuştur. Bakanlık 2012 yılı Ekim ayından itibaren bir dizi uluslara arası kuruluşla, sığınmaevi olan yerel yönetimlerle ve kadın STK'lar ile çalışmalar yürütmüştür. Ama aradan üç ay geçmeden bu çabalar sona ermiş ve 5 Ocak 2013 tarihinde çıkan yeni yasa ve uygulama yönetmeliğinde ŞÖNİM'lerin pilot uygulamalarına geçilmesi kararı alınmıştır. Hangi illerde açılacağı çoğunlukla politik olarak karar verilen ve Ankara, Adana, Antalya, Bursa, Denizli, Diyarbakır, Gaziantep, İstanbul, Trabzon, Mersin, Malatya, Samsun, Şanlıurfa ve İzmir'de olmak üzere 14 ilde açı-

lan ŞÖNİM'lerin aradan neredeyse bir yıl geçmesine karşın, pilot iller dışında açılmaları yönünde adımlar atılmadı.

Birçok pilot ildeki ŞÖNİM uygulama örneklerinde kadın bakış açısı değil, ataerkil aile modeli bağlamlı aile odaklılığın sürdürüldüğü görülmektedir. Ailede kadını birey olarak kabul etmeyen, sadece doğurganlık ve anne rolüyle öne çıkaran, kadın bedenini kontrol eden, kaç çocuğunu nasıl doğuracağına bile karar veren bir anlayış ve aile odaklı bir bakışla kadına yönelik şiddeti önlemede geliştirilen ŞÖNİM'ler ile nasıl bir başarı sağlanabileceği ise oldukça tartışmalıdır. Devlet bürokrasisi o kadar ataerkil düşünmektedir ki, evdeki şiddet karşısında arabuluculuğa, tüm kurumlarında yasak olmasına karşın, başvurulmaya devam etmektedir. Pilot illerin çoğunda da süreç, eskisi gibi işletilmektedir. Feminist olduğu gerekçesiyle kadın bakış açısı sakıncalı bulunmakta, yirmi yıllık birikimi olan kadın STK'lardan ve yerel yönetim deneyimlerinden uzak durulmaya devam edilmektedir.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının teklifi ile Ocak 2013'de çıkarılan 6284 sayılı yeni yasa ve yönetmelik kapsamında aileiçi şiddetle mücadelede yeni olması gereken ŞÖNİM'lerin büyük çoğunluğunda (Antalya ve Samsun gibi birkaç il dışında) eski uygulamalar sürdürülmektedir. Genellikle SHÇEK'lere bağlı olarak kurulmuş olan Aile Danışma Merkezlerinin ya adları değiştirilmiş ya da il müdürlüklerinin bir odası ŞÖNİM olarak düzenlenmiştir. Tabelaları bir gecede, politik bir manevrayla, toplu açılışları ve protokol törenleriyle, davullu zurnalı olarak ŞÖNİM'ler kamuoyuna duyurulmuştur. Eski kurumlar yeni adla, bir gecede yaptım oldu ya da rica ettim açıldı tavrıyla uygulamaya konulmuştur. Bu durum, var olan ve iyi işlemesine izin verilmeyen, sosyal hizmet anlayışından ve sosyal hizmet meslek elemanlarından giderek uzaklaşan bir SHÇEK modeliyle (Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlükleriyle) yola devam edilmektedir. Ancak eski ve işlemeyen, yani kadına karşı şiddetle mücadelede başarı şansı düşük olan bu yapıyla yola devam etmenin ne derece doğru olduğunu zaman gösterecektir. Ama şu ana kadar ŞÖNİM'ler büyük bir reklamla duyurulmuşlardır. Başarılı örnek bir uygulama olarak görülen Ankara Aile Danışma Merkezi modeli üzerinden cilalanarak 14 pilot ilde başlatılmışlardır. Ancak bu süreçte, birçok ilde, 6284 sayılı yasa başta olmak üzere, kadınlar için sığınma evi, sosyal ve ekonomik destek gibi yükümlülükler yerine getirilmeden, çalışmalar başlatılmıştır.

Bakanlığa bağlı il müdürlüklerinin işlerini daha da zorlaştıracak bir biçimde, ŞÖNİM'ler altyapı ve zihinsel değişim yaratılmadan, kadın kuruluşları ve ilgili diğer kuruluşlar dışlanarak merkezi bir çatı haline dönüştürülmüşlerdir. Aslında görünüşte bu merkezileşme aileiçi şiddeti yaşayan kadınları ilk anda sarsıntıdan (travmadan) kurtarmayı ve destek hizmetlerini bir elde toplamayı amaçlayan, kadınlar lehine olan bir girişimdir. Zaten iş yükü altında ezilen ve sosyal hizmet meslek elemanlarının ve bakış açısının azınlık konumuna düştüğü il müdürlükleri, bu yönetmelikle daha da işlemez hale getirilmektedir. Politikleşme boyutu ise, siyasal iktidar dahil, yerel bürokrasinin abartılı açılış törenleri ve basın açıklamalarıyla şimdiden kendini göstermiştir.

ŞÖNİM'lerde şiddete uğrayan kadınların risklerden (özellikle şiddeti gerçekleştiren kocalar ve akrabalardan) korunması için düşünülen güvenlik önlemleri de ayrıca sorgulanmaya değerdir. Güvenlik düzenlemeleri kadınların mahremiyet haklarını ihlal ettiği gibi, şiddet uygulayan erkekten çok, şiddet gören mağdur kadını caydırıcı niteliktedir. Kadın sığınmaevlerinde olduğu gibi, şiddet mağduru kadınları güçlendirip, gerektiğinde kendilerine yeten şiddetsiz bir hayat kurabilecekleri bir ortam sağlamadan, tabela değişimi aileiçi şiddeti önlemeye yetmeyecektir. Çünkü ŞÖNİM'lere bağlı sığınmaevlerindeki hızlı sayısal artış, sığınmaevlerinin de gerekli hazırlık ve donanıma sahip olmadan açıldıklarını göstermektedir. Son iki yılda SHÇEK'lere bağlı sığınmaevi sayısı neredeyse ikiye katlanmış ve 90 olmuştur. Çoğu ŞÖNİM de kuruluş amacından daha şimdiden uzaklaşmış, aileiçi şiddeti önlemek ve kadınları başvuru mağduriyetinden uzaklaştırması gerekirken, il müdürlüklerinin bir birimine sıkışmış bir biçimde çalışmaktadır. Özellikle eril bir yapılanma, aile merkezli, manevi bir sosyal hizmet anlayışıyla hizmet veren il müdürlükleri, aile birleşimi kapsamında arabuluculuk yöntemini uygulamaya devam etmektedir. Aileiçi şiddette başarıyı kadınları güçlendirerek şiddetten kurtarmayla değil, şiddet ortamı olan evlerine geri döndürme ile ölçen bir anlayışla hizmet sunmaktadır. Kimi ŞÖNİM yöneticileri, illerinde aileiçi şiddetin azaldığını iddia etmekte ve buna istinaden de kadınları başvurudan caydıracak kadar ileri gidebilmektedir. Nitekim pilot bazı illerde bürokratlar aileiçi şiddetin illerinde azaldığını gösterme yarışına girmiş durumdalar. Bu da bağımsız kadın örgütlerinin dile getirdikleri gibi, bu haliyle koruyucu ataerkil bir

bakışla işlemeye devam eden bu merkezler, şiddeti önlemek yerine, şiddeti gizlemeye yönelik birer kurumsal yapı olma endişelerini doğrular gibi görünmektedirler.

Pek çok yasa örneğinde olduğu gibi yasaları en ideal metinler haline dönüştürme ve yasalaştırma konusunda ülkemiz oldukça başarılıdır. Ama yasayı uygulayanın bakış açısını, ataerkil ahlakçı eril zihniyeti, değiştirmeden başarı elde etmek oldukça güç görünmektedir. Aileyi, şiddet gören mağduru ve kadını korumayı amaçlayan 6284 sayılı yasanın uygulayıcısı olan pek çok kamu bürokratı için bu yasa; "kadını şımartan, erkeğin otoritesini elinden alan ve aileyi dağıtacak" niteliktedir. Bu bakış açısı oldukça da yaygındır ve toplumun erkeklerini şiddete teşvik etmektedir. Kadınlar aile meclislerinin ya da erkek akrabalarının kararlarıyla sokak ortalarında öldürülmeye devam edilmektedir. Bu nedenle kadına yönelik aileiçi şiddet dâhil, her tür şiddetle mücadelede, şiddetin asıl nedeni olan toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılıklar ve eşitsizlikleri görmeden, anlamadan, aileiçi şiddeti önlemek olanaklı değildir."

Bölüm IX

SONUÇ VE ÖNERİLER

Aileiçi şiddet her türlü baskı, otorite ve kontrol ilişkisiyle ortaya çıkabilmekte ve çoğunlukla fiziksel, cinsel, duygusal ve ekonomik şiddet türleriyle birlikte yaşanmaktadır. Ülkemizde görünürlüğü giderek her geçen gün artan ve kadınların yaşam haklarına da kasteden şiddete karşı mücadele gereği artık daha yüksek sesle dillendirilmekte, alınması gereken önlemler tartışılmakta ve sorgulanmaktadır. Türkiye'de yapılan araştırmalar, aileiçi şiddetten en çok zarar görenlerin kadınların, en önemli şiddet uygulayıcısının da erkeklerin, özellikle kocaların, olduğunu göstermektedir. Şiddet, kadınların bedenlerinde yol açtığı yaralar kadar, şiddetle birlikte gelişen çaresizlik, yalnızlık, tükenmişlik ve öz-değer yitimi gibi duygularla onların ruhlarında ağır hasarlar bırakmaktadır. Bunun da ötesinde, toplumsal yaşamda ve ailede kadınları güçsüzleştirmekte ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin önündeki en önemli engellerden biri olmaktadır. Aynı zamanda şiddet ortamında büyüyen çocuklar da, şiddetin bir nesnesi olmakta ve şiddet döngüsünün içine sürüklenmektedirler. Bu nedenle şiddetle mücadele göz ardı edilmeden ve ertelenmeden yapılması gereken toplumsal bir sorundur.

Aslında Türkiye'de aileiçi şiddetle mücadele süreci geç başlamakla birlikte, hızlı bir gelişim seyri izlemiş ve farkındalık oluşturulmasında önemli adımlar atılmıştır. 1980'lerde başlatılan "dayağa hayır" kampanyalarını, 1990'larda koruyucu ve önleyici programların geliştirilmesi ve kurumsal yapıların oluşturulması takip etmiştir. Kadın dayanışma merkezleri ve sığınmaevleri açılmış, toplum ve aile merkezlerinin danışmanlık hizmetlerine acil ulusal yardım telefon hattı olan ALO 183 eklenmiştir. Ancak tüm bu çabaların ötesinde, ülkemizde kadına yönelik aileiçi şiddet karşısında, şiddetin oluştuğu kriz anında ve sonrasında müdahale edebilecek kurum ve süreçlerin geliştirilmesi ve önlemlerin artırılması gereklidir. Kadınları erkek şiddetinden uzak tutarken, desteklenmelerini ve güçlenmelerini sağlayacak yerler olan sığınmaevleri de ülkemizde artık 30 yıllık bir deneyime sahiptir. Sığınmaevlerinin şiddetle mücadelede daha etkin olması ise, sığınmaevi öncesi, süreci ve sonrasına yöne-

lik koruyucu ve önleyici çalışmalarla olanaklıdır. Özünde kadına yönelik aileiçi şiddetle mücadele öncelikle kadının evden ayrılmadan yapılması gereklidir. Ancak kadının kendi evinde yaşamını sürdürmesinin olanaklı olmadığı durumlarda, sığınmaevlerine olan ihtiyaç artmaktadır ve bu nedenle sığınmaevleri varlıklarını devam ettirmeli ve gerekli önleyici çalışma ve tedbirler alınmalıdır. Bu kapsamda yasal düzlemde öncelikle 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanunun içeriğine uygun olarak, koruma emri hükümleri aile mahkemesi süreçlerinde ve uygulamada yerine getirilmelidir. Kanunun kapsamı genişletilmeli ve yasa kapsamında uygulamadan kaynaklanan eksiklikler giderilmelidir. Örneğin, 4320 sayılı yasa kapsamında nikâhsız olarak birlikte yaşayan çiftler ve bir zaman birlikte yaşayan kişiler de yasa kapsamına dâhil edilmelidir. Yine 4320 sayılı Kanuna konulacak açık bir hükümle, evlilik ilişkisinin herhangi bir nedenle sona ermesinden sonra da, eski eşe yönelik şiddet içeren fiiller kanun kapsamına alınmalıdır.

Ayrıca, sığınmaevi sürecinin başlamasında rol oynayan SHÇEK bünyesinde hizmet veren "183 Aile, Çocuk, Kadın ve Sosyal Hizmet ve Özürlü Çağrı Merkezi"nin çalışmasındaki sorunlar giderilmelidir. Bu hatlarda ayrışmaya gidilmeli ve kadın bakış açısına sahip kadın personellerle bilgilendirme yapılmalıdır.

4320 sayılı yasadaki eksikleri gidermek amacıyla 8 Mart 2012 tarihinde 6284 sayılı "Ailenin Korunması Ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun" kabul edilmiştir. Yeni kanunla şiddete uğrayan veya şiddete uğrama tehlikesi bulunan kadınların, çocukların, aile bireylerinin ve tek taraflı ısrarlı takip mağduru olan kişilerin korunması ve bu kişilere yönelik şiddetin önlenmesi amaçlanmıştır. Yeni kanun kapsamında kolluk kuvvetlerinin yetkileri artırılmıştır. Özellikle 4320'deki tedbir kararlarındaki gecikme çoğu şiddet gören kadının hayatına mal olmasının önlenmesi için "tedbir planı1 başlığı altında madde 18'de düzenlenmiş ve hayati tehlikesi bulunan ve hakkında geçici koruma altına alınmasına dair tedbir kararına hükmedilen şiddet mağduru ve beraberindeki çocukların korunması amacıyla, 11/11/2008 tarihli ve 27051 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Cumhuriyet Başsavcılıkları ve Mahkemelerce Alınacak Tanık Koruma Tedbirlerine İlişkin Esas ve Usuller Hakkında Yönetmelik hükümleri kapsamında yapılacak işlemlere esas teşkil etmek üzere, kolluk koordinasyonunda, ŞÖNİM veya gerekli görülen hallerde konukevi işbirliği ile bir yıl için hazırlanır" ifadesiyle gerekli

önelmlerin alınmasında kolluk kuvvetlerine yetki tanınmıştır. Benzer biçimde eski kanunda göz ardı edilen bu nedenle pek çok kadını mağdur durumda bırakan hafta sonunda meydana gelen aileiçi şiddet vakalarında tedbir kararının gecikmesi gibi olumsuz durumlar yeni kanun kapsamında giderilmiştir.

Kadına yönelik aileiçi şiddetle mücadelede müdahale hizmetleri alanında önemli yeri olan sığınmaevlerinin sayıları artırılarak, yaygınlaştırılmalıdır. Çünkü aileiçi şiddet olaylarında aile bireylerinin ya da eşlerin kadınları kontrol altında tutmaları ve şiddetin öğrenilmiş çaresizlikleri, kadını ekonomik ve psikolojik olarak yardım arayamaz hale getirmekte, arayanlar için de sığınmaevleri artan talebi karşılayamamaktadır. Ülkemizde sığınmaevlerinin ülke genelinde coğrafi dağılımında adaletsizlikler yaşanmaktadır. Sığınmaevleri Ankara, İstanbul ve İzmir haricinde, daha çok küçük ilçe belediyelerince açılmaktadır. Özellikle büyük şehirlerde şiddet mağdurları için acil durumlarda kısa süreli kalma olanağı veren sığınmaevleri ya da ilk istasyonlara ve kriz durumlarında sunulan müdahale hizmetlerine duyulan ihtiyaç her geçen gün artmaktadır. Birçok kentte şiddet mağdurları için acil durumlarda kısa süreli kalma olanağı veren sığınmaevleri ya da ilk adım istasyonları yoktur. İstanbul, Ankara ve Mersin illerinde SHÇEK'lerde ilk adım istasyonları mevcuttur, ama yeterli değildir. Bu tür istasyonlar her ilde en az bir tane olmalıdır. Yine her ilde tüm sığınmaevleriyle bağlantısı olan ortak kullanıma açık olan bir geçici istasyon bulunmalıdır. Bu doğrultuda SHÇEK'in 22 Ekim 2009 tarihli protokolü ile sığınmaevlerinin kapasite artırımı ve ilk kabul merkezlerinin oluşturulması düşüncesi acilen hayata geçirilmeli ve bu merkezde çalışacakların kadın bakış açısına sahip, toplumsal cinsiyet eğitimi almış, profesyonel meslek elemanı olmalarına özen gösterilmelidir. Benzer biçimde sığınak sonrası uzun dönemli destek hizmetleri de çok yaygın değildir ve bu tür kurumlara olan ihtiyaç göz önüne alınarak, kadın danışma merkezlerinin yaygınlaştırılması için kamusal destek verilmelidir.

Ülkemizde sığınmaevlerinde kabul görmeyen kadınlar için, yani özel hizmet gerektiren kız çocukları, fuhuşa zorlanmış çocuklar ve çocuk anneler, transseksüeller, çocuk anneler, hamileler gibi kadın grupları için özel sığınmaevleri ve benzeri hizmetler henüz mevcut değildir. Benzer biçimde engelli kadınlar, zihinsel özürlü kadınlar, çocuk anneler, psikolojik sorunları olan kadınlar, bağımlı kadınlar,

evsiz ve barınma olanağından tümüyle yoksun kadınlar gibi, özel durumu ve mağduriyetleri olan kadınlara yönelik sığınmaevleri açılmalıdır. Bu olayların hepsi kadına yönelik şiddetin parçalarıdır, fakat yaklaşım ve yöntemler gerektirmektedir. Oluşturulacak destek mekanizmaları farklı işlediğinden dolayı da, öncelikle bu uzmanlaşmanın sağlanması için sığınmaevlerinin sayıları artmalı ve finansal olarak da desteklenmelidirler. Bu nedenle özellikle büyükşehirlerde ya da gerek duyulacak diğer kentlerde uzmanlaşmış sığınmaevleri olmalıdır. Ayrıca sığınmaevlerinde kadınların hareket ve iletişim kısıtlamalarıyla ilgili sorunları da acilen giderilmelidir.

Kadına karşı şiddetle mücadelede sığınmaevlerinin temel amaçlarından biri kadınları güçlendirecek çözümler üretmede destek sağlamalarıdır. Güçlenme özünde bireyin hayatında değişimi hedeflemesi ve kendi özgül koşulları içinde anlam kazanmasıdır. Kadınların bireysel güçlenmelerinin sağlanmasında; geçmiş travmalarla yüzleşme, başa çıkmayı ve çözüm aramayı isteme gerektirmektedir. Ayrıca güven duygusunu geliştirme, kendini ifade edebilme yeteneğinin gelişmesi, şiddetsiz bir yaşamın olasılığının farkına varma ve kendi yaşamı üzerinde kontrol sahibi olarak, kararlarını verebilme becerisini geliştirmeye yönelik çalışmalar yürütülmelidir. Kadınların ekonomik bağımsızlığını kazanma ve istihdamın sürekliliğini sağlama için gerekli olanakları araştırma konularında da güçlendirme çalışmaları önemlidir. Ayrıca sığınmaevlerinin dışında da toplumsal düzlemde kadınların güçlenmeleri için hem şiddet gören kadınların ve hem de toplumdaki her bireyin verili toplumsal cinsiyet rollerine karşı eleştirel tutumlar geliştirebilmesi için:

- Kadınların kendilerine yönelik algıları olumlu hale getirilme,
- Şiddete uğramanın utancını atmaya destek olunmalı,
- Hak talep etme bilinci geliştirilmeli,
- İstihdam olanaklarına ulaşmalarına yardımcı olunmalı,
- Ekonomik bağımsızlığını kazandırmak için gerekli mekanizmalar devreye sokulmalı,
- Bireysel olarak güçlenerek, kadına yönelik şiddetle ve ayrımcılıkla mücadele etmede istekli olmaları gerekmektedir.

Bu doğrultuda sığınmaevleriyle ilgili olarak sığınmaevi sayısının ve niteliğinin artırılması, gerekli yasal değişikliklerin bir an önce tamamlanması gereklidir. Kadınların şiddete maruz kaldıklarında

başvurdukları kurumlar arasında olan karakol, hastane, mahkeme, savcılıklar ve sığınmaevleri arasında bir iletişim ağı geliştirilmelidir. Bu kurumlarda kadına yönelik şiddet konusunda uzman, bilgili ve donanımlı kişilerin çalıştırılması gerekmektedir. Bu birimler çalışmalarını sığınmaevleriyle birlikte yürütmeli ve şiddete uğramış olmaktan dolayı zaten yıpranmış olan kadınları, bir takım bürokratik engellerle karşılaşarak mücadele güçlerini yitirmeden ve tekrar şiddet ortamına geri dönmek zorunda bırakılmadan sorun çözülmelidir. Şiddetle mücadele ağının oluşturulmasında bakanlıklar ve diğer kurumlar arası işbirliklerinde koordinasyonlar sağlanırken, yerel düzeyde sığınmaevi görevlileri de sürece dâhil edilmelidir. Konu eşgüdümü gerektireceği için, hükümet bu alanda ciddi bir eylem planı ve bilgi paylaşım ağı oluşturmalıdır. Bu kurumlar/kuruluşlar/STK'lar arası eşgüdüm, işbirliği ve dayanışmanın hem ulusal ve hem de yerel ölçekte yapılması ve bir ağ oluşturulması gereklidir. Bu süreçte tüm paydaşların, özellikle STK'ların görüş ve katkılarının da alınması yararlı olacaktır.

Ülkemizde aileiçi şiddete maruz kalan kadınların can güvenliğini ve onurunu korumak için, bir vatandaş ve hakları gasp edilmiş bir birey olarak, ona nasıl bir hizmet sunulacağı konusunda, kendi sosyo-ekonomik yapılarımıza uygun bir hizmet sunum modeli ya da modellerin geliştirilmesi gerekmektedir. Konu KSGM, kadın sığınmaevi yöneticileri ve araştırmacılar tarafından tartışılmalı ve model ve/veya modeller geliştirmeye yönelik çalışmalar tüm paydaşlarla birlikte hazırlanmalıdır. Aileiçi şiddetle mücadelede ortak bir devlet politikası geliştirilmedir. Bunda toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması ve kadınların ailede ve toplumda güçlendirilmesi temel alınmalı, ama aile ve kadın odaklılık ikliminde çelişkili sonuçlar doğuracak kararların alınmaması için, kadına yönelik şiddete ilişkin politikaların geliştirilmesinde KSGM ile birlikte Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü (AAK) de süreçte yer almalı ve bu konuda kadın kuruluşlarıyla işbirliğine gidilmelidir. 8 Haziran 2012 tarihinde Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı adında kadının adının olmadığı bir Bakanlık bünyesi içinde bu iki Genel Müdürlük birleştirilmiştir. Aynı tarihlerde kadına yönelik şiddetin temel nedenlerinden olan kadın bedenini kontrol etmeye yönelik siyasal iktidarın kürtaj düzenlemelerine bile karşı çıkamayan Bakanlık, aile odaklı bir bakış açısıyla kadına yönelik şiddeti önleme çalışmalarına devam etmektedir.

Kadına yönelik aileiçi şiddetle mücadelede sığınmaevleriyle birlikte, aile ve/veya kadın danışma merkezlerinin önemi ve işbirliği giderek artmaktadır. Çalışma kapsamında 18 sığınmaevinde danışma merkezinin de var olduğu belirlenmiştir. Sosyal Hizmetler il müdürlüklerine bağlı aile danışma merkezleri olmakla birlikte, büyük iller haricinde çoğu işlevsel değildir. Belediyelerde ise, sığınmaevlerini ya gizlemek adına kadın danışma ve dayanışma merkezi adı konulmakta ya da aile yardımlarını dağıtacakları birim olarak işlemektedir. Oysa kadın danışma ve dayanışma merkezleri sığınmaevleriyle birlikte çalışmalı ve sığınmaevi sonrası çalışmalara da yönelmelidir. Bu süreçte etkin olan ya da varsayılan aile ve toplum merkezlerindeki aileiçi şiddet eğitimlerinin nitelik ve nicelikleri artırılarak yaygınlaştırılmalı ve bu merkezlerde toplumsal cinsiyet ve kadının insan hakları eğitimlerine öncelik verilmelidir.

Kadın sığınmaevlerinin çalışma ilkeleri gözden geçirilmelidir. Bu konuda:

- Kadın dayanışması ve kadın kadına yardım,
- Kadınlar için avukatlık hizmetleri,
- Takım çalışması ve yatay hiyerarşi,
- Katılım ve demokratik yapı,
- Kendini savunma hakkı,
- Güvenilirlik ve gizlilik,
- 24 saat hizmet,
- Barınmada süre sınırı koymak yerine, kadının durumuna göre sürenin belirlenmesi gereklidir.

Ayrıca sığınmaevleri kadınların kendilerini rahatça ifade ederek, sırf kadın oldukları için yaşadıkları baskıları görebildikleri, kaderciliken sıyrılabildikleri, erkek egemen sistemin kendilerini mahkum ettiği yaşamdan ayrı bir hayatın olabileceğini görebilme şanslarının olduğu bilinmelidir. Ancak çalışma kapsamında ele alınan sığınmaevleri arasında Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı hariç, diğer tüm sığınmaevlerinde süre kısıtlaması olmakta ve geceleri adeta kapalı kurumlar haline dönüşmektedirler. Bu konuda sığınmaevlerinde bilinç artırıcı çalışmalar kadın bakış açısıyla koordinatör kurum olan KSGM tarafından yapılmalı ve STK desteği alınmalıdır.

Sığınmaevlerinin diğer kamu kurumları ve kadın kuruluşları arasındaki ilişki kısmi olmakla birlikte, geliştirilmesine olan ihtiyaç büyüktür. Bu kapsamda araştırma illerinde incelenen sığınmaevlerinde sosyal yardımlaşma vakıfları, Milli Eğitim il müdürlükleri

ve okullar, halk eğitim merkezleri ve İş-Kur başta gelmektedir. Belediyeler ve gönüllü kuruluşların sığınmaevlerine destekleri ise, daha sınırlı olmaktadır. Adli yardımda baroların desteği oldukça önemlidir ve bu konuda süreklilik sağlanmış görünmektedir. Sığınmaevlerinin gönüllü kuruluşlarla-STK'larla çalışma istekleri, eğitim çalışmaları dışında, çoğu kez oldukça zayıftır. Gizlilik ilkesinin öne sürülmesi, "STK'larla bakış açılarının uyuşmaması", kadın kuruluşlarının işlerine karışacağı endişesi gibi nedenlerle STK'lar sürece dâhil edilmemektedir. Özellikle feminist STK ve kanaat önderlerinin başvuruları, kadını aileden koparan bir bakış açısı olarak değerlendirilmekte ve süreçten uzak tutmak için bir neden olarak kullanılmaktadır. Belediyeler ise, daha çok diğer belediyelerle, özellikle aynı partiden olanlarla, çalışmayı istemekte, STK'larla kadınlara yönelik eğitim çalışmalarında, hukuki ve psikolojik destek alanlarında işbirliğine gidilmektedir. Ancak bu işbirlikleri de yetersizdir ve geliştirilmelidir. STK'lar sorunun çözümü için ilgili kurum ve birimlere yönelik kamuoyu gücünü daha fazla kullanmalıdırlar. Çünkü bu tür yetersizlikler kadın örgütlerinin de işini oldukça zorlaştırmakta ve özellikle şiddete karşı mücadele kapasitelerini azaltmaktadır.

Kadına yönelik şiddetin önlenmesinde çalışmalar yapmakta olan tüm kamu kurum ve kuruluşları, yerel yönetimler, sivil toplum örgütleri, üniversitelerin kadın çalışması yapan araştırma merkezleri, barolar ve benzeri örgütler arasında işbirliğinin sağlanarak, ortak bir "hizmet ağı modeli" oluşturulması ve 2007/8 sayılı İçişleri Bakanlığı Genelgesi ile de il ve ilçelerde komitelerin kurulmaları öngörülmüştür. Bu doğrultuda İzmir, Bursa ve Ankara illerinde valilikler bünyesinde kurulan komitelerin sekretarya hizmetleri il sosyal hizmetler müdürlükleri, ilçelerde ise sosyal hizmet yürüten birim tarafından yerine getirilmesi gerekmektedir. Bu kapsamda valiliklerin öncülüğünde SHÇEK il müdürlüklerinin sekretaryasında il eylem planları oluşturulmasına karar verilmiştir. Ancak alan deneyimlerinde illerde birimler arasında bir güvensizliğin olduğu ve her birim, iş sorumluğunu diğer birim tarafından almasını beklemekte, denetimin ise kendisi tarafından yapılmasını istemektedir. Bu konuda Bursa, İzmir, Ankara ve İstanbul illerinde il eylem planları hazırlanmıştır. Ama planların daha çok bürokratik bir gereklilik olarak hazırlandığı ve uygulanabilirliklerinin ise çok da söz konusu olmadığı söylenebilir.

Her ilde sığınmaevlerinde kalan kadınlara yönelik destek hizmetlerinin koordineli hale getirilmesi ve her kadının özgün durumunu, farklılıklarını göz önüne alıp, değerlendirecek çok paydaşlı bir yapılanmanın oluşturulması gereklidir. Bu konuda illerde valilikler bünyesinde kadının statüsü birimlerinden yararlanılabilinir. Yine şiddetle mücadele birimlerinde birer kadın birimin oluşturulması uygulanabilirlik açısından da önemlidir. Benzer biçimde; sığınmaevlerine giden süreçte güvenlik güçlerinin rolü oldukça büyüktür. Bu nedenle kadına yönelik aileiçi şiddetle mücadelede başarılı uygulamaları olan ülkelerde olduğu gibi, ülkemizde de il ve ilçelerde emniyet müdürlüklerine bağlı kadın destek birimleri oluşturulmalıdır.

Yüksek risk grubu (töre ve namus cinayeti, ölüm tehdidi gibi) kadınlar için sığınmaevlerinin olduğu illerde süreçte rol alan tüm paydaşların yer aldığı bir koordinasyon birimi oluşturulmalı ve risk yönetimi uygulanmalıdır. Özellikle ülkemizde töre cinayeti tehdidi altında bulunan kadınlardan başlamak üzere, kadın sığınmaevine ve sonrasında kadınların hayata tutunabilmeleri için işe yerleştirme, konut sağlama ve meslek edindirme kurslarından yararlandırma gibi hayatlarını güvence altına almaya dönük hizmetler olmakla birlikte, oldukça yetersizdir. Bu konuda KSGM ve Başbakanlık bünyesinde gizliliğin sağlanması için emniyetle, adres bilgilerinin gizliliği için nüfus idareleriyle, istihdam için İş-Kur'la, çocukların okula devamı için Milli Eğitim Bakanlığıyla, sağlık sorunlarının giderilmesinde SGK'yla, konut sahibi olmaları için toplu konut idaresiyle gerekli protokoller yapılmalı ve bu konuda uygulama için gerekli çalışmalar başlatılmalıdır.

Yasal düzenlemeler ve uluslararası bağlayıcılıkların uygulanabilirlikleri artırılmalıdır. Uluslararası sözleşmelere üye devletler imza atsalar da uygulamada yetersiz ve isteksiz davranabilmektedirler. Oysa T.C. Anayasası'na göre insan haklarına ilişkin sözleşmeler yasanın üzerindedir ve yasalar bu sözleşmelere aykırı olamaz. Bu nedenle bu sözleşmelerin uygulamada yaptırım güçleri artırılmalı ve Türkiye Büyük Millet Meclisi onayladığı sözleşmelere uygun yasal, sosyal, ekonomik düzenlemeleri sağlamalıdır. Özellikle barınma kadınla çocukları için en temel gereksinimlerden biri olduğundan sığınmaevlerinde kalmış kadınlara yönelik olarak Toplu Konut İdaresi tarafından yapılacak (her zaman gündeme gelen), geri ödemesi bir süre ertelenen ve çok düşük ödentilerle olacak butik evler ya da benzeri konut projeleri gerçekleştirilmeli ya da sığınmaevlerinde kalan kadınlara öncelik vermelidir.

Şiddetle mücadelede sığınmaevleri şiddetin ve kadınların durumlarına göre uzmanlaştırılarak standarda kavuşturulmalı, çalışanların tümü profesyonel olarak eğitilmeli ve çalışma şartları işin niteliği gözönüne alınarak yeniden düzenlenmelidir. Şiddet uygulayıcıları cezalandırılmalı, kadınların bireysel güçlenmelerine yönelik çalışmalar sürdürülmeli, sosyal, sağlık ve eğitim olanakları artırılarak, kadınların şiddete karşı mücadele de destek mekanizmaları güçlendirilmelidir. Kadınların çaresizlik içinde şiddet ortamına geri dönmemesi, şiddet uygulayan ve diğer şiddet uygulayıcıları tarafından rahatsız edilmemesi için gerekli önlemlerin alınmasıyla yetinilmeyip, zararlarının tazmini için de sığınmaevi sonrası destek mekanizmaları geliştirilmelidir.

Son olarak şiddetle mücadelede zihniyet değişimini sağlayabilmek ve uygulamada yer alan polis, jandarma, savcı, aile mahkemesi hâkimi, sosyal hizmet uzmanı, psikologlar gibi meslek elemanlarının eril bakış açılarını sorgulatmak ve dönüştürebilmek için başlatılmış olan eğitim çalışmaları yaygınlaştırılarak devam ettirilmelidir. Belki de en önemlisi ülkemizde aileiçi şiddetle mücadelede oldukça yaygın kabul gören ve bir devlet politikası haline gelmiş olan arabuluculuk yönteminden vazgeçmeyi sağlayacak girişimlere ağırlık verilmelidir. Öncelik ne olursa olsun, şiddete rağmen ailenin varlığını sürdürmek olmamalıdır. Çünkü kadınları şiddete karşı korumadan ve güçlendirmeden şiddet uygulayıcısıyla barıştırmaya ve şiddet ortamına geri döndürmeye zorlayan bu yaklaşım, ataerkil yapının bir ürünüdür ve ataerkil yapıyı yeniden üretmektedir. Hatta şiddeti daha da artırmaktadır. Bu nedenle şiddetle mücadelede önleyici politikalara önem verilmeli ve zihniyet dönüşümü gerçekleştirilmelidir. Aksi halde kadınlar, eğer şanslıysalar ya sığınmaevlerine gidecekler ve yaşama tutunmak için destek arayacaklar ya da gazetelerde ve televizyonlarda kadın cinayetlerinin ve vahşet haberlerinin medyatik bir nesnesi olmaya devam edeceklerdir. Aileiçi şiddetle mücadeleyi muhafazakâr bir bakışla sadece kadına, kadının aileye adanmışlığına ve sabrına bırakmak, daha doğrusu yıkmak, çözümsüzlüğü daha da artırarak, ülkemizdeki toplumsal cinsiyet eşitsizliğini derinleştirecektir. Bu nedenle kadına karşı eviçi şiddetle mücadele; kadın odaklı olarak bütüncül bir bakışla, çok taraflı sürdürülmeli, gerekli kurumsal yapılar, yasal düzenlemeler ve mekanizmalar acilen uygulanmaya konulmalıdır.

KAYNAKÇA

AAK, *Aile İçi Şiddetin Sebep ve Sonuçları,* T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, Ankara, 1995.

AAK, *Aile İçinde ve Toplumsal Alanda Şiddet,* T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, Ankara, 1998.

Acar-Savran, G. *Beden Emek Tarih: Diyalektik Bir Feminizm İçin,* Kanat Yay., İstanbul, 2004.

Acuner, S., "90'lı Yıllar ve Resmi Düzeyde Kurumsallaşmanın Doğuş Aşamaları", *90'larda Türkiye'de Feminizm,* Aksu Bora-Asena Günal (der.), İletişim Yayınları: İstanbul, 2007.

_____, "90'lı Yıllar ve Resmi Düzeyde Kurumsallaşmanın Doğuş Aşamaları", *90'larda Türkiye'de Feminizm,* Der: A. Bora, A. Günal, İletişim Yayınları, İstanbul, 2007.

Acuner, S., Sallan S., "Türk Kamu Yönetiminde Yönetici Kadınlar", *Amme İdaresi Dergisi,* 26, 3, 1993.

Açıkel, S. "Kadına Yönelik Şiddetle Mücadelede Kadın Sığınmaevi Önlemi: Türkiye Örneği", *Yüksel Lisans Tez,* Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kadın Çalışmaları Anabilim Dalı, Ankara, 2009.

Adelman, M., "The Militarism, and the Militarization of Domestic Violence", *Violence Against Women,* Arizona State University, 9, 1118, 2003.

Aguirre, B. E., "Why Do They Return?, Abused Wives In Shelter", *Social Work,* 30, 4, 1985.

Akkoç, N. "Diyarbakır Ka-Mer'in Kuruluş Hikayesi ve Yürüttüğü Çalışmalar", *90'larda Türkiye'de Feminizm,* Der. A. Bora ve A. Günal, İletişim Yay., İstanbul, 2002.

Alhabib, S., Ula N., Jones R., "Domestic Violence Against Women: Systematic Review of Prevalence Studies", *Journal of Family Violance,* 25, 369-382, 2010.

Alkan, A., Belediye Kadınlara da Hizmet Eder! Kadın Dostu Belediye Hizmetleri, Neden, Nasıl?, Yarın İçin Bugünden Kampanyası Eğitim Dizisi, 3, Ankara, 2006.

Allen, N. E., Larsen S. E., Walden A. L., "An Overview of Community-Based Services for Battered Women", *Sourcebook on Violence Against Women,* 244, 2010.

Alpert, E. J., "Violence in Intimate Relationships and the Practicing Internist, New Disease or New Agenda?", *Ann Intern Med,* 123, 10, 774-781, 1995.

Alpogo, M. C. *Kadına Yönelik Şiddet ve Kadın Sığınma Evi Olgusu*, İstanbul Teknik Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2006.

Alptekin, K. V., Demirel S., "Adıyaman'da İntihar Girişimleri", *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 7, 150-156, 2006.

Altınay, A. G., Arat Y., *Türkiye'de Kadına Yönelik Şiddet,* Punto Baskı Çözümleri, İstanbul, 2007.

Anderson, K. S., "Employer Liability under Title VII for Sexual Harassment after Meritor Savings Bank V. Vinson", *Columbia Law Review,* 87, 6, 1258-1279, 1987.

Anderson, K. L., "Gender, Status, and Domestic Violence, An Integration of Feminist and Family Violence Approaches", *Journal of Marriage and the Family,* 59, 3, 655-669, 1997.

Anıl E., İlkkaracan P., Kılıç Z., Ronge K., Seral G., Ülgen T., *Pekin+5, Birleşmiş Milletler'de Kadının İnsan Hakları ve Türkiye'nin Taahhütleri,* Kadının İnsan Hakları Projesi (KİHP)-Yeni Çözümler Vakfı İrtibat Bürosu, İstanbul, 2001.

Appelt, B. Kaselitz, V., Logar, R., *WAVE Training Programme on Violence Against Women,* Wave-Office, Vienna, 2000.

Arıkan, Ç., *Halkın Boşanmaya İlişkin Tutumları*, T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı, Ankara, 1996.

Arıkan, Ç., *Kadın ve Şiddet*, T. C. Devlet Bakanlığı, Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 1993.

Arın, M. C., "Kadına Yönelik Şiddet Açısından Türk Hukukunun Kadına Yaklaşımı", *Evdeki Terör Kadına Yönelik Şiddet,* Mor Çatı Yayınları, İstanbul, 1996a.

_____, "Mor Çatı'nın Kuruluş Öyküsü", *Evdeki Terör Kadına Yönelik Şiddet,* Mor Çatı Yayınları, İstanbul, 1996b.

_____, "Kadına Yönelik Şıddet", *75. Yılda Kadınlar ve Erkekler,* Türkiye İş Bankası İstanbul Menkul Kıymetler Borsası, İstanbul, 1998.

_____, "Başlarken", içinde: *Namus Cinayetleri/Töre Değil Ataerki*, (der.) S. Vardarlı vd., Kazancı Kitap, İstanbul, 2010.

ASAGEM, *Aile Sorunlarına Bölgesel Düzeyde Bakış,* T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Ankara, 2010. http://www.aile.gov.tr/files/CALISTAY%20RAPORU.PDF.

ASAGEM, *I. Aile Şurası Kararları,* T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, 1990. http://www.aile.gov.tr/files/aile1.pdf, son erişim tarihi 20.12.2010.

_____, *III. Aile Şurası Kararları,* T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, 1998. http://www.aile.gov.tr/files/aile3.pdf, son erişim tarihi 20.12.2010.

_____, *IV. Aile Şurası Komisyon Raporları,* T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, 2004. http://www.aile.gov.tr/files/alle4.pdf, son erişim tarihi 20.12.2010.

_____, *V. Aile Şurası "Aile Destek Hizmetleri" Komisyon Kararları*, T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, 2008. http://www.aile.gov.tr/files/aile5.pdf, son erişim tarihi 20.12.2010.

Aslan, D., "Aile İçinde Kadına Yönelen Şiddet ve İstanbul Kadın Misafirhanesi", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Danışman: Doç. Dr. Fatmagül Berktay, İstanbul Üniversitesi, 1998.

Atman, Ü. C., "Kadına Yönelik Şiddet; Cinsel Taciz- Irza Geçme", *Sted,* 12, 9, 333-335, 2003.

Austin, J., Dankwort J., *A Review of Standards for Batterer Intervention Programs, VAWnet, a Project of the National Resource Center on Domestic Violence,* Pennsylvania Coalition Against Domestic Violence, Harrisburg, PA, 2003.

_____, "Standards for Batterer Programs, A Review and Analysis", *Journal of Interpersonal Violence*, 14, 152, 1999.

Ayrancı, Ü., Günay Y., Ünlüoğlu İ., "Hamilelikte Aile İçi Eş Şiddeti, Birinci Basamak Sağlık Kurumuna Başvuran Kadınlar Arasında Bir Araştırma", *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 3, 75-87, 2002.

Bandura, A., *Aggression, A Social Learning Analysis*, Englewood Cliffs, Prentice-Hall, NJ., 1973.

Barrett, K. A., O'Day B, Roche A, Carlson B.L., "Intimate Partner Violence, Health Status and Health Care Access Among Women With Disabilities", *Womens's Health Issues,* 19, 94-100, 2009.

Bauman, K. E., Foshee V., Linder A., Fletcher G., Family Violence and the Perpetration of Adolescent Dating Violence, Examining Social Learning and Social Control Processes, *Journal of Marriage and the Family,* 61, 2, 331-342, 1999.

Bell, M. E., Goodman L. A., Dutton M. A., "Variations in help seeking, Battered Women's Relationship Course, Emotional Well Being, and Experiences of Abuse Over Time", *Psychology of Women Quarterly*, 33, 2, 149-162, 2009.

Bensley, L., Eenwyk J., Simmons K.W., "Childhood Family Violence History and Women's Risk for Intimate Partner Violence and Poor Health", *American J. Prev Med*, 25, 38-44, 2003.

Berk, R. A., Newton Berk P. J., Fenstermaker S., "What a Difference a Day Makes, An Empirical Study of the Impact of Shelters for Battered Women", *Journal of Marriage and the Family,* 48, 3, 481-490, 1986.

Berktay, F., "Cumhuriyet'in 75 Yıllık Serüvenine Kadınlar Açısından Bakmak", *75 Yılda Kadınlar ve Erkekler*, der: A. B. Hacımirzalıoğlu, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları ve Türk Tarih Vakfı, İstanbul, 1998.

_____, *Tarihin Cinsiyeti*, Metis Yayınları, İstanbul, 2003.

_____, "Kadınlara AB Normlarında Eşitlik", *Radikal*, 81, 29 Ekim Cuma, 2004.

_____, (der.) *Türkiye'de ve Avrupa Birliğinde Kadının Konumu: Kazanımlar, Sorunlar, Umutlar,* KADER Yay., İstanbul, 2004.

Berry, D. B., *Domestic Violence Sourcebook, Everything You Need To Know*, CA, Lowell House, Los Angeles, 1995.

Bess, R., "The Success of the Battered Woman Syndrome, An Analysis of How Cultural Arguments Succeed", *Sociological Forum,* 17 ,1, Springer Pub, 81–103, 2002.

Beşpınar, İ., "Sığınmaevleri ve Sığınmaevlerine Giden Süreç", *Namus Cinayetleri/Töre Değil Ataerki*, S. Vardarlı, M. C. Arın, İ. Beşpınar, B. Kümbetoğlu, T. İnal, Kacancı Kitap, İstanbul, 2010.

BİHB, *Töre ve Namus Cinayetleri Raporu,* Başbakanlık İnsan Hakları Başkanlığı Ankara, 2008.

Blasco-Ros, C., Sanchez-Lorente S., Martinez M., "Recovery from Depressive Symptoms, State Anxiety and Post-Traumatic Stress Disorder in Women Exposed to Physical and Psychological, But Not to Psychological Intimate Partner Violence Alone: A longitudinal Study", *BMC Psychiatry*, 10, 1, 98, 2010.

Bonomi, A. E., Thompson R.S., Anderson M., "Intimate Partner Violence and Women's Physical, Mental and Social Functioning", *Am. J. Prev Med*, 30, 458–66, 2006.

Bora, A., İ Üstün. *Sıcak Aile Ortamı, Demokratikleşme Sürecinde Kadın ve Erkekler*, TESEV Yay., İstanbul, 2005.

Brown, C., Reedy D., Fountain J., Johnson A., Dichiser, T., Contributing Factors Battered Women's Career Decision-Making Self-Efficacy, Further Insights and Contributing Factors, *Journal of Career Assessment*, 8, 251, 2000.

Browne, K., Herbert M., "Causes Of Family Violence", *Preventing Family Violence*, Ed: Kevin D. B., Martin H., Chichester, 1997.

Brownridge, D., "Partner Violence Against Women With Disabilities", Prevalence, Risk and Explanations, *Violence Against Women*, 12, 9, 805-822, 2006.

Bullen, J., "Domestic Violence and Homelessness: Notes on the Policy Road So Far", *Parity*, 22,10, 10, 2009.

Buttler, S., *Conspiracy of Silence: The Trauma of Incest*, Bantam Books, New York, 1978.

Campbell, J. C., "Health Consequences of Intimate Partner Violence", *Lancet,* 359, 1331-36, 2002.

Campbell, J. C., Jones A. S., Dlenemann J., Kub J. et al., "Intimate Partner Violence and Physical Health Consequences", *Arch Intern Med,* 162, 10, 1157-1163, 2002.

Campbell, R., Sullivan, C. M., Davidson, W. S., "Women Who Use Domestic Violence Shelters, *Changes in Depression Over Time", Psychology of Women Quarterly, 19, 237-255,* 1995.

Capaldi, D. M., Shortt J. W., Kim H. K., Wilson J., Crosby L., Tucci S.," Official Incidents of Domestic Violence: Types, Injury, and Associations with Nonofficial Couple Aggression", *Violence and Victims*, 24, 4, 502, 2009.

Carderelli, A. P., "Violence and Intimacy, An Overview, Violence Between Intimate Partners", *Patterns, Causes, and Effects*, ed. Carderelli A. P., Allyn & Bacon, Needham Heights, MA, 1997.

CEDAW, *Concluding Comments, Turkey*, Commitee on the Elimination of Discirimination against Women, Thirty-Second Session, 10-28 January-2005, C/TUR/4-5, 2005.

_____, *BM-CEDAW Komitesine Sunulmak Üzere Hazırlanan İkinci ve Üçüncü Birleştirilmiş Periyodik Türkiye Raporu*, Ankara, 2003.

_____, Dördüncü ve Beşinci Dönem Birleştirilmiş Periyodik Ülke Raporu, CEDAW-Türkiye Gölge Raporu, CEDAW Türkiye Yürütme Kurulu, 2004. http://eski.bianet.org/2005/01/01_k/golgetur.doc. 12.03.2009 www.aile.gov.tr

Chang, J. C., et.al., "Helping Women Victims Of İntimate Partner Violence: Comparing The Approaches Of Two Health Care Settings", *Violence and Victims*, 24,2, 193-203, 2009.

Chanley, S. A., Chanley J. J., Campbell H. E., Providing Refuge, "The Value of Domestic Violence Shelter Services", *The American Review of Public Administration*, 31, 393, 2001.

Child Maltreatment 1999, U.S. Department of Health and Human Services, Reports From the States to the National Child Abuse and Neglect Data System, Washington, DC, 2001.

Choate, L. H., "Girls' and Women's Issues in Counseling: A Theory-Based Course Design", *Counselor Education and Supervision*, 48, 3, 179-193, 2009.

Christian, C. W., Scriba P., Seidl T., Pinto-Martin J. A., "Pediatric Injury Resulting from Family Violence", *Pediatrics*, 99, 2, 1997.

Coker A. L., Davis K.E., Arias I. et al., "Physical and Mental Health Effects of Intimate Partner Violence for Men and Women", *Am. J. Prev Med*, 23, 260-268, 2002.

Coker A. L., Smith P. H, Bethea L. et al., "Physical Health Consequences of Physical and Psychological Intimate Partner Violence", *Arch Fam Med.*, 9, 451–457, 1997.

Colombini, M., "Gender-Based And Sexual Violence Against Women During Armed Conflict", *Journal of Health Management*, 4, 167, 2002.

Connell, R. W., *Toplumsal Cinsiyet ve İktidar*, Çev. C. Soydemir, Ayrıntı Yay., İstanbul, 1998.

Council of Europe, Case Law CAHVIO, *Ad Hoc Committee on Preventing And Combating Violence Against Women And Domestic Violence*, Strasbourg, 2009.

CVAW, *Combating Violence Against Women- Stocktaking Study on the Measures and Actions Taken in Council of Europe Member States*, Council of Europe Directorate General of Human Rights, Strasbourg, 2006.

Çağatay, N., Soysal Y. N., "Uluslaşma Süreci ve Feminizm Üzerine Karşılaştırmalı Düşünceler", *Kadın Bakış Açısından 1980'ler Türkiye'sinde Kadın*, Der. Ş. Tekeli, İletişim Yayıncılık, İstanbul, 1990.

Çaha, Ö., *Sivil Kadın Türkiye'de Kadın ve Sivil Toplum*, Savaş Yayınevi, Ankara, 2010.

Çakır, S., Gülbahar H., *Türkiye'de Kadın Hareketinin Yüz Yılı Kronolojisi*, Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı, İstanbul, 2000.

Çakır, S., "Türkiye'de Kadın Tarihi Yazmak", içinde: *Kadın Araştırmalarında Yöntem*, Der. S. Çakır, N. Akgökçe, Sel Yayınları, İstanbul, 1995.

Çatık, A. E., Çam O., "Hemşire ve Ebelerin Çocuk İstismarı ve İhmalinin Belirti ve Risklerini Tanıma Düzeylerinin Saptanması", *Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi*, 22, 2, 103-119, 2006.

Çivi, S., Kutlu R. Marakoğlu K., "The Frequency of Violence Against Women And The Factors Affecting This, A Study on Women Who Applied to Two Primary Health Care Centers", *Gülhane Tıp Dergisi*, 10, 110-116, 2008.

Davidson, B., Pamela J., "Class Diversity in Shelter Life", *Social Work*, 1989.

Dawvise, F., "The Extent of Substance Use Problems Among Women Partner Abuse Survivors Residing in a Domestic Violence Shelter", *Family and Community Health/Supplement*, 1, 2007.

Dean G. K., "What Is Violence Against Women, Defining and Measuring the Problem", *Journal of Interpersonal Violence*, 19, 11, 1209-1234, 2004.

Dekeseredy, W. S., Molly D., "Understanding the Complexities of Feminist Perspectives on Woman Abuse A Commentary on Donald G.Dutton's Rethinking Domestic Violence', *Violence Against Women*, 13, August, Number 8, 874-884, 2007.

Demirler, D., Gümüş P., "TCK Değişirken", *BÜ'de Kadın Gündemi*,7, 2004. www.feminisite.net, son erişim tarihi 05.05.2009.

Demren, Ç., "Kadınlık Dolayımıyla Erkeklik Öznelliği", *C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*, 32, 1, 73-92, 2008.

Denzin, N., "Toward a Phemelogy of Domestic, Family Violence", *The American Journal of Sociology*, 90, 3, 483-513, 1984.

Dişsiz, M., Hotun Şahin N., "Evrensel Bir Kadın Sağlığı Sorunu, Kadına Yönelik Şiddet", *Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi*, 1, 1, 50-58, 2008.

Dicle Maybek, S., *Kadına Yönelik Şiddete Ataerkil ve Kültürel Feminist Kuramlar Açısından Yaklaşım*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dal, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2009.

Doğanavşargil, Ö., Sertöz Ö., "Aile İçi Fiziksel Şiddet ve Somatizasyon, İki Kuşağın Geriye Dönük İncelenmesi", *Psychiatry in Türkiye*, 9, 2, 84-90, 2007.

Douglas, H., Walsh, T., "Mothers, Domestic Violence, and Child Protection", *Violence Against Women*, 16,5, 489, 2010.

DSÖ, *Dünya Sağlık Örgütü ICH 10- Ruhsal ve Davranışsal Bozukluklar Sınıflandırması*, çev: Öztürk M. v.d., Türkiye Sinir ve Ruh Sağlığı Derneği, Ankara, 1993.

Dutton, D. G., "Reflections on Thirty Years of Domestic Violence Research", *Trauma Violence Abuse*, 9, 131, 2008.

_____, "Patriarchy and Wife Assult: The Ecological Fallacy", *Violance and Victims*, Vol. 9, No. 2, 1994)

_____, *The Domestic Assult of Women: Pschlogical and Criminal Policy an Research*, Allyn and Bacon, Boston, 1988.

Duyan, G. Ç. v.d., Boşanmış Kadınların Yaşam Öyküleri ve Yoksullukla Baş Etme Biçimleri", *Kriz Dergisi*, 5, 1, 25-38, 2007.

Eisenman, D. P. v.d., "Intimate Partner Violence and Community Service Needs among Pregnant and Post-partum Latina Women", *Violence and Victims*, 24(1), 111, 2009.

Epstein, S. R., "Structure and Ideology of Shelters for Battered Women", *American Journal Of Community Psychology*, 16, 3, 1988.

Erez, E., Shayna B., "Immigration, Domestic Violence, and the Military The Case of Military Brides", *Violence Against Women*, 9, 1093, 2003.

Ermaz, G., "Aile İçi Şiddet, Kadın Sağlığı ve Hemşirelik", *C. Ü. Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi*, 5, 2, 19-24, 2001.

Ertürk, Y., *Kadına Karşı Şiddet, Nedenleri ve Sonuçları Türkiye Raporu*, İHOP. (Violence Against Women, Its Causes and Consequences, Intersections Between Culture And Violence, Human Rights Councul Report of the Special Rapporteur, 2007.

EU, *Recommendations of the EU Expert Meeting on Violence Against Women*, Jyväskylä, 8-10 November, Finland, 1999.

EU, European Commission, *EC Domestic Violence against Women Report*, Special Eurobarometer, 2010.

European Women's Lobby, *Gender Mainstreaming in The Structural Funds, Establishing Gender Justice in the Distribution of Financial Resources*, 2008. http://www.womenlobby.org.

_____, *Unveiling The Hidden Data On Domestic Violence in the European Union*, Final Report, 1999.

Eyüboğlu, B., *Şiddetten Uzakta Bir Sığınak Nasıl Kurulur? Nasıl Yürütülür?*, Mor Çatı Yayınları, 2007.

Fábián, K., "Mores and gains: The EU's influence on domestic violence policies among its new post-communist member states", *Women's Studies International Forum*, 33, 54-67, 2010.

Falsetti, S. A., "Screening and Responding to Family and Intimate Parter Violence in the Primary Care Setting", *Prim Care Clin Office Pract*, 34, 641-57, 2007.

Fanslow, J. L., Robinson, E. M., "Help-Seeking Behaviors and Reasons for Help Seeking Reported by a Representative Sample of Women Victims of Intimate Partner Violence in New Zealand", *Journal of Interpersonal Violence*, 25 (5), 929, 2010.

Fawley, S. C., Daly K., "Gendered Violence and Restorative Justice The Views of Victim Advocates", *Violence Against Women*, 1, 603, 2005.

Felson, R. B., "Mass Media Effects on Violent Behavior", *Annual Review of Sociology*, 22, 103-28, 1996.

Fiske, J. A., The Womb is to the Nation as the Heart is to the Body: Ethnopolitical Discourses of the Canadian Indigenous Women's Movement", *Studies in Political Economy*, 51, 2009.

Flynn, C. P., "Relationship Violence by Women, Issues and Implications", *Family Relations*, 39, 2, 194-198, 1990.

_____, "Relationship Violence, A Model for Family Professionals", National Council on Family Relations, 36, 3, 295-299, 1987.

Foshee, V. A.., K. E. Bauman and G. F. Linder, "Family Violence and the Perpetration of Adolescent Dating Violence: Examining Social Learning and Social Control Processes." *Journal of Mariage and the Family*, Vol: 61. No:2. p. 331–342, 1999.

Gabrielle, D. A, Ventura L.A., "Domestic Violence Court Case Conviction and Recidivism, Violence Against Women, 11, 255, 2005.

Gelles, R. J., "Abused Wives, Why Do They Stay", *Journal of Marriage and the Family*, 38, 4, 659-668, 1976.

Gill, A., *French Feminism Gender and Violence in Contemporary Theory*, UCL Press Limited Gunpowder Square, London, 1998.

Giray, H. v.d., "Gebelikte Aile İçi Fiziksel Şiddet ve Etkileyen Etmenler", *Sted*, 14, 10, 217-220, 2009. http://www.ttb.org.tr/STED/sted1005/gebelik.pdf. son erişim tarihi 12.03.2009.

Goode, W., "Force and Violence in the Family", *Journal of Marriage and the Family*, 33, 624–35, 1971.

Goodkind, J. R., Sullivan, C. M., Bybee, D. I., "A Contextual Analysis of Battered Women's Safety Planning", *Violence Against Women*, 10, 514, 2004.

Gordom, J. S., "Community Services for Abused Women, A Review of Perceived Usefulness and Efficacy", *Journal of Family Violence*,11, 4, 1996.

Gottschalk, L. H., "Transgendering women's space: A feminist analysis of perspectives from Australian women's services", *Women's Studies International Forum*, 32, 167-178, 2009.

Göregenli, M., *Şiddet ve İşkencenin Meşrulaştırılması Sürecinin Sosyal Psikolojik Arka Planı*, 2009. http://www.stramap.org/images/cust_files/080613160150.pdf 12.02.2009.

Gregory, A. et.al., "Primary Care Identification And Referral To Improve Safety Of Women Experiencing Domestic Violence (IRIS): Protocol For A Pragmatic Cluster Randomised Controlled Trial", *BMC Public Health*, 10, 1, 54, 2010.

Grisso, J. A., Schwarz D. F., Hirschinger N., "Violent Injuries Among Women in an Urban Area", *New England Journal of Medicine*, 341, 1899-1905, 1999.

Gross, T. P., "Shelters for Battered Women and Their Children, An Under-Recognized Source of Communicable Disease Transmission", *AJPH*, 77, 9, 1987.

Grossman, S. F., Lundy, M., George, C. C., Crabtree-Nelson, S., "Shelter and Service Receipt for Victims of Domestic Violence in Illinois", *Journal of Interpersonal Violence*, Vol. 25, No. 11, 2077, 2010.

Güler, N., Tel H., Tuncay F. Ö., "Kadının Aile İçinde Yaşanan Şiddete Bakışı", *C. Ü. Tıp Fakültesi Dergisi*, 27, 2, 51-56, 2005.

Güler, N., Uzun S., Boztaş Z., S. Aydoğan, "Anneleri Tarafından Çocuklara Uygulanan Duygusal Ve Fiziksel İstismar/İhmal Davranışı ve Bunu Etkileyen Faktörler", *C. Ü. Tıp Fakültesi Dergisi*, 24, 3, 128-134, 2002.

Haaken, J., Yragui N., "Going Underground, Conflicting Perspectives On Domestic Violence Shelter Practices", *Feminism Psychology*, 13, 49, 2003.

Hague, G., Malos, E., "Inter-agency Approaches to Domestic Violence and the Role of Social Services", *British Association of Social Workers*, 28, 369-86, 1998.

Haj-Yahia, M. M., Cohen, H. C., "On the Lived Experience of Battered Women Residing in Shelters", *Journal of Family Violence*, 24, 2, 95-109, 2009.

Hamby, S. L. et.al., "Four Measures of Partner Violence, Construct Similarity and Classification Differences", *Journal of Marriage and the Family*, 58, 1, 127-139, 1996.

Harcar, T., Çakır Ö., Sürvegil O., Budak G.," Kadına Yönelik Şiddet ve Türkiye'de Kadına Yönelik Şiddetin Durumu", *Toplum ve Demokrasi*, 2, 4, 51-71, 2008.

Harding, H. G. and M., Helweg-Larsen, "Perceived Risk For Future İntimate Partner Violence Among Women İn A Domestic Violence Shelter", *Journal of Family Violence*, 24, 2, 75-85, 2009.

Hearn, J., *The Violences Of Men, How Men Talk About And How Agencies Respond To Men's Violence Against Women*, Sage, Thousand Oaks, CA, 1998.

Hıdıroğlu, S., A. Topuzoğlu, P. Ay, M. Karavuş, "Kadın ve Çocuklara Karşı Fiziksel Şiddeti Etkileyen Faktörlerin Değerlendirilmesi: İstanbul'da Sağlık Ocağı Tabanlı Bir Çalışma", *Yeni Symposium*, Cilt: 44, Sayı: 4, 2006.

Hobson, A. R., Aziz Q., "Brain Imaging and Functional Gastrointestinal Disorders, Has It Helped Our Understanding?", *Gut*, 53, 1198-1206, 2004.

Holtzworth-Munroe, "A., Standards for Batterer Treatment Programs", *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma*, 5, 2, 165-180, 2001.

Holtzworth-Munroe, A., Stuart G. L., Hutchinson G., "Violent Versus Violent Husbands, Differences in Attachment Patterns, Dependency and Jealously", *Journal of Family Psychology*, 11, 3, 314-331, 1997.

Horiuchi, S., Yukari Y., Yaeko K., Hiromi G. E. ve Naoko M., "Development of an Evidence-Based Domestic Violence Guideline: Supporting Perinatal Women-Centred Care in Japan", *Midwifery*, 25, 72-78, 2009.

HRW *Kocandır, Döver De, Sever De, Türkiye'de Aile İçi Şiddet ve Korumaya Erişim*, İnsan Hakları İzleme Raporu, 2011.

Hughes, H. M., "Brief Interventions with Children in a Battered Women's Shelter, A Model Preventive Program", *Family Relations*, 31, 4, 495-502, 1982.

Humphreys, J. ve diğerleri., *Domestic Violence Good Practice Indicators, the Centre for the Study of Well-being*, University of Warwick, 2007.

Humphreys, J. vd., "Psychological and Physical Distress of Sheltered Battered Women", *Health Care for Women International*, 22, 401-14, 2008.

Hürriyet, *Aileiçi Şiddete Son Kampanyası*, http://www.doganholding.com.tr/kurumsal-sosyal-sorumluluk/aile-icişiddet-son.aspx, son erişim tarihi 04.03.2009.

Işık, S. N., "1990'larda Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadele Hareketi İçinde Oluşmuş Bazı Gözlem ve Düşünceler", *90'larda Türkiye'de Feminizm*, Der. Bora A., Günal A., İletişim Yayınları, İstanbul, 2002, İkinci Baskı, 2007.

_____, *Türkiye'de Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele, Politikalar ve Uygulamalar, Damascus*, Yayınlanmamış Tebliğ, 26-27 Ekim, 2008.

_____, Kadına Yönelik Şiddet Çalışma Grubu, *CEDAW 6. Ülke Raporu II. Hazırlık Toplantısı*, T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Başkent Öğretmenevi, Ankara, 2007.

Işık, S. N. Der., *Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesinde Polisln Rolü ve Uygulanacak Prosedürler Eğitimi-3*, Eğitici Eğitimi Kitabı, KSGM, EGM, AK, UNFPA, 2008.

Işık, S. N., Kaya N., *Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Alanında Belediye-Kadın Kuruluşu İşbirliği, Deneyimler, Sorunlar, Çözümler Atölyesi*, Ankara, 2003.

Itzhaky, H., Porat A. B., "Battered Women in Shelters, Internal Resources, Well-Being, And Integration", *Affilia*, 20, 2005.

İçli, T. G., *Ailede Kadına Karşı Şiddet ve Kadın Suçluluğu*, Bizim Büro Basımevi, Ankara, 1995.

İlkkaracan, P., Gülçür L., Arın C. Der., *Sıcak Yuva Masalı, Aile İçi Şiddet ve Cinsel Taciz*, Metis Yayınları, İstanbul, 1996.

Jinhua, D., Cui'e, Z., "System-Induced NGO's' Origins, Action Strategies, and Challenges: The Case of the Elderly, Women's, and Children's Shelter of the Ning Sub-District Administration, Nanjing", *The China Nonprofit Review*, 2, 1, 129-141, 2010.

Johnson, D. M., Zlotnick, C., "Hope for Battered Women with PTSD in Domestic Violence Shelters, Professional Psychology", *Research and Practice*, 40, 3, 234, 2009.

Johnson, J. M., "Program Enterprise and Official Cooptation in the Battered Women's Shelter Movement", *American Behavioral Scientist*, 24, 6, 827, 1981.

Kadın Dayanışma Vakfı, *Kadına Yönelik Şiddet Çalışması*, Kadın Dayanışma Vakfı Yayını, Ankara, 1995.

Kadın Sığınma Evleri Projesi, *İngiltere İnceleme Gezisi*, 22-26 Şubat 2009. http://www.siginmaevleri.net/haberin-giltere.html, son erişim tarihi 11.04.2009.

Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadele Projesi, *Aile İçi Şiddet Gören ya da Risk Altında Olan Kadınlara Hizmet Sunan Kurumlar Arası İşbirliği ve Eşgüdüm Toplantı Raporları*, Ankara, 2008.

_____, *Avusturya ve Danimarka Çalışma Ziyareti Raporları*, Ankara, 2007.

Kandiyoti, D., "Ataerkil Örüntüler: Türk Toplumunda Erkek Egemenliğinin Çözümlenmesine Yönelik Notlar", *1980'ler Türkiyesinde Kadına Bakış Açısından Kadınlar*, Yay. Haz. Şirin Tekeli, İletişim yayıncılık, İstanbul, 1995.

Kara, İ., Gülsen Ü., *Aile İçinde Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Deneyimler Öncelikler İşbirlikleri Atölyesi,* Kadın Dayanışma Vakfı Yayını, Ankara, 2007.

Kara, N., "80 ve 90'larda Türkiye'de Feminist Hareketler", *Kadın Çalışmaları Dergisi*, 3, 16-39, 2006.

Karaçam, Z. vd., "Evli Kadınların Aile İçi Şiddet Görmelerini Etkileyen Faktörler ve Kadınların Şiddete İlişkin Bazı Özellikleri", *Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi*, 22, 2, 71-88, 2006.

Karataş B. v.d., 'Kırsal Kesim Kökenli Kadınların Aile İçi Şiddete İlişkin Görüşleri, 2009. http://cws.emu.edu.tr/en/conferen ces/2ndint/ pdf/Karatas%20B.%20Derebent%20E.%20Yuzer%20S.%20Yigit%20R. %20Ozcan%20A.pdf, son erişim tarihi 10.05.2009.

Karst, K. L., "Woman's Constitution", *Journal and D. Law*, Duke University School of Law, 3, 447-508, 1984.

Keane, J., *Şiddetin Uzun Yüzyılı*, Dost Kitabevi, Ankara, 1998.

Kılıç, Z., "Cumhuriyet Türkiyesi'nde Kadın Hareketine Genel Bir Bakış", *75 Yılda Kadınlar ve Erkekler*, Der. Hacımirzalıoğlu A. B., Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 1998.

Kilpatrick, D. G., "What is Violance against women, defining and Maeasuring the Problem", *Journal of Interpersonal Violence,* 19, 11, 1209, 2009. http://jiv.sagepub.com, son erişim tarihi 12 Şubat 2009.

Kocacık, F., *Aile İçi İlişkilerde Kadın Yönelik Şiddet, Türkiye'den Örnekler*, C.Ü. Yayınları, 93, Sivas, 2004.

Koç, E., Kaya A., *Kadının El Kitabı Yasalardaki Haklarımız,* Helsinki Yurttaşlar Derneği, İstanbul, 2006.

Kothari, C. L., Cerulli C., Marcus S., Rhodes K. V., "Perinatal Status and Help-Seeking for Intimate Partner Violence", *Journal of Women's Health,* 18, 10, 1639, 2009.

Kramer, A., Lorenzon D., Mueller G., "Prevalence of Intimate Partner Violence and Health Implications for Women Using Emergency Departments and Primary Care Clinics", *Women's Health Issues,* 14, 19-29, 2004.

Krane, J., Davies, L., "Sisterhood Is not Enough, The Invisibility of Mothering in Shelter Practice With Battered Women", *Affilia,* 17, 167-190, 2002.

Krishnan, S. P. Hilbert, J. C., Vanleeuwen, D., "Domestic Violence And Help-Seeking Behaviors Among Rural Women, Results From A Shelter-Based Study", *Family Community Health,* 24,1, 28–38, 2001.

Krishnan, S. P., Hilbert J. C., McNeil K., Newman I., "From Respite to Transition, Women's Use of Domestic Violence Shelters in Rural New Mexico", *Journal of Family Violence,* 19, 3, 2004.

Kristin, A. L., "Gender, Status, and Domestic Violence, An Integration of Feminist and Family Violence Approaches", *Journal of Marriage and the Family,* 9, 3, 655- 69, 1997.

Krug, E., Dahlberg G., Mercy L. L., Zwi J. A., Loza A. B., *World Report on Violence and Health,* World Health Organization, Geneva, 2002.

KSGM, *Kadının Statüsü Araştırma Komisyonu Raporu*, Ankara, 1998.

_____, Pekin+5 Siyasi Deklarasyonu ve Sonuç Belgesi ve Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformu, KSSGM, Ankara, 2003.

_____, CEDAW 6. Ülke Raporu II. Hazırlık Toplantısı, Kadına Yönelik Şiddet Çalışma Grubu, Tutanak (Özet), Moderatör, Nazik Işık, Başkent Öğretmenevi, T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Ankara, 2007a.

_____, Kadın Sığınma Evleri Projesi İngiltere İnceleme Gezisi, 9-11 Temmuz 2007 Avusturya Ziyareti Raporu, 2007b.

_____, İsveç İnceleme Gezisi Raporu, Ankara, 2008a.

_____, Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı 2007-2010, Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, 2008b.

_____, Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ulusal Eylem Planı (2008-2013), Ankara, 2008c.

_____, Kadına Yönelik Aileiçi Şiddetle Mücadele Projesi, 2009a. www.ksgm.gov.tr, son erişim tarihi 23.05.2009.

_____, Şiddete Maruz Kalan Kadına İlişkin Yasal Düzenlemeler, 2009b. www.ksgm.gov.tr.

_____, *Türkiye'de Kadının Durumu,* T.C. Başbakanlık, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Ankara, 2009c.

Kum, B., Gülçiçek F., Selek P., Başaran Y., *Özgürlüğü Ararken, Kadın Hareketinde Mücadele Deneyimleri,* İstanbul, 2005.

Kuyumcuoğlu, T., Medeni Kanun ve Kadın Hakları, 75 Yılda Kadınlar ve Erkekler, Der. Hacımirzalıoğlu A.B., Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 1998.

Lane, E. L., Boba R., Inter-Agency Response to Domestic Violence in a Medium Sized City, Office of Community Oriented Policing Services Community Policing/Domestic Violence Test Site Project, Police Foundation, 2002.

Larry, W., Bennett N. V., "Standards for Batterer Programs, A Formative Evaluation of the Illiis Protocol", 6th International Conference on Family Violence Research, Durham, NH, 1999.

Leserman, J., Drossman D. A., "Relationship of Abuse History to Functional Gastrointestinal Disorders and Symptoms, Some Possible Mediating Mechanisms", Trauma Violence Abuse, 8, 331-343, 2007.

Levinson, D., Family Violence in Cross-Cultural Perspective, Sage Pub., London, 1990.

Logar, R., "Good Laws are not Enough. Experiences from Austria in Developing a Comprehensive Intervention System to Prevent Violence Against Women and Support Survivors", OSCE Conference on Violence against Women (20–22 October) Dushanbe, 2008.

Logar, R., Rösemann U. M. R., Zachar A., Bridging Gaps – Models of Coordination Between Women's NGO's and State Authorities, 2006.

Lundy, M., Grossman S. F., "Domestic Violence Service Users: A Comparison Of Older And Younger Women Victims", Journal of Family Violence, 24,5, 297-309, 2009.

Malos, E., Hague G., Dear W., "Inter-Agency Initiatives as a Response to Domestic Violence, Findings", Social Policy Research, 101, 1996.

Mardorossian, C.M., "Toward a New Feminist Theory of Rape", Signs, 27, 3, Spring, 743-975, 2002.

Markowitz, L., Tice K. W., "Paradoxes of Professionalization, Paralel Dilemmas in Women's Organizations in the Americas", Gender and Society, 16, 941-958, 2002.

Mavili Aktaş, "Türkiye'de Kadın Sağlığını Etkileyen Sosyo-Ekonomik Faktörler ve Yoksulluk", Aile ve Toplum Eğitim-Kültür ve Araştırma Dergisi, 9, 3, 12, 2007.

_____, Aile İçi Şiddet Kadının ve Çocuğun Koruması, Elma Yayınevi, Ankara, 2006.

_____, Aile İçi Şiddet ve Önleme Yolları, Ankara, 1997.

Mccauley, J., Kern D. E., Kolodner K., Dill L., "Clinical Characteristics of Women With a History of Childhood Abuse, Unhealed Wounds", JAMA, 277, 17, 1362-1368, 1997.

_____, The "Battering Syndrome", Prevalence and Clinical Characteristics of Domestic Violence in Primary Care Internal Medicine Practices", *Ann Intern Med*, 123, 737-746, 1995.

Mcewen, B. S., "Effects of Adverse Experiences for Brain Structure and Function", *Biological Psychiatry*, 48, 721-731, 2000.

Mcgee, C., "Children Experience of Domectic Violence", *Child and social Work*, Vol. 2, 13-23, 1997.

Mcwilliams, M., "Struggling for peace and justice: reflections on women's activism in Northern Ireland", *Journal of Women's History*, 7, 1, 13-39, 2010.

Melzer, S. A., "Gender, Work, and Intimate Violence, Men's Occupational Violence Spillover and Compensatory Violence", *Journal of Marriage and the Family*, 64, 4, 820-832, 2002.

Menjıvar, C., Olivia S., "Immigrant Women and Domestic Violence, Common Experiences in Different Countries", *Gender and Society*, 16, 6, 898-920, 2002.

Miller, E. D., Silverman M. R., Raj J. G., "Migration, Sexual Exploitation, and Women's Health A Case Report From a Community Health Center", *Violence Against Women*, 13, 5, 486-497, 2007.

Moe, A. M., "Seeking Silenced Voices and Structured Survival, Battered Women's Help", *Violence Against Women*, 13, 7, 2007.

Mor Çatı, Evdeki Terör Kadına Yönelik Şiddet, Mor Çatı Yayınları, İstanbul, 1996.

_____, *Geleceğim Elimde*, Mor Çatı Yayınları, İstanbul, 1997.

_____, Kadın Sığınakları I. ve II. Kurultaylar, Kurultaylar Dizisi 1, Mor Çatı Yayınları, İstanbul, 2000.

_____, *Şiddetten Uzakta Bir Sığınak Nasıl Kurulur? Nasıl Yürütülür?*, Mor Çatı Yayınları, İstanbul, 1997, 2007.

_____, *Soru ve Yanıtlarla Erkek Şiddetine Karşı Kadın Dayanışması*, Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, İstanbul, 2008.

_____, Şiddete Karşı Anlatılar, Ayakta Kalma ve Dayanışma Deneyimleri, Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, 2009.

_____, Neler Yapıyoruz, Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, 2009. http://www.morcati.org.tr/neleryapiyoruz03.php, son erişim tarihi 05.05.2009.

Morash, M., Hoan B., "Immigration, Masculinity, and Intimate Partner Violence From the Standpoint of Domestic Violence Service Providers and Vietnamese-Origin Women", Feminist Crimilogy, 3, 3, 191-215, 2008.

Morton, S. "No Place to Go: Local Histories of the Battered Women's Shelter Movement", University of Toronto Quarterly, 78, 1, 2009.

Mourad, M.R., Levendosky A., Bogat G.A., von Eye A., "Family Psychopathology and Perceived Stress of Both Domestic Violence and Negative Life Events as Predictors of Women's Mental Health Symptoms", Journal of Family Violence, 23, 661-670, 2008.

Nazroo, J., "Uncovering Gender Differences in the Use of Marital Violance, The Effect of Methodology", Sociology, 29, 475, 1995.

Nicholson, J., Weinreb L. F., Runyan T., Biebel K., Creating Opportunities for Success: Working with Trauma Survivors in the Shelter Setting, Central

Massachusetts Housing Alliance training symposium, Worcester, MA., 2010. http://works.bepress.com/joannenicholson/59.

Nixon, K., "Intimate Partner Woman Abuse in Alberta's Child Protection Policy and the Impact on Abused Mothers and their Children, Currents", New Scholarship in the Human Services, 8, 1, 2009.

Nosek, M.A., Hughes, R.B., Taylor, H.B., Taylor , P., "Disability, Psychosocial, and Demographic Characteristics of Abuse Women with Physical Disabilities", Violence Against Women, 2, 838-850, 2006.

O'Brien, K. M., Murdock N. L., "Shelter Workers' Perceptions of Battered Women", Sex Roles, 29, 3-4, 1993.

Oral, E. A. v.d., "Kriz Olgularında Aile İçinde Yaşanan Şiddet", Kriz Dergisi, 5, 2, 115-121, 1997.

Özcurumez, S., Cengiz F. S., "On Resilience And Response Beyond Value Change: Transformation Of Women's Movement in Post-1980 Turkey", Women's Studies International Forum, Elsevier, 2010.

Özmen, S. K., "Aile İçinde Öfke Ve Saldırganlığın Yansımaları", Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 37, 2, 27-39, 2004.

Öztürk, H., Sevil Ü., "Gebelikte Şiddet", *Sağlık ve Toplum Dergisi*, 15, 1, 2005.

Öztürk, E. *Türkiyede Aile İçi Şiddet, Kadın Sığınma Evleri ve Din*, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2008.

Paker, B., C. Arın, G. Savran ve diğerleri (Yay. Haz.) *Dayağa Karşı Dayanışma Kampanyası, Bağır! Herkes Duysun*, Kadın çevresi Yay., İstanbul, 1988)

Panzer, P. G., Philip M. B., Hayward R. A., "Trends in Domestic Violence Service and Leadersheap, Implications for an Integrated Shelter Model", *Administration And Policy in Mental Health*, 27, 5, 2000.

Park, E., Battered Women's Help-seeking: A Turning Point from Victimization to Readiness, University of Minnesota, 2009.

Porat, A. B., Haya I., "Factors that Influence Life Satisfaction Among Battered Women in Shelters, Those Who Stay Versus Those Who Leave", Journal of Family Violence, 23, 597–604, 2008.

Postmus, J. L., Severson M., Berry M., Yoo J. A., "Women's Experiences Of Violence And Seeking Help", Violence Against Women, 15, 7, 852, 2009.

Postmus, J. L., "Valuable Assistance Or Missed Opportunities?, Shelters and the Family Violence Option", Violence Against Women, 9, 1278, 2003.

Robbins, P. C., John M., Silver E., "Mental Disorder, Violence, and Gender", Law and Human Behavior, 27, 6, 561-571, 2003.

Roche, R., "Collective Violence as Social Control", Sociological Forum, 11, 1, 97-128, 1996.

Rodriguez, N. M., 'Transcending Bureaucracy, Feminist Politics at a Shelter for Battered Women", Gender and Society, 2, 2, 214-227, 1988.

Rothenberg, B., "The Success of the Battered Woman Syndrome, An Analysis of How Cultural Arguments Succeed", Sociological Forum, 17, 1, 81-103, 2002.

Rothman, E. F., Meade J., Decker M. R., "E-mail Use Among a Sample of Intimate Partner Violence Shelter Residents", Violence Against Women, 15, 6, 736, 2009.

Sakallı Uğurlu, N., Ulu S., "Evlilikte Kadına Yönelik Şiddete İlişkin Tutumlar, Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik, Yaş, Eğitim ve Gelir Düzeyinin Etkileri", Türk Psikoloji Yazıları, 6, 11-12, 53-65, 2003.

Salaçin, S., Sağlık Çalışanlannın Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesinde Üstlenebilecekleri Roller, 2009. http://www.huksam.hacettepe.edu.tr/Turkce/Sayfa Dosya/saglik_calisanlarinin kadina_yonelik.pdf, son erişim tarihi, 12.03.2009.

Salcido, O., Cecilia M., "Immigrant Women and Domestic Violence, Common Experiences in Different Countries", Gender and Society, 16, 6, 898-920, 2002.

Sallan Gül, S. "The role of the State in protecting women against domestic violence and women's shelters in Turkey", Women's Studies International Forum, Volume 38, May–June 2013, pp. 107–116, 2013.

_____, "Sığınmaevlerinde Kadınların ve Yöneticilerin Deneyimleri". Kadına Yönelik Şiddeti Önlemek için Köprüler Kurmak Projesi, *2010'lu Yıllarda Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadele Uluslararası Konferansı II*, Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, İstanbul Kadir Has Üniversitesinde 15 Ocak, 2011a.

_____, "Türkiye'de Sığınmaevlerini Bir Araştırmanın Sonuçları Üzerinden Yeniden Düşünmek", *Mor Çatı Bülteni,* Sayı 2, Ocak, 2011b.

_____, "Türkiye'de Sığınmaevleri ve Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele", *Kadına Yönelik Şiddeti Önlemek için Köprüler Kurmak Uluslararası Projesi Konferansı I,* Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, İstanbul Valiliği Toplantı Salonu, 15 Temmuz 2010.

_____, "Türkiye'de Feminizm ve Kadın Hareketi", *Çağdaş Kamu Yönetimi I,* Nobel Yay., 2003.

Sallan Gül, S., Alican, A., *Kadına Yönelik Aileiçi Şiddetle Mücadelede Sığınmaevlerine Yönelik Toplumsal Cinsiyet Eğitim Rehberi (Kadınlar, Yöneticiler ve Paydaşlar İçin),* Cantekin Yay., Ankara, 2011.

Sallan Gül, S., Alican, A. ve Gül H., "A Critical Assessment of Women Shelters in Turkey: Do They Help Stop Violence and Discrimination against Women?", *Repositioning of Europe in an Era of Global Transformation, 8th European Urban & Regional Studies Conference,* 15th - 17th September, Vienna, 2010.

Sallan Gül, S., Gül H., "Critical Assessment of Woman Shelters in Turkey: Do They Make Life Better for Women and Bring Them Back into a Self-dependent Life?", içinde *Women's Memory Work Gendered Dilemmas of Social Transformation* (basıma kabul edilmiş kitap bölümü) Ireland, University of Limerick, 24-26 August 2010.

Sallan Gül, S., Özdamar Tığlı H., Alican A., "Kadına Yönelik Şiddetle Mücadelede Kadın Sığınmaevleri ve Yaşam Stratejileri", *Sakarya University International Interdisciplinary Women Studies Congress*, March 05th-07th 2009, s. 352-361, 2009.

_____, "Kadına Yönelik Şiddetle Mücadelede Kadın Sığınmaevleri ve Yaşam Stratejileri", *Uluslararası-Disiplinlerarsı Kadın Çalışmaları, Kongre Bildirileri Kitabı 3.Cilt,* 05 - 07 Mart 2009.

San, G., *Şanlı Urfa Kadın İntiharları Raporu*, http://www.tkdf.org.tr/sanliurfaraporu.pdf, 2011), son erişim tarihi 07.08.2011.

Sancar, S. ve diğerleri, "Bir de Buradan Bak Cinsiyet Eşitsizliği Bir Kadın Sorunu Değil, Toplumun Sorunudur, Yarın İçin Bugünden Kampanyası, Eğitim Dizisi 4, Ankara, 2006.

Savran, G., "80'li ların Kampanyaları ve Özel Alanın Politikası, Özgürlüğü Ararken", *Kadın Hareketinde Mücadele Deneyimleri,* Yay. Kum B., Gülçiçek F., Selek P., Başaran Y., AMARGİ, İstanbul, 2005.

Schmidt, M. C. vd., *Short Term Change in Attitude and Motivating Factors to Change Abusive Behavior of Male Batterers after Participating in a Group Intervention Program Based on the Pro-Feminist and Cognitive-Behavioral Approach,* C. Springer Science+Business Media, L.L. C, 2007.

Schrock, D.P. Pedovic, I. "Negotiating Hegemonic Masculinity in a Batterer Intervention Program", *Gender and Society*, Vol. 21, 2007.

Seith, P. A., "Escaping Domestic Violence, Asylum as a Means of Protection for Battered Women", *Columbia Law Review*, 97, 6, 1804-1843, 1997.

Sen, A., "Dellusion and Reality", *Asian Affairs*, 2002. http://www.Asian-Affairs.Com/İssue17/Sen.html, son erişim tarihi 26.04.2009.

Serinken, M., Şengül C., Karcıoğlu Ö., Acar K., Türkçüer İ., "Kadına Yönelik Şiddet, Acil Servis Başvurularının Değerlendirilmesi", *Türkiye Acil Tıp Dergisi,* 7, 4, 163-166, 2007.

Sev'er, A., "Flight of Abused Women, Plight Of Canadian Shelters, Ather Road To Homelessness", *Journal of Social Distress and the Homeless,* 11, 4, 307-324, 2005.

SHÇEK, *2008 Yılı Faaliyet Raporu*, Ankara, 2009), www.shcek.gov.tr, son erişim tarihi 01.01.2010.

SODEV, Barınak Değil, Sığınak İstiyoruz, http://www.sodev.org.tr/Dosyalar/Kadin/2008/barinak_degil_siginak_ istiyoruz.htm.

Sokoloff, N. J., "Domestic Violence at the Intersections of Race, Class, and Gender Challenges and Contributions to Understanding Violence Against Marginalized Women in Diverse Communities", *Violence Against Women,*11, 38, 2005.

Staggenborg, S., Lecomte, J., "Social Movement Campaigns: Mobilization and Outcomes in the Montreal Women's Movement Community, Mobilization", *An International Quarterly*, 14, 2, 163-80, 2009.

Stanko, E. A., "Theorizing About Violence Observations From the Ecomic and Social Research Council's Violence Research Program", *Violence Against Women,* 12, 6, 543-555, 2006.

State of Nevada Advisory Council, *Domestic Violence Prosecution Best Practice Guidelines,* 2006. www.nvpac.state.nv.us/ Domestic_Violence/DV_Best_ Practice_Guidelines.pdf.

Straus, A. M., "The Case of Family Violence", *Sociological Research and Social Policy,* 7, 2, 211-37, 1992.

Subaşı, N., Akın A., Kadına Yönelik Şiddet; Nedenleri ve Sonuçları, 2009. http://www.huksam.hacettepe.edu.tr/Turkce /Sayfa Dosya/kadina_yon_siddet.pdf., son erşim tarihi 17.01.2009.

Sunata, Ö. C., "Sığınaklar Kurultayları Gereklidir!", *Feminist Politika,* 2, 23-24, 2008.

Swanger K., Petcosky J. L., *Violence in the Home, Multidisciplinary Perspectives,* Oxford University Press, 2003.

Şenesen Günlük, G., "Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme, Türkiye İçin Bir Değerlendirme", *Bütçe Sürecinde Parlamentonun Değişen Rolü Sempozyumu,* 8-9 Ekim 2008, Afyonkarahisar, 2008.

T. C. Başbakanlık, *2006/17 sayılı Başbakanlık Genelgesi,* Kadınlara Yönelik Şiddet, Töre Ve Namus Cinayetlerinin Önlenmesi İçin Genelge, 4 Temmuz 2006, Resmî Gazete, 26218.

TBMM, *4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun,* Yasa Metni Genel Gerekçe Madde Gerekçeleri, Kabul Tarihi, 14 Ocak 1998, Resmi Gazete ile Neşir ve İlânı, 17 Ocak 1998, , 23233 5.t. Düstur, c. 37.

_____, *Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurul Tutanağı,* 2007. http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/tutanak_sd.birlesim_baslangic?P 4=20037&P5=H&PAGE1=10&PAGE2=&web_user_ id=4879483, son erişim tarihi 18.12.2007.

TBMMM. Büyükşehir Belediyesi Kanunu ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı ile Benzer Mahiyetteki Kanun Teklifleri, İçişleri Komisyonu Raporu-Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu Teklifi (1/690, 2/128, 2/234, 2/289, 2/508, 2/681, 2/786, 2/820, 2/823, 2/892), 2012.

Tekeli, Ş., *1980'ler Türkiyesi'nde Kadın Bakış Açısından Kadınlar,* İletişim Yayınları, İstanbul, 1995.

_____, *80'lerde Türkiye'de Kadınların Kurtuluşu Hareketinin Gelişmesi,* Birikim, 3, İstanbul, 1989.

Tekeli, Ş., "Birinci ve İkinci Dalga Feminist Hareketlerin Karşılaştırılmalı İncelenmesi", *75 Yılda Kadınlar ve Erkekler,* der: Hacımirzalıoğlu, A. B., Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları ve Türk Tarih Vakfı, İstanbul, 1998.

Tice, K. W., "A Case Study of Battered Women's Shelters in Appalachia", *Affilia,* 5, 3, 1990.

Timisi, N., Gevrek, M.N., "1980'ler Türkiyesi'nde Feminist Hareket Ankara Çevresi", *90'larda Türkiye'de Feminizm,* Der. Bora A., Günal A., İletişim Yayınları, İstanbul, 2002.

TNSA, *Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması 2003,* Hacettepe Üniversitesi IPS ve Makro Int., Inc, Ankara, 2004.

Tokdemir, M., Deveci, S., Açık, Y., "Elazığ Adlı Tıp Şube Müdürlüğüne Eşi Tarafından Şiddete Maruz kalma Nedeniyle Başvuran Kadınların Değerlendirmesi", *Fırat Tıp Dergisi*, 8, 2003.

Tolman, R. M., Raphael J., "A Review of Research on Welfare and Domestic Violence", *Journal of Social Issues,* Winter, 2000. http//findarticles.com/p/articles/mi_m0341/is_4_56/ai_70460020/?tag =content;col1, son erişim tarihi 03.06.2008.

Tortamış, B. Sığınmaevinde Kalan Kadınların Şiddet Öyküsü Açısından Travma Sonrası Stres Bozukluğu, Benlik Saygısı ve Beden Algısının Değerlendirilmesi, *Master Tezi,* İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü, İstanbul, 2009.

Tosun, Z., "Kadına Yönelik Şiddetle Mücadelenin Ötekisi, Kadın Ticaretiyle Mücadele", *Amargi*, 3, 12, 34-35, 2009.

Tuncay, F., Tel Ö., Nuran H. G., "Kadının Aile İçinde Yaşanan Şiddete Bakışı", *C. Ü. Tıp Fakültesi Dergisi*, 27, 2, 51-56, 2005.

Tüğen, K., Özen A., "Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme Anlayışı", *Maliye Dergisi,* 154, Maliye Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2008.

TÜİK, *Aile Yapısı Araştırması,* Türkiye İstatistik Kurumu, Ankara, 2006.

Uehara, E. S., Race, "Gender, and Housing Inequality, An Exploration of the Correlates of Low-Quality Housing Among Clients Diagsed with Severe and Persistent Mental Illness", *Journal of Health and Social Behavior,* 35, 4, 309-321, 1994.

Uluslararası Af ÖRGÜTÜ, *Türkiye, Aile İçi Şiddete Karşı Mücadelede Kadınlar*, 2005.

Umberson, D., Anderson L., "Gendering Violence, Masculinity and Power in Men's Accounts of Domestic Violence", *Gender and Society,* 15, 3, 2001.

UN, *Declaration on The Elimination of Violence Aganist Women*, United Nations, 1993. http://www.un.org/documents/ga/res/48/ a48r104.htm, son erişim tarihi 05.06.2008.

_____, *Integration of the Human Rights of Women and The Gender Perspective, Violence Against Women, Report of the Special Rapporteur on Violence Against Women,* Ecomic and Social Council, E/CN.4/2003/75United Nations, 2003.

_____, *Good Practices in Combating And Eliminating Violence Against Women Division For The Advancement of Women*, United Nations, 2005.

UN, *Guidelines for Gender-Based Violence Interventions in Humanitarian Settings, Focusing on Prevention of and Response to Sexual Violence in Emergencies,* Inter-Agency Standing Committee, Geneva, 2005a.

U.S. (2009), "Women's Shelters Link Rise In Abuse To Recession", May 12, 2009 http://www.reuters.com/article/domesticNews/idUSTRE54B4Y020090512.

US-NSW Attorney General's Department, *Domestic Violence Interagency Guidelines Working With the Legal System in Responding to Domestic Violence,* Published by the Violence Against Women Specialist Unit, 2003. http//www.lawlink.nsw.gov.au/lawlink/vaw/ dvguidelines.nsf/pages/index.

Vahip, I., Doğanavşargil Ö., "Aile İçi Fiziksel Şiddet ve Kadın Hastalarımız", *Türk Psikiyatri Dergisi,* 17, 2,107-114, 2006.

Vahip, I., "Evdeki Şiddet ve Gelişimsel Boyutu, Farklı Bir Açıdan Bakış", *Türk Psikiyatri Dergisi*, 13, 4, 312- 319, 2002.

VAKAD, Van'da Kadın İntiharları ve Nedenleri, VAKAD, Van, 2005.

Vatnar, S. K. B., Bjørkly, S., "An Interactional Perspective on the Relationship of Immigration to Intimate Partner Violence in a Representative Sample of Help-Seeking Women", *Journal of Interpersonal Violence, 25*, 10, 2009b.

_____, "Interactional Aspects of Intimate Partner Violence Result in Different Help-Seeking Behaviors in A Representative Sample of Women", *Journal of Family Violence,* 24, 4, 231-241, 2009a.

WAVE, *Survey, Good Practice Models,* WAVE Training Programme As adopted by the State of Nevada Advisory Council for Prosecuting Attorneys pursuant to NRS 241A.070 on May 4, Telekopie, Vienna, 2006.

_____, *Country Reports,* 2008. www.wave-network.org.

_____, *Training Programme, Prevention of Domestic Violence Against Women, European Survey, Good Practice Models,* 2009. www.wave-net.org, son erişim 04.05.2010.

Weede, E., "Income Inequality, Average Income, and Domestic Violence", *The Journal of Conflict Resolution,* 25, 4, 639-654, 1981.

Weldon, S. L., "Women's Movements, Identity Politics, and Policy Impacts, A Study of Policies on Violence against Women in the 50 United States", *Political Research Quarterly*, 59, 1, 111-122, 2006.

Wesely, J. K., Gaarder E., "The Gendered Nature of the Urban Outdoors, Women Negotiating Fear of Violence", *Gender and Society*, 18, 5, 645-663, 2004.

Westmarland, N., Hester M., Reid P., *Routine Enquiry About Domestic Violence in General Practices A Pilot Project,* 2004.

WHO, *Multi-Country Study on Women's Health and Domestic Violence Against Women, Initial Results On Prevalence, Health Outcomes and Women's Responses*, WHO Press, World Health Organization, Geneva, 2005.

_____, *World Report on Violence and Health,* World Health Organization, Geneva, 2002.

Williams, K. R., Barry H. A., "Assessing the Risk of Domestic Violence Reoffending, A Validation Study", *Law and Human Behavior,* 28, 4, 437-455, 2004.

Women's Aid Organization Malaysia, *A Life Free From Violence, A Self-Help Guide*, Reprinted By Ministry of Women and Family Development, 2002.

Women's Aid, *The Survivor's Handbook* (Hayatta Kalma Kitapçığı), 2008), www.womensaid.org.uk, son erişim tarihi 16.01.2011.

Wood, E. J., Variation in Sexual Violence during War, *Politics Society*, 34, 307, 2002.

Yahia- Haj, M. M., Chaya C.H., "On the Lived Experience of Battered Women Residing in Shelters", Springer Science + Business Media, LLC 2008, *Journal of Family Violence*, Springer, 24, 95-109, 2009.

Yalçın, Z., Şiddet Aileyi Koruyor, *Feminist Politika*, 1, 4-5, 2008.

Yamaner, G., Özberk E., *Aile İçi Şiddete Maruz Kalan Kadınlara Yönelik Hizmet Sunum Modelleri,* Yayınlanmamış Çalışma, KSGM, Ankara, 2007.

Yıldırım, A., *Sıradan Şiddet (Kadına ve Çocuğa Yönelik Şiddetin Toplumsal Kaynakları),* Boyut Yay., İstanbul, 1998.

Yoshihama, M., Horrocks J., Kama S., "The Role of Emotional Abuse in Intimate Partner Violence and Health Among Women in Yokohama, Japan", *American Journal of Public Health,* 99, 4, 647-653, 2009.

Yücel, Y., "AB ve Kadın Siyaseti", *Pazarteşi,* Kasım-Aralık, 96-97, 2004.

Zolotor, A. J., Denham A. C., Weil A., *Intimate Partner Violence,* Prim Care Clin Office Pract, 36, 167-179, 2009.

Web Sayfaları

cws.emu.edu.tr
www.aile.gov.tr
www.aileicisiddet.net
www.amargi.org.tr
www.amnesty-turkiye.org
www.eski.bianet.org
www.feminisite.net
www.huksam.hacettepe.edu.tr
www.ihb.gov.tr
www.ksgm.org.tr
www.morcati.org.tr
www.nvpac.state.nv.us
www.siginmaevleri.net
www.sodev.org
www.tbmm.gov.tr
www.ttb.org.tr
www.un.org
www.usattorneylegalservices.com
www.vakad.org.tr
www.wave-network.org
www.who.org
www.womenlobby.org
www.womensaid.org.uk

DİZİN

AAK, 17, 62, 65, 192, 193, 246, 251
AB yönetmeliği, 48, 54
ABD, 22, 35, 36, 47, 135n
Acil durum, 51
Acil yardım hattı, 40, 45, 54, 124, 160, 219
Adli yardım, 109, 118, 187, 201
Ahlak, 75, 134
Aile Araştırma Kurumu-AAK, 62
Aile birleşimi, 11, 155, 234
Aile Danışma Merkezi, 89, 104
Aile mahkemeleri, 62
Aile odaklılık, 228
Aile odası, 13, 50, 96, 100, 216, 217
Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı 189
Aileiçi şiddet, 11, 14, 18, 22, 23, 31, 33, 36, 39, 40, 42-44, 48, 51, 52, 53, 55, 56, 58, 60, 62, 69, 76, 85, 117, 120, 128, 135, 191, 192, 195-198, 200, 212, 213, 219, 221, 228, 236, 242, 244, 247
Aileyi Koruma Kanunu, 200
Akraba, 22, 32, 182
Akrabalık, 56
Almanya, 47, 54, 151
ALO 183 Aile Kadın, Çocuk ve Özürlü Sosyal Hizmet Danışma Hattı, 124
Altınay ve Arat, 61, 62, 63, 68, 82, 135
Amerika, 12, 47, 49
Anayasa, 72, 73-75, 202, 214
Anayasa Kadın Platformu, 73
Anayasa Platformu, 214
Anderson, 27, 28, 65, 252, 254, 270
Ankara Barosu, 201, 202
Anne, 19, 90, 149, 206
Annelik, 194
Anti-stalking (tacizle mücadele), 51
Appelt, 46, 53, 232, 252
Arabuluculuk, 114, 115, 118, 158, 228, 250
Arın, M.C., 15, 59, 73, 77, 201, 252, 254, 261, 266
Ataerki, 228
Ataerkil sistem, 224
Ataerkil şiddet, 30
Ataerkillik, 106
Avrupa, 12, 35, 39, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 50, 51, 52, 53, 54, 69, 71, 89, 92, 93, 189, 190, 214, 215, 254
Avrupa Birliği standart, 89
Avrupa Birliği uyum süreci, 12
Avrupa Konseyi, 44, 50, 54
Avrupa Parlamentosu, 44, 50, 51, 52, 71
Avusturya, 46, 54, 55, 56, 262, 263
Ayrım, 43, 106, 127
Ayrımcılık, 59, 77

Baba, 18, 26, 138, 145, 146, 161, 168, 222, 223
Bağımlı, 21, 30, 34, 244
Bağımlılık, 32, 65
Bağımsız kadın kuruluşları, 15, 85
Bandura, 24, 25, 253
Barınak, 86, 120

Barınma, 41, 46, 48, 83, 86, 96, 120, 125, 129, 155, 186, 213, 220, 223, 231, 232, 245, 249
Başbakanlık Genelgesi, 82, 89, 190, 191, 197, 237, 269
Belçika, 36, 203
Belediye, 12, 82, 86, 87, 91, 94, 100, 103, 105, 107, 109, 112, 113, 118, 120, 121, 127, 134, 156, 174, 183, 201, 202, 208, 215, 217, 220, 224, 233, 235, 236
Belediye sığınmaevi, 103, 105, 183, 224
Bilinç yükseltme, 68, 109, 110
BMYHK, 221
Bonomi ve diğerleri, 37
Bursa, 14, 86, 87, 91, 105, 124, 135, 149, 190, 194, 200, 206, 248

Campbell, R., 37, 254, 255
Can güvenliği, 115, 131, 132, 171, 221, 222, 225
CEDAW, 12, 17, 42, 53, 63, 69, 77, 215, 255, 261, 263
CEDAW Gölge raporu, 215
Cinsel istismar, 18, 19, 34, 59, 159, 222, 22876
Cinsel Şiddet, 21, 140
Cinsel taciz, 18, 22, 33, 43, 46, 51, 58, 75, 76, 150
Cinsiyet rolü, 26
Connell, R. W., 155, 256

Çaha, Ö., 73, 256
Çakır S. ve Gülbahar, H., 69
Çocuğa yönelik şiddet, 30, 34
Çocuk, 24, 71, 81, 82, 85, 89, 90, 94, 96, 124, 125, 126, 134, 148, 150, 206, 210, 243, 256
Çocuk bakımı, 97
Çocuk istismarı, 24
Çocuk Koruma Kanunu, 134

Dayak, 19, 33, 34, 48, 49, 61, 65, 68, 107, 127, 144, 146, 147, 149, 151, 229
Devlet politika, 81, 82
Dutton, D. G., 26, 32, 155, 253, 256, 257
Duygusal şiddet, 20, 65
Dünya Sağlık Örgütü, 22, 35, 257

Eğitim seviyesi, 31
Ekolojik Kuram, 31
Ekonomik şiddet, 21, 65, 139, 242
Emik, 84
Emniyet, 125, 160, 196, 197, 249
Emniyet Genel Müdürlüğü, 125, 188, 191, 196
Ensest, 22, 134, 138, 158, 222, 223, 234
Eril, 11, 26, 27, 28, 29, 199, 250
Eril bakış açısı, 199
Erkeğin namusu, 64
Erkek statüsü, 27
Erkek şiddeti, 11, 23, 35, 40, 54, 59, 66, 83, 117, 203, 242
Ertürk, 30, 33, 59, 68, 77, 257
Eskişehir, 14, 86, 87, 124, 135, 178, 206
European Women's Lobby, 35, 64, 258
Eve dönüş, 114, 118, 228, 231
Eviçi şiddet, 22, 24, 35, 48, 50, 55, 58, 59, 65, 105, 250
Eviçi şiddet, 23, 64, 65

Farkındalık, 83, 84, 98, 103, 161, 187, 190, 191, 196, 199, 201-203, 208, 209, 212, 230, 232, 242
Farkındalık yaratmak, 84, 199, 203, 232
Feminist ilkeler, 229
Feminist kuram, 24, 29
Feminist politika, 17, 269, 272

Feminist yaklaşım, 29
Feminizm, 176
Fiziksel şiddet, 19, 35, 36, 62, 63, 65, 67, 115, 139-141, 143, 145, 147, 149, 184, 222
Fransa, 49, 216
Fransız feminizmi, 29

Garbarino ve Belsky, 31
Geleneksel sosyal hizmet modeli, 105, 107, 228
Geriontoloji, 24
Goode, W. 27, 28, 259
Gottschalk, 30, 57, 259
Güç kuramı, 23, 27
Güçlendirme, 41, 48, 54, 108, 109, 195, 201, 208, 216, 227, 229, 231, 232, 234, 245
Güvenlik, 14, 38, 41, 46, 47, 53, 55, 62, 83, 85, 95, 97, 98, 99, 100, 117, 124, 157, 158, 166, 171, 187, 194, 196, 197, 199, 215, 218, 219, 229, 231, 236, 249
Güvenlik güçleri, 124, 158, 196, 199, 219

Hamile, 63, 122, 126, 127, 136, 138, 145, 151, 161, 178, 185, 217
Hamilelikte dövme, 19
Hamilelikte şiddet, 33, 34
Harçlık, 109, 111, 163, 235, 237
Hayır kurumu, 226
Hearn, J. 29, 260
Hollanda, 50, 51, 52, 192, 202, 214
Hukuki yardım, 162

Işık, S. N., 15, 59, 63, 68, 70, 77, 261, 263
İl eylem planları, 248
İl özel idare, 237
İlk kabul odası, 96
İlkkaracan, P., ve diğerleri, 34, 59, 65, 74
İnsan Hakları İzleme Örgütü, 61
İstanbul, 14, 63, 69, 86, 87, 88, 90, 91, 96, 116, 121, 124, 131, 135, 146, 161, 186, 189, 195, 199, 200, 201, 204-206, 210, 211, 224, 244, 248, 251-254, 256, 260-263, 265-270, 272
İstanbul Barosu, 199, 201
İstihdam, 30, 38, 104, 112, 113, 118, 163, 172, 187, 193, 201, 249
İstismar, 18, 22, 24, 26, 27, 30, 31, 36, 37, 43, 63, 65, 116, 138, 139, 154, 221, 222
İsveç, 45, 47, 49, 216, 263
İş odaklı, 227
İŞ-KUR, 113, 180, 207, 211
İzmir, 14, 86, 87, 90, 91, 96, 116, 121, 135, 152, 195, 200, 203, 204, 205, 206, 210, 224, 244, 248

Jandarma, 126, 147, 157, 158, 159, 160, 198, 199, 250
Jandarma Genel Komutanlığı, 125, 198

Kaderci, 105, 107
Kaderini tayin etme hakkı, 72
Kadın araştırma ve uygulama merkezleri, 188
Kadın Dayanışma Merkezi, 88, 91, 213
Kadın Dayanışma Vakfı, 78, 88, 204, 207, 212, 261, 262
Kadın dayanışması, 110, 213, 247, 265
Kadın kadına yardım, 31, 41, 247
Kadın Konukevi, 89, 236, 237
Kadın Misafirhaneleri, 89
Kadın STK, 50, 88, 93

Kadına Yönelik Politikalar Danışma Kurulu, 70
Kadına yönelik şiddet, 11, 12, 14, 17, 22, 25, 28, 30, 32-35, 37, 39, 40-44, 47, 49, 50, 58, 59, 60, 62-64, 67-71, 82, 83, 87, 91, 105, 117, 141, 157, 187, 188, 191, 193, 196-199, 201, 203, 204, 205, 206, 207, 212, 215, 225, 245, 246, 248
Kadından kadına hizmet, 102
Kadının İnsan Hakları - Yeni Çözümler Derneği, 212
Kadının İnsan Hakları Eğitim Programı, 209, 210
Kadının İnsan Hakları-Yeni Çözümler Derneği, 209
Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, 60, 188, 189, 191, 192, 197, 209, 215, 261, 263
Kadınlar arası dayanışma, 31
Kaynak Kuramı, 23, 27
Kişiye Karşı Suçlar, 76
Koca, 11, 18, 28, 35, 45, 48, 55, 56, 61, 64, 65, 66, 72, 73, 100, 106, 114, 115, 116, 142, 144, 145, 147, 148, 149, 157, 158, 159, 162, 170, 173, 179, 183, 184, 185, 199, 202, 222
Kocacık, F., 64, 65, 66, 67, 262
Kocaeli, 14, 85, 86, 87, 102, 124, 135, 206, 211
Kolektif şiddet, 33
Kolluk görevlileri, 61
Kolluk güçleri, 125
Kolluk kuvvetleri, 218, 219
Koruyucu ataerkillik, 106, 224
Koruyucu hizmetler, 196
Krize müdahale hizmetleri, 38

Lezbiyen, 49, 216
Logar, R., 35, 45, 46, 53, 54, 252, 264
Lüksemburg, 50, 52

Maddi yardım, 207
Mağdur, 19, 32, 38, 46, 53, 56, 61, 75, 78, 187, 202, 226
Mağdur Kuramı, 23
Maskülen, 28
Mavili Aktaş, 66, 264
Medeni durum, 32, 167
Mersin Barosu, 202
Misafir, 106, 118, 235
Model alma, 25
Moe, A. M., 114, 141, 155, 265
Mor Çatı Kadın Sığınağı, 15, 60, 70, 88, 89, 96, 99, 116, 162, 207, 211, 221, 232, 247, 265, 267
Muğla, 14, 87, 91, 95, 96, 102, 104, 110, 135, 174, 189, 200, 205, 206, 231
Müdahale hizmetleri, 38, 45, 58, 83, 187, 203, 244
Müdahale merkezleri, 39, 40
Mülteci, 85, 93, 128, 221

Nafaka, 45
Namus, 19, 33, 34, 49, 58, 59, 63, 64, 75, 77, 106, 107, 138, 150, 152, 165, 179, 190, 191, 204, 216, 218, 222, 249
Namus cinayeti, 63, 249
Nazroo, J., 29, 49, 265
Norveç, 47, 48, 50
Nüfus cüzdanı, 126, 235

Okul, 32, 118, 235
Operasyonel, 193

Öğrenilmiş çaresizlik, 141
Önleyici Kamu Kurumları, 188
Özel alan, 12, 154, 159

Pekin, 43, 252, 263
Polis, 41, 44, 46, 47, 48, 55, 56, 57, 62, 98, 100, 126, 148, 149,

157, 158, 168, 170, 191, 197, 219, 250
Politik, 72, 127, 209, 212
Politika, 29, 60, 70, 71, 84, 188, 190, 193, 205, 207, 209, 214, 223, 231
Profesyonel meslek, 244
Psikoloji, 101
Psikolojik şiddet, 18, 45, 47, 57, 99, 139, 145

Risk, 32, 43, 58, 82, 98, 104, 109, 131, 154, 190, 191, 198, 228, 234, 249
Risk yönetimi, 104, 228, 249

Sağlık sorunları, 36, 91, 110
Sakarya, 14, 87, 91, 102, 135, 200, 225, 268
Saldırganlık, 25, 65
Savcı, 61, 145, 192, 250
Savcılık, 100, 126, 159, 173, 218
Schrock ve Pedavic, 28
Seks işçisi, 49, 128, 216
SGK, 127, 236, 249
SHÇEK, 13, 15, 84, 85-90, 92, 94, 95-105, 108, 110, 111, 113, 114, 120, 121-127, 129, 130, 132, 134, 135, 137-139, 143, 156, 157-159, 160, 163, 164, 174, 177, 178, 182, 184, 194, 198, 201, 203, 205-208, 210, 211, 214, 217, 218, 220, 223, 228, 231, 233, 235-237, 243, 244, 248, 268
SHÇEK il müdürlükleri, 125, 126, 210
Sığınmacı, 54, 88, 128, 135, 213, 221
Sığınmaevi döngüsü, 225
Sığınmaevi memnuniyet, 230
Sığınmaevi sayısı, 52, 54, 89, 92, 120
Sığınmaevi yönetmeliği, 235
Sığınmaevinde kalma süresi, 225
Sığınmaevinin anlamı, 167
Sığınmaevlerinde gizlilik, 99
Sığınmaevlerine Başvuru, 122, 218
Sığınmaevlerinin fiziksel yeterlilikleri, 95
Sol belediye, 229
Sosyal belediyecilik, 12
Sosyal hizmet, 41, 44, 79, 102, 105, 107, 117, 163, 194, 210, 218, 220, 228, 229, 231, 237, 248, 250
Sosyal inceleme raporu, 125, 126
Sosyal öğrenme kuramı, 25
Sosyal yalıtım, 23
Sosyal yardım, 41, 46, 47, 119, 164, 194, 232
Sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakfı, 214
STK, 15, 51, 52, 53, 55, 71, 74, 85, 87, 88, 95, 106, 112, 113, 122, 125, 130, 131, 137, 160, 163, 164, 177, 184, 188, 192, 201, 203, 206, 207, 208, 209, 211, 212, 213, 215, 229, 235, 236, 237, 246, 247, 248
Stokholm Sendromu, 23
Suç, 12, 22, 37, 42, 45, 47, 48, 75, 77, 78, 123, 157, 159, 172, 196

Şiddete karşı kampanya, 78
Şiddetin kayıt altına alınması, 48
Şiddetle mücadele, 32, 39, 41, 47, 48, 51, 61, 71, 74, 81, 82, 88, 108, 109, 187-190, 197, 198, 203, 206, 208, 212, 242, 249

Tacizle mücadele (anti-stalking), 51
Tavsiye kararları, 13
TCK Platformu, 214
Tecavüz, 18, 19, 22, 33-35, 45-51, 53, 73, 75, 115, 138, 149, 150
Tekeli, Ş., 68, 256, 262, 269, 270

Tıbbi model, 22, 23
Toplum merkezi, 89
Topluma Karşı Suçlar, 76
Toplumsal cinsiyet, 11, 21, 29, 30, 60, 72, 84, 105, 106, 109, 187, 190-193, 195, 197, 199, 204, 205, 207, 208, 228, 230, 233, 242, 244-247, 250
Toplumsal cinsiyet eğitimi, 84, 205, 207, 208, 244
Toplumsal cinsiyet eşitliği, 187, 190, 191, 197, 199
Toplumsal cinsiyet eşitsizliği, 11
Töre cinayeti, 77, 249
Travesti, 49, 216
Travma, 20, 26, 35, 67, 117
Travma modeli, 26
TÜBAKKOM, 200, 202
Tükenmişlik, 66, 103, 104, 230, 242
Türk Ceza Kanunu, 73, 74, 75, 76, 77, 209
Türk Kadınlar Birliği, 90, 206, 214

Umberson, D., 270
UN, 17, 33, 43, 48, 53, 270, 271
UNIFEM, 214
UNPD, 208
Utanç, 109, 232, 233
Uygun Kadın Kategorileri, 220
Uyuşturucu, 21, 49, 80, 98, 122, 123, 126, 134, 144, 220

Valilik, 85, 173, 182
Van, 14, 64, 86, 87, 89, 91, 102, 135, 176, 179, 185, 200, 210, 211, 221, 225, 271
Van Kadın Derneği-VAKAD, 89

WAVE, 17, 39, 40, 41, 45, 48, 49, 51, 53-56, 93, 252, 271
WHO, 17, 18, 22, 32, 33, 35, 36, 272

Yeşil kart, 236
Yıldırım, A. 30, 60, 87, 102, 184, 272
Yoksulluk, 24, 32, 59, 228
Yuva, 167

TÜRKİYE'DE KADIN SIĞINMAEVLERİ

Erkek Şiddetinden Uzak Yaşama Açılan Kapılar mı?

SONGÜL SALLAN GÜL

Songül Sallan Gül, 1966 yılında Ankara'da doğdu. 1987 yılında Ankara Üniversitesi DTCF Sosyoloji Bölümü'nü bitirdi ve aynı bölümde 1989 yılında araştırma görevlisi olarak çalışmaya başladı. 2003 yılına kadar Ankara Üniversitesi DTCF Sosyoloji Bölümü'nde görev yapan Songül Sallan Gül, halen Süleyman Demirel Üniversitesi Fen ve Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü'nde öğretim üyesi olarak çalışmaktadır.

Türkiye'de kadına yönelik ve aileiçi şiddet konusunda son yıllarda birçok araştırma, tez ve yaygın bir literatür ortaya çıkmış olsa da sığınmaevleriyle ilgili geniş ölçekli çalışmalara olan ihtiyaç büyüktür. Elinizdeki çalışmanın saha araştırmaları 2009 ve 2010 yıllarında 10 ilde (Ankara, İzmir, İstanbul, Bursa, Sakarya, Kocaeli, Muğla, Mersin, Eskişehir ve Van) yürütülmüştür. Toplamda 24 sığınmaevinde kadınlarla ve yöneticilerle yapılan derinlemesine görüşmelerin bilgileri ve paylaşımları ışığında; Türkiye'deki sığınmaevlerinin mekânsal, yönetsel yapıları ve yeterlilikleri belirlenmeye çalışılmış, ayrıca destek, güvenlik ve paydaş ilişkileri sorgulanmıştır. Sığınmaevlerinde kalan kadınların gerçekleri ve sığınmaevlerinin şiddete çözüm arayışında bir çare olma, kapı aralama süreçleri ile güçlenme deneyimlerine olan katkıları incelenmiştir..

SONGÜL SALLAN GÜL

BAĞLAM

ISBN 978-605-5809-48-5